BUJOR NEDELCOVICI

Somnul vameșului

Vol. 1 FĂRĂ VÎSLE

Editura Eminescu

BIBLIOTECA DE PROZĂ ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ

DE ACELAȘI AUTOR

ULTIMII (roman)
Editura Eminescu, 1970

ZILE DE NISIP (roman)
Editura Cartea Românească, 1980

BUJOR NEDELCOVICI

Somnul vameșului

Vol. 1

Editura Eminescu

BUJOR NEDELCOVICI

Care este menirea unui scriitor, dacă nu aceea de a se interoga luîndu-i pe ceilalți martorii neizbînzilor sau triumfului.
Interogația nu ca simplă nedumerire, ci interogația problematică ce duce la „stăpînirea" unui domeniu al vieții prin gîndire și imaginație. Scriitorul se neagă în dorința unei afirmații : cunoaștere și memorie — sensul existenței.

BUJOR NEDELCOVICI

Somnul Vameșului

Vol. 1 **FĂRĂ VÎSLE**

Ediție revizuită și adăugită
cu o prefață de NICOLAE MANOLESCU
și o postfață de autor

Editura Eminescu
BUCUREȘTI 1981, PIAȚA SCÎNTEII 1

Coperta seriei :
VAL MUNTEANU

Ilustrația de pe copertele volumelor 1, 2, 3 :
MIHAI TOPA

Tatălui meu...

În somn sîngele meu ca un val
se trage din mine
înapoi în părinți.
LUCIAN BLAGA

Prefață

BUJOR NEDELCOVICI, NĂSCUT ÎN 1936, ȘI-A PUblicat primul roman în 1970, adică la treizeci și patru de ani. Este vîrsta — între treizeci și treizeci și cinci de ani — la care au debutat majoritatea romancierilor din generația lui. Excepție n-au făcut decît aceia care au debutat cu proză scurtă sau cu poezie : dar chiar și în cazul lor primul roman a apărut de obicei cînd autorul

*trecuse de treizeci de ani *. Dacă o raportăm la precocitatea poeților, această întîrziere este și mai izbitoare. Cea mai banală explicație care se poate da faptului este că natura genurilor și a experienței pe care o presupun diferă de la roman la poezie. Poetul, scriind mai ales despre sine, trăiește o experiență aşazicînd inefabilă ; în vreme ce romancierul trebuie să observe lumea. Subiectivitatea noastră se maturizează mai repede decît capacitatea de observație, organul emoției decît ochiul. Biografiile romancierilor români care au astăzi patruzeci și cinci de ani sînt din această cauză mai pline de fapte decît ale poeților de aceeași vîrstă. Bujor Nedelcovici a fost avocat, merceolog și economist înainte de a publica un rînd. Și chiar dacă nu cădem în greșeala de a echivala viața unui scriitor cu evenimentele sociale și profesionale care-i compun biografia, nu putem să nu remarcăm mai marea lor abundență tocmai în cazul romancierilor. Fără a fi falsă, o astfel de explicație e departe însă de a fi suficientă. Mai întîi, depinde oarecum de caracterul romanului însuși experiența pe care el o pretinde autorilor. De exemplu, romanele egocentrice și intelectualiste ale generației lui Anton Holban au putut fi concepute cînd autorii n-aveau mult peste douăzeci de ani. Trebuie deci să ne punem unele întrebări cu privire la felul romanelor de azi spre a ști căror împrejurări se datorează cu adevărat întîrzierea debuturilor în acest gen. În al doilea rînd, trebuie să examinăm evoluția ca atare a genului, la noi, după 1950, metamorfoza temelor și a stilului, spre a desprinde, nu o lege, dar măcar o regulă. În sfîrșit, să vedem dacă această metamorfoză n-a intrat cumva la un moment dat în conflict cu normele în vigoare sau cu prejudecățile criticii și publicului, ceea ce ar putea de asemenea conține unele indicații utile. Oricum ar fi, dintr-un astfel de sondaj ne-am putea alege*

* Iată anii de naștere și anii primului roman publicat la principalii romancieri ai generației : G. Bălăiță, 1935, 1975 ; Ștefan Bănulescu, 1929, 1977 ; N. Breban, 1934, 1965 ; Aug. Buzura, 1938, 1970 ; Mircea Ciobanu, 1940, 1968 ; Virgil Duda, 1939, 1969 ; Alexandru Ivasiuc, 1933, 1967 ; Romulus Guga, 1939 1970 ; Norman Manea, 1936, 1970 ; Fănuș Neagu, 1932, 1968 ; D.R. Popescu, 1935, 1959 ; Sorin Titel, 1935, 1968 etc.

cu o imagine, provizorie și sumară încă, totuși necesară, a romanului nostru actual.

Ca și în poezie, două generații sînt în clipa de față active în proza românească. Una grupează scriitori de care s-a legat, în deceniul al șaselea, un important moment al romanului (Morometii, Groapa, Străinul *și* Setea, Cronica de familie, Desculț *și, datorat unui reprezentant al altei generații,* Bietul Ioanide), *scriitori prezenți, firește, și în anii care au urmat. A doua s-a consacrat spre sfîrșitul deceniului al șaptelea și începutul celui de al optulea. Vîrsta biologică e mai puțin semnificativă în aceste cazuri, dar, cu excepțiile de rigoare, observăm că romancierii din prima generație au astăzi în jurul vîrstei de cincizeci și cinci de ani, ceilalți fiind cu un deceniu mai tineri : fără a forța cronologia, distanța dintre anii nașterii o repetă oarecum pe aceea dintre anii consacrării. Romanul actual repetă în linii mari opera acestor două generații : a evoluat odată cu ele și prin ele. Nu este o radicală ruptură — de ordinul preocupărilor sau mai ales al tehnicii — între* Morometii *și* Vînătoarea regală, *între* Străinul *și* Ucenicul neascultător. *Înnoirea tematică sau stilistică pare pînă la un punct opera colectivă a epocii înseși. Unul din întîiele romane importante despre satul românesc din anii colectivizării, care conține altceva decît viziunea idilică și convențională de altădată, este scris de Marin Preda în 1967 : partea a doua a* Morometilor, *„Obsedantul deceniu" devine abia ulterior tema predilectă a noii generații. Între prima și a doua parte a* Morometilor *sînt sesizabile și unele modificări de ton sau de perspectivă narativă ce ne fac atenți la modificarea mai generală pe cale a se efectua în tot romanul. Din istorice, romanele mai noi devin de actualitate, fixîndu-și obiectivul asupra unei realități sociale mai apropiate și, în orice caz, care nu mai este despărțită de aceea strict contemporană prin nici o revoluție istorică. Crește totodată interesul pentru problematizare, acolo unde fresca oarecum descriptivă ori cronica prea generală dețineau un avantaj substanțial. Problematizare înseamnă două lucruri : subiectivizare a viziunii și apreciere morală. Fresca deceniului al șaselea e mult mai constatativă decît romanul social al deceniilor*

şapte-opt, în care nevoia de a aprecia istoria trece înaintea aceleia de a o descrie şi în care aprecierea se face aproape totdeauna în numele unei subiectivităţi exigente şi în stare a-şi asuma erorile eventuale. Aici e un aspect esenţial la care voi reveni îndată, vorbind despre romanele lui Bujor Nedelcovici. Să adaug acum doar faptul că o consecinţă previzibilă a renunţării la falsa obiectivitate dogmatică este diversificarea stilistică a romanelor noi. Uneori această diversificare a fost interpretată de critică prin prisma unei oarecari mefienţe de o posibilă intoleranţă : alta decît aceea a dogmatismului, totuşi intolerantă cîtă vreme „romanul nou" era opus prea de tot categoric „romanului vechi". Trebuie să spun că, oricît m-am străduit, n-am descoperit nicăieri indicii consistente ale unei asemenea atitudini. Aş preciza : pînă la absenţa chiar şi a acelor minime manifeste personale, de care unii romancieri din trecut îşi însoţeau romanele; există puţini teoreticieni ai romanului printre romancierii acestei generaţii. O intoleranţă nemanifestată decît cel mult prin originalitatea formulei adoptate este departe de punctul critic în stare a o face interesantă. Diversificarea de care aminteam pare în aceste condiţii a fi rezultatul unor iniţiative strict personale şi, dacă devine simptom de şcoală literară, acest lucru se întîmplă abia prin acumularea de experienţe de acelaşi fel ; vreau să spun că, pînă la urmă, pornind din puncte diferite ale circumferinţei, acţiunea de reformare a romanului nostru se vădeşte a tinde spre un acelaşi centru al cercului, sub influenţa, dificil de sesizat, dar irecuzabilă, a unor forţe ce ar merita să fie studiate cîndva. Căci oricît de diverse ar fi romane ca Racul *şi* Lumea în două zile, Bunavestire *şi* Nebunul şi floarea, *există între ele asemănări prea profunde spre a fi ignorate : un stil comun ce mi se pare mai semnificativ decît toate deosebirile de expresivitate individuală. Acest stil nu-l pot analiza acum decît, succint, prin indicarea cîtorva componente : apropiere subiectivă a realităţii pînă la ambiguitate ; ancheta morală, eseul ideologic sau parabola istorică — mijloace de a se raporta la lume ale unui ins dotat cu o conştiinţă puternică de sine ; realism şi mitologie, adică o încercare de a înfăţişa realul fără falsificări şi totodată nevoia de*

proprietăți imaginare ; psihologism și naturalism ; epos ironic, parodie, grotesc. Găsesc în Ucenicul neascultător *al lui G. Bălăiță această definiție, în parte în cuvintele lui Polonius din* Hamlet *(care, el, nu știe ce spune !) despre trupa de actori sosiți la curte, care mi se pare destul de potrivită dacă-i reducem din verva imaginației (caracteristică mai puțin romanului nostru în genere decît autorului): „Cronică, poveste, roman sentimental cu aventuri și filosofie, baladă, farsă, epopee, ehei, frescă, mozaic, Kaaba, ehei, carte de învățătură, de joc, de visare, sigur, sigur, bildungsroman, avatarurile unui tînăr în prima, a doua sau a treia tinerețe, cîte nu poartă în lada căruței trupa noastră care cuprinde, firește, the best actors in the world, cei mai buni actori din lume, fie în tragedie, fie în comedie, piese istorice, pastorale, pastorale comice, pastorale istorice, tragico-istorice, pastorale tragi-comice-istorice, piese ce respectă regulile și poeme libere.“ Sper că, oricît de sumare, aceste considerații explică satisfăcător amînarea debuturilor în romanul nostru nou : genul trebuia să-și găsească temele și formula. Era necesar să se maturizeze societatea însăși pentru ca noul roman să devină posibil. Cu un deceniu înainte el ar fi părut o utopie, prin sensul critic ce-i este constitutiv și prin dedogmatizarea viziunii și a stilului.*

Bujor Nedelcovici a publicat între 1970 și 1977 patru romane : Ultimii, Fără vîsle, Noaptea *și* Grădina Icoanei. *Ultimele trei le-a gîndit sub forma unui ciclu și, rescriindu-le în mare parte, le republică astăzi sub titlul general* Somnul vameșului. *Ideea de ciclu trebuie să ne rețină o clipă ca fiind foarte caracteristică pentru noul nostru roman. După* Cronica de familie *noi n-am avut multă vreme cicluri ambițioase. Mai mult : în jurul lui 1960 romanului însuși îi erau preferate speciile prozei scurte. Cîțiva dintre romancierii de azi au debutat în acei ani ca nuveliști : D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Nicolae Velea, Șt. Bănulescu. Dogmatismul compromisese romanul frescă sau cronică fiindcă îl absolutizase : pe de o parte opunînd socialul psihologicului, acesta din urmă relegat ca literatură de inspirație mic-burgheză, solip-*

sistă ; pe de alta, pretinzînd fiecărui roman să conţină eşantioane ale întregii tipologii sociale, eroi tipici pentru toate clasele şi categoriile. Se cunoaşte rezultatul : abuz de descripţie socială, reducerea romanescului la istoricul sumar, schematic, tezism şi absenţa individualizării. Prin reacţie, tinerii care debutau spre 1960 au relansat psihologismul, personajul bizar, de excepţie, „sucitul", cum i s-a spus, aflat la periferia tipului, maniera lirică ce permitea subiectivităţii să se afirme şi, în locul cazărmilor epice ale deceniului abia încheiat, instantaneul social şi etic. Această foarte normală reacţie a întîrziat romanul propriu-zis care trebuia nu numai să-şi vindece rănile, dar să fie capabil a reintegra o parte din procedeele compromise. Odată cu anvergura construcţiei, el va redescoperi şi plăcerile romanescului : anexarea de imaginare teritorii, înaintarea lentă în timp, reluarea personajelor, ciclicitatea ca element esenţial al oricărei fantezii epice. D.R. Popescu îşi reia personajele din F *în mai multe romane ulterioare, Mircea Ciobanu inaugurează un ciclu de* Istorii *în mai multe volume, Alexandru Ivasiuc visează o* Cronică a familiei Dunca, *G. Bălăiţă şi Şt. Bănulescu îşi anunţă drepturi imprescriptibile de proprietate asupra unor Yokpanatawphe personale.*

Într-un fel, Bujor Nedelcovici i-a precedat, căci în 1972 cînd publica Fără vîsle *avea deja ideea unei cronici de familie. Astăzi el îşi teoretizează formula în cîteva pagini* (În loc de postfaţă) *şi e semnificativ să vedem cum fuge încă de acea terminologie care păruse dacă nu invenţia în orice caz bunul dogmatismului. Iată-l întrebîndu-se despre* Somnul vameşului.

„Este o cronică de familie, frescă, epopee ? Ar fi o cronică de familie dacă Madame Bovary — păstrînd proporţiile — ar fi romanul unui adulter. Roman-căutare ? Romanul devenirii unei conştiinţe ? O călătorie în timp pentru a intra în dialog cu destinul istoric ? Nu. Un roman-mozaic. Am vrut ca fiecare «fragment» să reprezinte o trăsătură, alteori un profil sau un gest care să se integreze într-un desen general. Un desen în mişcare."

Definiţia e interesantă pînă şi în contradicţiile ei să le spun teoretice, căci, încă o dată, practica scrisului şi o anume experienţă istorică se dovedesc mai puternice

decît pura teorie a literaturii. O înțeleg ca pe un refuz al definirii prin termeni compromiși. Și, apoi, romanul-căutare sau al conștiinței în devenire ar exclude romanul-mozaic ? Se potrivesc foarte bine cu Somnul vameșului *și întîile două sintagme. Simt și aici suspiciunea față de catalogare și clasificare. Însă nici repetarea unei modalități (cronica), nici clasificarea fie ea și arbitrară nu sînt destul ca să facă să se repete o epocă. Pare poate exagerat să trag asemenea concluzii din postfața lui Bujor Nedelcovici, psihanalizîndu-i aprehensiunile teoretice, dar mărturisesc că ceea ce m-a condus aici este ultima parte a încercării lui de autodefinire : romanul-mozaic. Iată, mi-am spus, cronica, fresca și romanul-conștiinței nu sînt vasăzică refuzate doar întrucît autorul continuă să le simtă stilistic deteriorate (de atîta dogmatică întrebuințare), ci întrucît ele, ca termeni, continuă să implice în ochii lui un fel inacceptabil de a privi realitatea în roman. Principiul mozaicului este unul al perspectivelor multiple și al unor adevăruri particulare ce nu se însumează principial niciodată : el se opune tocmai acelei false obiectivități a frescei sociale din deceniul șase, în care realul era mutilat, în numele unei perspective totalizatoare și schematice. Dedogmatizarea viziunii istorice atrage dedogmatizarea formulei epice : autorul mozaicului nu mai are pretenția de a deține soluții unice și universale ; reconstituirea ansamblului o face cititorul, este ea însăși chestiune de perspectivă ; postura naratorului ca și a celui ce citește este aceea a martorului, nu aceea a privilegiatului omniscient. Și, mai important decît orice, această relativizare înseamnă recunoașterea dreptului la eroare : nu un adevăr „istoric" incontestabil, „obiectiv", situat mai presus de adevărurile vii ale fiecăruia, trebuie să căutăm în romanele sale, ci o experiență falibilă a adevărului, cu putința greșelii, o viziune subiectivă și omenește vulnerabilă.*

Pînă la urmă Bujor Nedelcovici cade peste o formulă norocoasă : „un desen în mișcare". Aici multiplicitatea perspectivelor ori aleatoriul construcției se îmbogățesc cu un element nou ce mi se pare în cel mai înalt grad caracteristic pentru proza lui : și anume un fel de esențială ezitare între niște tipare (morale de obicei) generale,

abstracte, şi mişcarea istorică imprevizibilă a lumii. Moralismul abstract este atît de vădit încît aproape nu mai are nevoie de demonstraţie. Şi el se aplică la observarea unui proces, într-un fel de Bildungsroman, *care e şi o cronică de familie. Aş spune că în acest caz se naşte o tensiune între formula de roman — relativistă, aproape experimentală — către un invizibil* Zeitgeist *l-a împins pe Bujor Nedelcovici şi natura profundă a înzestrării sale. El e un moralist înclinat să judece din acest unghi comportamentul uman; pleacă de la nişte principii abstracte ca să studieze compatibilitatea acestui comportament cu ele; are în definitiv o teză pe care o verifică. Apariţia în centrul ciclului său a unui personaj care e jurist de formaţie şi care nu face altceva decît să caute adevărul, chemînd pe rînd înaintea unei instanţe etice personajele celelalte — nu e deloc întîmplătoare. Atît dacă ar fi fost aş fi oprit comentariul asupra acestei chestiuni aici: dar Iustin Arghir (este numele personajului) tinde să-şi asume pe parcurs un rol la care autorul însuşi a trebuit să renunţe sub presiunea formulei adoptate şi anume rolul celui care deţine Adevărul. Prin acest artificiu, Iustin reface, în interiorul ficţiunii, acea poziţie autoritară şi discreţionară a naratorului vechi, sursă de schematism. Sigur, nu e vorba aici de nici unul dintre şabloanele sociale prin intermediul cărora atîtea din romanele deceniului şase vedeau realitatea: e vorba de un moralism abstract şi oarecum rigid care ţine cu tot dinadinsul să silească realitatea a i se conforma. Comentariul vieţii se dovedeşte uneori mai substanţial decît viaţa însăşi. Idealismul etic al autorului (divulgat în Iustin) transformă scena istoriei într-o sală de tribunal şi pe protagonişti în judecători şi judecaţi. Aceasta este obiecţia capitală ce se poate face unui romancier foarte serios, bun cunoscător al lumii pe care o înfăţişează, cinstit în premisele şi în concluziile sale morale, şi de un indiscutabil interes în ce priveşte actualitatea temelor de reflecţie.*

Aş spune, simplificînd doar cît să nu falsific, că tema esenţială este în Somnul vameşului *aceea a* moştenirii, *într-un sens propriu şi deopotrivă figurat, şi considerată* **într-o triplă** *accepţie: biologică, socială şi morală. Tre-*

buie să admit că această temă, pe care am remarcat-o încă din cronicile la volumele succesive, deşi n-am formulat-o atunci foarte net, este probabil destul de evidentă spre a sări în ochi şi altora. Mircea Iorgulescu de exemplu în Scriitori tineri contemporani *vorbeşte de o „descendenţă" ce ar fi hotărîtoare în destinul personajelor lui Bujor Nedelcovici : „Fatalitatea se manifestă prin filiaţie ; succesiunea este văzută sub triplul aspect al implicaţiilor sociale, biologice şi spirituale [...] În* Ultimii o moştenire *determinată este acceptată orgolios [...] În* Fără vîsle *şi în* Noaptea *procesul se petrece în sens opus: Iustin Arghir refuză fatalitatea descendenţei, el vrea să se elibereze prin cunoaştere de «dependenţa faţă de un destin care a stabilit să aparţină unei familii» anumite. Voinţa scriitorului de a supradimensiona proporţiile eroilor săi duce însă adesea la artificialitate." Desigur. Să precizez însă anumite lucruri. Descendenţa e mai puţin preocupantă decît ascendenţa, căci* Somnul vameşului *este romanul unui complex al originii sociale. Iustin Arghir provine dintr-o familie de mare burghezie provincială care şi-a pierdut după război odată cu proprietăţile majoritatea drepturilor cetăţeneşti. Problema lui este tocmai aceea a disocierii răspunderilor : este el vinovat de „greşelile" (în fond, de apartenenţa la o categorie socială) părinţilor ? Există putinţa răscumpărării prin cunoaştere lucidă a trecutului ? şi oare sensul moştenirii este doar acesta, să-i spunem negativ, de povară purtată pe umerii moştenitorului, sau el are şi o valoare pozitivă în măsura în care îndeamnă la cunoaştere şi la luptă pentru cucerirea libertăţii de opţiune ?*

În accepţie biologică, Iustin Arghir este „fiul", „moştenitorul", urmaşul care încearcă să-şi cunoască „părinţii", ascultînd de o voce a sîngelui, ca şi de o necesitate imperioasă de ordin social. Raporturile lui cu familia sînt duble : de refuz şi de integrare. Refuzul provine din orgoliul moştenitorului traumatizat de moştenire ; integrarea ţine de relaţia biologică. În fond, accepţia socială a moştenirii predomină. Nu sînt multe elemente de ereditate zolistă în Somnul vameşului : *factorul biologic, determinant în tot romanul secolului XIX de la Balzac la Hardy, este aşazicînd secularizat : trecut din domeniul*

naturii umane în acela al socialului. Marca sau stigmatul moştenitorului încetează a fi de natură fiziologică (degenerescenţă, bunăoară), căpătînd caracter social. „Moştenirea" se instituţionalizează. Dacă această moştenire este o fatalitate, într-o a treia accepţie (morală), ea este un act voluntar, conştient asumat, o acţiune etică a individului care-şi recunoaşte plin de orgoliu, legătura cu familia. Descendenţa nu mai e resimţită în negativitatea ei ; ascendenţa e judecată, dar acceptată.

Primul roman din trilogie (Fără vîsle) este romanul unui tînăr (Iustin Arghir) care porneşte în căutarea trecutului familiei sale spre a-şi cunoaşte mai bine lumea din care provine şi spre a-şi explica propriul eşec social. Metafora din titlu conţine ideea omului care învaţă singur, ajutat doar de forţa braţelor sale, în vreme ce toţi ceilalţi se află în barcă :

„Cred că e drumul pe care l-am apucat în viaţă — spune Iustin Arghir — cel mai greu, înotînd de unul singur, fără nici un ajutor, iar cel de lîngă mine, poate toţi ceilalţi, în barcă. Înţelegi, Aroane ? El e în barcă şi cînd tu faci trei mişcări cu braţele în apă, el face doar una cu vîslele şi e mereu departe de tine, ajunge la mal înaintea ta şi se cheamă că a mers mai repede, că e mai bun, pe cînd tu înoţi ca un prost şi sosesti ultimul, obosit, trăgîndu-te de crengi ca să poţi ieşi din apă."

Se observă lesne că perspectiva este aici a individului solitar pe care societatea îl constrînge şi îl condamnă. Aceasta indică o deplasare de accent de la valorile — absolut dominante în romanul deceniului şase — instituţionalizate, oficializate, spre cele ale insului. În jurul lui Iustin se strîng trei cercuri ameninţătoare, responsabile oarecum de decizia lui de a-şi cerceta minuţios trecutul şi de a-şi schimba felul de viaţă. Întîiul cerc (autorul însuşi îl numeşte aşa) este legătura cu o femeie bolnavă, care-l iubeşte cu disperare, dar pentru care Iustin are un sentiment mai curînd de milă decît de iubire, şi în care intră şi o anume obligaţie morală. Din acest cerc Iustin va încerca să iasă la sfîrşitul întîiului volum şi va reuşi cu adevărat abia cînd femeia în cauză se va sinucide (în Grădina Icoanei). Al doilea cerc îl reprezintă trecutul familiei sale. Fiind la un moment dat

tras la răspundere pentru lucruri care priveau originea lui de clasă, personajul își va inventa o vinovăție spre a-și putea explica eșecul. Este un fel de solidaritate biologică aici cu lumea care l-a produs. Iustin întreprinde o lungă și minuțioasă anchetă spre a se informa asupra acestei lumi. Consultă pe cei cîțiva supraviețuitori, din generația anterioară, care însă i-au cunoscut îndeaproape pe fondatorii familiei : un unchi Trifon și o mătușă Liz, un fel de Madame Valsamaki-Farfara. Treptat, ancheta dă roade și romanul se populează de fantomele întemeietorilor. Absolut memorabili sînt cei doi bătrîni : Ștefan Orleanu-Fier, burghezul, bancherul, parvenitul prin tenacitate, și colonelul Ion Arghir, aristocratul. Se conturează o Forsyte Saga *românească, de negustori, politicieni, ofițeri, magistrați, cu care Iustin își identifică rădăcinile cele mai îndepărtate. Maniera restituirii e sugerată într-un capitol unde lui Iustin i se arată fotografiile înaintașilor :* Fără vîsle *conține, în capitolele retrospective, un album de familie, restituit clasic și obiectiv, nu scutit de unele clișee ale genului (sociale și psihologice), dar îndeajuns de bine gîndit spre a fi foarte viu, ca atmosferă, ca tipuri, pe porțiuni. În contrapunct (nu fără oarecare monotonie) se schițează existența în prezent a lui Iustin, unde, alături de cercul prea miloasei lui iubiri pentru Dana, începe să se facă simțit și un altul. În casa în care locuiește, s-a petrecut o crimă. Iustin e hărțuit de o anchetă ce bate pasul pe loc. Nu știm deocamdată mai mult. Abia în volumele următoare acest al treilea cerc va deveni esențial.*

În Noaptea, *primul lucru nou este modificarea atitudinii lui Iustin care, din victima blînd-resemnată a originii sale „nesănătoase", devine un ins agresiv și prea stăruitor în a ști de ce s-au comportat într-un fel ori în altul rudele sale. De la generația fondatorilor, ancheta alunecă treptat (respectînd cronologia, în ciuda întreruperilor) spre generația următoare, a unchilor, mătușilor și părinților lui Iustin. Aceștia îi sînt, unii, cunoscuți direct : se numără printre „informatorii" lui, sînt deci personaje și naratori. Contrapunctul pe de altă parte e*

la fel de apăsat ca și în Fără vîsle : *s-a schimbat doar modul relatării, care a devenit mai economicos, eliminînd introducerile (ușor convenționale) și misanscena din volumul anterior. După Trifon și Liz, turneul familial al lui Iustin se continuă cu Nicolae, Maria, Verona, Matei și alții. Spuneam că dintr-un colecționar inofensiv de elemente de biografie, Iustin devine un fel de inchizitor. Postura e oarecum dezagreabilă și trebuie să recunosc că personajul îmi devine în această parte mai puțin simpatic moralmente. Evident, împotriva voinței autorului care îl simpatizează fără să se ascundă. Iustin s-a hotărît să se elibereze de „lașități și tăceri" : motiv pe care-l consideră suficient spre a arunca în obraz bătrînilor lui unchi și mătuși adevăruri uneori cam prea crude. E și prea tînăr spre a avea dreptul să judece atît de sever. Iustin, iată, se judecă și pe sine din cînd în cînd : „Numai dacă mergi singur ajungi la țintă — declară el în virtutea individualismului exacerbat de care vorbeam. Și adaugă : Dorința de a căuta, acest viciu de a alerga mereu, viciu pe care-l iubesc dintr-un orgoliu și poate dintr-o superioritate în care nu mai cred." Crede totuși, de vreme ce în* Grădina Icoanei, *încheind practic judecarea propriului trecut, își ia sarcina de a judeca pe alții, din afara familiei.*

Acest al treilea volum conține o modificare vizibilă de perspectivă. Maniera albumului de familie, a restituirii obiective, este aici alterată de un mod al participării care răstoarnă cronologia și face evazive unele explicații. Ordinea capitolelor nu mai ține cont de ordinea faptelor. Tonul e „înalt", detașat, aproape ironic. Exista în Iustin din volumele anterioare o frenezie tinerească și chiar grosolană, stinsă acum într-o resemnare rece și lucid severă. Moralistul și-a atins întîiul scop : își va găsi curînd altele. Eliberarea din întîile două cercuri i-a clarificat situația. Dana s-a sinucis. Nu mai are nimic de aflat despre familia sa. A fost numit judecător și președinte de tribunal. În acest punct s-ar fi părut că romanul va curge liniștit spre un final idilic. Însă autorul este de altă părere și ne rezervă o surpriză. Al treilea

cerc se strînge brusc și Iustin îi cade victimă. Două personaje memorabile sînt în acest ultim act al trilogiei : căpitanul Voican și Rovența. Ambele ne erau cunoscute din primul volum, dar ajung la dimensiuni memorabile abia acum. Voican e un ofițer abil și destul de enigmatic ca să pară profund. În el se amestecă autoritatea aproape arbitrară și obediența cea mai servilă, duritatea și o politețe obsecvioasă. Este ceva moralmente slinos în acest anchetator (care parodiază parcă pe celălalt anchetator : e negativul lui Iustin), insinuant, perfid, căutînd nu adevărul, ci acea vinovăție necesară prin care Iustin, altul, pot fi priponiți temeinic la stîlpul conformismului și supunerii. Rovența este unealta lui ideală, tip dostoievskian de Marmeladov ; el e devotatul care trădează, fidelul abject, umbra nedeslipită a lui Iustin („petecul de noapte dat nouă din născare" ?). Scos din funcție, fiindcă Voican (din ordin) lasă să plutească în jurul lui un aer de mefiență, Iustin pornește în ultima lui cruciadă : aceea de a-și dovedi onestitatea și fermitatea. Idealismul lui e maxim. Va fi învins de Runcanu, politician versat și care se bazează nu pe idei abstract-generoase, ci pe relații personale. Justiția lui Iustin își dovedește întregul abstractism etic. În fond, autorul sugerează (nu mai mult) că această justiție poate fi uneori mai greu suportabilă încă decît lipsa de principialitate, căci ea nu ține seama de oamenii reali. Presupune niște oameni tari și invulnerabili. Iustin e un fel de Saint-Just. Ce curios : complexul originii sociale de care suferea la început (și care era unul de inferioritate, conducînd la reflexul defensiv al solidarizării biologice cu familia) s-a răsturnat într-un complex al invulnerabilității etice (și care este unul de superioritate, ce conduce la izolare vanitoasă). Notarul șef Iustin Arghir va purta pînă la moarte în sine pe judecătorul Iustin Arghir : doar că, nemaiputîndu-se exercita pe față, simțul lui moral pedepsitor va deveni din ce în ce mai orgolios, prin abstragerea din conjunctură și din realitate.

NICOLAE MANOLESCU

1

TREI PERECHI DE MÎINI SE ODIHNESC PE FAŢA de masă albă. Mîinile lui Iustin : subţiri, palide, cu vene la suprafaţă, nervoase ; strigăte reţinute de un zîmbet. Mîinile lui Simion : falange mari, groase, unghii bombate, două dintre ele îngălbenite de tutun ; uneori le mişcă iute, apoi rămîn înlemnite, cu o siguranţă greu de alungat, puternice, dominatoare ; două animale mici stînd la umbra unui gînd. Mîinile lui Aron : degete

scurte, late, în continuă agitație ; două păsări care își iau mereu zborul dar se întorc de fiecare dată lîngă celelalte.

„Și acum ce ai de gînd să faci ?“ îl întreabă Simion.

„Să intru în avocatură, răspunde Iustin. Am profesat doar un singur an, nici nu mi-am terminat stagiul.“

Aron vrea să-l întrebe ceva, simte că nu trebuie să intervină, cei doi parcă au «un cod» al lor pe care îl descifrează mai greu, dacă ar fi vorbit poate ar fi strecurat o glumă și acum n-ar fi fost potrivită. Ia paharul și bea puțin vin.

„Ai întreprins ceva ?“

„Da, și Iustin scoate din buzunarul hainei un plic albastru, uzat pe la colțuri — pregătit de acasă, pregătit și pentru această discuție — pe care e scris cu litere mari : «Memorii». Am trimis o scrisoare prin care îi rugam să-mi comunice : dacă am comis vreo abatere, care anume, iar dacă am fost nevinovat să-mi spună ce i-a determinat să mă dea afară.“

Își ridică ochii de pe hîrtie și îi îndreaptă spre Simion.

„Ce ți-au răspuns ?“

„Nimic.“

Simion tace, parcă s-ar fi așteptat la acest răspuns.

„Am trimis o altă scrisoare, continuă Iustin. După cîteva luni de așteptare m-am dus la Cîmpeni. Am intrat în biroul pe care îl cunoșteam atît de bine... eram chemat aproape în fiecare zi să dau «completări la autobiografie». Adevărate interogatorii ! În fața mea același tovarăș Constantin. I-am spus despre ce este vorba. «Da. Așa se proceda atunci», a conchis el ca o justificare, fără să mă privească în ochi. N-am vrut să-i amintesc că «atunci» era tot el acolo. «E adevărat, au trecut aproape zece ani», am zis eu. Nu mi-a răspuns. A găsit scrisorile într-un dosar pe care era scris : De clasat. A ieșit din încăpere

fără să-mi dea nici o explicație, cu aerul cel mai firesc, ca și cum ar fi fost normal ca scrisorile mele să fie ținute în acel dosar. S-a întors după puțin timp. «Așteptați. Am dus actele tovarășului președinte» mi s-a adresat el posomorît și plictisit că-l deranjez cu necazurile mele. După vreo două ore mi-a dat hîrtia asta, și Iustin scoate din plic o altă adresă. «Urmare cererilor dumneavoastră vă facem cunoscut că ați fost radiat din barou în baza hotărîrii luate de forul tutelar și comunicată nouă cu adresa nr. 2615 din 15 septembrie 195'. Adresați-vă Ministerului Justiției în vederea soluționării.»".

Cineva sună la intrare. Pașii Elenei se aud pe culoar, se duce să deschidă. O voce străină, apoi Elena spune cu glas încet : „Era Matilda, de la etajul patru, mi-a cerut niște piper." Simion aplecă puțin capul, semn că a auzit, nu întoarce privirea, se adresează lui Iustin :

„Și ministerul ?"

„Mi-a trimis o scrisoare, și Iustin scoate iarăși din plicul albastru o hîrtie pe care o privește îndelung, parcă i-ar fi greu s-o înțeleagă : «La cererea dumneavoastră înregistrată cu nr. 3339 din 12 octombrie 195' vă facem cunoscut că hotărîrea a fost luată pentru motivele ce vi s-au comunicat la data respectivă și pe care dumneavoastră le cunoașteți.»"

„Atunci ce ți-au spus ?"

„Nimic."

„Cum... cum nimic ? !" Simion ia o țigară din pachet și scapără un chibrit cu o mișcare scurtă, nervoasă, parcă nu s-ar fi așteptat la acest răspuns.

„Tovarășul Constantin mi-a comunicat într-o dimineață să-mi găsesc alt loc de muncă... Din ziua aceea nu mai m-am dus la Barou."

„Atît ? !"

„Da."

„Cînd ?"

„Cîteva luni după ce tata a fost arestat."

„Știu... mi-a povestit..."

„N-am cerut nici o explicație, nu m-am revoltat, n-am țipat, nu m-am dus... la Partid să reclam acest abuz ! Orele de interogatoriu deghizate în autobiografiile pe care mi le cerea în fiecare zi și-au dat roadele. Frica mă anulase ! Mă consideram vinovat. Pentru ce ? Nu știu ! Devenisem un instrument care putea fi manevrat în orice direcție. Nu mai existam ca voință ! Atunci... aveam douăzeci și doi de ani..."

Simion trage des din țigară, aruncă fumul cu putere. Aron îi ascultă nemișcat.

„Să te duci în audiență la minister. Să le spui tot ce s-a întîmplat atunci."

„M-am înscris... Sînt programat pentru mîine."

Simion stinge încet țigara în scrumieră, chibzuiește îndelung, apoi rostește cu voce calmă, sigură :

„Merg și eu cu tine ! Dacă e vorba să te ajut, vin și eu acolo. Să-ți dau sfaturi de aici, de la masă, cu un pahar de vin în mînă, e ușor... Și tu ai știut că trebuie să ceri o audiență. Nu pentru asta ai venit la mine..."

Glasul lui devine din ce în ce mai ridicat, parcă se adresează unei persoane care s-ar afla mai departe, sau acela ar fi mai puțin convins de justețea spuselor lui și îi aduce noi argumente ; după fiecare cuvînt lovește încet cu degetul arătător în muchea mesei, cu privirea îndreptată spre fereastră, spre cel care îl ascultă.

„Le voi spune că te cunosc de cînd ai lucrat pe șantier ca șofer pe o basculantă și ai cărat ciment și balast. După aceea ai condus un «cărăbuș» cu beton la fabrică, pe serpentine, pînă la baraj, apoi, cînd au aflat că ai facultate, te-au pus referent tehnic la serviciul transporturi, iar la urmă te-au încadrat pe un post de econo-

mist... Cînd să te facă şef de serviciu s-a întîmplat minunea cu Anghel... asta n-o mai spun, vor zice că tot tu eşti vinovat. Dă-i în mă-sa ! Dar ai muncit cinstit şi ai tras de volan pînă ţi-au crăpat ochii în cap şi acum de ce să nu-ţi primeşti dreptul tău ? ! Cine îndrăzneşte să te umilească ? Ai dat examenul de stat ?"

„Da."

„Deci ! Nici o piedică ! Să-l văd eu p-ăla... N-ai furat, n-ai minţit, n-ai omorît pe nimeni ! Atunci ? Mîine mă învoiesc. La ce oră eşti la minister ?"

„Nouă şi jumătate..."

„Bine. Voi fi şi eu acolo."

Elena intră în cameră, aduce pe un platou cîteva fripturi. Îi serveşte pe rînd. Nu se aşază alături de ei la masă, se mişcă cu paşi înceţi, intră şi iese de cîteva ori aducînd tot ce e necesar ; mîinile ei apar înainte de a-i spune că îţi trebuie o felie de pîine sau ai mai dori cartofi prăjiţi. Iustin a cunoscut-o pe şantier ; îşi îndreaptă privirea spre el, îi zîmbeşte ca unui vechi prieten, apleacă puţin capul într-o parte semn de grijă «pentru cel care are mereu necazuri», cum îi spune ea.

Simion continuă să discute cu Iustin, este însă prezent la ce se petrece în jur, cu acea capacitate de a observa totul sub o aparentă indiferenţă. Îşi aşază palma pe mîna Elenei, o întreabă dacă a mîncat, după ce primeşte răspunsul rămîne cîteva clipe cu mîna suspendată în aer. Braţul viguros, desprins parcă de trup, pare un semn al siguranţei lipsite de trufie, al puterii ce o reprezintă stăpînul casei şi în acelaşi timp al respectului femeii pentru bărbat, respect transformat cu vremea în protecţie şi iubire în numele cărora femeia lasă bărbaţii să mănînce singuri la masă — obicei ţărănesc —, să cîştige liniştea necesară pentru a chibzui ce au de făcut, încotro s-o apuce, grijă de care ei ştiu, nu sînt nepăsă-

tori și cînd acel braț se așază din nou pe masă, Iustin simte că poate avea deplină încredere în el.

După ce au terminat de mîncat și farfuriile au fost luate, cele trei perechi de mîini au apărut din nou pe fața de masă albă. Au mai discutat pînă cînd pendula a bătut ora unsprezece noaptea, apoi s-au pregătit de plecare. Elena și Simion i-a condus pînă la ușă.

„Mîine, după ce terminați, poftiți la noi la masă", le spune Elena.

Aron coboară cîteva trepte, Simion îl cheamă deoparte pe Iustin.

„De ce mi-a arătat Aron cartea de muncă ? Are nevoie de serviciu ?"

„Nu mi-a spus."

„Atunci ? De ce ?"

„Te-a simțit mai apropiat... poate e o formă de a se salva prin ce a făcut ieri. Vrem să fim ceea ce n-am putut deveni. E mai complicat decît cred... Îmi spune mereu să nu ajung ca el."

„Dacă are nevoie de ceva... E sincer, mi-a plăcut."

„Bine. Pe mîine."

Coboară cîteva trepte, apoi întoarce privirea. Cei doi au rămas în prag. Trăiește un sentiment intens de singurătate ; ar vrea să fie apărat de o primejdie care parcă îl pîndește la capătul scării. Încearcă să-și cîștige calmul, nu se mai uită în urmă — obicei rămas din copilărie, cînd trebuia să se despartă de părinți — intră în întunericul de afară.

Merg printre blocuri, ocolesc noroiul și cîteva stive de cărămizi. Se îndreaptă spre stația de tramvai. Aron îi povestește o întîmplare petrecută la cooperativă. Nu-l aude. Bîjbîie prin beznă, nu se lasă amăgit de pămîntul mocirlos care pare uscat. Înaintează cu grijă.

O sală cu scaune dispuse în semicerc, asemănătoare cu un mic amfiteatru. Se așază alături de ceilalți care așteaptă în liniște. Șeful de cabinet, un bărbat scund, bine legat, deschide ușa din dreapta, rostește un nume și dispare urmat de cel chemat. Iustin își aruncă o privire peste memoriu — a nu știu cîta oară —, îl strînge la loc și se uită în jur. Atenția îi este atrasă de două femei de la țară : una în vîrstă, cealaltă mai tînără, pare fiica ei ; au lăsat traistele pe covorul roșu dintre scaune. Nu vorbesc, parcă stau acolo nemișcate de o viață ; bătrîna se mai uită din cînd în cînd spre traiste, temătoare să nu i le ia cineva.

Iustin își dă seama că în clipele care vor urma se va hotărî soarta lui pentru o perioadă de timp, sau poate pentru întreaga viață. Încearcă să-și alunge emoția, știe că nimic nu poate fi «pentru toată viața», începe să se gîndească prin cîte a trecut, — un vechi obicei —, de fiecare dată iese din acest scurt examen cu nervii destinși, încrezător, cu mai mult curaj și putere ce se transformă în fermitate și cutezanță. Știe că dacă îi este frică totul e pierdut.

Se deschide o ușă. E Simion.

„Cred că n-am întîrziat ?“ îl întrebă el așezîndu-se pe un scaun.

„Nu. Mai sînt două persoane, apoi vine rîndul meu. Știi — continuă Iustin privindu-l în ochi — m-am gîndit să intru singur. Pentru că ai venit mă simt mai liniștit și mi-e suficient.“

„Păi... așa ne-am înțeles ? !“

„Papașa ! În fond... Cum aș profesa această meserie dacă n-aș ști să mă apăr nici pe mine însumi ?“

„Nici chirurgul nu se operează singur.“

„Crezi că n-ar face-o dacă ar putea ?“

„Nu știu...“

„...ar însemna că n-am suficientă încredere în adevărul meu. Nimeni nu știe mai bine ca mine prin cîte am trecut."

„Poate... poate ai și tu dreptate, și Simion își aprinde o țigară. Stau cu tine pînă la sfîrșit, să aflu ce ți-au spus..."

„Vrei totuși să mă ajuți ?"

„Cum ? !"

„Cînd mă va striga șeful de cabinet să mergi cu mine și să rămîi în biroul lui. Am fost acum cîțiva ani, știu cum se desfășoară audiența. Aș vrea să rămîn singur cu cel mare. Atunci a intrat un director sau nu știu ce mama lui era ! I-a spus ceva la ureche, după aceea și-a schimbat complet părerea. La început era convins că am dreptate, apoi a ridicat din umeri și mi-a spus doar atît : «Mai așteptați un timp». De atunci au trecut nouă ani. Acum aș vrea să nu mai cheme pe nimeni, să faci tu în așa fel ca șeful de cabinet să nu răspundă la telefon cînd va fi..."

„Cum adică ? !"

„...Vorbesc prostii ! Ce să-i spui ? «Stai, mă, aici, îl anunț eu că ai plecat la frizerul din colț !» Hm ! Nu merge. Vezi... sînt două căi : o recomandare, o pilă cum se zice, sigură, fără efort, cu aparențe legale. Cealaltă e calea directă pe care am adoptat-o noi și care riscă întotdeauna să eșueze datorită unor cuvinte șoptite la ureche, a unui telefon care e primit în timp ce vorbești. Disputa nu e deschisă ! Măcar să-ți spună în față : «Nu mai ai nici o șansă ! Vei fi îngropat de viu»..."

„Așa era în urmă cu nouă ani. Acum s-au schimbat vremurile... și oamenii și felul lor de a gîndi."

„Aș vrea să cred că ai dreptate. Oricum... vino cu mine, să te știu aproape."

Își aude numele, se ridică de pe scaun. E urmat de Simion. Merg de-a lungul unui culoar și ajung în fața unei uși capitonate. Intră într-o încăpere nu prea mare, cu o masă și o mulțime de telefoane. Simion se așază într-un fotoliu. Iustin deschide o altă ușă, nu se întoarce s-o închidă, rămîne cu fața îndreptată spre biroul din fund în timp ce cu mîna dreaptă apasă pe clanță. Trece pe lîngă o masă de ședințe și se apropie cu pași rari, siguri, de cel care se află în spatele biroului : un bărbat slab la față, cu părul cărunt, cu umerii puțin aduși ; scrie ceva. În liniștea de acolo are senzația că aude scîrțîind penița pe coala albă de hîrtie. Nu-și ridică privirea, îi face semn cu mîna să ia loc în fotoliu. Ar trebui să stea strîmb, în timp ce se așază trage puțin fotoliul, acum are o poziție comodă și trupul relaxat. Din același motiv nu s-a întors să închidă ușa, știe că nu trebuie să-l piardă din ochi pe cel cu care va discuta, dacă s-ar fi răsucit să împingă ușa s-ar fi simțit umilit, cu toate că mulți fac așa dintr-o politețe exagerată, să-l lingușească încă de la început, să-i cucerească încăduința. «Falsa ta simpatie pentru toți oamenii e o teamă, îți este frică de agresivitatea celorlalți și vrei să-i îmblînzești cu bunătatea ta, gudurîndu-te la picioarele lor. Cuțu-cuțu ! Nu mă mușca ! Nu-ți vreau răul ! Unde oare am citit fraza asta ?»

Ridică privirea, îl măsoară scurt, cu puterea celui care știe dintr-o ochire cu cine are de-a face, rămîne o fracțiune de secundă cu ochii îndreptați spre cămașa albă și cravata corect înnodată și fără să spună nici un cuvînt întinde mîna spre hîrtia pe care Iustin o ține pe marginea fotoliului.

„Înainte de a vă preda memoriul... aș vrea să spun cîteva cuvinte."

„Vă ascult."

Simte în glasul lui — în pofida nervozității pe care i-a intuit-o în clipa în care l-a văzut scriind — că e dispus să-i acorde răgazul de a vorbi. Se lasă pe spetează înaltă a scaunului cu sculpturi baroce. Iustin îi relatează pe scurt cele petrecute în urmă cu nouă ani, fără să intre în amănunte, fără grabă, detașat, parcă ar vorbi despre altcineva. Deodată, cel din spatele biroului își îndreaptă spatele și își sprijină coatele de mapa groasă din piele acoperită cu hîrtii. Trebuie să încheie.

„Deci... aș vrea să practic meseria pentru care am învățat cinci ani... am fost bursier de la începutul și pînă la sfîrșitul facultății."

E rîndul lui să tacă ; moment de relaxare, își lasă brațele pe fotoliul comod ; nu are însă timp, răspunsul celuilalt pare pregătit, nu ezită, nu meditează, raționamente stereotipe ca și expresia ce rămîne aceeași pe chipul înghețat.

„Hotărîrea a fost legală, așa că... Dacă îmi amintesc eu bine ați primit de curînd un răspuns oficial în acest sens", accentuînd pe cuvîntul «oficial».

„Dacă aș fi fost mulțumit cu răspunsul primit nu mai veneam azi la dumneavoastră, spune Iustin sec. Hotărîrea prin care tatăl meu a fost condamnat pentru agitație împotriva statului, conform articolului 209 din Codul penal a fost legală atunci, la vremea aceea. Acum însă, după atîția ani, puteți s-o considerați... dacă nu ilegală cel puțin perimată..."

„Nu fac aprecieri asupra unei sentințe judecătorești emisă de un tribunal. Nu am acest drept !"

„De cîte ori nu s-au comis greșeli ? Dumneavoastră sînteți aici tocmai pentru a corecta greșelile... aproape firești în condițiile unor transformări politice. Au trecut nouă ani ! Între timp a fost o amnistie. Fapta pentru care tata a fost condamnat... dacă poate fi vorba de faptă

atunci cînd e vorba de un delict de opinie, fără să comiţi nici un act periculos la adresa statului, a fost considerată prin amnistie lipsită de..."

„Numai un recurs în supraveghere ar putea dovedi contrariul... sau o reabilitare !" şi glasul lui devine sever, ascuţit, ca un cui care ar zgîria un geam.

„Admit că aveţi dreptate... dar dumneavoastră ca om, ca persoană particulară, ce părere aveţi ?" şi Iustin se apleacă puţin spre birou şi se uită fix în ochii lui.

„Nu sînt aici ca persoană particulară. V-am spus părerea mea în calitatea oficială pe care o am !"

„Mă aşteptam la acest răspuns. Bine. Să zicem că hotărîrea prin care tata a fost condamnat este legală. Dar eu, Iustin Arghir, cu ce am greşit ? ! Care este vinovăţia mea ? ! Care sînt faptele comise de mine care trebuie pedepsite de lege ? ! Numai pentru că sînt fiul lui Andrei Arghir ?"

„Veţi da examen pentru intrare în avocatură. Veţi putea profesa ! şi bărbatul cărunt din spatele biroului, cu umerii şi mai strînşi de parcă ar vrea să se apere de ceva neştiut, îşi scoate cu dinţii o ţigară din pachet şi scapără un chibrit cu o mişcare iute, nervoasă.

„După cîte ştiu eu, la examen se prezintă : cei care au comis abateri, au fost condamnaţi sau au părăsit locul de muncă. Eu nu mă încadrez în nici una din aceste condiţii."

„Ba da ! Aţi întrerupt profesia mai mult de cinci ani!"

„Dar n-am întrerupt-o pentru că am vrut eu ! spune Iustin contrariat. Am fost dat afară şi acum mi se reproşează că n-am continuitate ? ! Cum vine asta ? ! Nu înţeleg ? !"

„Acestea sînt dispoziţiile... n-am ce să fac" ; se mişcă în fotoliu, parcă şi-ar fi pierdut răbdarea ; clipeşte des şi scutură mereu ţigara în scrumieră.

Iustin tace. Nu are de gînd să cedeze. Respiră adînc, încearcă să-şi recapete calmul şi luciditatea.

„Aţi aplicat legea atunci cînd a fost vorba de condamnarea tatălui meu. Bine ! De ce nu o respectaţi cu aceeaşi rigoare cînd e vorba de mine ? Nu mă încadrez în rîndul celor care sînt obligaţi să dea examen de intrare în avocatură... Redaţi-mi un drept care mi-a fost luat !"

„Vă repet ! Nu interpretez legile statului ! Le aplic !"

„Le aplicaţi greşit... sau abuziv !"

Se uită la el cu o fixitate stranie. Rămîne nemişcat. Perplex. Nu înţelege cum a îndrăznit. Striveşte ţigara în scrumieră. Pe frunte îi apar primele broboane de sudoare. Se stăpîneşte. Exerciţiu îndelung dobîndit prin toate funcţiile prin care a trecut.

„După examen vă asigur că veţi fi încadrat în avocatură. O simplă formalitate", se aude într-un tîrziu glasul lui subţire.

„Ar însemna să recunosc o vinovăţie inexistentă !".

„Procedaţi cum credeţi de cuviinţă."

„Şi cînd va fi acest examen ?"

„A fost anul trecut, în septembrie. Va fi programat anul viitor sau peste doi ani... cînd vor fi suficienţi candidaţi."

Iustin zîmbeşte, strînge palmele, îl priveşte lung, fără antipatie, fără nici un resentiment ; un robot care repetă aceleaşi răspunsuri, o maşină de primit audienţe pentru a nu rezolva nimic, doar forma, anunţul pe care e scris : Primiri la... în zilele de... între orele... Ne naştem cu condamnarea semnată, încercăm doar s-o amînăm pînă în ziua în care singuri implorăm aplicarea ei. Loviţi domnilor ! Lăsaţi ghilotina. Vă rog !

„Dar... eu am aşteptat nouă ani ! Am fost condamnat chiar dacă n-am stat în spatele unor gratii. Închis în li-

bertate ! Poate e mai greu de suportat decît dacă... Şi acum îmi spuneţi că nu ştiţi precis cînd va avea loc examenul ? ! glas aproape şoptit, ieşit dincolo de nervozitate, fără patimă, sau doar cu patima celui care vrea să înţeleagă absurdul în care se află.

„În fond... de ce aţi aşteptat nouă ani ? De ce n-aţi venit mai devreme ? !"

„Pentru că l-aş fi găsit aici, la acest birou, pe cel care a semnat excluderea mea ! Sau mai bine zis, cel care la rîndul lui a executat un ordin primit de la organele care l-au anchetat pe tata. Nici cel puţin nu are meritul că a luat singur hotărîrea ! N-aţi fi fost dumneavoastră căruia am curajul să-i spun tot ce gîndesc... absolut tot, ceea ce e foarte important."

„Doi ani vor trece repede, după examen veţi primi repartizarea" şi glasul lui vrea să-i sugereze că poate avea încredere în promisiunea făcută.

Rămîne o clipă pe gînduri, ridică puţin ochii, parcă ar căuta ceva, apoi începe să vorbească încet, aproape şoptit :

„Am aşteptat nouă ani, am muncit pe şantier... şofer, economist, am suportat cu răbdare şi înţelegere această umilinţă... Aşa erau vremurile. Victimele necesare ! Acum însă vreau să trăiesc ! Azi ! Nu peste doi ani ! E vorba de viaţa mea ! Sînt la limita răbdării ! Nu pot mai mult ! Vă rog să mă înţelegeţi !"

„Fiţi convins că vă înţeleg... Vă înţeleg mai mult decît vă imaginaţi. Vă promit tot sprijinul. Lăsaţi memoriul..."

Strînge pleoapele, respiră adînc, se ridică din fotoliu cu o mişcare obosită, se îndreaptă spre uşă cu paşi înceţi. Ajunge în biroul şefului de cabinet. Se opreşte. Îl caută pe Simion cu o privire înfrigurată. Pe faţa lui Simion un zîmbet de încredere şi izbîndă.

„Nimic", rostește Iustin cu voce stinsă și fără să mai spună ceva iese din birou.

Merg pe un culoar, coboară cîteva trepte, trec printr-o curte interioară ce răsună sub pașii lor și ajung în dreptul portarului care le cere bonurile de intrare. Începe să-l caute prin buzunare, a uitat unde l-a pus, poate chiar și ce caută, în cele din urmă îl găsește ; mîna lui se oprește la jumătatea drumului, așază peticul de hîrtie pe marginea ghișeului, cu toate că palma portarului așteaptă întinsă nu departe de el. Ies în stradă pe poarta mare din fier forjat. Se opresc. Nu se hotărăsc în ce direcție să se îndrepte. La cîțiva pași, sprijinit de gărdulețul de beton, Aron îi așteaptă. Citește un ziar, din cînd în cînd își aruncă privirea spre poartă. Îi vede. Strînge repede ziarul și se apropie de ei cu un aer de bună dispoziție.

„Cum a mers ? Ai cîștigat ? și-l bate pe umăr rîzînd bucuros. Ești bun de cinste, bătrîne ! Mergem la *Buturuga* să bem o halbă !"

„Nu... n-am făcut nimic", răspunde Iustin și fără să aștepte să-i ceară amănunte, traversează strada și intră în Cișmigiu.

Se așază pe o bancă, nu departe de lac. Cîteva bărci plutesc în jurul fîntînii arteziene. Simion și Aron își aprind cîte o țigară. Nu vorbesc. Soarele toamnei le încălzește plăcut fața.

„Cine știe ce «cursă» o mai fi și examenul ăla..." spune ca pentru sine Iustin.

„Ce examen ? Cînd trebuie să-l dai ?" întreabă precipitat Simion.

„Nu se știe, peste un an... peste doi. Cînd se vor strînge candidații. N-o să facă o comisie numai pentru Iustin Arghir !"

„Cum nu se știe ?" intervine Aron.

„Așa bine... poate peste doi ani."

„Doi ani ? ! Să mai aștepți doi ani după ce au trecut atîți ? !"

„Ce contează ! Doi, patru, cinci ! Ce contează cînd e viața altuia !"

„I-ai explicat cum s-a întîmplat ? Pe unde ai lucrat de atunci ?" întreabă Simion.

„Da... m-a ascultat... m-a ascultat cu atenție" și Iustin rămîne cu privirea îndreptată spre frunzele căzute pe alee.

Pe o bancă alăturată, o bătrînă leagănă un copil, cîntecul ei murmurat pare un bocet ce se aude din depărtare. Pe lac, două fete rîd zgomotos vîslind în barcă. Glasurile lor vesele se întîlnesc cu cîntecul trist al bătrînei.

„La noi, deocamdată, nu se fac angajări, zice Simion cu voce înceată. Dar îți găsesc eu un post, de asta să fii sigur."

„Și ce să fac acolo ? Șofer pe un camion ?"

„Nu. Economist", încearcă să-l consoleze Simion.

„Vei avea un salariu bun" completează Aron.

„...poate voi aveți dreptate, spune după o vreme Iustin. Vedeți în mine un excelent economist care lucrează într-un serviciu de transporturi. Foile zilnice de parcurs pentru fiecare șofer în parte, dările de seamă lunare și trimestriale, calculul benzinei pe kilometri parcurși... Nu-i așa ? La fel ca pe șantier. Cunosc meseria ! Cîteva sute de lei la chenzină, mănînc la cantină, o bere la un restaurant, un film, o femeie cu care să mă culc de trei ori pe săptămînă... Nu ? Ce mai vreau de la viață ? Pot să mă declar fericit ! Dar dacă eu nu accept să trăiesc așa ? Nu m-am revoltat pînă acum dar... cine nu refuză nu există și eu vreau să exist !"

Cei doi fumează și îl ascultă în tăcere.

„Un doctor salvează viața unui om. Tu, Simioane, ca inginer, dacă nu intervi cînd trebuie se întrerupe lumina în tot orașul... Ca avocat aflu adevărul acolo unde este ascuns și le vorbesc celor care mă ascultă despre prezumția de nevinovăție de la care trebuie să plece un judecător... pentru că toți, absolut toți, sîntem mai întîi nevinovați, numai după aceea putem săvîrși o faptă pedepsită de lege."

„Unde e dreptatea de care vorbești ? ! sare Aron. Tu ai fost considerat vinovat de la început, înainte chiar de a fi judecat ! Așa că... prezumția de care aminteai s-a dus pe apa sîmbetei, amice ! Lasă, astea sînt doar pe hîrtie... pentru proști..."

Nu-i răspunde, se uită pe rînd la ei, parcă ar vrea să înțeleagă ceva de neînțeles, sau mai bine zis de nesuportat, apoi în gînd : «inadmisibilul acceptat ; întretăierea dintre istorie și individ s-ar putea numi destin ; principalul e să nu mă pierd...»

„De ce te-ai interesat la uzină pentru un post înainte de a afla rezultatul ? Bănuiai că nu voi reuși, Simioane?"

„...într-un fel. Mai sînt necesare unele schimbări."

„Știi ce m-a întrebat ? De ce am așteptat nouă ani ? De ce n-am venit mai devreme ? M-a îngrozit gîndul că am sosit prea tîrziu și tot ce spun eu este... o întîmplare care aparține trecutului, care a pierdut din importanță. Mă vedeam un caz izolat. Un ratat care își motivează prăbușirea pentru că a fost dat afară... Știu ! Nu poți să-ți justifici insuccesul acuzînd împrejurările sociale ! Cine are forță și rezistență pînă la sfîrșit cîștigă dacă urmărește un lucru cinstit. Este o lege în care cred, în care trebuie să cred orice s-ar întîmpla... Dar dacă obosești ? Dacă tot alergînd cazi cu gura în nisip ? Dacă într-o zi îți spui : «M-am săturat ! Mi-e silă. Mă duc să

beau o halbă cu bere». Trebuie să găsesc puterea de a alerga mai departe, chiar dacă azi cineva a vrut să mă îngroape de viu."

„Elena vă aşteaptă."

„Te rog să-i spui... vreau să mă odihnesc puţin, să fiu cîteva clipe singur. Nu te supăra. Spune-i Elenei să mă ierte, voi veni altă dată." Iustin încearcă să zîmbească. Le întinde pe rînd mîna, apoi se îndepărtează cu paşi grei, obosiţi. Pietrele de pe alee scrîşnesc în urma lui.

2

O SALĂ PĂTRATĂ: PEREȚII ACOPERIȚI CU faianță, mesele aliniate de o parte și alta, iar la mijloc un culoar îngust care duce spre un ghișeu. Aron se așează pe un scaun, singur la masă, cu privirea îndreptată spre fereastră.

„*Mon cher*, nu trebuia să-ți aduci umbrela! Nu va ploua!" — spune un domn în vîrstă cu papion, baston și o haină neagră, cam uzată.

„*Moi, je ne suis pas d'accord, mon camarade !* îi răspunde celălalt cu o voce șuierată, ieșită parcă dintr-un gramofon. Am barometrul meu, *le parapluie est très nécessaire.*"

Aron întoarce privirea, încearcă să afle de unde vine glasul neobișnuit, zărește sub bărbia bătrînului o bucată de tifon care vibrează la fiecare cuvînt ; este operat la gît, respiră și vorbește printr-o cavitate acoperită cu tifon.

„Vom avea o toamnă lungă și frumoasă, așa mi-a spus nepoata mea. Lucrează acolo, știi dumneata..." continuă cel cu papion.

„Știu eu, domnule casier general, cîtă încredere să am în părerile lor ! îi replică scurt și puțin enervat cel cu glas cavernos. Dealtfel, umbrela ține loc și de baston."

„Păi spune așa, *mon cher !*" și papionul saltă vesel aflînd că umbrela ascunde o infirmitate.

„Și mă rog, de ce rîzi dumneata ? ! Ce ai găsit atît de amuzant ? !" flutură tifonul indignat ca un stindard al unui război declarat.

„Nimic ! Absolut nimic! Farfuria cu supă vă aparține!"

Discuția prețioasă și afectată a bătrînilor, cu un subiect atît de banal, în decorul cantinei plin de mirosuri de rîntaș și ceapă, îi dau senzația lui Aron că s-a rătăcit într-un spital de alienați. Se uită la ceas. Ar vrea să plece. Simte prezența cuiva în apropiere. Întoarce privirea. E Iustin. Îi întinde mîna și îi face semn să se așeze.

„Unde ai fost de te-ai murdărit așa ?" îl întreabă Iustin.

„Am făcut o plimbare pînă la Florică, răspunde el surprins că i-a zărit pantofii acoperiți cu praf. I-am dus ceva de mîncare."

„Ai vrut să stai lungit în iarbă."

„Da... şi pentru asta. Nu pot să trăiesc pe asfalt, simt nevoia să calc pe pămînt, să mă odihnesc la umbra unui copac. Mă îngrozesc la gîndul că în curînd va veni iarna."

„Eşti un tip floral, Aroane !"

„Aşa cum tu eşti citadin prin excelenţă."

O tînără, îmbrăcată cu un halat alb, aşază în faţa lor două farfurii cu supă din care ies aburi calzi. Mănîncă în tăcere. Bătrînii continuă să discute despre vreme şi bolile care suferă, cuvintele sînt molfăite în gurile lor ştirbe cu care încearcă să mestece o bucată de pîine. La o masă alăturată cîţiva elevi vorbesc despre un meci de fotbal.

„Ce-ai mai făcut ? îl întreabă Aron. Tot în casă ?"

„Nu. Duminică am fost la Snagov cu doctorul Petru. Am făcut baie, apa era teribil de limpede, se vedeau plantele care cresc pe fundul lacului..."

„A mers şi Dana ?"

„Da."

Tac un timp. Iustin nu mănîncă, rămîne cu privirea aţintită undeva, apoi începe să vorbească, parcă ar continua cu glas tare un gînd ştiut numai de el.

„...am luat o barcă. Dana avea o pălărie cu boruri largi. Cînd am ajuns în mijlocul lacului am sărit în apă şi am început să înot. Bărcile cu motor treceau în goană pe lîngă noi. Dana a luat ramele şi a început să vîslească încet. M-am apropiat de barcă... «de ce-mi revine în minte scena asta ? de o săptămînă mă gîndesc mereu...» Înotam foarte aproape de vîslele care se ridicau şi se lăsau cu un ritm egal. Şi atunci... mi-a trecut prin minte că ar putea să mă lovească în cap. Parcă o provocam. Mă apropiam din ce în ce mai mult de locul unde lemnul cădea în apă. Vezi tu, Aroane... nu doream să fiu în locul ei, adică eu în barcă şi ea în apă, cu

capul în dreptul ramelor. Mă vedeam mereu în apă, înotînd, ea vîslind nestingherită, putînd oricînd să mă izbească în cap... parcă nu mai eram eu, mă priveam de afară, ieșisem din mine. Am auzit-o țipînd. Un strigăt scurt de spaimă. Și-a dat seama că o instig la un fapt cumplit. O glumă sau un joc serios ? Am înotat spre mal cu dorința imensă de a obosi. Am ieșit din apă vlăguit, trăgîndu-mă cu mîinile de ramurile unei sălcii. M-am întins pe cearșaf. Doctorul Petru îmi spunea ceva. Nu-l auzeam. Aș fi rîs dar nu puteam. După un timp a venit și Dana. Nu mi-a spus nimic. A schimbat cîteva cuvinte cu Petru, apoi s-a așezat la umbra unui copac și a citit o carte pînă cînd am plecat..."

„Nu vă place supa ? !" îi întreabă tînăra în halat alb.

„E foarte gustoasă dar... e prea fierbinte", răspunde Aron ca o scuză pentru că nu terminase.

„Felul doi aveți macaroane iar ca desert, compot."

„Mulțumim."

Nu vorbesc o vreme. Mănîncă absenți.

„Și de ce nu te-ai gîndit să fii în locul ei ?"

„Nu știu. Și eu m-am întrebat. Cred că e drumul pe care l-am ales... Înot singur, iar cel de lîngă mine, în barcă. Înțelegi, Aroane ? El e în barcă și cînd tu faci trei mișcări cu brațele în apă, el face doar una cu vîslele și e mereu departe de tine. Ajunge la mal înaintea ta și se cheamă că a mers mai repede, e mai bun, pe cînd tu înoți ca un prost și sosești ultimul, obosit, trăgîndu-te de crengi ca să urci pe mal."

„Ar trebui să fii tu în barcă, Iustine, iar ceilalți să înoate în apă cît or vrea... Mama lor !"

„Ai dreptate, dar... Cînd ești în barcă poți lovi pe cel care înoată disperat pe lîngă tine. Crezi că ești nevinovat. Majoritatea celor din barcă nu se gîndesc că au comis o crimă... De asta mă tem."

„Acum să trecem la noi."

„Da. Şi tu şi eu avem treizeci de ani. Iată ! Mîncăm la cantină, ca pe timpul studenţiei, cu nişte bătrîni senili şi elevi onanişti !"

„Tu şi Dana sînteţi însă în aceeaşi barcă ! Ea n-o să renunţe niciodată la tine. Aşa e ?"

„Da. Sînt convins."

„Te bagi singur sub vîsla ei, Iustine ! Ascultă-mă ce-ţi spun. Dacă n-o să te lovească ea, la urmă o să scoţi tu mîna din apă şi o să-ţi tragi una în cap."

„Ce propui ?"

„Să fii tu cel care..."

„S-o lovesc ! ?"

„...ştiu şi eu ?"

Îl apucă de guler. Un pahar se răstoarnă, apa curge cu zgomot pe ciment. Ochii lor se întîlnesc, îşi simt răsuflarea caldă pe faţă. Pe tîmpla lui Aron o venă se zbate cu putere, obrazul supt al lui Iustin vibrează încordat.

„Să nu mai gîndeşti aşa ! N-aş mai vrea să mai fiu prieten cu tine !" mîna lui Iustin se descleştează încet, respiră adînc de cîteva ori încercînd să-şi recîştige calmul.

„Nu mă judeca greşit !"

„Nu vreau să te ascult !"

„Să-ţi spun ceva. Te rog ! Ştii prea bine prin cîte am trecut. Am plecat din mahala şi am intrat ca ucenic într-o fabrică de calapoade... acolo era să mă omoare unul cu un calapod în cap, apoi vînzător de coşciuge : «Pompe funebre. La Coroana cu flori, Stelică Zaporojeanu şi fraţii». O şcoală de contabilitate, doi ani la facultatea de teatru, după aceea «regele figuranţilor» iar acum lucrez în matineu la un atelier de confecţionat nasturi. Eu sînt cauza tuturor greşelilor mele, nu învino-

vățesc pe nimeni ! Cu originea mea puteam să ajung cineva în vremurile de acum ! Tu însă ai intrat într-o fundătură fără nici o vină. De aici n-o să mai scapi, Iustine. Nu ți-am spus să-i dai una în cap, dar dacă nu faci ceva... nu mai ieși din apă. O să te ratezi ca și mine. E una să nu izbutești din lașitate și alta din altruism ! Prima înseamnă prea puțin, a doua înseamnă prea mult ! Poți deveni o reală și superbă victimă a generozității tale dacă nu înveți să lovești cu vîsla în dreapta și stînga ! Ai înțeles acum ? !"

„Și ce să fac ?"

„Nu știu. Tu ești singurul care poți hotărî."

Își simte gura uscată, duce la gură paharul cu apă.

„Unii au reprezentarea calităților lor, eu am numai pe aceea a defectelor."

„Din ce piesă reciți ?"

„Nu fi tîmpit ! Îți vorbesc din suflet."

„...iartă-mă."

„Și tu și eu sîntem cel care n-a fost... Nu spun Cezar sau mai știu eu cine, dar cel puțin la treizeci de ani să nu mîncăm la cantină. Ai toate calitățile să reușești, de asta sînt convins. Un singur pericol te pîndește : să nu fie prea tîrziu !" și Aron își trece mîna peste frunte încercînd să-și recapete calmul.

„Hai lasă... lasă acum ! spune Iustin puțin încurcat văzîndu-i mîna tremurînd. Viața nu se termină la treizeci de ani !"

Aron ridică ochii spre el, încearcă să zîmbească.

„Să mîncăm. În fond am plătit cinstit bonurile de masă !" spune Aron recăpătîndu-și umorul.

„Te sfătuiesc să-ți cumperi un melon, împreună cu umbrela îți va completa demnitatea și îți va ajuta mersul cu spinarea mai dreaptă" se aude de la masa învecinată glasul bătrînului cu papion.

„Nu-ți permit, domnule fost casier general, să faci aprecieri la adresa demnității mele !“ îi răspunde celălalt cu furculița ridicată precum un trident pregătit pentru atac. Știu mai bine decît dumneata ce se numește demnitate ! N-am abdicat niciodată de la principiile mele morale. De aceea am fost închis patru ani, cînd dumneata lingeai pingelele actualului director !“

După ce termină de mîncat, Aron și Iustin se ridică de la masă.

„Mai avem o șansă“ spune Iustin cu privirea îndreptată spre bătrînii care au încheiat armistițiu pentru că au primit desertul ; mîine îi vor găsi la aceeași masă.

Ies din cantină, coboară cîteva trepte. Soarele blînd al toamnei lucește pe trotuarul acoperit cu frunze. O pală de vînt le spulberă spre rigolă.

3

STĂ LUNGIT ÎN PAT, CU CAPUL REZEMAT de zid. Se uită în jur, camera i se pare străină. Măsoară pe rînd obiectele : două fotolii aduse de la părinți, o vitrină transformată în bibliotecă, o masă cumpărată de la Consignație — pe care se află cărți, cartoane, pînze, creioane. Ochii îi rămîn îndreptați spre tabloul pictat de mătușa Maria.

«...cîțiva copaci noduroși, aproape uscați, malul unui lac, o insulă și cerul de culoarea pămîntului ; nuanțe reci, aspre, gris-verde și albastru-violet ; la capătul insulei, între cer și apă, un punct luminos, o pată albă ca un fum ce se înalță spre norii vineții ; acolo mă uitam, ore întregi cînd eram bolnav, de acolo credeam că va sosi vindecarea mea, un loc de odihnă, de vis și speranță : Dumnezeul meu avea înfățișarea unei coloane de fum...»

Privirea îi alunecă spre o statuetă din bronz și paharele de ceai cu suport de argint.

«să i le duc unchiului Trifon să le curețe, s-au înnegrit... deci, eu, cu mîna mea, n-am cumpărat decît masa, pînă la vîrsta asta n-am strîns nimic, nu m-ar fi interesat o agoniseală stupidă de obiecte, dar să nu fiu nevoit s-o iau mereu de la început, să pot citi o carte apoi să adorm fără să mă gîndesc ce voi mînca a doua zi ; umilința de a trăi pentru o bucată de pîine... unde sînt idealurile mele ? ! Rahat ! Era ultima speranță, trebuie să mai aștept încă doi ani ; voi mai rezista ?... să nu mă las doborît ! orice s-ar întîmpla, dar să nu mă las doborît !...»

Întinde mîna spre peretele bibliotecii și își lipește încet palma, ca o mîngîiere, parcă ar vrea să simtă suprafața netedă și rezistentă a lemnului, să împrumute de la el puterea necesară. Lemnul, ca un răspuns, trozneşte sub degetele lui. Tresare. Tot trupul i se crispează. Taina se adîncește. Încearcă să se liniștească spunîndu-și că mobila cînd se usucă mai trozneşte din cînd în cînd, își amintește apoi că biblioteca era a lui Andrei Arghir, și el, la rîndul lui, a primit-o de la...

«ce neliniști mai cuprinde acest lemn tot atît de bătrîn ca și bunicul ? și eu ce mai caut ? de ce fibrele mele nu se cumințesc ? de ce nu intră în formele lor

definitive, să nu le mai simt zvîcnind... nu știu să rîd, nu am umor ! Aron ar fi izbucnit în rîs dacă i s-ar fi spus că mai are de așteptat doi ani, eu trăiesc cu sufletul la gură, nu am detașare, luciditate, nu-mi acord nici o clipă de răgaz...»

Telefonul sună strident în hol. Tresare. Simte inima bătînd cu putere. Aude pașii repezi ai doamnei Rovența. Glasul ei plăcut începe să se alinte, să se unduiască, să-și schimbe tonurile ca o melodie elegant interpretată. Cuvintele însă nu au nimic insinuant, sînt univoce, poate aici se află cursa în care au căzut toți bărbații care au iubit-o. După ce termină convorbirea se îndreaptă spre camera lui. O ciocănitură răsună în ușă.

„Domnule Arghir ! Dormi cumva ? Te rog să treci pe la mine să-ți achit datoria pentru întreținere" și fără să mai aștepte răspuns, se îndreaptă spre bucătărie de unde vine un miros de pîine prăjită.

Iustin acceptase să fie administratorul casei în schimbul a cîtorva sute de lei ; în situația în care se afla, considera binevenită această sursă de cîștig. Este însă mereu deranjat, la diverse ore, pentru cele mai stupide motive. Răspunde de fiecare dată cu același calm ; toți locatarii îl consideră un tînăr manierat, nu știu cît îl costă această atitudine. Cînd citește și aude pe cineva sunînd la ușă, se uită în jur să vadă unde s-ar putea ascunde. Respiră adînc, strînge din dinți și se îndreaptă cu pași rari spre ușă.

Se ridică din pat, caută prin hîrtiile de pe masă un dosar, îl deschide, rupe din bonier o chitanță, iese din cameră, trece prin hol — unde se află mobila de sufragerie a doamnei Rovența — și bate în ușă cu gîndul să ia bani și să se întoarcă cît mai repede în odaia lui. Își amintește că doamna Rovența e la bucătărie, vrea să se

îndrepte într-acolo, dar uşa de la intrare se deschide brusc şi doamna Grigorescu apare în prag.

„Aaa ! Bună seara, domnule Arghir ! Dacă ştiam că te întîlnesc îţi aduceam şi eu banii. Să ştiţi însă... cheltuielile sînt mai mari decît luna trecută !"

„...gazele. A fost un consum mai mare de gaze !"

„Bine-bine, dar asta nu înseamnă să plătesc încă douăzeci şi opt de lei !"

Doamna Rovenţa se apropie de ei, ţine în mînă o tavă pe care sînt cîteva gustări, ceşti cu ceai şi obişnuita pîine prăjită care umple cu miros toată casa.

„Eu am plecat, draga mea", spune aferată doamna Grigorescu, parcă indispusă că l-a văzut pe tînărul Arghir.

„Cum ? ! Tocmai acum ? Te-am aşteptat să bem un ceai împreună."

„Mă duc, draga mea, la nevasta profesorului Pantea ! Am o treabă urgentă cu ea. Cînd mă întorc trec pe la tine. Te-am pupat dulce."

Doamna Rovenţa o conduce pînă la uşă, apoi se întoarce respirînd mulţumită.

„Intră, domnule Arghir ! Te rog să-mi faci plăcere să bei un ceai cu mine."

„Mă scuzaţi, eu tocmai mîncasem...", încearcă el să se eschiveze.

„Nici o vorbă !" şi Iustin se vede condus în cameră şi aşezat într-un fotoliu.

Cunoaşte încăperea, a mai fost de cîteva ori. Mobilă puţină, nimic de serie, fără obişnuitele bibelouri, statuete sau broderii. Un interior rafinat, cu un lampadar care arunca o lumină plăcută din colţ. Doamna Rovenţa, în mişcările şi aerul pe care îl degajă, are mereu ceva provocator dar orice insinuare e repudiată cu inteligenţă astfel că totul pare un joc gratuit care îi dă o mare fascinaţie. În faţa lui Iustin trăieşte un sentiment de vagă

vinovăție ; ca vecin de apartament a fost martorul indirect al unor certuri cu fostul ei soț de care a divorțat, dar care o iubește «cu o pasiune zgomotoasă».

„Dacă mai vrei zahăr... Te rog să mănînci toate sandviciurile."

Gustă din ceai, e prea fierbinte, își ridică privirea, ochii lor se întîlnesc, parcă și-ar fi întins brațele unul spre altul, ca două animale care s-au pîndit reciproc. Iustin simte iradierea femelei. Zîmbetul ei echivoc îi este adresat lui, ca bărbat, în același timp este o invitație de a se simți bine în casa ei răsfățată de parfumul oriental al ceaiului. Întinde mîna spre o carte ce se află în apropiere. Un roman la modă. Doamna Rovența rîde nemotivat, veselia ei are ceva ațîțător, ca și cum intenționat ar fi pus cartea acolo prevăzînd că o va răsfoi. Mușcă dintr-o trufă, îi place, se aud sunete ambigui care se prelungesc ca un deliciu erotic — sîni mari, puternici, carnea puțin înainte de a se fana —, savurînd ciocolată cu buzele ei groase.

„Ai rezolvat ceva în audiența de azi ?"

„Nu", mormăie Iustin, semn că n-ar vrea să vorbească despre acest subiect.

„Bine. Nu te mai întreb" ; strînge farfuriile, le pune pe o măsuță cu rotile și iese din cameră.

Rămîne singur. Refuză orice gînd. N-a auzit cînd s-a întors. O vede în fața lui, nemișcată, zîmbind. Se lasă admirată. Simte în nări parfumul Fidji pe care îl găsește deseori pe etajera din baie.

„Să-ți arăt, domnule Iustin, pozele pe care le-am făcut astă vară la mare."

Se duce la un scrin — un Bidermayer autentic — și scoate dintr-un sertar un album cu cîteva plicuri. Se mișcă elegant, pantalonii strînși pe picior îi conturează șoldurile rotunde și gambele lungi. Se așază lîngă el pe

marginea fotoliului. Îi dă explicații. Se amuză pe seama ei, îi arată «cît era de urîtă»; autoironie, încredere lucidă.

„Uite ce vreau să-ți propun, domnule Iustin, spune ea în timp ce răsfoiește albumul. Dar mai întîi... Coniac? Whisky ? Campari ? Ce vrei ?"

„Nimic. Mulțumesc."

„Mi se pare că nici nu fumezi ?"

„Cîteodată aprind o țigară."

„Ești plin de virtuți ! Ha-ha ! Dacă nu-ți plac nici femeile... ești cu adevărat un puritan."

„Un puritan lipsit de puritate."

„Atunci nu-i chiar atît de grav ! și rîde din nou, în felul ei, un rîs interior, apoi ia o țigară și o aprinde cu mișcări încete, studiate, fără să-și ia ochii de la el. Cîteodată e bine să bei un pahar. Nu-i ușor să fii mereu cu ochii deschiși. Zău ! N-aș suporta ! Îmi dai voie să-ți spun pe nume ?"

„Da, chiar vă rog."

„Și cum îți spuneam... De curînd am primit un cabinet la o policlinică cu plată. Sînt singură, fără obligații familiale. Vorbim ca între bărbați ? Pînă cînd îți vei rezolva situația, adică pînă vei găsi un serviciu... vreau să-ți împrumut o sumă de bani pe care să mi-o achiți cînd vei putea."

Iustin își întoarce privirea, rămîne o clipă pe gînduri, vede pe o măsuță din apropiere un creion, îl ia, se uită atent la el, apoi îl strînge în palmă.

„Ce părere ai ?" îl întreabă doamna Roventa neprimind nici un răspuns.

„Într-adevăr, de cîteva luni n-am serviciu. Încercarea de ieri a dat greș. Gestul dumneavoastră mi se pare... mi se pare de-a dreptul miraculos !"

„Îmi pare bine că ai înțeles !"

„Bine... dar ce trebuie să fac în schimbul acestui împrumut ?“ și Iustin zîmbește încercînd să scoată la suprafață partea nevăzută a acestei înțelegeri.

„Nimic ! Ce să faci ? !“ sare amuzată doamna Rovența.

„Hm ! Nu pot să cred... Ce obligație îmi revine ?“ și Iustin continuă să zîmbească jucîndu-se cu creionul, făcîndu-l să dispară și să apară printr-o mișcare iute a palmei.

„Nici o obligație ! Sîntem doar vecini. Nu poți să fugi cu banii fără să aflu...“

„E adevărat. N-o să fug ! se apleacă și îi sărută mîna pentru generozitatea ei, apoi mai sus, pe braț, pînă aproape de umăr. Ea nu se retrage, zîmbește înfiorată, cu ochii mult deschiși, fără nici o disimulare. E adevărat, n-o să fug“, repetă Iustin cu subînțeles.

„Poți să vii mai des, spune ea încurajată. Să rămîi mai mult timp cu mine... Ascultăm un disc, ne uităm la televizor, ca doi buni prieteni !“ și rîde în felul ei, fără sunet, întreaga ființă radiind o bucurie febrilă, ca o pasăre ce se așază pe o creangă, dar continuă să miște din aripi.

„Și seara ?“ îi replică în glumă Iustin zîmbind, cu ochii în ochii ei, continuînd acest joc aparent gratuit, ascuns în spatele umorului și al dublului sens.

„Chiar și noaptea !“ marșează doamna Rovența cambrîndu-și puțin spatele, parcă într-o săritură imaginară ce ar fi trimis-o direct la țintă ; sinceritatea îi conferă un aer bărbătesc ; propunerea s-a transformat într-o convenție acceptată de ambele părți.

„Asta îmi amintește... și Iustin surîde amuzat de un gînd. În urmă cu patru ani... m-am culcat cu o femeie mai în vîrstă ca mine, mult mai... Am înțeles că vrea să-și ia rămas bun de la ceea ce se numește bărbat. Începutul, cînd fata devine femeie și sfîrșitul, cînd femeia

își ia rămas bun de la femeie... Sînt două momente care au nevoie de ritual. Ați observat ce expresie disperată avem cînd facem dragoste ? V-ați întrebat oare de ce bucuria ia înfățișarea durerii ?... I-am condus mîna pe trupul meu și am simțit cum ea, cu ochii închiși, încearcă să-și imprime pe degete forma fiecărui mușchi, fiecărei părți a trupului meu. Inițiere în renunțare. La urmă m-a strîns în brațe, dar n-a simulat, știa că știu că nu mai este așa cum a fost, că nu mai este femeie. N-a mințit, ea, care poate mințise de atîtea ori înainte... Dumneavoastră, doamnă Roventa, vreți să cumpărați un bărbat tînăr, fără bani și poate ratat... Un tîrg perfect rezonabil. Nu vă condamn ! Vă rog să mă credeți !"

„De ce crezi așa ceva !" glas șoptit, surprins, care păstrează încă siguranța autoritară.

„Dacă întîi vă culcați cu mine și apoi îmi împrumutați banii, ar fi fost mult mai neplăcut. Așa, mi-ați propus un tîrg. Accept sau nu !"

„M-ai înțeles greșit, domnule Iustin ! Banii n-au nici o legătură cu ceea ce ar fi putut fi între noi."

„Vă rog ! Nu încercați să stricați jocul tocmai acum ! Nu mă dezamăgiți ! și Iustin se apropie de ea și o sărută pe gît, pe ceafă, spre stupoarea ei care tremură de indignare pentru că refuzul nu a fost nici cel puțin brutal ; ar fi vrut să-l jignească, să-l insulte ; ironia, zîmbetul care nu i-a dispărut nici o clipă de pe față, este ca o pedeapsă și ceea ce îi deosebește este înțelegerea că banii nu pot fi refuzați niciodată, în special de cei care seara nu mănîncă nimic sau doar un iaurt cu pîine ; ea nu i s-a oferit, ci a vrut să-l cumpere, el doar s-a amuzat și tocmai asta nu suportă.

Se aude soneria de la intrare. Pași apăsați răsună în hol. Doamna Grigorescu intră în cameră.

„Ușa era deschisă !, rămîne pe loc, îi privește pe rînd : el în picioare, lîngă fotoliu, aplecat spre ea. Poate v-am deranjat. Am uitat creionul dermatograf", și începe să-l caute pe măsuță.

„Asta e ? și Iustin desface palma și îi arată cîteva bucăți, tot ce mai rămăsese din el. Vă rog să mă scuzați."

„Cum ? ! L-ai rupt ? !"

„...m-am jucat cu el... fără să vreau..."

„Te-ai jucat cu creionul meu dermatograf ? Asta n-am mai auzit !"

„Regret, doamnă Grigorescu ! O să vă procur altul !" spune el zîmbind.

„N-am știut că ești atît de nervos ! Uite ! Îți tremură obrazul !".

„Nervos ? ! Nici vorbă !... Poftiți chitanța", se adresează el doamnei Rovența.

„O să-ți las banii pe masa din hol", răspunde ea.

„Bună seara. Vă mulțumesc pentru ceai ! A fost foarte bun !" și se îndreaptă spre ușă cu pași înceți, calmi.

Cele două femei îl urmăresc cu priviri nedumerite, fiecare în felul ei.

4

SE UITĂ LA TABACHERA DE ARGINT PE CARE a lustruit-o, o şterge încet cu palma, ca o mîngîiere, o deschide, apoi o închide şi ascultă atent sunetul, îl împarte în doi timpi, în trei, în patru ; o melodie pe care o aude numai el. Încearcă să-şi amintească cui i-a aparţinut, de unde o are. Nu reuşeşte. Vede însă o femeie tînără scoţînd-o din poşetă cu un gest elegant. O urmă din parfumul tinerei mai dăinuieşte, printr-o minune,

într-un ungher ascuns, printre florile de argint de pe capac. Zărește inițialele incrustate : S. N. Un S, o lebădă, N agățat ca un îndrăgostit de gîtul păsării. Cine e tînăra ? Nimeni din familia lor n-a purtat un nume... Ridică privirea. Totul se spulberă.

Cînd Trifon a auzit soneria, i-a spus Amaliei : „Nu sînt pentru nimeni acasă." Bătrîna a deschis ușa, văzîndu-l pe Iustin l-a invitat înăuntru. S-a dus în camera lui Trifon să-l anunțe. Bătrînul și-a îndreptat spre ea ochii furioși și a întrebat-o : „De ce l-ai primit ? !" A ridicat nepăsătoare din umeri, obișnuită cu toanele lui. S-a întors în hol și doamna Amalia, nu, domnișoara Amalia, n-a fost măritată pînă acum, da, pînă acum, mai speră, încă mai așteaptă... și ea se întreabă ce, dar așteaptă și de aceea s-a uitat la el un timp cu ochii ei miopi, nu știa cine este, pe cine caută, poate e cumva cel dorit, — nu amnezie, ci iluzie conștientă — apoi a tresărit, a deschis ușa și i-a făcut semn să intre în camera lui Trifon.

Bătrînul stă la masă, îmbrăcat într-un halat de diftină groasă, albastru-petrol, uzat pe la mîneci și gît. Capul aplecat spre cupa de argint pe care o lustruiește, ochelarii lăsați pe vîrful nasului, părul mare, alb, ciufulit, căzut pe frunte. Își ridică privirea. Nu-l salută, nu-i spune nici un cuvînt de bun-venit, bolborosește doar *scaun,* ceea ce putea fi o invitație de a lua loc pe scaun. Își vede mai departe de treabă, din cînd în cînd se oprește, apropie cupa de argint de lampa așezată pe colțul mesei, se uită la ea, strînge pleoapele, încearcă să descopere vreo pată și își continuă nestingherit munca. Mișcările lui sînt fără efort ; parcă mîngîie de fiecare dată vasul de argint. Vechea deprindere de a lustrui obiectele de metal, s-a transformat cu timpul în pasiune,

apoi în manie și cu vremea a devenit obsesie. Toată ziua stă la masă și freacă argintăria din casă : serviciul de ceai pe care nu-l folosește, cupele pentru vin, fructierele, linguriţele păstrate în cutii mari cu pluș roșu, furculiţele, statuetele, o călimară de birou pe care scrie : Societatea IRDP 1923, din partea personalului Schelei Ochiuri, care aparţinuse lui Scriban, primul bărbat al Catincăi, soţia lui, acum decedată și obiectele se pot înșira la nesfîrșit, fiecare cu povestea lui... Ridică fruntea, părul bogat se clatină puţin. Îl privește pe sub ochelari. Ochii lor se întîlnesc pentru prima oară. Încearcă din nou să scape și strigă cu glas tunător :

„Amalia ! Rîșniţa și vinul !"

Bătrîna apare imediat, parcă ar fi așteptat la ușă, cu o sticlă de vin și rîșniţa de alamă, bine lustruită, strălucitoare. Ia rîșniţa — cu același aer ursuz — o sprijină de șold și începe să învîrtească mînerul. Sunetele boabelor strivite — cai într-un galop îndepărtat — se răspîndesc prin camera cu obiecte înghesuite, urcate pe rafturi, pe bibliotecă. Șoapta produsă de ștergarul cu care a frecat argintăria a rămas undeva în urmă. Acum pietre și bolovani se rostogolesc în apropiere și Iustin simte că în seara aceasta va trebui să-i vorbească. Își spune din nou : «stăpînește-te, mai ai răbdare.» Trifon se oprește, toarnă vin în două pahare și îl gustă cu plăcere trecîndu-l printre buzele mari și cărnoase.

„Bea ! E foarte bun. Zici că ai nevoie de cei opt sute de lei ?"

Știe că nu pentru bani vine la el de cîteva zile. Se bucură totuși că bătrînul a ieșit din muţenia lui. Nu-i acceptă provocarea și de aceea spune la întîmplare :

„Ai lăsat tabachera deschisă ; are senzaţia că dacă ar fi închis-o, Trifon n-ar fi vorbit niciodată, s-ar fi strîns

ca într-o carapace încăpățînată ; ia paharul și își înmoaie buzele. Da. E într-adevăr foarte bun !"

Bătrînul îl privește bănuitor pe sub ochelari, ca și cum i-ar fi simțit abilitatea și un surîs abia schițat îi apare în colțurile gurii. E rîndul lui Iustin să vorbească.

„Vin la dumneata, unchiule Trifon, de două zile. Am așteptat ore întregi să lustruiești argintăria, să ajungi chiar la ultimul obiect. Te rog să-mi vorbești despre ei. Vreau să aflu dacă tata a greșit atunci cînd v-a acuzat că nu i-ați dat banii, sau, într-adevăr, nu i-ați dat nimic din ceea ce i se cuvenea. Vreau să aflu de ce mătușa Maria, la moartea tatălui meu, ne-a promis opt sute de lei, apoi s-a răzgîndit și nu ne-a mai dat nimic pentru înmormîntare ? Vreau să-mi dai caseta lui, caseta de metal în care ținea, în filele unei cărți, prima cruciuliță, primii pantofi croșetați din lînă, prima foaie de caiet în care am scris cele dintîi litere... caseta în care ținea scrisorile și decorațiile. O să-mi spui că nu știi nimic, n-ai caseta, nu ești vinovat că mătușa Maria nu ne-a dat cei opt sute de lei... Dacă ți-e greu să vorbești, te dezleg de orice jurămînt și te voi ajuta cu ce știu eu din ce mi-a povestit tata, dar trebuie să-mi spui ! A venit rîndul tău ! Și te rog să nu te superi, să nu te înfurii, să n-o strigi pe Amalia atunci cînd răbdarea mea va ajunge la capăt, știu că nu vei vorbi dar nici eu..."

„Amalia ! Amalia !"

„De ce te grăbești ? De ce țipi ? !"

„Adu-mi un pahar cu apă și calmantul de pe noptieră."

„Ai procedat înțelept, nici nu mă îndoiam. Un avocat la Banca Națională nu putea acționa altfel. Îți mulțumesc. Să vorbim mai întîi despre mătușa Catinca, sora tatălui meu și nevasta dumitale, acum morți amîndoi. Erai avocatul ei, așa cum ani întregi ai fost avocatul

familiei Arghir. Administrai banii moşteniţi de la primul ei bărbat Scriban, care a murit la numai patruzeci de ani şi care a strîns o avere frumuşică de pe urma sondelor. Îi administrai banii... şi pînă la urmă te-ai căsătorit cu ea. Acum spune-mi, dumneata, mai departe şi te rog să n-o mai strigi pe Amalia. Îţi aminteşti cum a murit Verona ? !"

„Taci ! Să nu te aud !" mormăie bătrînul.

„Ai chemat-o în timp ce dormea. Ea s-a ridicat repede din pat şi a venit în camera asta în timp ce inima îi pulsa poate pentru ultima oară. Nu trebuia să se scoale atît de brusc din pat. Ţi-a căzut în braţe şi ai rămas cu trupul ei cald atîrnîndu-ţi de gît ca într-o îmbrăţişare adresată unui îndrăgostit. Le-ai ţinut pe amîndouă lîngă dumneata, nu le-ai lăsat să se mărite. Îţi plăcea să strigi mereu pe cineva să-ţi aducă un pahar cu apă, o ţigară sau rîşniţa... O să-mi spui că puteai să ai cîţiva servitori. De acord ! Doreai însă altceva. Afecţiunea unei surori care să-ţi întindă cu plăcere paharul cu apă şi medicamentul. Nu acceptai gestul duşmănos al unui servitor trezit în plină noapte. Voiai să-ţi simţi puterea asupra lor care te iubeau ca două nebune, nu puterea obişnuită a unui tiran, ci smerenia celor care se supun din dragoste !"

„Nu-i adevărat ! Şi te rog..."

„Dacă îmi vorbeşti despre Catinca şi tată nu mai spun nimic despre surorile dumitale !"

„Ascultă, copilule ! începe să vorbească bătrînul cu un aer de superioritate şi autoritate. Îţi dau opt sute de lei, banii promişi de Maria ! Îţi dau o mie opt sute de lei ! Nu te mai osteni atît ! Ştiu că ai nevoie. Am auzit că n-ai serviciu şi n-o duci prea strălucit ! Mi se pare că eşti şi puţin bolnav..."

„Unchiule Trifon ! După ce a murit Catinca, am fost la Țintea, la casa părintească unde ne duceam vara. O să-ți povestesc mai tîrziu ce am văzut acolo. Am vîndut unui țigan fierul vechi pe care l-am găsit prin magazii. Cînd m-am întors în București am trecut pe la mătușa Maria. M-a întrebat de ce m-am dus la Țintea ? Mi-a spus să opresc banii dar să nu mă mai amestec în treburile lor. Am ieșit din casă, m-am plimbat printr-un parc din apropiere, apoi m-am așezat pe o bancă. Mi-am amintit de tata. M-am întors. Am pus pe un scaun cei șaizeci de lei luați pe fierul vechi și am plecat. N-am mai intrat de atunci în casa ei. Știam că se poartă așa pentru că nu voia să împartă nimic, dar mai știam că tata era atunci arestat și eu n-aveam bani să-mi cumpăr galoși, această invenție mai importantă decît becul Edison pentru că te ajută să nu-ți intre apă în pantofii găuriți. Hai ! Rîzi ! Rîzi unchiule Trifon ! Trebuie să ne amuzăm puțin ! Am mers o iarnă întreagă cu pantofii smiorcăind, dar a trecut... Nu mă interesează banii unchiule Trifon ! Vreau să-mi spui de ce te-a reclamat tata ? El știa că dacă va începe lupta cu tine vor afla și cei de la serviciul de cadre unde lucram eu și Alex și nu vor trece cu vederea. Cu riscul de a ne lovi pe noi, copiii lui, te-a acuzat pentru că voia să știe cum s-au petrecut faptele cît timp a fost arestat. Voia să afle cine a mințit și unde-i adevărul ?"

„Și el voia partea lui. N-ar fi refuzat ceva în plus de la surori !" îi replică scurt bătrînul.

„Să nu mai spui niciodată asta !"

„Hai ! De ce nu-mi dai una în cap ! Lovește-mă !" strigă Trifon speriat.

„Tata a avut grijă de surorile lui. Într-o iarnă, cînd s-a dus la Țintea, la Ana, s-a îmbolnăvit de plămîni. A mers prin viscol patru kilometri. Avea în spate o

traistă sau un sac, în partea în care a ţinut sacul n-a păţit nimic, în cealaltă a făcut o cavernă. După ce a murit Catinca, nu l-aţi chemat ! Nu i-aţi arătat scrisorile lăsate de ea, nici testamentul. Aţi rîs de el, l-aţi ocolit. Toţi se purtau aşa pentru că erau sfătuiţi de dumneata, un avocat ştie cum să procedeze... pînă cînd a fost arestat, atunci v-aţi frecat pe mîini şi aţi zis : «De ăsta am scăpat. N-o să ne mai încurce». Da, într-adevăr, de atunci nu v-a mai stingherit nimeni... Acum însă... eu ştiu cîte ceva şi vreau să aflu totul..."

„Ce ştii ? !"

„Bine, îţi spun... Cînd m-am dus la Ţintea am întîlnit-o pe Voica, ea avea grijă de casa părintească. Am urcat în cerdac... mi-a povestit despre Tănase, omul din curte, care se ducea cu două tingiri de aramă să ia apă de la izvorul din deal ; iarna făcea acest drum de cîteva ori pe zi şi îi îngheţau mîinile... Dar nu asta am vrut să-ţi spun. Toată casa era răsturnată. Trecuse pe acolo Elvira şi Frizeriţa. O cunoşti ? Nu-i aşa ?"

„...să lăsăm asta..."

„De ce să lăsăm ? ! Au băut toată noaptea ţuică dintr-un butoiaş, dimineaţa, aproape dezbrăcate, doar cu o cămaşă scurtă şi străvezie, au alergat prin grădină, s-au tăvălit prin iarbă şi flori, s-au sărutat şi mîngîiat aşa cum numai femeile ştiu... au cîntat, au dansat şi Voica se uita cum săreau prin flori cu sînii ieşiţi din cămăşile transparente, se temea să nu le vadă vecinii. Ele spuneau că vor să caute o cutie cu bani care a fost ascunsă în pămînt, şi rîdeau şi se răsuceau una peste alta prin iarba acoperită cu rouă... Voica îmi vorbea cu glas încet să n-o audă cineva. Au luat toate lucrurile, tot ce au găsit prin casă în timp ce Ana, în aceeaşi zi murea într-un spital din Bucureşti. Atunci au luat şi caseta,

adusă acolo de tata înainte de a fi arestat. Elvira ți-a dat-o dumitale și acum vreau să mi-o restitui."

Bătrînul ia rîșnița — pe care a ținut-o tot timpul lîngă el — și începe să rotească încet mînerul, crede că boabele negre de cafea intră în valțurile de metal, sînt strivite și cu scrîșnet se transformă într-o pulbere brună, nu își dă seama că s-au terminat demult și acum rîșnește în gol. Amînă în gol. Privirile lor se întîlnesc pe rîșnița de alamă, strălucitoare, al cărei mîner se învîrte mînat de o putere mai mare decît a bătrînului, putere de care parcă amîndoi au nevoie și prin ea se împacă și se odihnesc. Rîșnița se oprește și Iustin înțelege că Trifon va vorbi.

„Catinca a lăsat prin testament tot ce a avut în părți egale : copiilor, Anei, Mariei, Elvirei, tatălui tău, și mie. De George n-a vrut să audă. Andrei, taică-tu, a primit ce i s-a cuvenit înainte de a fi arestat. De casetă nu știu nimic..."

„Unchiule Trifon ! Te rog. Încearcă să mă-nțelegi. Am așteptat prea mulți ani... nu voi renunța tocmai acum !"

Bătrînul rămîne cîteva clipe nemișcat, apoi caută ceva pe masă, e tentat s-o strige pe Amalia, renunță. Descoperă pachetul cu țigări, rupe una în jumătate, o aprinde, aruncă fumul pe nas și strînge pleoapele încercînd parcă să-și amintească ceva.

„...nu eu, Maria a zis că partea lui taică-tu s-o ținem pînă se va întoarce din pușcărie. Ea însă cheltuia mult, vremurile erau grele, toate lucrurile scumpe... venea la mine și-mi cerea, eu îi dădeam din partea lui pînă cînd s-a terminat. După ce a ieșit..."

„De ce te-ai oprit ? ! Pot să rămîn încă un ceas, două, o noapte întreagă. Unul ca mine, care a așteptat atîția ani, nu se mai grăbește..."

„Ei bine ! izbucnește bătrînul cu o voce gîtuită. Cînd a venit taică-tu n-am putut să-i arătăm scrisoarea și testamentul. Maria i-a spus că el și George n-au primit nimic de la Catinca. După aceea Andrei m-a reclamat..."

„Nu chiar atunci. După cîțiva ani, după ce v-a rugat pe fiecare în parte să-i spuneți adevărul. Numai după ce n-a dormit nopți întregi și nici atunci nu și-a reclamat surorile, ci numai pe dumneata care erai un străin. Să nu crezi că n-avea nevoie de bani, ar fi o minciună să-ți spun asta. Vînduse aproape toate lucrurile din casă, venea deseori la București, la Talcioc. La urmă am mai avut un brici. S-a dus prin toate frizeriile din Cîmpeni, cei care îl cunoșteau îl întîmpinau : «Vă salut don' colonel !» El scotea din buzunar briciul, îl trăgea din cutie, își tăia în glumă un fir de păr de pe mînă și îl întreba : «Îl cumperi ?» I-am văzut locul de pe mînă, parcă ar fi fost ars. N-a izbutit să-l vîndă ! Niciodată nu l-am văzut atît de... Nu se poate spune supărat, ci prăbușit. S-a dus în dormitor... eram evacuați, cu domiciliul obligatoriu, ne mutasem la Drina... A stat acolo singur toată după-amiaza. M-a trimis apoi la poștă cu o scrisoare către dumneata. După un timp s-a dus în baie. L-am lăsat cîteva minute, apoi am intrat după el, ca și cum n-aș fi știut că e acolo. Stătea în fața oglinzii, era palid, n-a auzit cînd am deschis ușa, avea briciul în mînă, ținea brațul ridicat, parcă s-ar fi bărbierit cu lama pe gît. Cînd am pus mîna pe el a tresărit speriat. Înțelegi, unchiule Trifon ? Înțelegi ? Parcă s-ar fi întors din drum și m-a lovit peste față cu dosul mîinii, ca și cum s-ar fi ferit de cineva și cînd m-a văzut cu adevărat m-a luat în brațe și m-a sărutat, dar n-a plîns. După un timp a început să rîdă și la urmă am rîs amîndoi și am făcut pipi în cadă, așa cum făceam cînd eram mic... Auzi, unchiule Trifon ! V-ați bătut joc de el, nu i-ați

spus nimic, l-ați îndepărtat ca pe un străin, iar în ziua aceea a înțeles că surorile lui nu s-au gîndit că n-are ce să ne dea să mîncăm. Nu izbutise să vîndă nici cel puțin nenorocitul ăla de brici ! Sînt convins că v-ar fi iertat dacă i-ați fi spus ce s-a întîmplat. Te-a reclamat după cîțiva ani, pentru că trebuia să afle adevărul..."

„Și chiar așa s-a întîmplat cu tine ? A trebuit să pleci de unde lucrai ?"

„Nu chiar așa. A fost un pretext pentru unii să nu mă avanseze și o ocazie pentru mine să le spun în față tot ce gîndesc. Pînă la urmă am plecat... Poate nu veneam la dumneata dar tata n-a apucat să-mi povestească totul, nu bănuia că moartea va veni atît de repede, cu toate că după cîțiva ani de pușcărie... De aceea te-am vizitat atît de des în ultimul timp. Dar mai ai să-mi spui ceva !"

„Ce ? !"

„Unde-i caseta ?"

„...nu știu", răspunde bătrînul cu îndărătnicie.

„Nu-ți cer nici un ban, unchiule Trifon ! Nu-ți fie teamă ! Vreau decorațiile lui. Te rog, unchiule Trifon ! De ce să rămîn în acest fotoliu încă o zi, o noapte, două. Nu mai pot da înapoi. Nu-i așa ?"

Bătrînul stă nemișcat, se uită pe sub ochelari, își drege glasul și tace. Ezită. Duce mîna la obraz, și-o trece de cîteva ori peste bărbie, își aranjează părul și amînă să vorbească. O pendulă bate de opt ori în camera învecinată. Amalia trece prin hol, amîndoi îi ascultă pașii. Nu a luat el caseta, i-a adus-o Elvira, înăuntru nu erau decît niște fleacuri. «Auzi ! Decorații ! Ce naiv e băiatul ! Are nevoie de tinichele atîrnate de gît. Hm !»

„Apleacă-te ! E acolo... sub dulap."

Se lasă în genunchi cu o mișcare înceată, întinde mîna, simte metalul rece al casetei, o apucă de mîner și

o trage afară. O deschide cu un gest precis, mîinile lui sînt parcă suprapuse cu mîinile tatălui care îi spune ce să facă. Cîteva plicuri cu acte, un portvizit din piele maro în care sînt fotografii, rețete și o scrisoare trimisă de Alex. «Dragă tată, azi împlinesc douăzeci și cinci de ani...» Împăturește hîrtia, o așază la loc și închide portvizitul. Bătrînul se saltă puțin în scaun, vrea să vadă ce mai găsește. Iustin stă pe covor, cercetează cu atenție fiecare obiect.

„Cartea asta o căutam, unchiule Trifon ! Pe prima pagină e scris cu peniță : «Cînd aveai trei zile și trei ore, tata». Auzi, unchiule Trifon ! Am avut trei zile... Uite cîteva monede de argint, conturul lor s-a imprimat în hîrtie, stau aici de treizeci de ani... O carte poștală : «Să-ți trăiască copilul ! Azi împlinesc optzeci și doi de ani, am auzit că l-ai botezat Iustin, tata moșu». O altă scrisoare : «Să ajungi general ! Să nu uiți : cercetează și vei afla, nimic fără Dumnezeu, bunica». Un carnețel în care este notat : «8 decembrie, 5,150 kg». Auzi, unchiule Trifon ! Zîmbești ? ! Îmi pare bine că ne-am împăcat. Alte monede și ultima filă... n-am bănuit că într-o carte se pot păstra atîtea obiecte ! Știi de ce le-a pus aici ? Se uita mai ușor la ele, răsfoia cartea și le vedea..."

Vorbește, vorbește mereu pentru a-și ascunde emoția. Bătrînul stă aplecat pe masă, se uită spre cel ghemuit pe covor, îl ascultă cu interes, parcă acum vede pentru prima oară fiecare obiect.

„Privește, unchiule Trifon ! În plicul ăsta sînt niște bani... Opt sute de lei ! Poate sînt cei care ni i-a promis mătușa Maria și dumneata i-ai uitat aici..."

Pălește. Se trage în scaun parcă să se apere de întrebarea ce va urma. Iustin pune banii pe covor, lîngă celelalte obiecte și caută mai departe în casetă. Bătrînul își aude inima cum bate puternic în timpane, întinde

mîna spre paharul cu apă, bea cîteva înghiţituri şi cu o mişcare furişată ia din flacon o pastilă şi o înghite iute. Se simte mai bine, privirea i se limpezeşte

„Le-am găsit ! Uite decoraţiile ! exclamă Iustin fără să bănuiască ce s-a petrecut lîngă el. Unele s-au oxidat, o să le lustruiesc, cum faci dumneata. Nu-i aşa ?"

„...da, sigur, se pot curăţa..."

„Nici nu-ţi imaginezi cît de mult am dorit să le văd ! Cînd stăteam lungit în pat, cu lumina stinsă, mă gîndeam uneori că va veni o zi în care voi îmbrăca o redingotă neagră, cu pantaloni reiaţi, voi agăţa decoraţiile de rever şi voi ieşi pe stradă... Îl vedeam atunci pe tata şi nu mai ştiam dacă eu sînt cel care le poartă sau el. Chiar şi acum, simt că e aici, de faţă cu noi... Cineva spunea că există o clipă în viaţă, după ce ai muncit foarte mult, cînd «formele» vin singure, «tablourile» vin de la sine, nici nu ai nevoie să te preocupi de ele. Cred că dacă ai aşteptat o vreme şi ai încercat să înţelegi mai mult decît că întunericul înseamnă noapte iar lumina zi..., dacă ai avut această răbdare, vine un timp în care simţi că nu eşti singur, ceva din alţii îţi aparţine şi prin ei îţi afli rostul. Toarnă vin în pahare, unchiule Trifon ! Azi vreau să beau cu dumneata ! Hai ! Vino lîngă mine. Aşa ! Stai aici pe canapea. «Se conferă Ordinul Coroana României cu spade în gradul de Cavaler, locotenentului Andrei Arghir din regimentul 9 Roşiori, pentru bravura şi avîntul cu care a condus unitatea la atacul din 31 iulie 1917, trecînd prin focul de baraje al artileriei, mitralierelor şi infanteriei inamice, a atacat poziţiile duşmane de pe dealul Stiborului şi Tarapanului în zilele acelea la Oituz». Uite aici alt brevet ! «Steaua României cu spade în gradul de Cavaler, pentru bravura şi destoinicia cu care a condus recunoaşterea în timpul luptelor de la Robăneşti, la 9 noiembrie 1916, cînd a

atacat călare o patrulă inamică, superioară în număr, cauzîndu-i pierderi». Mai umple paharul, unchiule Trifon ! Bea şi dumneata !"

„Eu, dragă Iustine, nu mă simt bine cu inima..."

„Te rog, să uiţi cîteva minute că eşti bolnav ! Aşa ! Sus paharul ! Să ne ridicăm în picioare !"

„Bine... dacă doreşti tu..."

„Vreau să bem pentru tata ! Pentru titlul de Cavaler ! Aşa ! Pînă la fund. El şi-a cîştigat acest titlu prin faptele lui. M-a înnobilat şi pe mine... Nu ! Eu nu sînt Cavaler. Toate prin cîte am trecut au lăsat asupra mea o singură urmă... am pierdut, nu ştiu cum să-ţi spun... n-aş putea să mă simt Cavaler. Chiar atunci cînd mă visam cu reverul acoperit de decoraţii, nu ştiam dacă eu sînt acela. Cînd eşti lovit de mai multe ori în ceafă, îţi este greu să ridici fruntea, chiar dacă nu ţi-ai pierdut demnitatea, îţi lipseşte ceva... Înţelegi, unchiule Trifon ? Încrederea în tine este distrusă şi fără încredere nu faci nimic. Nu mai vorbesc de orgoliu. Un alt bărbat nu mai simte în tine un partener sau un adversar. Nimeni nu te mai remarcă şi nici tu nu vrei să fii remarcat. Nu te ascultă cînd le vorbeşti, nu-i convingi... Talerul tău e spart, nu mai produci nici un sunet distinct. De ce te uiţi aşa la mine ? !"

„Nu... te ascultam."

„Poţi să-mi spui, unchiule Trifon, de ce nu mai sînt cel care puteam fi ?"

Nu aşteaptă răspuns, strînge de pe covor plicurile, fotografiile, decoraţiile, brevetele, le pune în casetă, o închide cu grijă, o apucă de mîner şi iese din cameră fără să se mai uite înapoi.

Bătrînul rămîne un timp nemişcat, apoi se duce la masă, pune paharul lîngă obiectele de argint, se aşază

în fotoliu și își sprijină spatele de rezemătoarea comodă. Nu se gîndește la nimic. Își îndreaptă privirea spre covor, în locul unde a stat Iustin ; cîteva hîrtii și printre ele plicul cu bani : cei opt sute de lei. Sare de pe scaun, ia plicul și se îndreaptă spre ușă ; e prea tîrziu pentru a-l ajunge din urmă. Se întoarce în fotoliu. Amalia trece prin hol, îi aude pașii tîrșîiți în papucii de casă. Pendula din hol bate de zece ori. Ia rîșnița de cafea și începe să învîrtească mînerul, știe că nu mai are de mult timp boabe de cafea. Sunetele pendulei parcă intră în rîșniță alături de celelalte zgomote din casă, trebuie să pună ceva înăuntru, să nu se mai învîrtească în gol, să nu mai fie singur, să prindă ceva în valțurile de metal care nu se mai mișcă în folosul lui.

5

RĂSUCEȘTE CHEIA ÎN BROASCĂ ȘI APASĂ PE clanță, mișcarea e sigură. Trece de-a lungul culoarului, în stînga este odaia profesoarei de canto care crește pisici, cîteva zeci de pisici. Abia atunci își dă seama că tremură.

Intră în cameră. Covorul galben, mult prea galben, stă întins pe toată suprafața încăperii ; o cutie de portocale răsturnată din neatenție, sau o imensă grămadă

de polen provenită dintr-o beție a naturii. Dana se ridică din pat și se apropie de el. Poartă pantaloni, o bluză albă și părul strîns în coc. Știe că o va săruta pe frunte sau își va lipi obrazul de obrazul ei. Iustin rămîne cu privirea îndreptată spre scaunul de lîngă pat pe care sînt pregătite fiolele, sticla cu alcool și cutia de metal a seringii. Atunci înțelege de ce e atît de încordat, de ce a început să tremure de cînd a deschis ușa de la intrare. Dana începe să-i povestească despre costumul pe care l-a desenat azi pentru *Don Carlos*. „Am dat telefon la teatru să trimită pe cineva să-l ia. Sînt sigură că le va place !" Iustin o ascultă cu atenție, apoi își îndreaptă ochii spre pat : hîrtii, creioane, cartoane răvășite printre perne ; o carte deschisă își rotește singură filele, e singura mișcare calmă și firească din cameră.

„Vrei să mănînci ceva ?"

„Nu. Am fost la cantină cu Aron. L-am întîlnit și pe doctorul Petru. L-am întrebat dacă n-ar fi mai bine să te interneze în spital."

„Ți-am spus că nu vreau !" sare ea cambrîndu-se.

„Bine. Va fi așa cum vrei tu ! Nimeni nu te poate obliga."

Iustin încearcă totuși să-i demonstreze că tratamentul pe care îl face acasă e insuficient, ea îi argumentează că e «dispensarizată la domiciliu», aceasta echivalînd cu internarea în spital.

„Nu pot să stau acolo închisă !" vine la sfîrșit adevărata explicație.

Nu vorbesc un timp, ea ghemuită în pat, printre hîrtii și perne, el pe scaun, cu ochii mult deschiși, parcă ar vrea să afle ceva neștiut care se lasă mereu ascuns vederii. Pe culoar se aud pașii profesoarei, glasul ei răsună strident, cheamă pisicile în bucătărie să le dea mîncare. Înșiruirea numelor de feline — în număr mare

devin agresive şi sugerează scene de coşmar — pare o melodie în care sînt amintite flori, constelaţii, bărbaţi, femei, păsări ; vocea ei capătă rezonanţa unei ursite în care sînt invocate forţele necunoscute ale destinului. Dana se ridică din pat şi spune cu glas tare vrînd să-l acopere pe cel de afară :

„Am pregătit totul... Vrei să-mi faci injecţia ?"

Iustin iese din odaie, se duce să se spele pe mîini. Ultimele pisici trec în goană pe lîngă el : albe, negre, siameze, Angora ; se lipeşte de zid, apoi intră repede în baie. Se întoarce în cameră, mirosul de medicamente şi alcool parcă se ridică din covorul galben. Simte pe degete ceva lipicios. Rămîne în picioare lîngă pat. N-o să înveţe niciodată să facă injecţii, nu e capabil, fiecare are neputinţa lui, aşa cum tatăl Andrei nu izbutea să bată un cui fără să nu se lovească în degete ; pe vremea aceea cumpărase un calapod şi placheuri, să nu-i mai plătească cizmarului, el motiva că-i place să se ocupe cu ceva, să-şi consume timpul. Dana îl ascultă cu răbdare dar nu renunţă la intenţia ei, îi explică din nou fiecare mişcare, îi demonstrează că totul e foarte simplu; cu cît vrea să fie mai clară, nervozitatea ei creşte. Iustin trăieşte un sentiment de nevolnicie, de boală, sentiment dus pînă la credinţa că e nătîng. De fiecare dată cînd ridică mîna în care ţine seringa, se opreşte paralizat.

«...e la fel cum aş vîrî un cuţit în cineva, sau o vîslă, da, o vîslă cu margine metalică pe care aş lăsa-o în creştetul cuiva, cumplită teroare, nu pot... ştiu, e un lucru prostesc dar nu pot !»

„Nu pot !" strigă el disperat.

„Nu ţipa ! Te rog ! E foarte simplu, e la fel cum ai lăsa..."

„O vîslă..."

„Termină cu prostiile ! Uite cum îți tremură mîinile. Încearcă să te calmezi. Te rog, Iustine !"

Acul seringii străbate țesuturile în convulsiile brațului neputincios în timp ce trupul Danei tresare cuprins de o durere stăpînită ; serul împins încet de degetele lui tremurînde lasă seringa goală.

«...eram acasă numai eu și Leana, femeia care ne-a crescut, voia să gătească o găină, am vrut să par grozav și i-am spus c-o tai eu ; i-am așezat labele sub picior, — așa cum văzusem pe cineva — i-am prins capul cu mîna stîngă, am luat cuțitul și am început să tai ; totul a mers bine pînă cînd lama cuțitului a ajuns la oasele gîtului, atunci puterile m-au părăsit, sîngele țîșnea pe mîini și față, nu mai reușeam să termin, m-am trezit în genunchi, i-am smuls aproape capul din cartilagiile care se lungeau la nesfîrșit... Ce repede poate intra un ac sau un cuțit ! trebuie doar să lași mîna, nu din umăr, ci din încheietură, scurt, cum ai azvîrli o piatră...»

„De ce ai rămas așa ? ! De ce te uiți la mine cu ochii ăștia ? ! Pune seringa aici și așază-te în fotoliu !"

Ține mîinile departe de trup, mișcă încet degetele lipicioase, scîrboase, mai are încă în nări mirosul de medicament. Dana stă lungită pe pat, cu trupul descoperit la talie și cu o mînă atîrnînd în jos, pe covorul galben. Din camera învecinată — despărțită printr-un glasvand, în dreptul căruia este așezat un dulap — se aude vocea profesoarei de canto care s-a întors însoțită de pisici ; fredonează o melodie, din cînd în cînd se adresează cuiva, vorbește cu Eduard, îi răspunde lui Alfons și o ceartă pe Celesta...

Urma un curs seral de desen și pictură la o școală de lîngă biserica Sfîntul Iosif. După terminarea orelor trecea pe la Maria, o prietenă cu care făcuse cîteva

excursii. La ea era întotdeauna multă lume. Se așeza într-un fotoliu, îi asculta pe rînd, se uita la cei care dansau, apoi pleca, uneori nici nu-și lua rămas bun. Erau «ieșirile lui în lume», viața fiindu-i împărțită între serviciu și orele petrecute în singurătatea unei camere cînd încerca să deseneze sau să citească o carte. Uneori se ducea la cîte un meci de fotbal, voia să se amestece printre cei care se grăbeau spre stadion. De multe ori, furat de gînduri, uita să mai urmărească fazele de pe teren, ceva îl despărțea de ceilalți, fără o împotrivire voită, poate din cauza preocupărilor sau a drumului diferit pe care l-au parcurs ; se entuziasmase și el cîndva pentru o fază de fotbal dar acum nu-l mai emoționa, dorea totuși să-și alunge neputința unei bucurii și atunci sărea în picioare și striga pînă răgușea antrenîndu-i și pe cei din jur.

În seara aceea Dana stătea într-un fotoliu apropiat de al lui. Era îmbrăcată cu o rochie de mohair, sugera o epidermă moale și catifelată ; părea o invitație pentru o cunoaștere tactilă cînd întinzi mîna și mîngîi obrazul unui copil, o haină de blană sau aripa unei păsări, fiind convins că dacă n-ai fi făcut acel gest n-ai fi știut ce înseamnă copil, haină sau pasăre.

Își lasă palma pe brațul ei acoperit de rochia de mohair, nu ca o mîngîiere, ci o mișcare directă, fără nimic insinuant. Ea tresare surprinsă și poate totul s-ar fi terminat aici dacă Maria nu l-ar fi rugat s-o conducă acasă, știind că și el locuiește în apropiere de Grădina Icoanei.

De atunci n-a mai văzut-o. Pleca dimineața la lucru, după-amiaza stătea acasă, desena și citea. Își cumpărase o sumedenie de tuburi cu vopsele, cartoane, pînze și chiar două rogojini pe care intenționa să le picteze. La cursurile de desen nu se mai ducea, era în vacanță. Într-o

zi, Maria l-a invitat la ea, își sărbătorea aniversarea. Cînd a intrat a văzut-o pe Dana dansînd, vorbea peste umărul partenerului. După un timp, a făcut o reverență și l-a invitat la dans. Rîdea și întindea mereu mînă spre paharul care se afla pe bufet. I-a căutat privirea, zîmbetul i-a dispărut de pe față, ochii ei mari, cu sprîncene trase mult spre tîmple, parcă voiau să-i spună o glumă. Deodată, a simțit cum se lipește cu tot trupul de el, de la obraz pînă la glezne, — ca răspuns la gestul lui, cînd i-a pus mîna pe braț —, apoi a zîmbit, s-a desprins și a plecat fără nici un cuvînt.

Dacă Iustin ar fi presimțit ce se va întîmpla, poate ar fi fugit, ar fi căutat să scape înainte de ar fi fost prea tîrziu, și-ar fi șters de pe trup urma de nectar pe care femela a lăsat-o, semn că l-a ales și din ziua aceea îi va aparține. Iarna este însă bine ca cineva să-ți deschidă ușa, să intre în casă cu genele acoperite cu zăpadă, să stea de vorbă cu tine în fața focului, să-ți privească desenele în timp ce tu îi vorbești despre tine. E foarte bine să crezi, chiar dacă nu crezi, că cineva se gîndește la tine și ți-a adus o carte sau o floare pe care să ți-o lase pe masă. E foarte bine să privești un trup proporționat care se dăruie cu acea iubire în care bucuria e mai aproape de durere. Iustin știa că de partea cealaltă, poate chiar la ușa lui, se adîncea un șanț în care va cădea din nou ; știa că orice bine trebuie plătit dar nu știa cînd și cît îl va costa. Avea încredere în puterea lui și bănuia că se va putea despărți oricînd. Își imagina că Dana nu prezintă nici un pericol... da, pericol, n-ar fi trebuit să simtă o amenințare și nici să se apere dacă ar fi iubit-o, dar șanțul se adîncea la ușă și el îl ocolea zîmbind în fiecare dimineață.

Nu i-a cerut nimic, nici chiar în ziua în care i-a spus că a «obținut o cameră în cameră», adică a împărțit-o

în două — cu ajutorul unui dulap — odaia în care locuia cu soțul ei și doarme acum pe un pat pliant cumpărat de la magazinul sportiv.

„Nu-ți face griji... am prins pe spatele dulapului o sumedenie de fotografii din revista Cinema, parcă sînt din nou elevă cînd îl iubeam pe Gary Cooper."

Era conștient că la mijloc s-a strecurat o iluzie ; ce are azi poate să piardă mîine, dar mai știa ceva ce nu intra în socotelile nimănui, era secretul lui.

Într-o seară, Dana i-a bătut în geam. Ținea în brațe o floare uriașă cu frunzele mari răsucite în jurul umerilor, păreau brațele unui animal care i-ar fi strîns trupul cu o mulțime de tentacule. Purta un pardesiu iar dedesubt doar cămașa de noapte ; locuia în apropiere, plecase de acasă să-i aducă floarea. Stătea cu mîinile întinse spre el, încercînd să ridice ghiveciul. Iustin se uita la brațele ei subțiri, atunci și-a dat seama ce mult a slăbit.

„Unde mănînci ?"

„La Expres. De cele mai multe ori uit. Beau o cafea și foamea dispare."

„Maria ?"

„Uneori dorm la ea... Nu pot să stau acasă, între un dulap și zid. Mă sufoc ! Mîine mă duc la tribunal, nu pot trece pe la tine."

„La tribunal ? !"

„E a treia înfățișare."

„A divorțat ? !"

„... e un lucru care mă privește numai pe mine. N-am vrut să-ți spun. Să nu te superi."

Respiră greu, cu brațele moi pe lîngă trup, ochii ridicați spre el, parcă uitase pentru ce a venit.

„Nu sînt nicăieri. Înțelegi ? Nu mai știu ce să fac ! Nu ții la minte, mi-ai spus de atîtea ori. Te-nțeleg, cre-

de-mă. Trebuie să ne oprim aici. Ajută-mă, te rog ! Ai terminat Dreptul, poate găsești vreun coleg la tribunal care... Nu pot să trăiesc cu el, dar n-aș suporta să mă accepți din milă."

A ridicat mîna spre el și pentru că nu știa ce să facă a rupt o frunză din floarea ce rămăsese pe fereastră, apoi a plecat cu pași rari, istoviți.

A stat la geam, cu coatele sprijinite de pervaz, pînă noaptea tîrziu. A luat floarea și a așezat-o pe masă, nu era locul cel mai potrivit dar a lăsat-o acolo ; «brațele» ei subțiri s-au împrăștiat pe covor, prin toată camera. A stins lumina și s-a lungit în pat. În locul plantei a văzut capul unei femei cu părul despletit care plîngea în tăcere privindu-l cu ochi mari.

Îi displăcea gîndul că va trebui să ceară o favoare unui coleg ; cînd va fi întrebat : „Unde lucrezi ?" el va fi nevoit să mintă sau să-i spună că e administratorul unui bloc, în timp ce colegul îi va zîmbi superior, va scoate o carte de vizită pe care e scris, Președintele Tribunalului, și va spune : „Cînd vrei, dă-mi un telefon. Bem bere și mai stăm de vorbă", fără să-l întrebe dacă el are telefon sau dacă vrea să-i mai vadă mutra. L-a întîlnit pe Pascare, cel cu brațul tăiat într-un accident. I-a explicat despre ce e vorba ; fără să-i promită nimic, l-a rugat să-l aștepte pe culoar. S-a așezat pe o bancă, se uita la cei care treceau aferați într-o parte și alta. Și-a amintit de zilele cînd lucrase ca avocat. După un timp a apărut Pascare.

„E destul de dificil... Sînt probe cu martori ! Poate numai un certificat medical ar mai putea respinge acțiunea. Încearcă să-l aduci mîine, pînă la douăsprezece, înainte de pronunțare."

Era o zi de vară. O aștepta în fața bisericii Domnița Bălașa. Presimțea că se va petrece ceva important dar

clopotele puternice ale bisericii îi spulberau orice sentiment. A văzut-o de departe, alerga spre el.

„L-am obținut !" și cu mișcări febrile a scos certificatul din poșetă.

„Ar fi trebuit un diagnostic mai puțin grav, spune el ridicîndu-și ochii. Ceva cu nervii. Dacă cineva ar verifica..."

„Nu-i nimic ! Am fost la spital ! Tot ce scrie aici e real. Nu-ți face griji !"

„Vorbești serios ? ! Ești chiar atît de bolnavă ?"

„... da."

„Și tu zîmbești ? ! Îți dai seama ?"

„Grăbește-te ! La ora asta trebuia să fii acolo !"

Se uită la ceas, e douăsprezece și jumătate. Urcă treptele cu pași iuți, refuză să înțeleagă ceva ; trece de cîteva ori prin fața ușii pe care o caută. Intră în birou și întreabă de Pascare. Un bărbat gras, cu un neg pe nas, îi spune să aștepte. Nu-l invită pe scaun. Iese pe culoar. Își sprijină fruntea de geamul ferestrei. Privește curtea interioară ; mai mulți deținuți, îmbrăcați în uniformele lor vărgate, coboară dintr-o dubă.

„A scris deja condica."

Se răsucește în loc. Pascare stă în fața lui, ridică din umeri. Refuză să înțeleagă ceva.

„Ce a scris ?"

„Hotărîrea. De ce ai întîrziat ? !"

„Nu s-a putut mai devreme. E grav bolnavă... am certificatul !"

„Îmi pare rău... e prea tîrziu. Poate se mai face ceva la recurs. Încearcă."

Tace o clipă, se uită în ochii lui.

„Ai vrut să mă ajuți, sau să-ți bați joc de mine !"

E rîndul lui să tacă. Pare surprins că l-a intuit.

„N-ai avut curajul să mă refuzi ! Era mai bine dacă îmi spuneai de la început adevărul ! La revedere !"

Îl așteaptă rezemată de gardul de fier al bisericii. Stă cu fața spre soare. Îi pune mîna pe umăr, ea deschide ochii zîmbind. Vede certificatul, înțelege, își apleacă privirea. Nu plînge, rămîne încremenită, rigidă.

Pe stradă, se descarcă dintr-un camion pietre cubice ; sînt aruncate cu putere, cînd ajung în grămadă produc un zgomot scrîșnit. Dana pregătește ceva de mîncare, ezită, vrea să întîrzie, nu poate încă să-i spună. Stă cu spatele, taie cîteva felii de pîine. Iustin se apropie de ea. Pietrele continuă să cadă cu zgomot.

„S-a întîmplat ceva ?"

„Nu. Nimic... Procesul s-a terminat."

„Ești liberă."

„Singură... libertatea nu mă înspăimîntă, singurătatea însă..."

Trapa s-a deschis, Iustin simte cum cade, parcurge un drum prin vid. Seamănă cu ziua în care a fost bolnav, în comă, cu ziua în care l-au arestat pe tatăl Andrei, cu ziua în care i-au spus să plece din baroul de avocați, cu ziua în care a trebuit să părăsească șantierul, cu toate zilele în care a fost înfrînt... dar... «marea înfrîngere este să uiți și mai ales să-i uiți pe cei care te-au făcut să crăpi și încă să crăpi fără să înțelegi cît de porci pot fi oamenii. Cînd vom fi pe marginea gropii va trebui să nu mai facem pe fanfaronii, dar nici să uităm, ci să povestim fără să schimbăm o iotă despre tot ce am văzut mai vicios, apoi să dăm ortul popii... unde am citit cuvintele astea ?»

Acum a căzut din nou și pietrele de afară nu se mai opresc din rostogolirea lor, parcă alunecă peste el, îl aco-

peră de viu. Tot timpul nu a făcut altceva decît să se ridice dintr-un șanț, mereu același, dar din ce în ce mai adînc. Cînd ajungea la margine se sălta cu un ultim efort, stătea acolo un timp cu picioarele atîrnînd și se uită afară, apoi pleacă, nu astupă șanțul, știa că e al lui, nu știe însă *ziua* în care se va întoarce. Afară, bolovanii continuă să se rostogolească cu zgomot.

„Nu te culci ?" îl întreabă ea cu glas stins.

Ar fi dorit să se ducă acasă, ar fi putut înșira mai multe motive care n-ar fi însemnat decît : «vreau să rămîn singur, să mă gîndesc puțin la mine, numai atunci cînd stau liniștit, cînd îmi aud respirația, cînd ridic mina spre un pahar și zic : iată, mîna mea ia acest pahar, numai atunci simt că sînt».

„Da. S-a făcut tîrziu", parcă altul a vorbit în locul lui.

„Dacă vrei să pleci, continuă ea ca și cum i-ar fi intuit gîndul, te rog, să-mi aduci mîine..."

N-o mai aude.

Rămîne treaz pînă noaptea tîrziu, «... dacă taci, minți, furi, lovești pe la spate sau arunci un cuvînt greu cît o piatră, atunci o mai duci un timp, dar ți se arată mereu șanțul unde ești azvîrlit imediat ce îndrăznești să ai un gînd al tău și numai al tău...» Se ridică din fotoliu, se duce la baie, se așază pe jos și doarme într-un colț tremurînd de frig. Dimineața, îl găsește ghemuit pe ciment, cu capul rezemat de faianța albă, cu fața de aceeași culoare. Privesc amîndoi razele de soare ce se strecoară prin geamul strîmt, ca de închisoare.

6

O SCARĂ DE SERVICIU CU O BALUSTRADĂ de fier care pe alocuri se mişcă dîndu-ţi senzaţia că în orice moment poţi să cazi pe treptele înguste de ciment. Baţi de două ori în zid, apoi aştepţi. În acest timp poţi citi o carte de vizită : Elisabeta Spiliadis. Se aud paşi pe culoar, se ridică zăvorul şi înainte de a deschide uşa, spune de fiecare dată nemulţumită : „Mereu zgomotul ăsta prostesc !"

Mătușa Liz, te primește zîmbind, simți că se bucură de prezența ta. Merge înainte să-ți arate drumul, mereu același, se schimbă doar locul unde vei sta. Dintr-o fostă debara a amenajat o mică bucătărie care cu timpul s-a ridicat la rangul de sufragerie-salon. Pentru a ajunge în camera ei, trebuie să treci prin baie. Iustin o urmează bucuros că nu vor rămîne în sufragerie, este prea strîmtă, se simte claustrat.

„În sfîrșit ! Ți-ai adus aminte de mine ! spune ea scoțîndu-și banderola de la frunte care îi întinde ridurile ; ton aparent de reproș care cuprinde și plăcerea de a-l vedea. Cînd luai lecții de italiană veneai în fiecare zi, acum, ce-ai zis : «De ce să mă mai duc la bătrîna aia ursuză ?» Nu-l lasă să răspundă, își îndreaptă privirea spre balcon unde o pasăre se așază, planînd în zbor. Acum vreo cîteva zile, dragă Iustine, poate să fie chiar o săptămînă, a apărut o turturică ! I-am dat de mîncare. Seara a rămas pe etajera aceea. Am fost fericită ! Nu-mi plac păsările ținute în colivie. După o vreme văd că vine cu una..."

„Cum adică ? !"

„Nevastă-sa ! Bineee ! zic eu. O primesc și pe ea. Le puneam în fiecare zi mîncare, ceva mai multă. Vrăbiile se înfruptau din porția lor. De două zile, buna lui soție îl alungă pe Marcel... așa l-am botezat. Să vezi cum face : se așază lîngă pîine și cum îl vede apropiindu-se începe să dea din aripi ca o apucată, piuie, îl lovește cu ciocul, pînă ce bietul băiat e nevoit să plece. Uite-l ! E acolo pe cornișă ! Îl vezi ? Iustin se apropie de geam, zărește o turturică. Nu știu ce să fac ? Ar trebui s-o izgonesc pe intrusă ! Aceeași lege peste tot : el o primește, ea îl alungă ! Hm ! Dacă o accept înseamnă că sînt de acord cu o nedreptate... dar e a naturii ! Și atunci ? ! M-am

luat cu vorba și am uitat să te servesc cu ceva. Dulceață sau cafea ?"

„O dulceață de..."

„... cireșe amare. Știu că-ți place !" și se îndreaptă cu pași repezi spre bucătărie.

Rămîne singur. Se așază pe un scaun cu picioare joase, cu o rezemătoare curbată ce îi primește comod spatele. Privește în jur. Îi place această cameră, de fiecare dată descoperă ceva nou. Aici sînt adunate obiectele mai de preț dintr-o casă întreagă. Pereții sînt acoperiți aproape în întregime de tablouri și cărți îmbrăcate în piele. Peste tot statuete și vase de cea mai bună calitate. Camera nu este prea mare, obiectele respiră greu, par sufocate, doar autoritatea stăpînei reușește să redea acestei odăi calmul și pacea pe care o trăiește de fiecare dată cînd vine aici.

«... de ce mi-a povestit mătușa Liz despre cele două păsări ? Nu vrea să le țină închise în colivie, ci într-o captivitate acceptată, depind de ea pentru că le dă hrană; libertate în captivitate, asasinat amînat, colivie uriașă ; putem zbura dar să ne întoarcem în fiecare zi pe aceeași cornișă pentru a primi grăunțele, altfel vom fi alungați ! Este îngăduit să ne devorăm între noi, dar nu avem voie să ignorăm autoritatea stăpînului, a coliviei și a grăunțelor !»

Atenția îi e atrasă de un tablou cu ramă groasă, aurie. Un bărbat în vîrstă : expresie severă, inteligentă, plină de încredere și putere ; ochii celui care știe să deosebească iluzia de adevăr.

Bătrîna intră în cameră, ține în mînă o tavă de argint : borcanul cu dulceață, o farfurioară, și un pahar cu apă.

„Îmi place cum arată bunicul Orleanu !"

„Ștefan Orleanu-Fier !" spune ea cu mîndrie, accentuînd ultimul cuvînt.

„Fier ? ! Hm ! Nu-i rău !"

„La început a făcut negustorie cu unelte agricole, apoi a ajuns proprietarul unei bănci. Unii îl mai știu de Bancherul din Cîmpeni. Ai terminat dulceața ? Mai vrei ?"

„Da... O linguriță ; rămîne nemișcat, cu un aer absent... «libertatea condiționată de o porție de mîncare, grăuntele pe care pasărea îl primește în fiecare zi în schimbul...»"

Bătrîna îi întinde farfurioara cu dulceață.

„Vreau să-ți spun ceva... mătușă Liz ! Dumneata i-ai cunoscut pe toți din familie, nu ești rudă cu noi cu toate că îți spunem mătușă... Aș dori să-mi vorbești despre ei, de fiecare în parte, începînd cu bunicul Orleanu despre care știu foarte puțin."

„De ce ?" îl întreabă ea surprinsă.

„... mă interesează."

„Spune-mi adevărul ! Știi că nu mă poți minți !"

Gustă absent din paharul cu apă, încearcă să amîne, nu-i plac destăinuirile.

„De curînd am înțeles... poate și cu ajutorul lui Aron."

„Cine-i Aron ?"

„Un prieten. Eșecul meu..."

„Nu mai spune așa, Iustine ! îl întrerupe bătrîna. Cuvintele sînt grave ! Dacă le rostești te vor asculta și pînă la urmă se vor îndeplini."

„Ba da, mătușă Liz... Cum să-ți spun ?... Un eșec care este în fond un cîștig al meu... o victorie. Pentru cei din jur sînt însă un ratat. Mă înțelegi ?"

„Încerc."

„Faptul că am ajuns aici este o probă că sînt liber, nu și față de rudele mele, de acest puhoi de unchi, mătuși, veri... Mi se par demodate pretențiile celor care scriu cuvîntul familie cu litere mari."

„Îi urăşti ?"

„Nu."

„Dar nici nu îi iubeşti ?"

„Ei sînt în viaţa mea indiferent de sentimentele pe care le am. În condiţiile în care trăim sînt obligat să ţin cont de ei, să suport consecinţele faptelor lor. Sfînta autobiografie ! Vreau să răspund doar de acţiunile mele. Nu e firesc ?"

„Da. Ai dreptate... dar nu se poate ! Vei aparţine rudelor tale chiar dacă le vei renega... mai ales în ziua de azi."

Tace un timp, rămîne pe gînduri.

„Tata avea în 1916 douăzeci şi patru de ani. N-ar fi putut refuza să se ducă pe front, chiar dacă n-ar fi fost ofiţer de carieră."

„Deci, sîntem determinaţi : genetic, familie, societate... pînă la ultimul detaliu."

„Eu m-am născut, continuă el de parcă n-ar fi auzit-o... aveam opt ani cînd a început cel de-al doilea război mondial. Eram elev. Aparţineam unei familii de burghezi din trecut şi intram singur şi sărac într-o societate nouă. Mă aflam în acel loc... de fiecare dată îmi imaginez o căruţă, văd inima ce se sprijină pe osie, eu eram acolo, la mijloc, mă răsuceam cu scrîşnet, mă rupeam dintr-un loc şi încercam să mă alătur celorlalţi... care mă refuzau ! Nu uitau că sînt copilul unui «fost exploatator, a unei bestii moşiereşti»... chiar dacă tata fusese un simplu ofiţer. Pentru mine totul părea jucat, cărţile erau împărţite. Istoria, pe care o invocăm mereu, mă condamnase dinainte. Aşa părea. În treacăt fie spus, cînd vorbeşti prea mult despre istorie şi viitor înseamnă că te adresezi unor viermi... numai prezentul contează ! Eu vreau să trăiesc azi, în vremurile de acum... fără să mă las manevrat, programat, aruncat în lada de gunoi a istoriei !"

„Nimeni nu uită și nu iartă ! Numai curajul e suspect, lașitatea nu !"

„Nu vreau să fiu iertat, mătușă Liz ! Accept chiar să plătesc dar... să știu pentru ce, pentru cine și pînă cînd ? În special pînă cînd !"

„Nu se poate !"

„Ba da !"

„Cum ?"

„Cunoscîndu-i ! Cînd ai luciditatea unui eveniment te detașezi mai ușor. Am dreptul să-i cunosc ! Pentru ei ispășesc această pedeapsă."

„Ceilalți au dreptul să te condamne pentru familia

„i ¿ ɐʇ

„Nu-i întreabă nimeni ! Nu răspund în fața nimănui ! Cineva spunea că nu e de acord să se construiască o lume pe lacrimi... Port în mine sîngele și concepțiile lor dar... nu exiști decît atunci cînd te vrei altul și altfel ! Accept..."

„De nevoie !"

„Sigur ! Am fost obligat să accept o probă de nouă ani, dar vreau să știu cine au fost, cum au trăit și ce au gîndit ! *Eu cine sînt ? Încotro mă îndrept ? Ce reprezintă viața mea în această aventură umană numită Istorie ? Ce rațiune o mișcă din umbră ? Cît sînt de manevrat și dacă mă pot elibera de sub apăsarea ei ?* Cînd voi afla voi fi liber !"

„Nu cred. Sîngele apă nu se face !"

„E vorba de ceva mai puternic decît sîngele, mătușă Liz ! Puterea înțelegerii ! Nici nu știi ce poate sta într-o căpățînă ca asta !"

„Dar pentru ei vei fi același... chiar dacă te vei detașa prin cunoaștere și luciditate."

„Sigur ! N-au de unde știi... De fiecare dată cînd mă duceam la tovarășul Constantin, șeful cadrelor, care îmi

cerea o nouă autobiografie, mă simțeam vinovat de ceva neștiut..."

„Spaima bine dirijată îți imprimă un sentiment de culpabilitate. Asta urmăreau !"

„Da. Ai dreptate... dar eu mă simțeam și acasă vinovat, nu numai în fața lor. O culpă ereditară de care trebuie să scap cu ajutorul dumitale și al unchiului Trifon."

„Bărbatul Catincăi Arghir ?"

„Da. Vreau să nu-mi mai fie frică ! Să scot din mine toată lașitatea asta scîrboasă care mi-a intrat în oase. Uneori mă simt ca un șobolan. Lor să le fie teamă de mine ! Auzi, mătușă Liz ! Dreptatea e de partea mea, eu știu ce vreau : să nu fiu îngropat de viu !"

„De ce faci mofturi, băiatule ? De ce nu te porți ca și cum viața ar continua plină de entuziasm ?"

„Tîrfa asta de entuziasm e cel mai greu de îndurat... Acest entuziasm mincinos !"

„Dar poate trecutul e pentru tine și un mod de a te salva... de a te ascunde ? Hm ?.Ce zici ?"

„Nu știu... nu cred că mă întorc în trecut din plăcerea de a retrăi clipele de atunci... ale mele sau ale altora, nici pentru a reconstitui o lume care nu știu dacă a fost mai bună... ci pentru că prezentul mă refuză și în același timp mă obligă să-mi reamintesc trecutul de cîte ori deschid un formular și trebuie să completez rubricile care mă urmăresc pînă la obsesie : cine a fost tata ? mama ? unchii ? mătușile ? verii ? ce politică au făcut ? au fost condamnați ? cînd ? pentru ce ? etc., etc... pînă la gradul trei de rudenie. Cînd ei au fost condamnați m-au condamnat și pe mine ! La sfîrșit voi ajunge la ultimul descendent și voi spune : «Acum vă cunosc. Sînt liber. Pot

să-mi văd liniştit de treburile mele»“ şi apoi pentru el : «Întoarcerea în urmă pentru a mă vindeca».

„Pari un revoltat ?“

„Nu ştiu cum par... dar m-am săturat să tremur în faţa tovarăşului Constantin şi a celor de teapa lui ! E o umilinţă cumplită, mătuşă Liz, să te fereşti de oameni, să mergi pe lîngă ziduri, să te guduri la picioarele lor pentru a le cîştiga bunăvoinţa, să nu le spui în faţă : «Te bag în mă-ta ! De mine să nu te legi ! Nu sînt vinovat cu nimic !» Dacă cineva ţi-a luat încrederea, trebuie cucerită... s-o simţi în adîncuri ca o muzică pe care nimeni n-o poate tulbura.“

„Hai, linişteşte-te ! De ce te-ai uitat tot timpul spre tabloul acela ?“

7

SE AȘAZĂ PE PAT, ȚINE FARFURIA PE GE-nunchi și începe să mănînce încet. Dana se uită la el, îi dă o felie de pîine, îi face semn să taie bucata de carne, apoi ia de pe fereastră un măr și i-l întinde zîmbind, mulțumită.

„La ce te gîndești ?"

„Cînd tata a fost internat la Spitalul Caritas, mă duceam în fiecare seară la el... îmi oprea mîncare, de

obicei macaroane cu brînză. Nu-l refuzam, nu voiam să creadă că mi-e teamă să mănînc acolo... cu el."

„Ce boală avea ?"

„Ceva la plămîni. S-a dus într-o iarnă la Ţintea, la sora lui, Ana. A răcit. Ce-ţi spuneam ?"

„Mîncai la spital."

„Da. Tot ce-mi dădea. După ce plecam intram în closet şi vomam... Asta în fiecare seară. Acum mănînc aici dar nu mai vomez ! Hm ! Am evoluat. Chiar îmi place !"

„Nu mai rîde aşa ! Te rog !"

„Cum să nu rîd ? Bine. Mai încet, e adevărat. La prînz mănînc cu Aron la cantină, seara iau cina la spital. La azil ! Cred că Aron s-ar amuza teribil", şi Iustin continuă să rîdă în tăcere, se aude doar un scîncet adînc.

Se deschide uşa, o tînără o cheamă pe Dana la televizor : „A început filmul !" Iustin parcă n-a auzit-o.

„Mă aştepta pe o bancă, citea o carte. Într-o zi... ştii ce mi-a spus ? «Nu mai pot citi, nici cărţile nu mă mai ajută. Am crezut toată viaţa în ele şi acum... Nu mai izbutesc să uit de mine». Principalul e să uiţi o clipă de tine, şi el nu mai reuşea... În salon era un tînăr, Ionică. Spunea băiatu' ăsta fel de fel de poveşti şi tata se prăpădea de rîs. După un timp mi-a şoptit : «Sînt cam naive istoriile lui Ionică, dar ce să fac, mă distrez şi eu». Înţelegi ? Găsise un mijloc prin care se salva, fără să se mintă, înota spre mal, poate era şi el singur..."

„Ce vrei să spui ? !"

„Nimic. Hai să vedem filmul."

Televizorul este montat pe un dulap în sala de mese, o încăpere mică în care bolnavii stau înghesuiţi. E cald,

întuneric, aerul compact, miroase a mîncare și medicamente. Privirile ridicate spre ecran, poziție incomodă, unii respiră mai greu, alții sînt cuprinși de cîte o criză de tuse urmată de sîsîitul celorlalți care încearcă să restabilească liniștea.

„Nu te mai gîndi la nimic, fii atent la film", îi șoptește Dana.

Își îndreaptă ochii spre televizor. Un bolnav cere cu glas disperat : „Deschideți măcar ușa ! Mor aici sufocat." Un bărbat înalt, slab, cu un fes pe cap, apasă pe clanță. Aerul pare împrospătat. Din spatele lui aude o șoaptă :

„Nu-l desface !"

„Nu mai pot respira ! Mă strînge de gît. Trebuie să stau cu bărbia ridicată..."

„Uite ce-ai făcut ! Ți-am spus să nu-l desfaci !" spune cealaltă voce care pare a unui bătrîn.

Vrea să întoarcă privirea, Dana îi face semn să fie atent la film. Simte ceva cald pe ceafă și gît. Șoaptele din spate devin din ce în ce mai alarmante. Pe ecran un avion decolează de pe un aerodrom. Duce mîna la gît, o lasă pe furiș în jos și se uită la ea : sînge amestecat cu un lichid galben, purulent. Rămîne nemișcat.

„Chemați doctorul ! Nu vedeți că abia mai respiră !" se aude vocea din spate.

Bărbatul cu fes aprinde lumina. Toți protestează. Becul se închide. Din nou întuneric.

„Cine l-a pus să umble la pansament !" comentează cineva.

„Nu mai putea respira ! îl apără bătrînul. Au cocoțat televizorul pe dulap ! Băga-i-aș în mă-sa ! Stăm toți ca niște cocoși spînzurați cu gîturile întinse !"

Mirosul de mîncare și transpirație se amestecă cu cel de sînge și puroi. Dana întoarce privirea spre Iustin, îi vede fața crispată și palma murdară de sînge. Se ridică

şi îl trage după ea. O urmează absent, ar fi putut rămîne acolo ore întregi, să privească ecranul alb pe care pluteau cîteva picături roşii. Se întorc în cameră. Îl duce la chiuvetă, îl spală pe gît şi mînă. Ţine degetele sub robinet, nu are putere să se mişte. După ce termină îl şterge cu prosopul. Se supune docil, ca şi cum n-ar şti ce se petrece cu el. Abia cînd ajung la ieşire parcă o vede, începe să trăiască. Îşi apropie obrazul de el, rămîne nemişcată cîteva clipe, apoi îşi iau rămas bun. Deschide uşa, coboară treptele şi înaintează pe alee.

Cad primii fulgi de zăpadă din această iarnă. Trăieşte brusc un sentiment nemotivat de bucurie. Se uită în jur. Fulgii mari se topesc imediat ce ating asfaltul.

Petru stă lungit în pat, cu o carte în mînă. Ridică privirea să vadă cine a sosit, apoi continuă să citească. Iustin îl salută, pune în funcţiune magnetofonul, se aşază într-un fotoliu şi întinde comod picioarele pe un scaun. Se uită la Petru : sprîncenele groase, rebele, părul răvăşit, nasul acvilin, obrajii supţi, expresie inteligentă, tip nervos, stăpînit, aparenţă de nonşalanţă şi indiferenţă.

L-a cunoscut la întreprindere. Iustin, nou angajat, i-a cerut o reţetă. Petru, în calitate de medic, după ce l-a consultat, şi-a dat seama că îşi cunoaşte destul de bine boala. O antipatie reciprocă i-a despărţit pentru o vreme. Iustin a fost internat în spital, Petru l-a vizitat de cîteva ori. S-au cunoscut mai bine, s-au împrietenit. Orgoliul lui Iustin i s-a părut mai puţin supărător. După ce şi-a reluat lucrul, Iustin se ducea în fiecare pauză la cabinetul medical. Răsfoia cîte un *Paris-Match,* sau *L' Express.* Petru îi vorbea despre politică şi literatură — era la cu-

rent cu ultimele apariții. Într-o zi i-a spus : „Tu, Iustine, ai mîndria celui care nu se vrea murdărit, un fel de ascetism modern care nu-mi place, crede-mă. Tentația suferinței ! Hm ? ! Orice exagerare ascunde o ipocrizie !" Nu i-a răspuns, a doua zi a venit din nou, ca și cum ar fi uitat ce au discutat. Era avocat, dar lua salariul ca economist în probleme de transporturi, cunoștea destul de bine cîteva școli în pictură și în special... nu se lăsa provocat. Petru nu reușea să-l cunoască.

L-a auzit vorbind într-o ședință, l-a acuzat pe un gestionar care s-a culcat cu o fată într-o magazie, apoi a reclamat-o la sindicat motivînd că nu muncește. Aflase nevastă-sa și voia să scape de ea. Altă dată l-a criticat pe directorul Meteș pentru lipsă de activitate și interes. „Cînd îl rogi să te ajute cu ceva, în calitatea pe care o are, te întreabă : La Trust ai fost ? Dar la Centrală ? Pînă la urmă te lași păgubaș și te zbați singur." Tonul intransigent l-a determinat să-l convingă de necesitatea unei oarecare prudențe. Iustin i-a răspuns : „Știi care sînt cele trei C-uri : Compromis. Complicitate. Culpabilitate. Primul compromis este acela al tăcerii vinovate." „Prudența nu înseamnă compromis ! i-a replicat Petru. Parcă ai avea de plătit niște polițe și cînd se ivește ocazia scoți cuțitul. Ai trecut prin multe, nu te potolești ? ! Eroism ieftin, dragul meu ! De ce te irosești în fleacuri ? !"

Iustin l-a invitat acasă, a cunoscut-o pe Dana. A stat cu ei o duminică întreagă. Petru, spirit iscoditor, lucid pînă la cinism, a discutat mult timp cu Dana. A simțit că îi cultivă, poate inconștient, înclinația către suferință și sacrificiu, nu ca formă de ispășire creștinească și nici ca un demon nestăpînit care îi roade orice speranță, ci ca mijloc de cunoaștere și afirmare ; asumarea unor răspunderi care să-i dea dreptul de a sta nemișcat în fața celorlalți, să-i privească liniștit în ochi. Iustin l-a condus

pînă la uşă, Petru i-a spus : „Nu te-nţeleg ? Ai atîta forţă dar accepţi o dominaţie... chiar foarte subtilă, tot dominaţie este. Poate e vorba de o libertate ascunsă, libertatea actului gratuit spre binele aproapelui în loc să fie spre binele tău ? Asta se întîlneşte cu forma ideală a puterii care mi se pare desuetă... Eşti tare bătrîn, dragul meu !" S-au certat din nou, nu s-au văzut un timp. Într-o pauză, Petru i-a adus un *Paris-Match*. Au discutat despre Putere. „Azi toţi vorbesc despre Putere, a zis Petru. Ne îmbătăm cu vorbe ! În fond... puterea este dorinţa fiecăruia de a obţine un post cît mai bun pentru a stoarce cît mai mult ! Micul sau marele «puternic» tot asta urmăreşti ! Nimic abstract. Orgoliul puterii a coborît în portofel !" După terminarea programului s-au dus la un restaurant şi au recitat din Bacovia şi Blaga. La urmă Petru i-a spus : „Unii se luptă cu ei înşişi pînă la epuizare, alţii cu cei din jur. Tu vrei să le faci pe amîndouă. Crezi că vei reuşi ? Ştii de ce sînt doar un simplu medic de întreprindere, în loc să fiu la un spital... după treizeci de ani de muncă ? Pentru că n-am vrut să accept nici un compromis. Încerc să te conving că eşti un prost ! Auzi, Iustine ? ! Trebuie să plăteşti un preţ, să te murdăreşti puţin pe vîrful degetelor, apoi treaba merge strună." „Alt drum ?..." „Nu există ! Nu sînt mijloace, numai scopuri. Orice joc are o miză, dacă n-ai bani nu te aşezi la masă. Nimic nu e gratuit. Tu ai un scop al tău, te simt, chiar dacă nu-mi spui. Îţi lipsesc uneltele, sau poate nu-mi dau eu seama cine eşti... Uneori pari puternic, alteori dezarmat, nepregătit pentru viaţă."

Petru aşază cartea pe marginea studioului şi îşi îndreaptă privirea spre el. „Să ştii că Dana e destul de grav bolnavă." Iustin se uită la jucăriile aliniate pe o etajeră :

urşi din pîslă, material plastic, mari, mici, colorați, cu tobe, fără tobe, în picioare sau culcați. „Din punct de vedere medical și tu ești un infirm. Dacă te vei îmbolnăvi, nu vei suporta o medicamentație intensă. Te previn !“ și își mototolește furios perna sub cot.

„De ce țipi ?“

„Nepăsarea ta mă enervează ! E adevărat ! Cînd vrei să convingi pe cineva trebuie să fii detașat și chiar plictisit de ideile pe care le afirmi... dar mi-e indiferent dacă te voi convinge sau nu. Îți iubești tristețea și indiferența față de pericol... sau poate n-ai reprezentarea riscului pe care ți-l asumi ! Dana îți stîrnește orgoliul, poți să-ți demonstrezi cît ești de superior. Patetism ieftin, dragul meu băiat !“

„Încetează !“

„De ce ai venit ?“

„Să vorbești cu doctorul Petrescu... dacă Dana va fi operată.“

„Bine... Te ajut. În timpul operației se pot întîmpla multe.“

Se deschide ușa. E Magdalena. Schimb banal de cuvinte. Simte că le-a întrerupt conversația. Nu-i întreabă nimic. Se duce la frigider și își ia ceva de băut. Iustin o urmărește cu privirea : înaltă, talie suplă, coapse pline, mers elegant, siguranța femeii care știe că e frumoasă.

„Ai ceva cu Ray Charles ?“ întreabă ea.

„Da. Vezi acolo...“

Iustin se ridică din fotoliu, vrea să plece. Petru regretă că tînăra i-a deranjat ; apoi zîmbește, parcă ar fi găsit o soluție.

„Magda ? Nu vrei să faci un duș ?“

„Chiar voiam să te rog.“

„Poți lua magnetofonul cu tine !“

„O.K. !“

Rămîn singuri. Din camera de baie răsună o muzică ritmată. Ușa a rămas deschisă, lumina e astfel proiectată încît umbra tinerei — care se dezbracă — apare desenată pe covor.

„Cînd a venit, și Iustin arată spre silueta în mișcare, ai spus că vei vorbi cu doctorul Petrescu pentru că «în timpul operației se pot întîmpla multe», apoi ai zîmbit. Parcă ai fi vrut să mă scapi de ea !"

Petru îl privește îndelung, face un efort să-l înțeleagă, nu izbutește, întinde mîna și își aprinde o țigară. Umbra a dispărut, un glas cu timbru plăcut fredonează o melodie. Indiferența fetei accentuează starea lor.

„Ești nebun, Iustine ? ! Cum ți-a trecut prin minte ? ! Parcă ai fi vrut să spui : «Nu sînt de acord cu un accident intenționat... cu o crimă»."

„N-am spus așa ceva !"

„Bine-bine ! Fie cum vrei tu ! Acum nu mai e nici un dubiu !"

„Deci... a fost totuși un dubiu ?"

„Hai, lasă-mă ! Cu tine nu termin niciodată !"

Veselia tinerei din camera învecinată — amplificată de muzică și zgomotul apei — le dă senzația unei ironii dure. Parcă le-ar spune : «Proștilor ! N-o să înțelegeți nimic ! N-o să aflați nimic ! Mai bine trăiți și bucurați-vă cît mai aveți timp !»

„Nu știu de ce ne certăm de fiecare dată... Cînd ai venit am fost bucuros că te văd. N-au trecut nici două ore și ne-am luat la harță. La fel și... arată cu mîna spre camera de baie. După o oră n-o mai suport. Dacă stă mai mult o urăsc ! Mă înțelegi, Iustine ? Cînd pleacă respir ușurat. A doua zi o aștept din nou. Pe tine te aleg femeile pentru că ești ușor de stăpînit. Ele au un acut simț al eșecului. Miros epava de la o sută de metri ! După

aceea, își dau seama că slăbiciunea ta e numai o aparență, se lovesc de rezistența ta. Poate și cei din jur cred că ești o pradă ușor de obținut... tu însă le dai planurile peste cap. Eu caut oamenii și fug de ei, pe tine te caută, te îmbrățișează, apoi te abandonează... Asta îmi aduce aminte de o anecdotă : Un tip se duce la un medic, îi spune că fratele lui e nebun. Se crede găină. Pretinde că face în fiecare zi un ou. De ce nu-l trimiți la spital ? îl întreabă medicul. Păi de unde mai fac eu rost de ouă ? răspunde el."

„Sînt gata !"

Magdalena apare în cadrul ușii înfășurată într-un prosop de baie care îi lasă picioarele descoperite mai sus de genunchi ; părul strîns în coc, pe față picături de apă, un aer refrișat, ușor senzual, expresia unei victorii inconștiente, parcă le-ar spune : «Voi, caraghioșilor, tot n-ați terminat de vorbit ?» Îi privește pe rînd zîmbind indulgent.

Iustin își ia rămas bun. Petru îl conduce pînă la scară, aprinde lumina și îi ascultă pașii.

Străzile sînt acoperite cu zăpadă. Liniștea moartă a unui oraș părăsit. Se oprește în fața unei vitrine. O cofetărie. Îi e foame. Aude un tramvai. Aleargă pînă la stație. Se oprește gîfîind. Tramvaiul nu oprește. Rămîne cu brațul ridicat, parcă ar fi chemat pe cineva și acela nu s-ar fi oprit, nu l-ar fi recunoscut. Zîmbește și pleacă mai departe.

Se îndreaptă spre casă pe străzi ocolite, vrea să se bucure de această noapte de iarnă. Urcă treptele cu pași obosiți. Deschide ușa. Telefonul sună în hol. Ridică receptorul. E Dana.

„Nu te-ai culcat pînă la ora asta ?" o întreabă el.

„Nu. Te-am căutat de cîteva ori. Nu pot să dorm."

„Cum ai ajuns la telefon ? E tocmai pe celălalt culoar !“

„...“

„De ce nu răspunzi ?“

„Am mers încet... m-am sprijinit de zid.“

E rîndul lui să tacă.

„Te rog, du-te la culcare. Am venit, acum știi de mine.“

„Bine. Noapte bună.“

Intră în cameră. Se dezbracă. Își așază hainele pe un scaun. Stinge lumina și se lungește în pat.

«să dorm, să mă visez dormind, să-mi visez visul... nimic nu se leagă, totul rămîne fără rezultat, ceva se interpune, sînt dirijat, manevrat, o cauză obscură le conduce spre alt final decît cel logic... poate sînt ei, tocmai pentru că au aparținut altei vieți ; nu vor să fac nimic din ceea ce ar putea să mă integreze... cineva doarme în spatele acestui zid, îl aud sforăind, îl invidiez, nimic mai disperant decît insomniile, toți ceilalți se odihnesc iar tu stai și-ți încolăcești gîndurile în jurul gîtului pînă te sufoci... aș vrea să gîndesc în gol, în alb, ca o mașină pe care o scoți din priză... să dorm, să mă visez dormind, să-mi visez visul...»

Străinul, «dirijorul», e dincolo de zid, rămîne ascuns și răsuflarea lui pare o pîndă amenințătoare pentru cel care nu-și găsește odihna.

8

ȘTEFAN ORLEANU SE DUCEA ÎN FIECARE DIMINEAȚĂ la prăvălie, dădea cîteva indicații, se urca pe o scară îngustă în biroul de la etaj — acolo nu era decît o casă de bani și o masă — se așeza pe scaunul rotativ, cu rezemătoare înaltă și începea să se uite pe fereastră la clădirea de peste drum : o casă mare, cu scări largi de marmură, cu doi lei din piatră. Casa cu lei, cum îi spuneau toți din oraș. Stătea un timp, poate fumînd, poate

odihnindu-se pînă cînd zărea ieșind pe poartă docarul lui Andrei Arghir, locotenentul de cavalerie, fiul Colonelului Ion Arghir. Atunci, scotea din buzunarul de sus al jiletcii ceasul de aur cu două capace, gravate cu numele lui, strîngea pleoapele să vadă mai bine, întindea puțin brațul, privea atent cele două limbi în formă de săgeată, își mai întorcea o dată ochii spre docarul elegant, apoi închidea pe rînd capacele care produceau un sunet sec și așeza ceasul la locul lui lăsînd afară doar lanțul gros de aur, ce atîrna sub reverul hainei...

nu... n-am început bine...

Ștefan Orleanu s-a ocupat la început cu negoțul de cai. Nu era un simplu geambaș, tatăl lui avea o crescătorie prin Dobrogea. Ștefan, în fiecare toamnă, pleca să vîndă caii. Ajunsese și pe la Țintea, acolo l-a cunoscut pe Colonelul Ion Arghir. S-au certat destul de serios, nu cunosc prea multe amănunte. În ziua în care a intrat în oraș, nu s-a îndreptat pe Calea Oilor, care ducea la Obor, a mers cu căruțele pe strada Cîmpinii. Pe vremea aceea vindea produse din fier, renunțase la comerțul cu cai, pierduse într-o iarnă cîțiva zeci de armăsari, poate mîncați de lupi sau decimați de molimă, dealtfel murise și tatăl lui care se ocupa cu crescătoria. «Fierul n-are moarte și pînă îl prinde rugina, îl vinzi», spunea el. Avea căruțe mari cu coviltire, umbla pe la piețe și tîrguri, vindea pluguri, sape, lopeți, topoare. Toamna, cînd începeau ploile și drumurile erau pline de noroi, împingea roțile, sau trăgea alături de cai. Uneori deschidea cîte o dugheană, primăvara pleca în alt oraș.

În ziua aceea mergea pe strada principală, Cîmpinii, după un timp a ajuns în dreptul Casei cu lei. S-a uitat lung la ea, apoi a oprit carele, s-a dat jos, a trecut drumul și a intrat pe poarta deschisă pentru trăsurile de

acolo. Stătea cu biciul în mînă şi se uita la cei doi lei de piatră din faţa scării, la evantaiul de sticlă colorată ce acoperea intrarea, la ferestrele încadrate în ghirlande de flori din ştuc. Un om din curte l-a întrebat ce vrea, pe cine caută. El a răspuns că doreşte să vorbească cu stăpînul. După un timp, a apărut în uşă Ion Arghir care tocmai se ducea spre sera de flori din spatele grădinii.

„Dumneata ai întrebat de mine ?"

„Da, eu", răspunse Orleanu privindu-l mereu în ochi, amintindu-şi că-l mai întîlnise undeva.

„Şi ce doreşti ?"

„Vreau să ştiu dacă vindeţi casa asta."

„Ce-ţi veni ? ! Eşti băut ?" şi începu să rîdă măsurîndu-l cu privirea, apoi scoase din buzunarul hainei o ţigară de foi, îi muşcă vîrful şi-l scuipă aproape de biciul pe care Orleanu îl ţinea pe vîrful bocancului.

Dacă Ion Arghir ar fi ştiut ce se va întîmpla peste cîţiva ani, dacă i-ar fi şoptit cineva la ureche ce soartă va avea, poate nu ar fi făcut gestul acela.

„Dar ia spune-mi, continuă el, nu eşti cumva cel care vindea armăsari la Ţintea ?"

„Da. Eu sînt. Să ştiţi că armăsarul pe care l-aţi cumpărat atunci nu mîncase ţaic şi rău aţi făcut că mi-aţi spus că sînt şarlatan."

Ochii lui mari se aprinseră de furie şi îşi răsuci mustaţa cu un gest nervos.

„Acum cu ce te ocupi ?" îl întrebă Arghir de parcă n-ar fi auzit cele spuse de el.

„Negoţ cu fier."

„Şi ai atîţi bani să cumperi casa mea ?"

„N-am... Vroiam să ştiu numai dacă o vindeţi... aşa..."

„Ţi-a plăcut atît de mult ?"

„Da... e frumoasă ca o muiere !"

„Află că eu nu-mi vînd muierea ! Altă dată să nu te mai văd p-aici ! De la drum, din spatele ulucilor, te poți uita la ea cît vrei !" și Colonelul plecă cu pași măsurați tușind nemulțumit, îndreptîndu-se spre sera cu flori.

Orleanu a ridicat biciul de pe bocanc, a împins cu codirișca restul de tutun, l-a privit îndelung, apoi a trecut drumul și s-a apropiat de căruțe. Vizitiii erau strînși în grup, răsuceau cîte o țigară, umezeau bucata de ziar cu limba, parcă se strîmbau unul la altul de plictiseală ; așteptau o vorbă din partea lui, să pornească din nou la drum, spre Obor. Orleanu, nu s-a oprit lîngă ei, a mai făcut cîțiva pași și s-a îndreptat spre un loc viran din apropiere, fusese o clădire care nu de mult luase foc. A măsurat terenul cu privirea, și-a dat seama că de acolo se vedeau cei doi lei de piatră din fața casei de peste drum, apoi le-a făcut semn vizitiilor și le-a poruncit să deshame caii pentru că vor înnopta.

A doua zi, s-a dus la proprietarul terenului — se mutase la niște neamuri —, l-a cumpărat, a luat de la primărie o «zapiscă pentru negoț stabil cu impozitul aferent», a construit o dugheană din scînduri și a început să-și vîndă mai întîi căruțele, apoi marfa : pluguri, sape, lopeți, coase și topoare. După un timp a ridicat o prăvălie din cărămidă, cu etaj, acolo avea biroul, iar în spate două camere de locuit, pentru nevastă și primul lor copil, un băiat, Bogdan. Cînd Colonelul Arghir a întrebat : «Cine e cetățeanul care construiește peste drum ?», i s-a răspuns : «E unu', Orleanu, Ștefan Orleanu, negustor de fier». Colonelul a ridicat din umeri, a împins în jos buzele lui subțiri și a rostit încet ca pentru el : «Se ridică... se ridică negustorimea, iar noi, cei cu pămînt, foștii militari, trebuie să-i suportăm ca pe niște ghimpi».

Au mai trecut cîțiva ani, cei doi vecini parcă uitaseră unul de altul. Orleanu devenise Ștefan Orleanu-Fier. Își

construise o casă mare la stradă pe care o închiriase unei societăți petrolifere ; în spatele grădinii ridicase o casă pentru familie, pe vremea aceea se născuse Emilia, Verona și Irina... da, chiar și Irina, ultima lor fată.

Dacă într-o zi de primăvară cineva ar fi trecut pe stradă, pe la ora prînzului, ar fi văzut doi oameni așezînd o firmă, pentru ca toți cei care vor avea drum pe acolo — centrul negustoresc era pe Lipscani, nu aici, pe Cîmpinii, în rînd cu casele boierești — să poată citi : «Magazin Universal», iar dedesubt, «Ștefan Orleanu-Fier».

Ion Arghir s-a întors acasă spre seară. A zărit totuși firma, întunericul nu-l împiedicase s-o citească. «Da... nu mai e prăvălie, acum s-a transformat în Magazin Universal», și-a zis el intrînd cu trăsura în curte. Dacă ar fi știut că Orleanu devenise proprietarul a două tăbăcării, al unei mori cu valțuri, al unei fabrici de cherestea și înființase Banca Centrală din Cîmpeni, poate s-ar fi îngrijorat, sau cel puțin s-ar fi mirat, pentru că e greu să vezi cum crește averea unui fost vînzător de cai, iar tu să te ocupi numai de sera de flori din grădină, de viața indienilor din America, iar de treburile tale să se îngrijească un arendaș care stătea la țară, la conacul de la Țintea. Dacă ar fi aflat toate acestea poate n-ar fi zis nimic, poate nici nu l-ar fi interesat, dar sînt sigur că și-ar fi aprins totuși o țigară de foi, i-ar fi mușcat vîrful, l-ar fi scuipat și înainte de a scăpăra chibritul ar fi privit îndelung bucățica de tutun căzută pe pămînt, ce semăna cu aceea pe care o azvîrlise cîndva lîngă bocancul unui om ce ținea pe vîrf codirișca unui bici...

În ziua aceea de primăvară, Ștefan Orleanu... parcă-l văd, uite, o să-ți desenez aici drumul lui... mergea pe Franceză, strada cu magazine de o parte și alta. Se oprea de fiecare dată cînd vedea o ușă cu sigiliu, rostea încet : «Faliment», apoi ducea mîna la mustață și își așeza un

fir rebel. Era îmbrăcat cu un costum de culoare deschisă, — haina îi ajungea pînă în dreptul genunchilor — încheiată cu doi nasturi ; la vestă se vedea lanțul gros al ceasului de aur cu două capace ; cravata avea un ac cu piatră prețioasă, iar pe cap purta o pălărie cu boruri tari și cu panglică lată ; doar pantofii erau cam uzați ; dacă te uitai mai atent la ei îți dădeai seama că e singurul semn că cel care mergea cu spatele drept, cu pași rari, cu un aer de demnitate, chiar de cutezanță, este același care vînduse cîndva cai sau unelte de fier, obișnuit să străbată drumuri proaste, pline cu noroi, știind cît de repede se rupe o pereche de bocanci, cunoscînd perfect de bine cît trebuie să reziste încălțările lui, schimbîndu-le numai atunci cînd au parcurs tot atîtea drumuri cît ar fi trebuit să facă în urma căruței încărcate cu sape, lopeți sau topoare.

În ziua aceea de primăvară a trecut prin fața Catedralei Sfîntul Ioan, a traversat Franceza, a ajuns la Tribunal — uite, vezi, n-am desenat bine, trebuie să trag Tribunalul mai la dreapta, iar casa lui Arghir mai la stînga —, a mers prin dreptul băncilor, știind că aproape toate au fost închise ca falimentare, a salutat cîțiva cunoscuți care stăteau la mesele scoase afară, în dreptul Restaurantului Berbec și a urcat treptele care duceau spre Administrația Financiară.

Cînd a intrat în birou, un funcționar a făcut un semn discret șefului care s-a ridicat imediat și a venit lîngă ghișeu. După ce a aflat ce dorește, s-a adresat funcționarului cu manșete negre pînă la cot.

„Prezintă-i domnului bancher Orleanu condica înregistrărilor."

Funcționarul s-a îndreptat cu pași repezi spre un dulap, a scos dintr-un sertar un registru cartonat, cu colțuri de metal, și-a udat degetele de buza lui groasă

și răsfrîntă și s-a apropiat de Orleanu care își ștergea ochelarii cu o batistă mare cu monogram, apoi s-a aplecat fără să se îndoaie prea mult din mijloc. Funcționarul rămăsese în picioare, lîngă el, crezînd că mai dorește ceva. Orleanu și-a îndreptat privirea spre el și a dat din cap, semn de mulțumire, fără să scoată nici un cuvînt, apoi a început să citească.

«Foaie : Numărul 3578... Cereri de concordat, nu mă interesează. Foaie, Numărul 3579... Cereri de faliment azi 26 mai 1934... da, asta mă interesează, nu, mai bine să mă uit în urmă, acum cîteva luni, în ultimul timp afacerile s-au mai redresat, vom ieși curînd din criză... deci... Foaie : Numărul 2987... Cereri de faliment, azi 18 Martie 1934, da, ia să văd cum au stat lucrurile... deci, total 363 cereri de faliment pentru industrie și bănci, cuantumul activelor falimentare, lichidate prin vînzare, în lei: 1 656 858... cuantumul pasivelor lichidate prin vînzare : 4 494 172... da, e clar...».

„Bună ziua, domnule Constantinescu", se adresă el șefului de birou.

„Să trăiți, domnule Orleanu ! Nu mulți rămîn liniștiți ca dumneavoastră după ce răsfoiesc aceste foi", și începu să rîdă săltîndu-și burta revărsată peste cureaua pantalonilor.

Ștefan Orleanu și-a ridicat pălăria în semn de salut și fără să-i răspundă, cu un zîmbet în colțul gurii, s-a îndreptat spre ușă.

A mers prin Lipscani, s-a uitat la vitrine, a făcut cîțiva pași prin piață să vadă cum mai stau prețurile, a trecut apoi prin fața Restaurantului Mercur și, înainte de a intra să bea o bere — ca în fiecare zi — și-a scos ceasul, dar, dîndu-și seama că ar fi întîrziat de la masă, a renunțat și s-a îndreptat spre casă. Cîțiva cunoscuți l-au salutat cu mult respect scoțîndu-și pălăriile de pai,

la fel au făcut şi vreo doi tîrgoveţi. O ţigancă s-a apropiat şi i-a întins un buchet de flori, el a scos de la vestă un ban şi după ce l-a privit atent, i l-a dat luînd florile pe care le-a mirosit cu plăcere. O birjă s-a oprit în dreptul lui, era prefectul cu directorul Camerei de Comerţ, au schimbat cîteva cuvinte, apoi au plecat ridicîndu-şi pălăriile, rămînînd aşa şi după ce roţile s-au pus în mişcare ; dacă cineva ar fi întors capul în clipa aceea, ar fi văzut o trăsură cu două pălării deasupra.

Masa se servea la ora două precis, toţi trebuiam să coborîm în sufragerie. Cînd pendula din hol bătea de două ori conversaţia dintre noi înceta, toţi aşteptam de fiecare dată, cu aceeaşi curiozitate, să auzim cele două lovituri în uşa de la intrare. Era un belciug din alamă pe care îl izbeai într-un «dinte» din acelaşi metal ; belciugul ţinea loc de sonerie şi cînd cele două lovituri se auzeau în uşă, aproape coincideau cu cele două sunete ale pendulei din hol.

Irina se ridica de la masă şi se ducea să-l ajute să se descalţe, era cea mai mică şi lui Orleanu nu-i plăcea să fie primit de prea mulţi dintre noi... Cînd mă gîndesc... văd fotoliul pe care se aşeza bătrînul în vestiar, în timp ce Irina îi desfăcea şireturile. Pe o uşă laterală apărea o fată din casă cu papucii în mînă, îi lăsa nu departe de tus — aşa spuneam noi scăunelului pe care puneai piciorul cînd te dădeai jos din pat, sau cînd te descălţai. În fiecare zi puteai să auzi aceeaşi conversaţie :

„Tată... nu te supăra, ar trebui să-ţi comanzi la Sturzu alţi pantofi, ăştia sînt cam uzaţi."

„Nu, sînt încă buni. Mai merg cîteva luni."

Stînd aşa, cu privirea în jos, iar Irina în genunchi, cu umerii aplecaţi, bătrînul a zărit prin decolteul bluzei sînii plini, cărnoşi, care se zbăteau la fiecare respiraţie ca două animale mici prinse la pieptul ei.

„Ţi-a venit timpul să te măriţi... Irină tată ! Te-ai făcut domnişoară mare !“ şi bătrînul a zîmbit pe sub mustaţa lui groasă, cu colţurile răsucite.

Irina a ridicat privirea şi a început să rîdă. Şi din nou a văzut bătrînul cît era de frumoasă, ce ochi negri şi mari avea şi ce buze aprinse şi încă o dată a trăit bucuria părintelui care îşi priveşte fiica şi mîna lui s-a îndreptat spre părul ei negru, trecîndu-şi degetele prin el, atît numai cît să-l atingă.

Au intrat în hol şi de acolo în sufragerie... imaginează-ţi, priveşte prin timp pe cei strînşi în jurul mesei... soarele se filtra prin perdeaua fină de dantelă, vocile lor se stingeau treptat, o fată din casă ieşea pe o uşă lăsînd să se vadă doar colţul de jos al şorţului alb... acolo, sub ochii tăi, se află familia fostului vînzător de cai, acum bancherul Ştefan Orleanu-Fier, bunicul tău, care şi-a aruncat privirea să vadă cine sînt oaspeţii la masă — cu toate că erau mereu aceiaşi —, i-a salutat aplecînd puţin fruntea, a lăsat buchetul de flori lîngă braţul Olimpiei, care a întors capul şi i-a zîmbit în semn de mulţumire, apoi s-a dus spre capul mesei, a desfăcut şervetul mare de olandă — prins într-un inel de argint — l-a aşezat la gît şi în clipa aceea toţi ştiau că masa va fi servită, că pot continua conversaţia, fără să ridice glasul sau să rîdă prea tare.

În stînga bătrînului era Emilia, prima lui fată, alături soţul ei, Nicolae Hălmăgeanu, inginerul care fusese trimis de Orleanu la Viena să-şi dea doctoratul, apoi Verona, a doua fiică, alături de Matei Rucăreanu, profesorul, cel care a fost prizonier în Rusia, apoi Irina şi ultimul scaun, neocupat, al lui Bogdan, cel care întîrzia întotdeauna. În dreapta lui Orleanu era Leon Steiner — misit, afacerist, specialist în operaţiuni bancare, bursă şi

comerț. Urma Moruzov, care le dădea fetelor lecții de canto, vioară și pian și care inventa anecdote ce se răspîndiseră chiar și prin oraș, apoi doctorul Brezis, cel care moșise toți copiii și care avea prin buzunare bomboane de mentă și piramidoane, Fina Cocoșel, pețitoarea — ea știa tot ce se petrecea în oraș — și la urmă eu, Liz. În celălalt cap al mesei stătea Olimpia, soția lui, femeie frumoasă și înțeleaptă care dădea în șoaptă indicații fetei cum să servească mîncarea.

Da... Olimpia, fiica unui boier scăpătat, a adus în casă toate obiceiurile și manierele care i-au făcut să nu mai semene cu cei proveniți din familia unui fost vînzător de unelte agricole, chiar și inelul de argint în care bătrînul Orleanu își ținea șervetul, tot de la părinții Olimpiei era luat, la fel și belciugul de alamă prins pe ușă, fusese poate primul obiect primit de la fostul lor conac, pentru că de la ușă, de la primul pas, trebuia ca oaspetele să știe că intră într-o casă de «burghezi civilizați» ; acesta fusese idealul Olimpiei, pentru el luptase întreaga viață și acum era mulțumită că toate fetele — nu se gîndea la Bogdan — au intrat în «rîndul oamenilor», ceea ce însemna pentru ea o căsătorie cu un bărbat care să nu-i mai amintească niciodată de începutul soțului ei care vînduse cai și topoare, și nu numai atît, copiii ei învățaseră să citească o carte și să cînte la pian sau la vioară.

Nicolae povestea despre Viena, se întorsese de curînd. Emilia îl urmărea cu ochii femeii care se mîndrea cu bărbatul ei, din cînd în cînd își îndrepta privirea spre bătrînul Orleanu, parcă n-ar fi vrut să uite că datorită lui, Nicolae fusese la studii. Emilia a dovedit că are un bun spirit comercial, îl moștenise pe taică-său, ea a condus afacerile și a gospodărit averea după dispariția lui Orleanu... dar asta a fost mult mai tîrziu. Conversația a

sărit la un alt subiect. Matei le spunea despre cele petrecute între o elevă și un elev care fuseseră găsiți în podul școlii... aici interveni Moruzov care, cu o glumă, îi făcu să rîdă pe toți. În clipa aceea s-a deschis ușa și a intrat Bogdan. Și-a aruncat pălăria pe bufet și s-a așezat pe scaun, fără să salute, sesizînd însă că Leon Steiner era acolo — avea față de el o antipatie totală. Spunea gîfîind că distanța de la aeroport și pînă acasă a parcurs-o cu automobilul doar în optsprezece minute ; își ștergea mîinile murdare de ulei pe un șervet alb de olandă, gest care a făcut-o pe Olimpia să încerce să-l oprească. Cei de la masă nu i-au răspuns, poate mai puțin impresionați de minutele necesare acestui drum, înțelegînd că nu era vorba de o scuză pentru întîrziere, ci de un record. A continuat să le istorisească despre ultimele probe ale avionului primit de curînd de la Berlin. S-a discutat apoi despre pregătirile militare din Germania. Bogdan susținea politica «noului conducător al poporului german». Leon Steiner i-a amintit de asasinarea lui Duca, petrecută în iarnă, crimă de care legionarii nu erau străini. Bogdan a început să-i explice despre «realitățile germane și locul pe care îl va ocupa această țară în Europa», dar imediat Steiner i-a replicat că ar fi mai bine să se preocupe de «locul nostru și de cele întîmplate cu un an în urmă la Grivița, de camioanele care i-au transportat pe cei împușcați». În clipa aceea Bogdan, enervat, a împins farfuria cu mîncare din fața lui, a răsturnat din neatenție un pahar cu vin care spre stupoarea noastră s-a întins pe toată fața de masă albă de dantelă — știam că o va supăra nespus pe Olimpia —, și a zis răspicat :

„De cînd cei fără patrie au atîta grijă de țara noastră ? ! A început să vă fie teamă ! Trăiți o spaimă îngrozitoare, chiar dacă afacerile vă merg mai bine..."

Orleanu şi-a scos şervetul de la gît, l-a aruncat pe masă, a ridicat ochii spre Bogdan şi toţi au înţeles că masa s-a terminat şi odată cu ea şi acea discuţie care începuse să-i displacă ; şi-a înmuiat buzele în paharul lui — din care bea de vreo zece ani, mereu acelaşi, credea că-i aduce noroc — şi s-a ridicat de pe scaun.

Femeile s-au retras în salonul de zi, acolo urma să se servească dulceaţa şi cafeaua, în timp ce Fina Cocoşel le va povesti ultimele cancanuri din oraş, Morùzov le va spune o anecdotă, îi va fura ochelarii doctorului Brezis care va alerga după el, lovind şi dărîmînd scaunele, provocînd rîsul fetelor, sau tot el, Moruzov, va invita una din tinerele doamne să facă «patru miini la pian».

Bărbaţii s-au dus în birou. Bătrînul mi-a făcut semn să-i urmez. Orleanu s-a aşezat la locul lui, în spatele mesei, ceilalţi în jur. Eu şi Matei, ne-am tras cîte un scaun spre terasă ; priveam grădina şi trandafirii.

„Mi-a spus Costin că te-a văzut pe la Administraţia Financiară", zise Bogdan, aprinzîndu-şi o ţigară, încercînd să afle ce a făcut acolo bătrînul, avînd un aer provocator şi impulsiv, căutînd mereu o dispută.

„Da... am fost", îi răspunse Orleanu fără să-l privească şi fără să-i dea amănunte.

Tăcură o vreme. Toţi fumau.

„Au început vînzările !" zise după un timp Leon, care îşi recăpătase calmul ; purta ochelari cu ramă groasă, neagră, avea o voce subţire care uneori căpăta inflexiuni stranii, îi simţeai însă abilitatea şi surprinzătoarea lui inteligenţă ; era singurul om în care Orleanu avea încredere, el l-a sfătuit să înfiinţeze o bancă şi tot el i-a dat primele indicaţii în materie de finanţe.

„Se vînd ieftin tăbăcăriile, continuă Leon. Terenurile petrolifere, fabricile de textile... gata, ieşim din criză !"

„Spune-mi, tată, interveni Bogdan, cine te-a îndemnat pe dumneata în '28, acum şase ani, să scoţi la mezat toată averea, iar în '30 să lichidezi onorabil şi banca ? Cine a mirosit că va sosi prăpădul ? Leon Steiner ? Tu eşti cel care a simţit, sînt sigur ! Numai tu ai nasul ăsta ! Zău. Cîteodată îmi eşti simpatic ! şi Bogdan se apropie de el şi-l prinse de umeri. Nu-i aşa ? ! Tu l-ai făcut pe tata cel mai bogat om din oraşul Cîmpeni, cu casa de bani plină cu aur, nu bani devalorizaţi, iar eu stau sub maşină trei ore şi repar hodoroaga aia şi fac optsprezece minute pînă în oraş, în timp ce Costin face doar zece. Spune-mi, Leon ? ! Am dreptate ?"

„N-am fost eu cel care..."

„Nu cred ! Cine ?"

„Domnul Ştefan Orleanu... dînsu'", şi arătă cu privirea spre bătrînul care fuma în linişte, ţinînd braţele sprijinite de scaunul comod, cu spetează înaltă, uitîndu-se la ei cu ochii puţin închişi, poate obosit după o masă copioasă.

„Te rog să te aşezi, zise bătrînul cu glas domol. Nu te mai mişca de colo pînă colo, apoi făcu o pauză, îşi învîrti cu două degete mustaţa şi îşi îndreptă privirea spre Bogdan. Nu crezi în mine ! Tu nu crezi că eu am avut această idee. Niciodată nu m-ai ascultat şi nu mi-ai urmat sfaturile. Va veni o vreme cînd vei regreta. Mă rog lui Dumnezeu să nu fie prea tîrziu."

Ultimele cuvinte le spuse cu un glas mai ridicat, aplecîndu-se puţin peste birou.

„Bine... să zicem că ai dreptate, dar acum ce vei cumpăra ? Ai destui bani, poţi să obţii ce vrei, toţi au ajuns la pămînt, preţurile sînt mici. Ce cumperi ?"

„Nimic..."

„Cum nimic ? ! Am ieşit din criză ! Ce-ţi spune mersul evenimentelor ? !“

„Nimic.“

„Bine... Dar de ce nu mai ai încredere în Leon, singurul care... El nu te-ar sfătui dacă...“

Aici se opri, văzu că bătrînul nu-l mai urmăreşte, îşi aprinse nervos o ţigară.

„Tată ! spuse Nicolae care tăcuse pînă atunci, vădit frămîntat de un gînd. Ai cheltuit cu mine să mă ţii la Viena, să ies doctor chimist, specialist în petrol, aş vrea să mă pot achita de această datorie.“

„Datorie ?“ zise Orleanu.

„Oricum, dumneata ai făcut...“

„Pentru Emilia, în primul rînd pentru Emilia şi apoi pentru tine.“

„Vroiam să-ţi spun... n-ar fi rău să mă ocup de o mică rafinărie. Xenia lichidează, am putea cumpăra majoritatea acţiunilor, cu timpul aş deveni director, dumneata ai avea de la început procentul care să-ţi convină.“

Orleanu întoarse privirea spre Leon.

„Da. Xenia lichidează“, răspunse Leon înţelegîndu-l doar din ochi.

„Atunci de ce mai stai pe gînduri, tată ? !“ întrebă Bogdan.

„Poate n-ar fi rău...“ interveni Leon cu glasul lui subţire.

„N-am hotărît nimic !“ spuse răspicat bătrînul, privindu-i pe rînd cu ochii lui mari, severi.

Tăcură un timp.

„Nu cumpărăm acţiunile Xeniei ! spuse bătrînul cu vocea lui groasă, profundă, lăsîndu-se în spetează scau-

nului. Tu, Nicolae, ai laboratorul de chimie și fabrica de carton asfaltat, așa că..."

„Bine... dar eu sînt inginer petrolist, nu de carton asfaltat!"

„Ce terenuri petrolifere se vînd?" îl întrebă bătrînul pe Leon fără să-i mai răspundă lui Nicolae."

„La Lipănești, Țintea, Gura Ocniței..."

„La Țintea? Ale cui?"

„Ale lui Ion Arghir."

„Cum?! Arghir?! și bătrînul atinse biroul cu un deget, cu un singur deget, fără să-l izbească, gest din care ceilalți înțeleseră că primise o veste plăcută; se ridică de pe scaun — parcă și-ar fi amintit ceva — deschise ușa și spuse unei fete, care strîngea masa în sufragerie, că poate aduce cafelele și coniacul. Din salon se auzeau acorduri de pian și rîsul fetelor. Orleanu închise ușa și cu mîna stîngă la spate se îndreptă spre terasă, se opri lîngă Matei și îi așeză palma pe umăr, parcă i-ar fi spus: «Tu nu-mi ceri niciodată nimic». Și ce terenuri vinde Ion Arghir?" întrebă bătrînul ridicînd de pe masă un trandafir roșu pe care îl admirase pînă atunci Matei.

„Terenurile de lîngă Pădurea Albă", răspunse Leon.

„De lîngă Pădurea Albă?!" și mirosi trandafirul, apoi mi-l întinse și îmi zîmbi.

„Da."

„Pădurea de salcîmi n-o vinde?"

„Nu știu... să mă interesez."

„Dar casa... Casa cu lei?" întrebă Orleanu îndreptîndu-se spre birou.

„Nu."

„De unde știi?"

„Schapira, misitul, mi-a spus doar de terenurile petrolifere de lîngă Pădurea Albă."

Bătrînul parcă nu-l auzise, își aplecă fruntea în palmă, apoi își trecu degetele peste mustața lui mare și se răsuci în fotoliu, spre Leon, cu o mișcare rapidă.

„Te-am întrebat de casă ! strigă el. Casa cu lei ! N-o vinde ?"

„Am spus că n-o vinde", răspunse el puțin speriat, privindu-l nedumerit, ridicînd din umeri și împingîndu-și buzele în jos.

Tăcură un timp. Bătrînul părea frămîntat de un gînd, după o vreme, pe fața lui apăru un zîmbet, ochii îi străluciră de bucurie, toți își dădură seama că își recîștigase calmul, fără ca vreunul să știe ce-l preocupase pînă atunci.

„Mîine să cumperi terenurile petrolifere de la Țintea", zise el, luă apoi ceașca cu cafea, trecu aburii pe sub nări și gustă puțin, savurînd-o.

„Doar atît ?" îndrăzni să întrebe Leon.

„Da, atît... Acela e coniacul dumitale. Azi a făcut o cafea bună. Să nu uit, trimite-i lui Matei un plic cu cinci sute de lei."

„Și nouă ? Lui Nicolae și mie ? ! De ce taci, tată ? ! strigă Bogdan înfuriat de încăpățînarea bătrînului. Acum poți să cumperi chiar și rafinăria Vega. Tu stai însă și bei cafea ! De ce nu recunoști că nu mai vrei să faci afaceri ? Poate te-ai săturat, poate vrei să te retragi, pentru că..."

„«Ai îmbătrînit», așa ai vrut să spui. E adevărat ?"

„Da. Așa am vrut să spun și dacă dumneata ai rostit aceste cuvinte înseamnă că te-ai gîndit la același lucru. Eu aș putea să deschid o agenție de importat automobile din Germania, sau un atelier de reparat avioane, nu sînt mulți care să se priceapă în motoare ca mine, aici, în orașul ăsta, și nici la București. De ce nu ne lași pe noi... pe mine și pe Nicolae ? !"

„Nu ridica tonul... o să ți se răcească cafeaua. Nu te-ai obișnuit cu gîndul că pînă voi muri, nimeni n-o să-mi poruncească ce să fac cu banii mei ? ! Ți-am dat tot atît cît am avut eu cînd am plecat d-acasă, bani cu care ai fi putut cumpăra șaizeci de cai. Lui Nicolae i-am dat la fel, din fabrica de carton asfaltat și-a cumpărat laboratorul de chimie..."

„Pe el l-ai trimis la Viena !"

„Te duci și tu dacă vrei ! Cu o singură condiție, să te specializezi în motoare... de care vrei ; mașină, avion, submarin..."

„Mîine plec !" strigă Bogdan ridicîndu-se în picioare, apoi se apropie de birou și îl privi direct în ochi.

„Îi cumperi bilet de tren, se adresă bătrînul lui Leon. După ce îl conducem la gară, să-i dai zece mii de lei. Acum lăsați-mă singur cu Liz."

Am stat pe terasă, în jurul unei măsuțe din trestie împletită ; razele soarelui băteau pe manșeta lui albă, butonul de aur strălucea aruncînd cîteva lumini pe mîna slabă, cu vene proeminente ; spatele drept, privirea îndreptată undeva în grădina cu flori ; fruntea înaltă, brăzdată de riduri, ochii ageri, părul alb frumos pieptănat, mustața mare cu colțurile ridicate. M-a rugat — fără să întoarcă privirea — să-i aduc de pe birou o țigară. Nu fuma decît rareori, în ultimul timp, de cînd fusese bolnav, nu mai suporta fumul. Simțeam că se petrecuse ceva important.

După ce i-am aprins țigara, și-a întors ochii spre mine.

„Ce faci, Liz ?"

Am ridicat din umeri așteptînd să continue, știam că nu-i place să vorbești prea mult. A tăcut un timp, urmă-

rea trandafirii care se urcaseră pe un suport de lemn ce traversa terasa.

„Poate au dreptate", a zis el și iar a tăcut o vreme.

Eu mă uitam hipnotizată la butonul de aur care strălucea în soare, parcă în el se concentrase toată puterea bătrînului și de acolo urma să apară o explicație, sau trebuia să-și schimbe poziția mîinii și atunci parcă totul ar fi intrat în normal și eu aș fi reușit să aud ce vroia să-mi spună.

„Poate au dreptate, repetă el cu glas șoptit, fără să se uite la mine. Am îmbătrînit și cît am îmi este destul. Trebuie să știi să te oprești, așa cum trebuie să știi cînd și cum să începi. Nu poți să dai două lovituri în viață. Eu am dat una singură : atunci cînd am vîndut totul în '28 și am transformat averea în aur. Acum vreau... vreau altceva — a dus mîna la gură, și-a aranjat mustața. Vreau să... uite de ce te-am chemat, și-a pus palma pe umărul meu, singurul gest prin care știai dacă îi ești sau nu drag. Aș vrea ca mîine de dimineață la ora opt..."

„La ora opt ? !"

„Da. S-o iei pe Irina, s-o îmbraci cu ce are mai frumos... are rochii frumoase ?"

„Da... Știu că are cîteva."

„Bine... Apoi să veniți la prăvălie și să urcați în biroul meu. Dacă Irina te întreabă ceva, să-i spui că vrei să mergi prin oraș sau la biserică, dealtfel, acolo să vă duceți după ce veți pleca de la mine. La ora opt ! Nu mai tîrziu !"

A luat mîna de pe umărul meu, m-a mîngîiat pe obraz și eu am înțeles că trebuie să mă ridic. Înainte de a închide ușa, m-am uitat încă o dată în urmă. Corbu, cîinele lui preferat, sărise peste gardul grădinii cu flori și se urcase pe terasă. Bătrînul se juca cu el.

A doua zi, m-am trezit foarte devreme, muream de curiozitate să aflu ce urmărește bătrînul. M-am dus în camera Irinei și am rugat-o să meargă cu mine în oraș. Irina s-a îmbrăcat cu o rochie de muselină bleu, cu o fundă mare la spate și sandale albe. În mînă ținea o umbrelă imprimată cu flori... Era o copilă, avea optsprezece ani, fiecare ieșire în oraș era pentru ea o aventură... Mă săruta mereu și rîdea fericită. Clopotele de la Catedrala Sfîntul Ioan băteau ca în fiecare dimineață. Cînd am coborît în curte am rupt un trandafir și i l-am dat, ea l-a purtat toată ziua... mi l-a arătat mult timp după aceea, îl pusese într-o carte.

Am intrat în prăvălie, am trecut pe lîngă cei care erau acolo — cumpărători și vînzători — și am urcat scara strîmtă de metal care ducea spre biroul de la etaj. Orleanu ne aștepta în fotoliu, se uita pe stradă, ca de obicei. Cînd ne-a auzit, s-a întors spre noi cu o mișcare ușoară a scaunului rotativ. L-am văzut rîzînd, mi se părea fără motiv, eram surprinsă ; rîdea și se uita la noi, era cuprins de o bucurie adîncă. Noi îl priveam și nu înțelegeam nimic. Ne-am dus pe rînd la el și ne-a sărutat pe obraz. Apoi ne-a făcut semn să ne așezăm pe scaunele puse acolo special pentru noi, unul lîngă altul. Stăteam toți trei și ne uitam pe stradă, fără să scoatem o vorbă. Nu mă lămuream de ce ne-a spus să venim. Nici Irina nu înțelegea ce urmărește bătrînul, ne aruncam ocheade una alteia dar nu îndrăzneam să-l întrebăm. După un timp, și-a scos de la vestă ceasul de aur cu două capace, l-a privit îndelung, și-a îndreptat din nou privirea spre stradă, și ne-a spus :

„Acum puteți pleca... Duceți-vă la biserică", și ne-a pus în palmă cîte un bănuț de aur.

Am ieșit din birou. Pe scară am început să rîdem, era gata să cădem pe treptele mici de metal. Am trecut ia-

răşi prin prăvălie, toţi se uitau în tăcere la noi ; unul ne-a pîsîit dar cînd am întors privirea spre el, s-a ascuns. Am ajuns în stradă, soarele ne-a orbit, în încăperile acelea fusese mai întuneric. Cînd am deschis ochii, peste drum, din curtea vecină, am văzut ieşind un docar elegant tras de doi cai negri, cu gîturile încordate, călcînd elegant. Era fiul lui Ion Arghir, Andrei, locotenentul de cavalerie care se ducea spre cazarmă. Aflasem de la Fina Cocoşel că au fost aduse din străinătate doar trei docare : unul fusese luat de cineva din familia regală, preţuia tot atît cît maşina lui Bogdan. Nu ştiu dacă era adevărat, docarul era însă extrem de suplu, cu roţi înalte şi spiţe subţiri. În clipa aceea, pe treptele Casei cu lei, a apărut Colonelul Arghir, se ducea spre grajdurile din curte. Andrei ne-a salutat scoţîndu-şi chipiul, ţinînd hăţurile cu o singură mînă ; noi i-am răspuns, cu toate că nu-l cunoşteam, dar, ca vecine, puteam să primim salutul lui. Ne-am îndreptat spre biserică. Tremuram amîndouă de emoţie. Am făcut doar cîţiva paşi şi am auzit docarul oprindu-se lîngă noi. Andrei se uita la Irina fără să spună nimic, avea braţele întinse pe hăţurile cu care ţinea caii în loc ; animalele acelea splendide băteau din picioare pe caldarîm, sforăiau din nări, neînţelegînd de ce au fost opriţi atît de repede, poate presimţind că în clipa următoare se hotărăşte soarta cuiva, dorind să fugă, să înlăture destinul, să rupă firele ce se ţeseau de ochii celor doi.

Eu rămăsesem în urmă cu un pas. Andrei şi Irina se uitau unul la altul. În curte, Arghir, urmărea atent această scenă. Am zărit cum îşi scoate dintr-o tabacheră o ţigară de foi şi o aprinde cu mişcări grăbite, nervoase, apoi l-am auzit strigînd unui om din curte să închidă poarta, sperînd că vocea lui va ajunge pînă la cei doi care continuau să se privească în tăcere, în timp ce caii

negri tremurau poate ca și sufletele lor. Bănuiam că în prăvălie, bătrînul Orleanu stă pe scaunul rotativ, cu ceasul de aur în mînă, închizînd și deschizînd cele două capace care făceau de fiecare dată un zgomot sec. El poate se uitase la ceas de zeci de ori pentru a ști la ce ore iese Andrei din curte, la ce oră coboară Arghir treptele de marmură și se duce spre grajduri trecînd pe lîngă cei doi lei de piatră... trebuia să fie și Colonelul Arghir acolo, să-și vadă fiul cum o privește pe Irina și rămîne înmărmurit de frumusețea ei, trebuiau să fie acolo toți patru : Irina, Andrei, Orleanu, — în spatele geamului de la prăvălie —, iar bătrînul Arghir pe treptele Casei cu lei...

Privește această scenă. Cel cu ceasul în mînă, cu surîsul omului care a obținut tot ce a vrut, acel bătrîn care a început să vîndă cai, apoi a ajuns cel mai bogat om din oraș, Ștefan Orleanu, e bunicul tău. Cel care stă pe treptele casei, cu țigara de foi în gură, care se înecă acum și tușește de cîteva ori, care ar fi vrut să lovească cu biciul în cai, sau să împingă cu mîna docarul ce se oprise în drum, e celălalt bunic al tău : Ion Arghir. Cei doi tineri care se privesc înmărmuriți... cea cu umbreluța în mînă și un trandafir roșu, e mama ta, Irina... iar bărbatul îmbrăcat în uniformă de ofițer, cu brațele întinse pe hățuri, e tatăl tău, Andrei. În această clipă, părinții tăi care nu-ți erau încă părinți, s-au văzut pentru prima oară... și cei patru s-au mișcat doar cînd Andrei, neștiind ce să facă, ce să spună, a ridicat chipiul și a salutat-o încă o dată. Irina i-a răspuns, neînțelegînd ce minune s-a petrecut în sufletul ei. Ne-am îndreptat spre biserică, privind docarul și caii negri care se pierdeau de-a lungul străzii.

Stăteam în genunchi în fața icoanei, mă gîndeam la cei patru ; atunci am înțeles ce l-a determinat pe Orleanu... nu vreau să fiu rea, nu vreau să-l bănuiesc... cred

că dorea fericirea Irinei alături de Andrei care era un bărbat frumos, poate prea frumos în ținuta lui de ofițer de cavalerie, ofițer de roșiori, dar... parcă cineva îmi șoptea că nu se va sfîrși cu bine, pentru că mai era și un alt adevăr ce se numea : CASA CU LEI... pe care bătrînul o dorea la fel de mult cît dorea bucuria fiicei lui, nu știu, poate chiar mai mult, dar nu vreau să mă duc cu mintea pînă acolo, cert este un singur lucru : în toate zilele și orele de răbdare și meditație, el a calculat cu ceasul de aur în mînă, realizarea unui vis, a unei obsesii care s-a înfipt în sufletul lui în ziua în care a venit în oraș, în ziua în care în loc să intre pe Calea Oilor, a mers cu căruțele pe Cîmpinii și a văzut Casa cu lei la scară, și a intrat în curte, și a întrebat dacă e de vînzare, poate așa, din glumă, din nebunie, și doar cînd a zărit restul de țigară scuipat la piciorul lui, lîngă bocancul pe care sprijinea biciul, doar atunci gluma a pierit, nebunia lui a devenit dorință și nu l-a mai părăsit toată viața... mă rugam pentru Irina și Andrei, pentru tatăl și mama ta ; ei nu știau ce se ascunde în spatele bucuriei lor..."

9

URCĂ ÎNCET SCARA. AJUNGE LA ETAJUL PAtru, răsucește cheia în broască. Știe că în aceeași clipă se va deschide ușa apartamentului alăturat și va apărea doamna Grigorescu. Mai întîi îi aude glasul subțire și afectat. Se întoarce spre ea. E îmbrăcată cu un capot lung, înflorat, pe cap bigudiuri.

„Te-a căutat cineva de la lumină, domnule Arghir! sare ea cu tonul celui pus mereu pe ceartă. Spunea că

n-ai plătit ! Mi se pare că ți-au închis-o. Noapte bună !" și trîntește ușa în urma ei de parcă ar fi spus : «De data asta ți-am făcut-o !»

Trece prin hol. Din camera doamnei Rovența se aud voci. Recunoaște glasul puternic al fostului ei soț. Intră în cameră. Răsucește comutatorul, becul nu se aprinde. Își amintește de cele spuse de doamna Grigorescu... Lasă ușa deschisă, lumina din hol se lungește pe parchet. Își dezbracă paltonul și se duce la baie. Face un duș. Se întoarce. Aude din nou vocile stridente din camera învecinată. Închide ușa și se lungește în pat. Nu se descalță, nu-și îmbracă pijamaua, e prea obosit. Întunericul din cameră îl face să amîne orice acțiune.

«...îmi pare bine că becul nu arde, întotdeauna mi-a plăcut să stau în încăperile cu puțină lumină, odaia e mai intimă, zidurile mai apropiate, gîndurile se strîng în jurul meu, totul se comprimă ; într-o cameră spațioasă ființa se împrăștie, gîndurile fug ; ăsta e „șanțul meu"... i-am trezit din somn, au început să se miște, sînt toți în preajma mea ; cele două familii și eu la mijloc, ultimul descendent... parcurg încă o dată acest drum, exact de la capăt... îi fac să vorbească, să iubească, să urască, ființe vii care fumează țigări de foi sau privesc un ceasornic cu două capace de aur ; superbi sînt acești bătrîni cu privirea vicleană, inteligentă și curajoasă... voi călca cu tălpile goale, curate, prin iarba înaltă a cîmpiilor voastre în care v-ați ascuns, știu, există un loc unde trebuie să mă opresc, să nu mă apropii prea mult de voi, să nu vă chem prea des, altfel vă pierd, pe voi și pe mine...»

alb și negru, această noapte albă și negrul nopților din trecut...

să alerge ca niște animale eliberate, hrănite cu liniștea și pacea pe care le-o dăruiește, să galopeze prin

tîmplele și brațele care se străduiesc să înainteze fără nimic în palmă, fără vîsle...»

„Am intrat încet în dormitor. Doctorul Brezis se ocupa de Irina. Voia s-o salveze cel puțin pe ea. Te-am zărit, erai negru, nu respirai... am început să-ți mișc mîinile. S-a apropiat sora, n-am avut curajul s-o întreb dacă vei trăi. Continuam să-ți fac respirație artificială. Dacă am văzut că nu te miști, am început să te zgîlțîi disperată. Ți-am dat cu apă pe cap. Atunci ai deschis gura și ai țipat. A fost primul tău strigăt de viață și prima gură de aer. Brezis a venit lîngă mine, mi-a făcut semn să-l las singur. M-am uitat la Irina. Am înțeles că era salvată. Am ieșit din cameră și am coborît în salon, acolo era adunată toată familia. Le-am spus că sînteți bine amîndoi. S-a servit șampanie și s-a petrecut pînă în zori. Brezis mi-a spus că te-ai născut răsucit, nu ca toți copiii, nu cu capul înainte așa cum e dat, ci cu fundul la lume..."

«chiar așa a spus, eu, care am atîta nevoie de cei din jur, poate n-ar fi trebuit să intre în clipa aceea în dormitor, poate a răsturnat un drum, m-a întors din cale... datorez viață bunicii Olimpia ; n-am fost la înmormîntarea ei, poate așa trebuia să se întîmple ca gestul ei să rămînă deplin gratuit, poate așa trebuie să fie întotdeauna : cel care îți dă viață să nu primească în schimb nici cel puțin o lumînare.»

„Nu mai țipa ! Nu te aude nimeni ! Sîntem singuri ! Mai bine spune-mi..."

«...locuiam în Casa cu lei, Alex plecase la tata... dormeam în camera mea ; lumina lăsată de crucea de la Sfîntul Ion străbătea prin fereastră și lăsa o potecă luminoasă ce se urca pe covor, pe obiecte, pînă la mine în

pat... crucea părea suspendată în întuneric, iar eu stăteam singur în fața ei... ridicam mîna, degetele lăsau umbre lungi, le mișcam într-o parte și alta, nu izbuteam să fac un iepure așa cum ne arăta Moruzov ; încercam să mă joc, să scap de teama ce mă înconjura, apoi băgam mîna sub plapumă, acolo nu mi se putea întîmpla nimic, stăteam înfofolit pînă la gît, plapuma mă ferea de orice rău dar nu scăpam de frica de a fi singur în fața lui Dumnezeu care se contura în raza de lumină... o noapte, o fereastră, o cruce imensă, luminată, o cruce albă sub turla întunecată a unei biserici și degetele mele care se ascundeau sub plapumă... prima imagine pe care mi-o amintesc, pînă atunci, în urma mea, e doar o poveste...»

„Ți-am spus să nu mai strigi ! De ce nu vrei să încetezi !"

Un glas răstit. Dușmănos. Un glas bărbătesc nestăpînit în mînia lui dementă și vocea unei femei care cerea ajutor.

„Să nu mă lovești ! Te implor ! Nu mai da în mine ! Să-l chemăm. E mai bine pentru amîndoi. L-am auzit cînd a intrat."

Nu înțelege nimic. Nu face nici o mișcare. Nu știe dacă e treaz sau trăiește un coșmar. Țipătul cuiva izbit cu furie de un pumn nemilos. Țipăt fără putere. Își adună mințile. Înțelege că e glasul doamnei Rovența. Sare din pat și deschide ușa. Intră în hol. O vede pe doamna Rovența în genunchi, cu mîinile încleștate de clanță ; soțul ei o trage de umeri vrînd s-o aducă în cameră. Se îndreaptă spre ei. În odaie e totul răsturnat : masa azvîrlită peste un fotoliu, pe covor cioburi de farfurii, patul tras de la perete, doar oglinda a rezistat ca prin minune. Doamna Rovența se uită la el, ochii ei disperați îi cer ajutor ; obrazul schimonosit de lovituri, buzele sîngerînd, părul răvășit, rochia de casă ruptă. N-a mai rămas nimic

din vechea ei mîndrie şi distincţie, pare o tîrfă lovită de un bădăran. Iustin începe să vorbească, bîlbîie cuvinte fără rost. Se adresează acelui bărbat robust — cu hainele în dezordine, nasturii de la cămaşă rupţi, murdar pe umăr de var — care caută ceva pe covor. Nu găseşte, furia îi sporeşte.

Se lasă în genunchi, caută şi el fără să ştie ce. Merge în genunchi alături de el. Vorbeşte mereu, încontinuu, încearcă să-l liniştească, să aşeze între ei cuvinte, să oprească mînia prin cuvinte. Continuă să caute ceva de negăsit. O mînă se ridică. O izbeşte în faţă, îi clatină capul, îi răvăşeşte părul. Şi din nou ochii mari, deschişi mult în orbite, îi cer tăcuţi ajutor. Nu-şi şterge faţa însîngerată, îşi trece doar degetele tremurînde peste buzele strivite, apoi se lasă uşor lîngă pat, îşi ghemuieşte trupul simţind că o va apăra.

După un timp, nu ştie cît a trecut, reuşeşte să-l scoată din cameră şi să-l ducă în odaia lui. Răsuceşte comutatorul. Îşi aminteşte că n-are lumină. Stau cîteva clipe pe întuneric, clipe lungi, pline de teroare. Îl conduce în bucătărie. Se îndreaptă spre chiuvetă, deschide robinetul, apoi îl închide fără rost. Se întoarce spre el. Are ochii congestionaţi, cearcăne adînci ; o încordare trecută peste limită. Stă în prag, nemişcat, rigid ; o expresie mai puţin fioroasă decît îşi imagina, aproape tristă, într-un fel vinovată. Parcă aşteaptă să-i spună ceva. Iustin nu poate rosti nici un cuvînt. Îi face semn să se aşeze. Îşi aminteşte că mai are puţină cafea. Flacăra albastră a aragazului are darul de a-l linişti. Îşi trage un scaun lîngă masă.

„Am uitat-o acolo !“ zice Rovenţa încă febril ; îşi caută cravata la gît, vrea să se ridice.

„Nu ! Nu vă mai duceţi ! intervine Iustin. O să vă enervaţi din nou. V-o dau pe-a mea !“

„Păi... cum să-ți iau cravata ?“ spune el nedumerit.

„Împrumut. Pînă mîine... Trec eu pe la dumneavoastră.“

„Bine... Să nu uiți.“

Nu vorbesc un timp. Cafeaua fierbe în ibric.

„L-am pus cu mîna pe scaun, spune Rovența, parcă și-ar fi continuat un gînd nerostit ; apoi își trece mîna prin părul bogat, își apasă ochii, încearcă să-și adune gîndurile. Cred că l-a ascuns într-un moment de neatenție... Ai căutat și dumneata ? Nu l-ai găsit ? Nu-i așa ?“

„Da... Adică eu, cum să vă spun... nu știam ce caut.“

„Cum nu știai ? !“ întreabă el surprins.

„Voiam să vă liniștesc și de aceea...“

„Te-ai tîrît în patru labe pe covor fără să știi ce cauți ? !“

„N-are importanță. Bine că s-a terminat. Acum să bem cafeaua...“

Rovența se uită la el, parcă acum îl vede prima oară ; uimire împletită cu o bănuială ascunsă, ca și cum Iustin n-ar fi putut face un asemenea gest fără nici un interes, în cele din urmă nevoia unei încrederi învinge și fața lui pare mai destinsă, ochii pierd din fixitatea lor pătrunzătoare.

„Vezi să nu dea în foc ! Încet ! Uite aici ceașca. De ce îți tremură mîna ? Auzi întrebare la mine ? ! Să te ajut ?“

„Dacă vreți.“

„Te-am trezit din somn ?“

„Nu. Stăteam lungit în pat...“

„Îmbrăcat ?“

„... mă pregăteam de culcare.“

„Nici nu sînt beat ! spune Rovența preocupat de gîndurile lui. Nu pot să mă scuz nici în felul ăsta față de dumneata. Îmi pare rău că te-am speriat. E firesc. Intri

noaptea în casa unui om și... Nu mai pot să mă stăpînesc. Înțelegi ? De ce nu răspunzi ?"

„Da. Vă înțeleg. Dacă nu ești stăpîn pe tine... nu ești stăpîn pe nimeni."

„De unde știi asta ?"

„Am citit într-o carte."

„Bine zis. Nu-mi vine să cred că am ajuns aici. Pai-sprezece ani n-a avut pentru mine nimic, pricepi dumneata ? «Nici cît ai iubi un cîine», așa scria în caietul ăla pe care-l căutam pe jos ! Erau și niște scrisori. Hm ! Pun eu mîna pe ele !" și furia îi apare din nou, parcă iese prin fiecare por al pielii și-l face să transpire pe față și frunte.

Iustin spală ibricul, urmărește zațul cum alunecă în chiuvetă odată cu șuvoiul de apă. Ar vrea să plece, nu poate să-l lase singur, ar fi în stare să se întoarcă din nou la doamna Rovența și să continue scandalul.

„Unde am ajuns, Doamne ! Dacă o lăsam acolo scăpam de ea ! Sau să mă fi închis și pe mine. Vino ! Stai aici pe scaun. Ești tînăr, n-ai trecut prin toate suferințele mele. N-ai de unde știi... Te preocupă ceva ?"

„Nu. Vă ascult."

„Nu e bine să te gîndești prea mult la un lucru. Uite! De pildă... ceașca asta. Dacă te uiți prea mult timp la ea o schimbi, o faci ori prea mare, ori prea mică și pînă la urmă iese o porcărie și d-asta mă tem, să nu fac o porcărie pentru că nu mai sînt stăpîn pe mine ; rămîne o clipă pe gînduri, apoi continuă. Era doctoriță, eu contabil, lucram la penitenciar. Am rugat-o să-mi ia tensiunea, m-am așezat pe scaun, se uita în jos, puteam s-o privesc în voie. Dumnezeule ! Cum am putut să îndur atît ? ! După cîteva luni au arestat-o. S-a culcat cu un deținut internat la infirmerie. Un tînăr ca dumneata. Te-a plăcut ? Spune-mi sincer. Nu-ți fie teamă !"

„Nu."

„A stat închisă în același penitenciar. O pîndeau de mult, ajuta deținuți, le ducea scrisori în oraș... Uneori se poartă neașteptat de frumos. Îi trimeteam pachete cu alimente. Ea nu știa de la cine sînt. Cînd i-am spus, n-a putut crede că eu, un simplu contabil, am fost capabil de un asemenea gest. Ne-am căsătorit. N-ai să crezi, o iubeam mai mult ca înainte, condamnarea mi-o făcuse mai dragă. De cele mai multe ori mă comport anapoda... Am trăit cîțiva ani împreună... Nu pot s-o uit. În fiecare zi, în fiecare minut, mă gîndesc la ea... adică nu mă gîndesc, există în mine, nu fac nici un efort. Și ea n-a avut pentru mine nimic ! «Nici cît ai iubit un cîine.» A trebuit să-mi găsesc alt post, mai mic, apoi altul cu un salar și mai mic... Să-ți spun ceva. Vino mai aproape ! Nu mai pot să muncesc, parcă nu mai am putere să mă trezesc dimineața cînd aud ceasul sunînd. Aș dormi mereu, să uit de mine... de ea. Nu-mi spui nimic ? Te gîndești în altă parte !"

„Nu... V-am ascultat. V-ați întrebat cumva... dacă ați fi fost în locul ei și n-ați fi iubit-o, atunci..."

„Da, e posibil..."

„Credeți ?"

„Sigur ? Te afli cumva în situația asta... adică inversă decît a mea ? !"

„Nu, am spus doar așa..."

„Mila nu trebuie să te facă să minți, după un timp neadevărul crește în tine, nu-l mai poți suporta, te gîtuie. Totul e să nu aluneci prima dată. Micul fals ! Minciuna măruntă... Ești un om cu carte, așa pari. Unde lucrezi ?"

„...la o întreprindere, acum însă..."

„Inginer ?"

„Nu... funcționar."

„Eu sînt contabil. N-am facultate, ea nu uita să-mi spună mereu că e doctoriță. A vrut să aibă un nume, să se căsătorească cu cineva după ce a ieșit din închisoare. M-a găsit pe mine contabilul, victima sigură, după aia divorțul și piciorul în cur. M-a mințit ! De aici pornesc toate ticăloșiile. O singură explicație. O știi ?

„Nu."

„De ce mințim noi atît ? Spune-mi ? Ce stă în spatele neadevărului ?"

„Sînt mai multe răspunsuri... nu știu care..."

„Unul singur ! Nimic mai mult ! Să te gîndești mai tîrziu... să-ți amintești de întrebarea pusă de un contabil. Mai e cafea în ibric ?"

„L-am spălat, dar... Eu n-am băut-o. Nu obișnuiesc seara... Și așa nu pot să dorm."

„Adevărat ? ! Nu dormi ?"

„Uneori. Luați ! Vă rog !"

„Dacă nu dormi înseamnă că ai și tu «o ceașcă» pentru care îți fierbi creierii și nervii. Mai tîrziu să nu vezi anapoda, să nu faci vreo porcărie. Ți-o spun eu ! Culcă-te cu o femeie, bea o votcă sau trage la rindea. E mai bine... Mulțumesc. E gustoasă dar s-a cam răcit. Atît mi-a rămas : cafeaua și țigările... deși am ulcer. Așa sînt, domnule prieten ! Un contabil bolnav de ulcer... Știi vreun banc ?"

„Nu."

„Nici tu nu știi să rîzi. Am ghicit ?"

„Oarecum..."

Nu mai vorbesc un timp. Casa e scufundată din nou în liniște. Rovența își aprinde o țigară, gesturile lui par calme, intrate într-un firesc aparent.

„... dacă aș putea să scap, să plec undeva și să uit. Merg pe stradă... deodată mă trezesc urcînd scara asta și sunînd la ușă. Cînd o văd îmi dau seama că tot timpul

m-am gîndit la ea și n-am făcut altceva decît să ajung aici, cu toate că mi-am propus să mă duc în altă parte. Dacă aș putea să dispar, sau eu, sau ea, unul din doi... Nu se poate termina decît așa, sîntem prinși în această... cum să zic... Mă înțelegi ?... Și capul m-a lăsat. Mi-e teamă de ce se va întîmpla. Hai să mergem ! Să ieșim d-aici !"

Pare dezorientat și neajutorat, toată furia lui de la început s-a transformat într-o suferință adîncă. I-a spus : „Hai să mergem", ca și cum n-ar fi putut pleca singur, parcă au venit împreună și acum ar încerca să găsească un loc de odihnă. Iustin nu se opune, nu-l întreabă unde să plece la această oră tîrzie, ca și cum ar avea o soartă comună. Poate nu dormea pentru că îl aștepta fără să știe că-l așteaptă și acum vor pleca împreună, așa cum au plănuit dinainte fără să știe că au plănuit ceva.

În camera învecinată e lumină. Iustin îl ajută pe Rovența să-și îmbrace paltonul. Coboară amîndoi treptele în tăcere. În holul blocului, Rovența se oprește. Îl prinde cu putere de umeri cu amîndouă mîinile. Iustin tresare. Se uită în ochii lui.

„Nu pot să plec ! Du-te sus ! Cere-i caietul și scrisorile ! Spune-i că nu ies d-aici pînă nu le am ! De ce stai ?"

„Da... mă duc", spune Iustin surprins de glasul lui autoritar și în același timp apropiat, ca și cum l-ar considera un vechi prieten față de care uneori îți îngădui să-i poruncești ; își dă seama că hotărîrea lui nu poate fi schimbată.

„Dacă mi le dă, nu mai calc în casa ei. Uite ! Jur în fața ta, îmi ești ca un frate... Dacă ai stat cu mine toată noaptea și ai ascultat ce am spus, îmi ești ca un frate. Nu vreau să te mint... nu pot să jur, cel puțin pe tine să nu

te mint... O să-ncerc să nu mai vin. Îţi promit. Hai ! Du-te !"

Urcă treptele, înjură liftul defect, respiră greu, obosit. Intră în hol cu paşi apăsaţi, vrea să se facă auzit de doamna Rovenţa. Bate în uşă. Ea întreabă îngrijorată cine e, apoi îi deschide.

În cameră e încă dezordine. Iustin îi spune de ce a venit.

„Parcă e un copil ! Hm ! Vrea scrisorile şi caietul ? ! Am avut eu grijă să rup ce trebuia ! N-o să mai găsească nimic. Are nevoie de scrisori, ca un adolescent !" şi rîde strident.

O ajută să aranjeze lucrurile : aşază masa la mijloc, împinge patul la perete, strînge de pe jos cioburile de farfurii.

La urmă se uită atent la ea, încearcă să afle cine e mai dur : el, care a lovit-o, sau ea care rîde cu atît cinism de copilăriile lui ? Cine e mai pervertit ? Ea, care i-a propus şi lui... sau el ?...

„De ce mă priveşti aşa ? Mă condamni ? E o brută ! Un primitiv ! Uite ce mi-a făcut ! M-a desfigurat ! De ce ai rămas aşa ? Nu i le duci ? !"

„Da... am plecat. Mă aşteaptă jos."

Pe culoar, cînd să închidă uşa, doamna Grigorescu apare în prag. Capotul înflorat. Bigudiurile obişnuite şi ochii cîrpiţi de somn.

„Am auzit zgomot ! Nu ştiam ce s-a întîmplat ! Pleci la ora asta ? !"

Iustin încearcă să scoată cheia înţepenită în broască. Mîinile îi tremură. Trage puternic şi cheia iese brusc. Doamna Grigorescu e nevoită să facă un pas înapoi, puţin speriată.

„Ce-ai dom'e ? ! Eşti beat sau vrei să mă loveşti ? !"

„Da ! Sînt beat şi o să te lovesc ! urlă cu furie Iustin. Vrei să ştii totul ! Să afli cine a venit şi cine a plecat ! Sînt obligat să-ţi văd de fiecare dată : mutra, bigudiurile şi capotul ! Îmi spionezi fiecare mişcare ! Dacă o singură dată mai îndrăzneşti... Îţi strivesc obrajii cu un pumn ! Ai auzit ? !"

„Domnule Arghir ! încearcă ea să protesteze revenindu-şi cu greutate. Dumneata ai mai avut faţă de mine o necuviinţă... Mi-ai rupt creionul dermatograf şi chiar doamna Rovenţa mi-a spus... Te voi reclama mîine la miliţie ! Tulburi liniştea locatarilor în plină noapte ! Voi propune comitetului să nu mai fii administratorul blocului !..."

O apucă de umeri, o răsuceşte în loc şi o împinge înăuntru trîntind uşa în urma ei. Coboară iute treptele. O aude vociferînd. La un etaj superior se deschide o uşă. Strigătele ei au trezit pe cineva din somn. Ajunge în hol.

„Ce s-a întîmplat ? N-a vrut să ţi le dea ?"

„Nu... o vecină... Uite caietul şi scrisorile !"

Rovenţa le ia cu mîini înfrigurate, le numără atent. Rămîne o clipă pe gînduri. Ies în stradă. Iustin respiră aerul rece. Trotuarele sînt acoperite cu zăpadă. Merge în tăcere alături de un necunoscut fără să ştie încotro se îndreaptă. Pomii albi par înfloriţi într-o miraculoasă primăvară. Iarnă şi flori. Totul capătă un aer fantastic. Nimic nu-i mai pare surprinzător, nici faptul că se află lîngă un bărbat care îl conduce spre o ţintă necunoscută. L-a aşteptat, ştia că va veni şi iată-l acum lîngă el, tăcut, cu mîinile vîrîte adînc în buzunarele paltonului. Nu se teme. Îl cunoaşte de copil, de cînd avea chipul unui tînăr, apoi al unui bărbat care uneori se transforma în

pasăre, alteori în floare. Ajung la marginea oraşului. O casă cu ferestre joase, ascunsă sub zăpadă. Deschide poarta. Rămîne în prag. Nu vrea să intre cu toate că-i face semn să se apropie. Îl ia de mînă şi îi conduce paşii. Îşi apleacă puţin capul. E în faţa lui... Priveşte atent. Nu se teme. Ştie unde se află...

10

E ÎMBRĂCAT CU UN TRENING UZAT, BLUZA fără guler, la mijloc strînsă cu un elastic şi pantalonii legaţi la glezne cu sfoară. Mănîncă cu poftă sălbatecă, zîmbeşte fericit pentru bucata de carne găsită în miezul de pîine ; plescăie, transpiră de plăcere, din cînd în cînd îşi trece dosul palmei peste buze, la urmă îşi trage mai jos pantalonii descoperindu-şi burta proeminentă şi păroasă. Are obraji rotunzi, gîtul gros, ars de soare, braţe

pline, mai mult grase, piept de fecioară ce se profilează pe sub tricou, o expresie ce oscilează între uimire tîmpă, răbdare și bunătate fără margini. La ureche poartă întotdeauna o floare. Azi are un trandafir roșu.

„Și iarna ?" îl întreabă Aron.

„Și."

„Păi... iarna de unde ai flori ? !"

„De hîrtie."

Întinde mîna, caută frunza din care cîntase înainte, o așază pe picior și o netezește. Rămîne nemișcat, cu privirea pierdută, mulțumit după o masă bună.

Aron se uită la el. Treningul are în față un petic de culoare roșie cusut grosolan cu ață neagră. Privirea îi aleargă spre trandafirul roșu de la ureche, cu petale transparente ce se conturează pe gîtul năduşit ce strălucește în soare. În liniștea cîmpului aude un strigăt, nu al unei păsări care s-ar fi putut ridica din pădurea apropiată, un țipăt scurt, ca o țîșnire metalică ce nu seamănă cu nimic. Peticul roșu și floarea de la ureche, cele două imagini se întîlnesc la marginea înțelegerii, se lovesc între ele, anunță ivirea unui gînd care a luat întruchiparea unui sunet.

Locuiește într-o colibă la marginea orașului, muncește pe unde apucă, doarme cînd îi e somn, mănîncă atunci cînd găsește, se bucură de flori, iarbă, aer și se culcă cu cîte o femeie... Florică e un simbol, este cel care a găsit soluția : surîzător, instinctiv, cu o permanentă plăcere de a devora. Parcă ar spune : «Nu cereți mai mult ! Un trening cu un petic în față și o floare roșie la ureche. Atîta tot ! Nu vă trebuie altceva !»

„Tu arăți celorlalți ce te preocupă, fără să te ferești. Două flori roșii, să le vadă toată lumea !" și Aron îl bate pe umăr cu admirație.

„De ce să mă feresc ? şi Florică tresare parcă din somn ; se uită la el cu ochi mari, nedumeriţi. Hai să facem ceva !"

„Ce să facem ?"

„Să ne jucăm de-a caii."

„Bine. Cine-i calu', cine-i călăreţu' ! ?"

„Eu sînt călăreţu'."

„Eram sigur."

Aron se aşază în genunchi, saltă capul şi nechează scurt. Florică se ridică în picioare, rîde mulţumit dezvelindu-şi dinţii albi şi puternici. Fără să mai stea pe gînduri, se aruncă pe spinarea lui Aron. Greutatea trupului îi îndoaie braţele ; îl trage mai în spate, apoi începe să înainteze în patru labe. Merge cu fruntea ridicată, după cîţiva metri e nevoit să-şi lase privirea în jos. Îşi adună puterile. Vede cu coada ochiului pantoful scîlciat al lui Florică, pregătit să-i dea un pinten. Îl aude rîzînd. E fericit.

«„sînt animalul lui de povară... mă umileşte rîzînd, nu se poate abţine să nu-şi bată joc de mine, eu însă ştiu şi îl las, poate rîd în felul meu, important e că ştiu, restul nu mai contează, el însă nu ştie că la o simplă mişcare pot să-l dobor, să-l arunc cu capul în jos...»

Florică priveşte în depărtare, ar vrea să-l vadă cineva de la Bufet — lucrează uneori acolo la căratul lăzilor cu bere —, să se mîndrească, e în spinarea unui tînăr ca! Aron care a urmat pe la facultăţi şi a jucat chiar şi la teatru. Loveşte cu palma şezutul calului. Deodată, picioarele îi ating pămîntul. Aron cade cu faţa în iarbă.

„Ce faci ? !"

«...fulgi mari, leneşi... am ieşit din casă, mă încălzeam, credeam că mă pot încălzi strîngînd în braţe

lemnul porții și mă uitam pe stradă, strada aceea îngustă din mahala... am zărit lumea adunată în fața băcăniei, mama a strigat de la geam să mă duc să văd «ce se dă»... am închis poarta și am plecat ; m-am strecurat printre oameni ; un gardian stătea cu arma la picior... jos, în zăpadă, un bărbat lungit cu fața la pămînt : o mînă strînsă sub piept, cealaltă întinsă mult într-o parte, ca o aripă ce plutea... îmbrăcat cu un veston de ostaș, în picioare bocanci, vîrfurile înfipte în zăpadă, parcă ar fi încercat să se tîrască... în jurul capului și al pieptului o pată imensă de sînge, o pată roșie pe zăpada albă... sîngele cald săpase adînc, pînă la asfalt ; «l-au împușcat azi-noapte», spuneau cei din jur ; nu-i zăream fața, avea însă păr negru, și acum îl văd, un păr bogat ce se așternuse pe zăpadă, aranjat parcă de o mînă nevăzută, dar fața nu i-o zăream... nimeni nu știa cine este necunoscutul ucis... să ai un gînd care să merite să ajungi cu gura în zăpadă, să crezi într-o idee încît să nu regreți dacă ești împușcat în stradă ; aș vrea să fiu în locul acelui bărbat ucis într-o noapte în care a nins cu fulgi atît de mari încît au acoperit chiar și zgomotul de armă... poate asta se numește fericire, adică să mori pentru o idee care să merite să ajungi acolo... m-am născut la mahala, nu sînt nici din oraș și nici din sat ; în mine totul s-a răsucit și a luat o cale ocolită așa cum simți în nopțile de coșmar că ți se întoarce limba în gură... n-am ajuns acolo, să mor cu ochii înfipți în zăpadă, să mor pentru ceva, pentru cineva... îl văd mereu pe necunoscutul acela și îl urăsc pentru că a știut să moară așa...»

„Ce ai ? De ce nu te ridici ?" strigă Florică enervat că jocul nu continuă.

„Nimic."

Coboară din spatele lui, încearcă să afle ce s-a întîmplat cu Aron care își saltă fruntea din iarbă și se răsucește cu greutate spre el.

„Acum e rîndul tău."

„...care rînd ?"

„Tu ești cal iar eu..." îi pune mîna pe gît și încearcă să-l aplece, zărește însă în ochii lui o împotrivire neașteptată.

«...am vrut să mă joc, să rîd, acum înțeleg că el a rîs de mine, și-a bătut joc și eu n-am curajul să-l înfrunt, să țip, să-l lovesc, așa cum ar face Iustin ; am acceptat să fiu mîrțoaga lui, de ce nu mă revolt ? de ce nu-i strivesc cu un pumn mutra ? Florică e doar un simbol !»

La marginea cîmpului, în dreptul hangarelor, se aude motorul unui avion. Rămîne întins în iarbă. A uitat de Florică. Avionul începe să se miște. Își lipește urechea de pămînt, îi ascultă apropierea. Îl vede cum aleargă printre firele de iarbă. Imens, invincibil, aproape dușmănos ; stîrnește praful, trece pe lîngă ei în goană și se înalță. Aude în palme zgomotul asurzitor. Se răsucește cu fața spre cer și îl urmărește atent cum se ridică.

«nu trebuie să mai cred că pot zbura, de aceea vin aici, să înțeleg că rămîn la pămînt, lîngă Florică ; privirea poate să plutească spre cer... mă uit de acolo la mine, sînt mai lung și mai subțire decît credeam, un carton ce imită silueta unui om, o țintă pentru ostași doborîtă de gloanțe sau uitată acolo și trîntită de vînt ; pe piept cîteva cercuri concentrice iar la mijloc un punct negru și cifra 10... dacă ai lovit acolo ai cîștigat, eu însă mă feresc și ei nu zăresc decît 9 și 8 și 7... sau le ascunzi, sau mergi drept ca toți să le poată privi ; atunci se vor teme de curajul tău, se vor da în lături din drumul tău, dar te vor lovi pe la spate... Iustin umblă prin

lume cu pieptul deschis și toți văd cifra 10, el primește loviturile în plin... Iustin trăiește sau moare, eu supraviețuiesc, cum e mai bine ? toți se vor eroi, dar nimeni nu renunță nici cel puțin la un deget ; cînd ai început să te întrebi nu mai faci nimic, ești plămădit așa sau nu, aici nu există tîrguială...»

„Hai să mergem, zice Florică urmărind și el avionul care dispăruse în zare. Mi-e sete."

Întoarce privirea spre el, îl măsoară îndelung.

«și el are pieptul descoperit, îi văd cifra 10 dar el nu știe, în aceasta constă diferența dintre noi : la un capăt Florică, nărodul curajos, la celălalt, Iustin, iar la mijloc eu, bufonul, cel tras cu sfori putrede, cel care scoate adevărurile la tarabă dar nu-și oprește nici unul pentru el, cel care rîde de toți și fuge cînd alții rîd de el sau îi spun cuvinte de ocară...»

„...și fuge", rostește Aron cu voce tare.

„Cum să fugim ? ! Pe căldura asta ?"

„Spune-mi, Florică, ți-e frică ?"

„Cînd ?"

„Cînd te înjură cineva sau te lovește. Atunci ți-e teamă ?"

„Mă doare."

„Dar nu ți-e teamă ? Te doare carnea strivită ?"

„Da... uite aici, urechea... M-a lovit nea Ilie cu pumnul. Zicea că în mine poate să dea ca într-un sac. De atunci nu m-am mai dus să-i car butoaiele cu bere ! Să vedem ce-o să facă singur ? ! Ha-ha !"

„Florică ! Mă lași să-ți dau un pumn în față ?"

„Hm ! Păi dacă îmi spui, mă feresc. Auzi ce vorbă !"

Izbucnește în rîs. Aron rîde și el, la început mai încet, apoi din ce în ce mai tare ; lasă capul pe spate cuprins de o bucurie forțată, crispată, apoi se oprește brusc. Fața rigidă, culoarea pămîntului. Îl lovește scurt

cu palma. Florică nu realizează imediat, continuă să rîdă prosteşte, apoi îşi duce mîna la gură.

„De ce ? !"

„...pentru că m-ai înşelat atunci cînd a fost rîndul meu... Acum sîntem chit."

„Bine... sîntem aşa cum ai zis tu. Altă dată să nu mai dai !"

Merg amîndoi pe cîmp, se îndreaptă spre liziera pădurii. Un avion aterizează pe aerodrom, îl urmăresc cu privirea. Ajung în dreptul unui lac. Sălciile mari, ciufulite, lasă pete de umbră în apă. Nu departe, pe o colină, se văd cîteva case. Aron se opreşte, se aşază la umbra unui copac. Florică îl imită.

„Acum cîţiva ani am venit aici cu o fată. Acolo, pe mal, era o nuntă. Se auzeau strigăte de veselie şi muzică. Am luat autobuzul şi am ajuns aici... asta ţi-am mai spus, văd că ocolesc... E greu, e foarte greu să scotoceşti prin tine cu glas tare, să te dezvălui fără ruşine..."

Florică se uită atent la el, îi simte nervozitatea, se cunosc de mult timp, s-a obişnuit cu firea lui, azi însă se petrece ceva deosebit ; face efort să se concentreze, să-l înţeleagă.

„...ne-am aşezat pe iarbă. O ţineam strîns lîngă mine, o sărutam preocupat de un gînd ascuns. Îi simţeam mijlocul, coapsele, sînii... Eram neliniştit, tremuram, am ridicat mîna şi am trecut-o peste faţă, da, aşa am făcut, chiar aşa. Muzica de la nuntă încetase, liniştea din mine şi din jur lua proporţii uriaşe. Malul lacului era pustiu. M-am lungit în iarbă. După un timp a venit lîngă mine. Nu vorbeam, nu mai aveam grai. Am simţit-o caldă prin rochia subţire. Îi vedeam prin întuneric ochii care mă urmăreau atenţi. Aştepta. Ne apropiam amîndoi de acel loc, îl ştiam cu toate că... Pămîntul ne ascundea la pieptul lui ca într-o scorbură vie : în jur iarbă înaltă, dea-

supra crengile de salcie. A rămas fără nimic pe trup. Şi-a acoperit sînii cu braţele, tremura de teamă şi aşteptare. «Nu trebuie să iubeşti pe pămînt şi nici să porţi la tine lut ridicat de pe mormîntul părinţilor, spunea tata. Pămîntul trage în pămînt.» La marginea gropii noastre, la marginea corăbiei noastre, au apărut doi indivizi... Le vedeam de jos picioarele ameninţătoare, trupurile de giganţi şi feţele care rîdeau hidos. M-am ridicat aşa cum eram. Unul din ei m-a împins la o parte, celălalt, văzînd-o dezbrăcată, s-a îndreptat spre ea cu acea poftă de carne pe care o au numai animalele flămînde. Am început să-l lovesc cum nimeream, nu-mi controlam mişcările, dădeam cu picioarele şi cu mîinile. La urmă am strigat... M-a prins de gură. M-am tras spre apă şi am alunecat intenţionat în lac. Mă uitam la ei, erau îmbrăcaţi în costume negre. Am urlat pînă au ieşit nuntaşii. Cei doi s-au speriat şi au fugit."

Florică l-a ascultat cu atenţie. Îşi trece mîna pe faţă şi ceafă, se şterge de sudoare, apoi îşi potriveşte floarea la ureche cu un gest revoltat.

„Ai fost bun ! Trebuia să le tragi mai multe la mutră ! şi cu pumnul strîns fulgeră prin aer o lovitură adresată acelor necunoscuţi. Adică ce dom'le ! N-are omu' voie să facă ce vrea la marginea unui lac care e proprietatea statului ? şi se ridică în picioare. Mergi ?"

„Da. Vii cu mine la cantină să mîncăm de prînz ? Ne întîlnim cu Iustin. Luăm autobuzul şi coborîm la Filantropia."

„Nu. Azi am mîncat, mi-e destul. Te duc pînă la staţie."

Merg amîndoi pe marginea şoselei. Un tractor trage ultimele brazde, zgomotul motorului e întrerupt de vîntul care s-a stîrnit din spatele pădurii. Un cîrd de gîşte se îndreaptă spre lac. Ajung în staţie. Aşteaptă autobu-

zul, se așază pe iarba de pe creasta șanțului. Aron scoate un pachet de țigări, îi întinde și lui Florică. Nu vorbesc. Fumează în tăcere. Mașinile trec în goană prin fața lor. Aron aruncă țigara neterminată și o strivește cu virful pantofului. Se lasă pe spate în iarbă, apoi se ridică cu o mișcare iute ; Florică se uită la el surprins.

„Nu-i adevărat !" zice Aron.

„Nu... nu se vede."

„Nu de autobuz vorbesc."

„Atunci... Ce nu-i adevărat ?"

„Ce ți-am spus."

„Cum adică ? !"

„...nu tot, numai ultima parte... după ce au venit ăia."

Rupe un fir de iarbă, îl rotește în jurul unui deget.

„Tot în coliba aia dormi ?"

„Da. Spune odată ! Nu mai amîna !"

„Cînd i-am văzut... cînd i-am văzut cum rîdeau, am luat poșeta din iarbă și am început să alerg pe malul lacului. Nu strigam. Nu ceream ajutor. Fugeam pe lîngă sălcii, mă uitam în urmă și fugeam mai departe cu toate că cei doi nu mă urmăreau. Am gonit așa nebunește pînă cînd mi-am dat seama că ridicam picioarele dar rămîneam pe loc. Eram epuizat. M-am rostogolit pe malul apei, prin iarbă, pînă în dreptul unei stații de pompare. Ușa era închisă. Geamurile sparte. M-am cățărat pe zid, m-am agățat de fereastra înaltă și mi-am dat drumul înăuntru. Era întuneric. Strîngeam în pumn poșeta. De ce o luasem ? Ce voiam să fac cu ea ? Nici cel puțin n-o deschideam. Îmi era frig. M-am tîrît pe lîngă zid pînă am simțit că ajung în colț. Mi-am tras picioarele la piept și mi-am rezemat fruntea de genunchi. Răsuflarea mă încălzea, făcea atîta zgomot încît m-am

temut să nu mă descopere acolo. Căutam să respir mai încet. Am aţipit. Se lumina de ziuă. Am ieşit. Am mers pe jos pînă la capătul tramvaiului. Pantalonii erau rupţi şi murdari de var. Trecătorii se uitau curioşi la mine. Cînd am ajuns la internat am zărit-o rezemată de gardul de fier. Mă aştepta. Nici atunci n-am înţeles ce s-a petrecut cu mine. M-am apropiat. Îşi strîngea înfrigurată rochia la gît. I-am luat mîinile. Rochia era sfîşiată pînă mai jos de sîni. Am simţit groaza în ochii ei. Şi-au bătut joc de ea, amîndoi, acolo pe iarbă, în acelaşi loc unde... A întins mîna spre poşetă. A deschis-o, s-a uitat în ea fără să vadă nimic, s-a răsucit în loc şi a plecat. Înţelegi ? Înţelegi, Florică ? A plecat fără să-mi spună nici un cuvînt !"

Tace. Aproape că nu mai respiră, e singurul răspuns care l-ar fi putut da.

„De cîte ori îmi aduc aminte vreau să înţeleg... Vezi tu... Atunci mi-am dat seama cît de jos pot să cobor, cît de laş pot fi. N-am reacţionat nici cel puţin ca un animal care îşi apără femela, cel puţin atunci cînd se împerechează ! Laşitatea mea n-a fost învinsă nici de raţiune... În clipa aceea s-au întîlnit două instincte : frica şi sexul. Frica a fost mai puternică decît nevoia de posesiune singulară, forma de apărare a învins instinctul care defineşte un bărbat. De ce ? Cum pot să fiu atît de rău alcătuit ? ! Poate numai aşa am suportat toate prin cîte am trecut ? Poate cei de la mahala au împrumutat înţelepciunea ţăranilor care au ştiut să reziste în pofida tuturor împotrivirilor, chiar şi a celor ilogice... Totuşi, un bărbat cînd are de ales între apărare şi femeie, alege femeia, aşa cum tu ai ales floarea de la ureche şi peticul roşu din faţă... Sau poate totul e

dat peste cap și teama e mai puternică decît orice alt îndemn ? !"

„Da. Am găsit un petic roșu și l-am pus acolo. Mi-a plăcut. Ce dacă !"

„Foarte bine, Florică. Foarte bine ! Înseamnă că tot ai priceput ceva !"

11

STĂ ÎN FOTOLIU ŞI CITEŞTE ZIARUL, AMALIA i-a pus un pled pe picioare, în ultimul timp nu s-a simţit prea bine. Lemnele trosnesc în foc, îi dau o senzaţie de liniştе şi mulţumire. Amalia intră în cameră pentru diverse treburi, de fiecare dată o roagă ceva : «Să uzi tu florile ! Să-mi aduci un pahar cu apă şi doctoria de pe noptieră». Bătrîna se îndreaptă cu paşi repezi într-acolo, îi place să-l servească, să fie mereu în preajma

lui, dacă n-ar fi obligată să se ducă în bucătărie, poate ar sta acolo și s-ar uita la el cum citește ziarul.

„Știi cine a murit ?"

Amalia nu-i răspunde, desface sticluța cu doctorie.

„Protopopescu ! Negustorul de făină ! Ălaaa ! Nu-l știi ? ! Locuia lîngă noi la Cîmpeni, încearcă el să-i reamintească. Avea o moară, îi zicea Mociorniță !"

„Parcă" îi răspunde nepăsătoare Amalia.

„Parcă ce ? Nu crezi că a murit ? !"

„Nu."

„Cum nu ? ! Scrie la rubrica decese !"

„Nu. Ziceam că... parcă avea o moară, dar nu se numea Mociorniță. Ar trebui să-ți schimbi și tu ochelarii ! Uite ce urmă ți-au lăsat pe nas !" și bătrîna îi arată cu degetul o dungă roșie.

„Da. Ai dreptate... Amîn mereu. O să-mi stric de tot vederea", și își pipăie locul cu degetul.

„P-ăla cu Mociorniță îl chema Mociorniță, că d-aia îi zicea moara Mociorniță, continuă Amalia spre surprinderea lui Trifon ; scoate din buzunarul capotului o batistă albă cu dantelă pe margini, care miroase a levănțică, șterge ochelarii și îi întinde cu un gest ferm.

„N-ai dreptate ! îi ripostează Trifon cu aplomb. Doar moara se numea Mociorniță ! Asta era firma. Înțelegi ? Pe proprietar îl chema Protopopescu ! Îți spun precis ! ia ochelarii lustruiți, îi așază pe nas, îi trage apoi puțin mai jos, să nu-i mai lase urmă și o privește cu aerul celui care nu se înșală.

„Atunci și moara s-ar fi numit Protopopescu, nu Mociorniță" răspunde flegmatic bătrîna.

„Cum să se numească o moară Pro-to-po-pe-scu ? ! Adormi pînă termini !"

„Nu-i adevărat, Trifon ! Ai uitat ! Moara Mociorniță avea proprietar pe Protopopescu !"

„Așa ziceam și eu ! Ha-ha !"

„M-ai încurcat. De ce mă înnebunești cu morile astea, Trifone ! Zău ! Parcă am dat amîndoi în mintea copiilor ! Nu mai știm ce vorbim. Auzi ! Sună cineva !"

Iustin intră în cameră. Trifon mai are pe față zîmbetul bunei dispoziții.

„A ! Tu erai ! Rîndul trecut ți-ai uitat banii ! Sînt pe masă !"

„Cu alte cuvinte... ia banii și pleacă !"

„Nu, Iustine, dragă. Vreau să nu-i uiți și de data asta..."

„Ți-am adus o sticlă de vin !" spune el vrînd să schimbe subiectul.

„Aaa ! Ești foarte amabil ! Nu trebuia să cheltuiești ! și bătrînul își dă la o parte pledul de pe picioare, lasă ziarul să cadă pe covor și se apropie de el strîngîndu-i mîna. Fetească albă ! Excelentă băutură ! Cîte chefuri am făcut ! Amalia ! Uite ce ne-a adus Iustin ! Vrei să ne dai două pahare !"

„Azi nu te-ai simțit bine, Trifone ! S-o bem de sărbători", spune din prag Amalia.

„Da, e adevărat", acceptă resemnat bătrînul și se așază în fotoliu.

Amalia trage un scaun pentru Iustin în apropiere de Trifon și iese din cameră cu pași înceți, mulțumită că a fost ascultată.

«...două pahare, n-a zis trei... soția lui Simion n-a mîncat la masă cu noi dar cîtă diferență : acolo iubirea plină de respect și admirație, mereu lîngă el și el preocupat de ea, aici dragostea umilită de acest bătrîn care a stăpînit-o pînă la anulare ; o viață inutilă, o femeie care a trăit pentru fratele ei, atîta tot, acum orbită, aflîndu-se pe drumul dintre bucătărie și fotoliul bătrî-

nului... nu-l judec, nu-l condamn, familia mea, buni sau răi...»

„Ai zis ceva ?"

„Nu."

„Dacă mi-e frig la picioare trebuie să mă duc mereu afară, și bătrînul își acoperă genunchii cu pledul uzat și cu ciucuri rupți, pe alocuri ars de o mașină de călcat. Tocmai vorbeam cu Amalia despre unu' Protopopescu, avea o moară..."

„Cred că o cunoști și pe Elisabeta Spiliadis ?"

„Pe Liz ? Cum să nu ! sare bătrînul parcă revoltat de întrebare. O femeie teribil de frumoasă și deșteaptă. N-a avut noroc cu bărbată-su..."

„Mi-a spus că l-ai cunoscut pe Ion Arghir."

„Mă duceam mereu în casa lor. Am fost coleg de liceu cu George, fiul lui. După ce am terminat Dreptul, ca secretar al lui Socolescu care era avocatul lui Arghir, m-am apropiat mai mult de el."

„Ofițer de carieră și mare proprietar !"

„Da", și Trifon duce mîna la gură, strînge buzele, se uită o clipă pe geam, încearcă să spună ceva, se îneacă, tușește, apoi strigă cu voce puternică :

„Amalia ! Te rog să ne faci două cafele ! Mie mai amară !"

„Bine, Trifone, dar doctorul ți-a interzis să mai bei cafea !" încearcă să protesteze bătrîna apărută imediat în cameră.

„Da. Știu", spune el scurt.

„Atunci ? !"

„Am renunțat la vin... cel puțin să beau o cafea ! Mie mai amară ! și ridică mîna, semn că nu admite să fie contrazis. Da, ofițer de carieră, spune el încercînd să reia discuția. Și-a făcut studiile la Paris. Cînd a început războiul din '77 s-a întors în țară și s-a înscris

voluntar. Taică-su la început n-a vrut să-i dea voie, fiind și el ofițer l-a luat în campanie."

„Trei generații de militari : străbunicul, bunicul și tata."

„Da... Puștiul a dovedit că are stofă de erou. A fost decorat de Împăratul Alexandru al Rusiei cu ordinul Sfîntul Gheorghe clasa a IV-a și ridicat la rangul de locotenent pentru faptele de vitejie de care a dat dovadă în bătălia de la Plevna. După război, a mai stat în armată vreo cincisprezece ani, pînă a murit bătrînul, apoi a demisionat și s-a retras la conac... Nu. Atunci și-a cumpărat casa din Cîmpeni."

„Casa cu lei ?"

„Da... Stătea însă o bună parte din timp la Țintea. Nici Catinca nu știa ce l-a determinat să renunțe la cariera de militar. Cu Andrei, tatăl tău, s-a întîmplat la fel. A luptat în primul război mondial, a fost decorat, apoi a demisionat. La început eroismul... apoi deziluziile."

„Deziluzii ? !"

„Nu știu ce să zic... Este o poveste mai complicată. Voiam să-ți spun... Vara mă duceam la George, părinții mei erau mai puțin înstăriți, petreceam vacanțele la Țintea. Casa cea mare, Curtea, cum i se zicea, era așezată la o răspîntie, pe un mic deal. Se putea zări de departe. Era un han, peste drum o brutărie, în celălalt colț un depozit de lemne și un loc viran pentru dejugat, folosit de cei care trăgeau la han. Uneori se instala pe acest loc cîte un circ sau se ținea iarmaroc. Toate cele patru colțuri aparțineau lui Ion Arghir, i se spune : «Răspîntia Colonelului», sau «Răspîntia lui Arghir». Sub acoperișul întins al cîrciumii, care depășea cu mult o streașină obișnuită — ca un fel de prispă —, erau așezate mese și scaune. Acolo găseai mereu aceiași bărbați stînd în fața

unui ţoi de ţuică, cu căciulile sau pălăriile date pe spate, fumînd cîte un capăt de ţigară. Vorbeau despre tot ce se petrecea în sat : cine a murit, cine s-a însurat, cine pleacă în armată, dacă porumbul va fi mai bogat ca anul trecut, dacă cei cu sondele vor veni şi la ei în ogradă, sau dacă vremea e bună pentru secerat. Cîţiva dintre ei nu făceau nimic altceva decît să stea acolo şi să rîdă de cei care treceau pe drum. Uneori luau cîte o pîine caldă de la brutăria din celălalt colţ şi spuneau : «Mîncăm pîine cu răbdări prăjite şi bem ţuică». Ne dădeau şi nouă cîte o felie cu coaja rumenită. Nu pot să-l uit pe Tănase... Nu. Tănase era în curtea lui Arghir. Îl chema Maftei, noi îi spuneam Mafteiuţă. Ne făcea fel de fel de scamatorii, arunca cu cocoloaşe de pîine în cei care treceau pe drum, sau le azvîrlea în ziduri, să demonstreze ce rezistente erau şi că la război ar fi bine să se întrebuinţeze obstacole în forma «spinilor de pîine». Tot el ne-a povestit de ce oamenii îi spuneau bunicului tău Colonelul Arghir."

„Era gradul cu care ieşise din armată !"

„Da... Aici însă i se spunea Colonelul nu datorită gradului... Era un fel de titlu, poate ar fi trebuit să i se spună Judecătorul, sau... cam aşa ceva."

„De ce ?"

„Ai răbdare. Maftei ne-a povestit..."

„De ce Maftei ? De ce nu l-aţi întrebat pe el, sau pe cineva din familie ?"

„Pentru că n-am întrebat... Pentru că în faţa cîrciumii, acolo, lîngă oamenii aceia care miroseau a tutun şi sudoare, care scuipau şi înjurau, care beau ţuică şi purtau pălăriile pe ceafă... acolo, era altceva decît salonul sau biroul în care ar fi trebuit să ascultăm această poveste, dacă s-ar fi găsit cineva să ne-o spună... şi,

pentru că nimeni nu istorisea ca Maftei, țăranul acela cu obrajii supți și ochii albaștri. Acum ai înțeles ?"

„Da."

„Deci... Maftei ne povestea că la Țintea erau două familii de țărani care se tot războiau între ele, gîlceava pornise de la o bucată de pămînt. Într-o noapte, unul din ei a fost găsit omorît. Femeia lui, de teamă să nu cadă și ea victimă ucigașilor, l-a rugat pe Arghir s-o primească pentru o vreme la el în curte. A venit cu tot ce avea : o căruță plină și deasupra doi copii. Acum, ăia de săvîrșiseră crima, au prins pică pe Arghir și într-o noapte au sărit gardul, au aruncat carne otrăvită cîinilor și s-au apropiat de casă. Era vară. Ferestrele deschise. Se vedea umbra lui Arghir care mergea prin cameră. Cînd au ajuns în dreptul geamului, au ochit și au tras două focuri. Arghir, obișnuit ca în armată, dacă primul foc nu l-a lovit, a sărit într-o parte și a scăpat. S-a tîrît pe sub fereastră, a ieșit pe o altă ușă și a tras cu arma în cel care se urcase pe gard. A fost chemat la Tribunalul din Cîmpeni... A făcut multe drumuri pentru că n-a avut martori care să confirme cele întîmplate. Ceilalți erau pe la bucătărie, toți au auzit dar nici unul n-a văzut și în justiție nu pe «auzite» se iau hotărîri, mai ales că cel ucis a fost găsit lîngă uluci, în afara curții, fără nici o armă la el. Avocații celui mort, puși de frații lui, susțineau că nici n-a intrat în ogradă. Știi ce l-a scăpat ? Cîinii otrăviți. S-a tras concluzia că au vrut să comită o fărădelege și cele două focuri de armă auzite au fost considerate ca un atac, deci Arghir fusese în legitimă apărare atunci cînd l-a ucis. După ce l-au achitat, a ieșit din tribunal, s-a urcat în sanie și a plecat spre conacul din Țintea. În Pădurea Alba l-au așteptat frații celui dispărut. Voiau să-i răzbune moartea. Arghir era doar cu Baciu, vizitiul, într-o

sanie trasă de doi cai puternici, ceilalți erau patru într-o sanie trasă de niște cai mai slabi. Baciu s-a culcat pe burtă, să nu-l lovească vreun glonte. Arghir a luat hățurile. Îi lăsa să se apropie cît să nu intre în bătaia puștilor, apoi lovea caii care alergau pînă se distanțau o bucată bună de drum și iarăși îi lăsa mai moale. Știi de ce ?"

„Nu."

„Un cal nu poate să galopeze mai mult de patru sau cinci kilometri. Cînd se apropiau tîlharii, biciuiau caii și sania zbura înainte pe zăpadă. A făcut așa pînă cînd au intrat în sat, la răspîntia de care ți-am vorbit. Acolo, s-a dat jos și s-a apropiat de caii acoperiți de spumă. Toți din cîrciumă au ieșit în drum să vadă ce s-a întîmplat. Arghir a tras caii de urechi să le pună sîngele în mișcare, în aceeași clipă a văzut cum se topesc pe picioare și cad amîndoi la pămînt. Urmăritorii s-au temut să intre în sat... Unii spuneau că au venit pînă la răspîntie, că Arghir n-ar mai fi vrut să-i ucidă, au sărit cei din cîrciumă și i-ar fi legat. Maftei însă — se ducea de fiecare dată în praful uliței și ne arăta locul unde au căzut caii — susținea că tîlharii nu intraseră în sat... Cert este un singur lucru, de atunci toți i-au spus Colonelul Arghir și mulți se duceau la el să le facă dreptate, să le dea sfaturi sau să-i păzească de răufăcători."

Amalia intră în cameră cu o tavă și două cești cu cafea.

„Aaaa ! Uite că ne-a adus cafeaua !... Da. E bună ! Nu e prea dulce. Să știi că trebuie s-o prăjesc puțin mai mult, are un gust..."

„Lasă că e foarte bună, îi răspunde Amalia. Apă vrei ?"

„Nu."

„Arghir a avut vreun conflict cu Orleanu ?“ întreabă Iustin după ce Amalia iese din odaie.

„Orleanu vindea pe vremea aceea cai, cai buni, trăpași, sau pentru călărie. Într-o vară, a sosit la Țintea. S-a așezat pe locul viran. După ce a băut și a mîncat la cîrciumă... Vezi tu, la cîrciuma asta n-ar fi venit atîția oameni dacă n-ar fi plutit tot timpul pe deasupra ei mirosul de pîine caldă ce se ridica de la brutăria de peste drum... Chiar așa a fost ! Cînd s-a închis brutăria a dispărut și cîrciuma, apoi a venit rîndul depozitului de cherestea. Tănase, mucalitul, se așeza pe banca din fața porții, deschidea un ziar pe care îl ținea invers, cu literele răsturnate și se făcea că citește : «Pe drum trecea o căruță...» Dar asta-i o altă poveste, era pe vremea cînd murise Scriban, primul soț al Catincăi și după ce m-am însurat cu ea, pe vremea cînd sondele creșteau acolo ca ciupercile... Ultima a rămas Ana, fiica cea mare a lui Arghir și Voica, femeia aceea care o îngrijea... Te rog, să mă scuzi un minut. Mă duc pînă afară. Știi ! Prostata nu mă lasă deloc liniștit.“

Iustin rămîne singur, gustă din cafea, urmărește aburii care ies din ceașcă...

«m-am urcat în autobuz, am întrebat pînă unde trebuie să merg pentru a ajunge...» «coborîți la Răspîntia lui Arghir», mi-a răspuns taxatoarea ; nu mi-a venit să cred că a pronunțat numele meu ; am făcut cîțiva pași, am auzit că mă strigă să iau restul și biletul... bunicul și-a dovedit curajul și bărbăția... dar eu, Iustin Arghir ? mă simțeam stingherit, poate pentru că se întîlnea cu o credință mai veche : un loc poartă numele unui om numai dacă acela, cu mîinile lui, cu mintea lui, a săvîrșit o faptă de seamă, pe cînd eu, Iustin, mă duceam la casa bătrînească să văd ce a mai rămas după ce surorile tatii

luaseră tot, imediat după moartea Anei, mai bine zis în timp ce agoniza, ea, Ana, Domnişoara Ana...»

„Am rămas la întîlnirea dintre Orleanu şi Arghir, zice Trifon intrînd în cameră cu paşi repezi, bine dispus, cu verva celor care au găsit pe cineva să-i asculte, a celor care au posibilitatea să retrăiască clipele pe care le credeau de mult înmormîntate. Deci, după ce Orleanu şi oamenii lui au mîncat, s-a dat drumul la vînzare. Caii erau încercaţi, puşi la diverse probe, şi cred... eu n-am văzut, tot de la Maftei ştiu — povestea cu ţoiul în mînă în timp ce noi ne legănam picioarele pe gărduleţul cîrciumii — că, în ziua aceea s-a adunat tot satul, unii să cumpere, alţii numai să vadă armăsarii cum se rotesc. Colonelul Arghir ştia că Orleanu are cai buni, de prin părţile Dobrogei. A ales un cal, s-a uitat la dinţi — se pricepea, fusese ofiţer de cavalerie, ca şi tatăl tău —, i-a pipăit picioarele, l-a pus să alerge în coardă şi să treacă în goană peste o masă adusă în grabă de cineva de la cîrciumă. A făcut tot ce a ştiut să afle dacă e un cal zdravăn. S-a tocmit cam vreo oră, apoi a plătit şi a plecat. După ce l-a dus în grajd, s-a mai uitat o dată la cal, apoi l-a scos iar la lumină. I se părea că are burta cam mare, bănuia că i s-a dat să mănînce ţaic, să arate mai plin şi mai voinic. S-a întors cu el la Orleanu şi i-a spus că nu mai vrea să-l cumpere. Orleanu băgase banii în buzunar, considerase tîrgul încheiat. Arghir susţinea că s-a răzgîndit, şi apoi, spunea el: «Calul tot cal a rămas, chiar dacă l-am dus acasă. Nu vrei să-l primeşti pentru că i-ai dat ţaic ? !» Cînd a auzit Orleanu toate astea, atît i-a trebuit. A început să ţipe şi să lovească cu cizma în masa adusă de la cîrciumă. Colonelul Arghir n-a mai avut ce să facă, dăduse banii, dar nu l-a uitat toată viaţa..."

„L-a făcut pe Orleanu șarlatan ?"

„Nu știu... Nu-mi amintesc... parcă Maftei nu ne-a spus."

„De ce ai zis că Arghir nu l-a uitat toată viața ?"

„Da. Așa a fost. Pînă la urmă tot Orleanu s-a dovedit mai tare. Eram acolo... Ce aș bea un pahar cu vin !"

„Lasă vinul, unchiule Trifon ! Ai promis că nu bei... Spuneai că erai acolo..."

„Da... Eram acolo cînd a venit Orleanu să vorbească cu Arghir despre căsătoria Irinei cu Andrei. Terminasem facultatea. Socolescu mă angajase ca secretar, el era avocatul lui Arghir. Ne oprise și pe noi pentru această întrevedere, știa cît de abil este Orleanu, dar mai ales pentru că era vorba de dotă, Andrei fiind militar. Eu și Socolescu am venit mai devreme. Am discutat cîte ceva cu Arghir, apoi am rămas singur în birou să aranjez actele... După un timp am ieșit pe terasă... era o terasă cu flori aduse din seră, le ținea acolo numai vara; florile erau pasiunea bătrînului Arghir... M-am așezat pe un scaun, din locul acela puteam vedea poarta, adică momentul în care vor apărea Orlenii. În grădină erau doar Ana și Maria. Se îmbrăcaseră de sărbătoare, dar nu voiau să lase impresia că așteaptă sosirea oaspeților. Maria fusese colegă de liceu cu Irina, frumusețea ei o indispunea, în plus, Irina dovedise a fi o fată inteligentă. Maria își luase șevaletul și picta, era într-adevăr talentată, dar n-a perseverat, poate ar fi trebuit să urmeze belle-arte. Nu i-a plăcut să învețe. Ana se lungise în iarbă, răsfoia o revistă cu artiști de cinema, se uita la ei și rîdea, apoi și-a pus mîinile sub cap și a început să privească cerul... A iubit o singură dată. Da. O singură dată, dar despre asta o să-ți povestesc mai tîrziu. Deodată, am auzit pași... n-a trebuit să întorc privirea, știam că e Catinca."

„Ce faci aici ?"

„Am ieşit să fumez o ţigară."

„Nu te duci la George ?"

„Am fost cînd am venit. Are ceva de lucru. L-am lăsat singur."

A plecat, cu toate că aş fi vrut să mai stea, în fond pentru ea rămăsesem acolo să strîng actele, pentru ea ieşisem pe terasă, ştiam că va observa lipsa mea şi mă va căuta. O iubeam, de ce să nu recunosc... Ea însă s-a căsătorit cu Scriban, cu inginerul petrolist. Era un om abil, inteligent şi cu spirit de afacerist. Numai după moartea lui, numai după aceea m-am însurat cu ea... Cineva m-a fluierat. Era George. Ne auzise glasurile şi ieşise la fereastră. Locuia singur la mansardă, nu se înţelegea cu Arghir, terminase filozofia, scria la un ziar. Mi-a aruncat de sus un exemplar şi mi-a făcut semn să citesc un articol, apoi să-l ascund, să nu-l vadă bătrînul. Gesturile lui m-au amuzat. Am început să rîdem amîndoi. Ana şi Maria şi-au îndreptat privirile spre noi. Le-am salutat pe rînd, apoi şi-au văzut mai departe de treabă. Am luat de jos ziarul şi l-am deschis. Era «Lupta Socialistă». Sub titlu scria cu litere mai mici «Apare joi şi duminică». Am căutat articolul scris de George «1 Mai, Sărbătoarea Muncii». L-am parcurs în întregime. Am avut răgazul să mai citesc cîteva titluri : «Un nou Întîi Mai», «Amintirea tovarăşilor răpuşi», apoi am auzit o trăsură oprindu-se la poartă. Erau Orlenii. Am împăturit ziarul şi l-am pus în buzunarul de la piept.

Ce crezi că a făcut Orleanu ? ! Deoarece casa lui era peste drum, ar fi trebuit doar să traverseze strada... Auzi ce i-a trecut prin cap ! A chemat o trăsură, s-a dus în centru, a luat daruri pentru fiecare fată, flori pentru gazdă, numai pentru a se întoarce cu trăsura, să

intre pe poarta cea mare, să nu sosească ca un milog pe jos, cum ar fi fost nevoit dacă ar fi venit de acasă.

Andrei a ieşit primul în întîmpinarea lor. Era îmbrăcat în uniforma de ofiţer de cavalerie : tunică roşie, brandenburguri negre, cizme înalte de lac iar sub genunchi o rozetă strălucitoare. Irina a coborît încet, a privit în jos şi a pus piciorul pe treapta trăsurii. Cu o mînă îşi ţinea pălăria cu boruri largi, cealaltă a întins-o spre Andrei. Atunci, cînd a ridicat ochii, am observat că era tristă şi frumoasă... Mama ta, Irina, n-a vrut să se căsătorească cu Andrei. Cînd l-a văzut prima dată i-a plăcut, dar nu cu intenţia să se mărite cu el, poate nici ea nu ştia cum să-şi explice, hotărîrea însă fusese luată de bătrînul Orleanu şi ea n-a mai avut timp să scape... Da. Să scape. Pentru că ea presimţise ce se va întîmpla, dar acum cobora încet din trăsură şi încerca să zîmbească, aşa cum s-a străduit tot timpul, toată viaţa, să surîdă, chiar dacă... Ana şi Maria s-au ridicat cu gesturi leneşe şi s-au îndreptat plictisite spre ei, cu aerul unor domniţe deranjate. A coborît apoi din trăsură Olimpia, iar la urmă bătrînul Orleanu. Călcau încet pe scara de marmură. Orleanu a aruncat o privire spre cei doi lei. Nu ştiu dacă a zîmbit, poate doar atunci cînd le-a salutat pe Ana şi Maria, bucuros că le vede. Am avut totuşi impresia că întinde mîna spre unul din cei doi lei, ca o mîngîiere, sau poate mi s-a părut...

Arghir îi aştepta în salon, fuma o ţigară de foi, nu era în apele lui, se străduia să-şi învingă nervozitatea. Nu fusese de acord cu acest mariaj. Insistase foarte mult preotul Vasilescu de la catedrala Sfîntul Ioan, rugat şi sfătuit de Fina Cocoşel, peţitoarea, prietena doamnei Olimpia. N-ar fi cedat dacă n-ar fi fost dorinţa lui Andrei. Cînd au intrat în salon, Colonelul s-a ridicat în

picioare și a dat mîna cu toți. Doamna Olimpia împărțea daruri fetelor, apăruseră Catinca și Elvira.

Ne-am așezat pe scaune. Tăcere penibilă de început. Eu stăteam lîngă Socolescu. Catinca, fata cea mare. într-un fel doamna casei, ocupa locul din dreapta lui Arghir. Mama lor, Teodora, murise cu cîțiva ani înainte. În clipa aceea a apărut George. S-a apropiat de Irina și a dat mîna cu ea, pe ceilalți i-a salutat aplecînd puțin capul, apoi s-a așezat pe unul din scaunele puse în cerc. Ca întotdeauna, ținuta lui George nu era pusă la punct, surorile lui îl numeau : «intelectualul neglijent al familiei». George era omul cel mai interesant din casa aceea, dar asta-i o altă poveste...

Orleanu a fost primul care a deschis discuția. Știa că Arghir are două pasiuni : sera de flori și indienii din America. A scos dintr-un pachet, pe care îl ținea sub braț, o carte : *Viața incașilor* și i-a întins-o zîmbind, aranjîndu-și apoi mustața mare cu vîrfurile ridicate. Arghir a fost sincer impresionat de gestul lui. În clipa aceea am știut că Orleanu va cîștiga, dealtfel nu pierduse niciodată. După un timp, am aflat că îi spusese lui Leon Steiner să facă rost de «o carte cu indienii ăia» și, într-adevăr, Leon a scos-o «din pămînt, din iarbă verde». După ce Arghir a răsfoit-o puțin, timp în care noi ne uitam unii la alții și toți la Irina și Andrei, am fost tratați cu diverse zaharicale, dulcețuri, cafele și înghețate.

Preotul Vasilescu a intrat în salon trăgîndu-și sutana neagră, urmat la un pas de Fina Cocoșel care purta o pălărie cu voaletă. Preotul a început să vorbească tare, să ceară ceva de băut, să spună cîteva vorbe de duh și să mai încălzească puțin atmosfera. Apoi Arghir i-a invitat în birou pe Orleanu, Socolescu și pe mine. Ceilalți au rămas mai departe în salon, lîngă «cei doi ti-

neri», să asculte poveștile părintelui Vasilescu. În birou — noi îi mai spuneam și Camera de arme — erau atîrnate pe pereți diverse puști, pistoale turcești, iatagane, scuturi, hărți din vremea războiului de independență și la loc de onoare, într-o mică vitrină, decorația primită de la Împăratul Alexandru al Rusiei.

Ne-am așezat în jurul unei măsuțe. Arghir nu și-a ocupat locul din spatele biroului, semn de politețe și de egalitate în discuția ce va urma. Și-a aprins o țigară de foi. Orleanu și-a aranjat de cîteva ori colțurile mustății. Eu am scos dosarele și cele necesare scrisului. Socolescu a anunțat în cîteva cuvinte care va fi averea ce i-o dă «Colonelul Ion Arghir, fiului său mai mare, primului copil, locotenentului Andrei Arghir». A repetat «locotenentul Andrei Arghir» deoarece, fiind militar, Orleanu era obligat să-i asigure fiicei o dotă lunară. Socolescu a încercat să mai spună ceva, Orleanu a ridicat puțin mîna și l-a oprit.

„Domnule Colonel Ion Arghir..."

Socolescu mi-a făcut semn să caut în servietă un dosar, i l-am întins cît mai discret.

„Domnule Colonel Ion Arghir, a repetat Orleanu. Fiica mea Irina, dacă se va căsători cu locotenentul Andrei Arghir, fiul dumneavoastră, va primi din partea mea o dotă anuală de o sută douăzeci de mii, bani pe care îi voi depune pe numele lor la bancă."

Socolescu a îndoit dosarul și a început să se joace cu el. Arghir, auzind suma, s-a ridicat în picioare și neavînd cum să motiveze gestul, s-a dus la birou, și-a luat o altă țigară de foi, a stins-o pe cea pe care o avea în mînă, ca și cum ar fi fost tutunul prost, și s-a așezat din nou în fotoliu. Nimeni nu bănuia ce urmărea Orleanu. Sesizasem cît de bine știuse să se oprească exact după ce a anunțat suma, cuvintele lui să-și facă

efectul dorit. Nici eu nu mă aşteptasem la o sumă atît de mare, o dotă pentru gradul de locotenent era pe vremea aceea, cam şaizeci sau şaptezeci de mii. Nu intuiam de ce fusese aşa de darnic, eram derutat.

„Mai înţeleg s-o înzestrez pe fiica mea cea mică, Irina Orleanu, cu treizeci la sută din venitul Magazinului Universal, şi arătă cu capul spre clădirea de peste drum. De asemenea, noi bătrînii ei părinţi, Olimpia şi cu mine vom face nunta, trusoul şi voiajul... cu tot ce se cuvine."

Socolescu a mai spus doar cîteva cuvinte. Andrei primea din partea lui Arghir mai puţin decît oferise Orleanu, dar, dădea : «numele de Arghir, nume cunoscut şi stimat în Cîmpeni». Orleanu parcă nu-l auzise. În clipa aceea, părintele Vasilescu a deschis uşa cu putere, a făcut o cruce cu mîna întinsă, şi, înţelegînd după figurile noastre că totul s-a aranjat, a strigat :

„Copii ! Fiţi binecuvîntaţi !"

S-a servit şampanie. Olimpia a început să plîngă. George nu părea impresionat de această scenă, a zîmbit ironic şi a stat mai departe sprijinit de consola sobei, privindu-i atent pe fiecare în parte.

În birou, au rămas doar cei doi bătrîni — după ce toţi au trecut să ciocnească cu ei cupele cu şampanie. Eu strîngeam dosarele, stupidele şi inutilele dosare, îmi făceam de lucru, eram prea tînăr ca cei doi să se simtă stînjeniţi de prezenţa mea. Eram curios să ascult ce vorbesc părinţii după ce au hotărît căsătoria copiilor lor. Intuiam că Orleanu mai urmăreşte ceva, nu ştiam ce, parcă îmi spunea din priviri să stau acolo, ca şi cum ar fi avut mai tîrziu nevoie de mine, nu de Socolescu, ci de un avocat tînăr care nu are prea multe idei. Lovitura ! Da. Asta urmărea Orleanu. Făcuse în aşa fel să rămînă singur cu Arghir... Deodată, l-am auzit pe Orleanu vorbind. Mi-am zis : «primul atac».

„La mine... e strîmt. Copiii n-ar putea locui... Casa e cam mică, şi îl privi în ochi pe Arghir, apoi repetă : Casa mea e cam mică..."

„Aaaa ! Nu-ţi face griji, domnule Orleanu. Vor locui aici ! Avem destule camere şi Irina poate veni oricînd la dumneata, trece doar drumul."

„Poate v-ar incomoda..."

„Nici vorbă."

Tăcură un timp, apoi din nou l-am auzit pe Orleanu în timp ce aranjam dosarele în servietă.

„De la o vîrstă, pentru noi, oraşul devine obositor, e bine să ai un colţ liniştit la ţară."

„Da, e foarte adevărat... Aer curat, din cînd în cînd o vînătoare... mişcare, reconfortare..."

„Aveţi conacul de la Ţintea, aşa că... şi Orleanu bău puţină şampanie din cupă, apoi îşi scoase ceasul dar fără să-i deschidă capacele, ca şi cum s-ar fi jucat. Eu, în locul dumneavoastră, aş locui acolo."

„Da... şi eu m-am gîndit să mă retrag la conac. Nu ştiu ce să mă fac cu sera de flori de aici, am atîtea specii rare..."

„În cîteva căruţe cu pămînt le-aţi transporta foarte uşor.. Ginerele meu, Matei Rucăreanu, care este profesor de botanică, ar putea să vă dea o mînă de ajutor..."

„Ştii de ce evit să mă duc la ţară ? Îmi face rău cînd trec pe lîngă Pădurea Alba. Peste puţin timp nu va mai fi a mea. Salcîmii înfloriţi ! Adio !"

„De ce nu va mai fi a dumneavoastră ?"

„A fost ipotecată, trebuia să plătesc... Ce să-ţi mai spun, îmi vine sîngele în cap, domnule Orleanu. Peste cîteva săptămîni va fi scoasă la vînzare."

„De ce nu achitaţi ipoteca ?"

„Cum ? Spune-mi cum ?"

„Dacă vă retrageți la Țintea... puteți vinde aici... dar n-a spus că prin «aici» înțelegea Casa cu lei."

„Cine să cumpere hărăbaia asta ?"

„S-ar găsi cineva..."

„Ar fi o idee... Dar cu copiii ce să fac ? Nu vor să plece la țară, la noroiul de acolo... așa spun. Nu cunosc frumusețea satului, a pămîntului, a pădurii !"

„Ar putea rămîne."

„Unde ?"

„...eu știu... la etaj..."

„Cum așa ?"

„Puteți găsi pe cineva care să cumpere cu clauză. Plătește banii pentru toată casa, dar cu condiția ca etajul să rămînă în folosința dumneavoastră pînă la o dată anume."

Orleanu îl privi intens, încetă să se mai joace cu ceasul, ochii lui scînteiară, simțise că Arghir va lua o hotărîre. Arghir nu se așteptase la «chestia cu etajul». Voiam să plec, îmi făcusem destul de lucru în jurul lor și devenisem... Deodată, am văzut mîna lui Orleanu ridicîndu-se puțin spre mine, am înțeles că vrea să rămîn ; el știa mai bine decît noi ce va urma, ce va zice Arghir, eu însă tot nu înțelegeam de ce va avea nevoie de mine.

„Și cine ar fi cumpărătorul care să nu beneficieze de toată casa pe care a dat banii ? !"

Orleanu duse mîna la gură, își apăsă puternic mustața. Credeam că va sări și îi va oferi... A mai avut însă resurse să-și păstreze calmul, să nu se pripească, să nu greșească tocmai cînd ajunsese la capăt, cînd într-un fel cîștigase.

„Poate se va găsi cineva, domnule Arghir. Dacă Irina, fiica mea, va locui aici, atunci... De ce n-aș cumpăra-o

eu ? Ar fi în folosul tuturor, dumneavoastră v-aţi recîştiga Pădurea Alba, iar ei, copiii noştri..."

„Cum ? ! Dumneata vrei s-o cumperi în aceste condiţii ? !"

„Da."

„Să-l chem şi pe Socolescu !"

„Mai întîi să vă spun cît vă ofer... Poate nu va mai fi nevoie de domnul avocat Socolescu, îl avem aici pe tînărul Trifon care ne va ajuta. Nu-i aşa ?"

„Da. Sigur că da", am răspuns eu repede, înţelegînd abia atunci ce urmărise Orleanu.

„Vă ofer... vă ofer un milion două sute de mii. Plata imediat !" şi îşi puse ceasul la loc, în buzunarul de la vestă.

„Cum ? !"

„Da ! Aşa cum aţi auzit ! Inclusiv clauza. Sînteţi de acord ?"

„La suma asta..."

„Domnule avocat ! mi se adresă el. Redactează chiar acum actul de vînzare-cumpărare cu clauza privitoare la folosinţa etajului de către familia domnului Arghir !"

Am văzut mîinile lor cum se strîng, mîini bătrîne, cu vene proeminente : ale Colonelului Arghir, cu piele albă, degete lungi, subţiri, puţin tremurătoare, ale lui Orleanu late, groase, sigure. Arghir era uimit, nu se lămurise dacă a făcut o afacere bună sau a pierdut. Nu ştiu care din ei a rostit : «Pădurea Alba şi salcîmii înfloriţi.» Îmi amintesc însă precis zîmbetul lui Orleanu şi mîna lui care aşeza în buzunarul de la vestă un ceas invizibil, un ceas care calculase totul precis. Visul era îndeplinit : Casa cu lei era a lui... Casa cu lei de piatră...

Trifon se opreşte şi respiră adînc, puţin obosit, apoi întoarce privirea spre Iustin.

„Te rog să mă scuzi, trebuie să mă duc iarăşi pînă afară. Dar ce-i cu tine ? ! Nu te simţi bine ?"

„Nu... n-am nimic. Mi-e foarte bine."

Rămîne singur. Se înnoptase. Lampa de argint, cu abajur de mătase, aruncă în jur o lumină de culoarea ruginei. Umerii drepţi, crispaţi, fără să se sprijine de spetează ; pe faţă o fulguire străină ce pare un surîs abia schiţat, o bucurie tăcută, ascunsă cu grijă, ferită de orice zgomot care ar fi putut s-o tulbure.

«...un negustor în locul unui moşier, un bancher în locul unui colonel care a redobîndit o pădure cu salcîmi, tot ce poate fi mai inutil, dar nimic mai frumos decît florile de salcîmi... unul cîştigă o casă cu doi lei de piatră, celălalt o pădure, totul părea echitabil ; Casa cu lei era prima sumă de bani care nu-i aducea lui Orleanu nici un venit, îşi contrazicea un principiu pe care îl respectase pînă atunci cu stricteţe : „Orice ban dat, trebuie să se întoarcă dublu în buzunar" ; pentru prima oară era exclus profitul pentru o plăcere, o mare obsesie care poate se întîlnea cu frumosul... bancherul Orleanu-Fier, cel mai bogat om din oraşul Cîmpeni, nu se mai ocupa de afaceri, nu-l mai asculta pe Leon Steiner, s-a oprit pe culme, şi-a cumpărat o Casă cu lei şi parc, poate a presimţit înaintea tuturor că nu peste mult timp va trebui să cedeze la rîndul lui, aşa cum cedase Arghir... sau poate încerca să iasă din drumul istoriei, să rămînă cel puţin cu o casă pe care o îndrăgise nespus de mult... mîinile lor, în clipa în care s-au strîns, au declanşat o lege, Casa cu lei era pentru Orleanu-Fier începutul sfîrşitului... atunci însă a fost fericit, cu adevărat fericit, dobîndise „o casă frumoasă ca o muiere"...»

Aude un sunet puternic, parcă s-ar fi spart un vas de cristal, apoi, foarte greu, sunetul a căpătat timbrul unei

voci. Întoarce privirea, Trifon intrase în cameră și îi spunea ceva. L-a mai ascultat un timp fără să-l audă, apoi s-a ridicat din fotoliu.

„Trebuie să plec, unchiule Trifon."

„De ce atît de repede ? Stai să-ți spun despre..."

„...e tîrziu."

„Să nu uiți banii !"

„Nu-i iau !"

„De ce ?"

„Vreau să am un motiv să mai vin la dumneata..." și Iustin zîmbește.

„Nu fi prost ! E plăcerea mea. Nici nu știi cît mă bucur retrăind acele zile. Hai ! Sînt acolo pe bufet !"

„Iartă-mă, unchiule Trifon. Nu vreau acești bani ! Înțelegi ! Nu vreau acești bani !"

„Bine-bine ! Stai cam prost cu nervii. Lasă-i dracului de bani ! Fie cum vrei tu ! Cînd mai vii ! Am atîtea să-ți povestesc. Mi-am găsit o treabă, mă gîndesc la ei, să nu-ți istorisesc întîmplări fără importanță, să fiu pregătit cînd sosești..."

„Bine, unchiule Trifon. Îți mulțumesc. Noapte bună !" și se îndreaptă spre ușă.

„Și rîndul trecut a făcut la fel, a plecat fără să închidă ușa în urma lui", zice supărată Amalia, apoi răsucește cheia în broască.

„Știi doar că ușa are clanța stricată ! sare bătrînul luîndu-i apărarea. Lasă-l în pace că e băiat bun."

„Înainte nu voiai să-l primești... acum e băiat bun. Hm ! E singurul nepot care îți mai calcă pragul !"

„Da, e adevărat. Dar de ce n-o fi vrut să ia banii ? ! Parcă îi era silă de ei !" deschide dulapul, pune plicul într-un sertar, se așază la masă și ridică ochii spre Amalia care știa dinainte ce va spune.

„Da. Mîncăm... îți aduc imediat !“

„Ce avem ?“

„Parizer, unt, pîine prăjită, ceai...“

„Brînză ?“

„Da.“

„De care ?“

„De șaișpe.“

„D-aia proastă. Hm !“

„N-am găsit de douășunu !“

„Stai !“

„Ce mai vrei ?“

„Îmi pare rău că nu l-am oprit pe Iustin să bea un ceai cu noi...“

12

ZĂREȘTE ÎN DREPTUL CASEI O MAȘINĂ DE LA Salvare și în spatele ei un automobil albastru al miliției. Intră în hol. Cîțiva locatari, strînși în grupuri, discută cu glas șoptit. Doamna Grigorescu — îmbrăcată cu un palton de culoare închisă și pe cap cu o pălărie înaltă, caraghioasă — se apropie de el cu pași repezi.

„Unde ai fost pînă acum, domnule Arghir ? !“ îl întreabă ea cu același aer aferat, respirînd precipitat,

parcă pînă atunci ar fi alergat și s-ar fi oprit doar pentru o clipă în dreptul lui, apoi își va continua goana.

„Ce s-a întîmplat ? !"

„A întrebat și de dumneata !"

„Cine ? !"

„Stai ! Nu urca pînă nu-ți..."

„De ce să nu urc ?"

„A murit doamna Rovența ! Vai-vai ! Se pare că a fost omorîtă... M-a rugat ieri să-i iau un kilogram de lapte. Am sunat de cîteva ori. N-a răspuns ! Am deschis ușa cu cheia pe care o aveam de la ea... uneori îi făceam ordine prin cameră. Știi, ca între prietene. Era acolo... lungită în pat..."

Se uită la ea bănuitor, pălăria țuguiată pare un turn de ciocolată.

„Ai plecat la miezul nopții făcînd scandal ! Te-a auzit și Buhoci de la etajul cinci cînd ai țipat la mine..."

N-o mai ascultă. Urcă treptele. De sus se aud voci. Totul i se pare o farsă, își amintește însă de cele două mașini pe care le-a văzut la intrare și grupurile de locatari din hol. Peste aceste imagini se suprapune conturul unei pălării pe care se odihnesc straturi groase de ciocolată. Ajunge în dreptul apartamentului. Ușa dată de perete. Intră în hol.

Mai multe persoane : civili și ofițeri de miliție.

„Dumneata pe cine cauți ?" îl întreabă unul din ei.

„...locuiesc aici !", duce mîna la obraz, își dă seama că e nebărbierit, abia acum înțelege de ce îl privește atît de insistent.

Un bărbat — scund, robust, față lată, părul cărunt — se apropie de el.

„Iustin Arghir ?"

„Da. Eu sînt."

„Căpitanul Voican, se prezintă el dar nu-i întinde mîna. Sînteţi vecin de apartament cu tovarăşa Rovenţa?"

„Da."

„Vă rog să mă aşteptaţi în camera dumneavoastră. Vreau să stăm puţin de vorbă..."

Azi au fost în vizită colegele de la teatru, i-au adus flori şi au rugat-o să deseneze schiţele de costume pentru *Hedda Gabler*. E fericită că n-au uitat-o şi au aceeaşi încredere în talentul ei. Ultimele analize au fost mai bune, boala regresează, ar vrea să iasă din spital, să-şi reia munca. Iustin o ascultă atent, apoi gîndurile îi fug în altă parte. Vede privirea cinic-fericită a doamnei Grigorescu, insinuare perversă a unei posibile vinovăţii, bucuria răzbunării pentru «lipsa lui de consideraţie», aerul ei grav ştiindu-se martorul principal, în sfîrşit un rol important pe care îl aşteaptă de atîta timp. Aude din nou întrebările căpitanului Voican : cînd aţi venit ? ce aţi auzit ? cu cine aţi vorbit ? cînd aţi plecat ? de ce v-aţi întors acum ? unde aţi petrecut noaptea ? Cu fiecare întrebare suspiciunea creşte, pînă la urmă tu însuţi te consideri vinovat fără să ştii ce faptă ai comis. La început n-a vrut să spună ce s-a întîmplat noaptea trecută, avea senzaţia că devine un simplu delator, un sentiment de discreţie şi orgoliu l-a făcut să tacă. Şi-a dat însă seama că nu va putea ascunde prezenţa lui Rovenţa. Căpitanul Voican l-a întrebat cine l-a văzut pe Rovenţa intrînd în casă, n-a ştiut ce să spună. Nu avea nici un martor. Dacă doamna Grigorescu l-ar fi zărit, ar fi declarat imediat, sau poate intenţionat ascunde acest amănunt pentru a rămîne singurul acuzat. Deja acuzat ? Sinceritatea nu se dovedeşte nici de data aceasta folositoare. Peste tot au fost găsite numai amprentele lui : pe

ceştile de cafea, în dormitor, pe mobilă, parchet... Cînd a ajutat-o să aranjeze lucrurile, poate a şters amprentele lui Rovenţa şi au rămas numai ale lui. Stă singur în faţa cuvintelor rostite de căpitanul Voican, cuvinte parcă scrise pe zidul alb din faţă : «Accident sau crimă !» Se vede implicat într-o anchetă în care doi martori, doamna Grigorescu şi Buhoci, îl acuză fără nici un echivoc. Zîmbeşte. Totul i se pare absurd. Teama îşi face din nou apariţia, la început o alungă cu uşurinţă, apoi revine ca un sunet obsedant, teama pentru orice situaţie ambiguă în care cineva trebuie găsit vinovat. Nu crede că va fi chemat la miliţie, interogat, citat la tribunal. Exclude din gîndurile lui această posibilitate. Dacă a fost crimă se va constata la autopsie. În cazul ăsta ?... Hm ! Ce interes aş fi avut ? Cu o zi înainte doamna Grigorescu a simţit că între mine şi ea a fost un dezacord, i-am rupt creionul dermatograf, exemplu evident de criză nervoasă. Amănunt hilar dar semnificativ. Am ieşit agitat din casă la miezul nopţii. Am ţipat. M-a auzit chiar Buhoci de la etajul cinci. Bine, dacă eu aş fi comis crima, n-aş fi făcut scandal ? Nu-i aşa ! Aaa ! Teoretic, sigur, ai dreptate. Aşa ar fi făcut altul în locul tău, dar atunci cînd săvîrşeşti o faptă ca asta nu mai ai luciditate. Care faptă ? Ce-am săvîrşit ? Cum ? ! Nu ştii ? Ne întrebi pe noi ? Hm ? ! Atunci fă bine şi spune din ce trăieşti de cînd n-ai serviciu ? Acum taci ? Bine-bine ! Ai lucrat la întreprinderea de electricitate ? Dar de atunci ? Cum ? Nu ţi-ai găsit de lucru ? Ai fost în audienţă la minister pentru a fi încadrat ca jurist ? ! Lasă-ne, domnule, cu poveştile astea ! Hm ! Auzi ! El şi jurist ! Ha-ha ! Ascultă tinere ! Nu ne lua pe noi cu d-astea că nu merge. Nu ţine ! Auzi ! Sertarul în care ţinea banii era desfăcut, s-au găsit doar carnetele de cec. Dar sutele ? Unde sînt sutele ? Hai-hai ! Nu face pe prostu' ! Te duceai la ea în

fiecare seară, beai un ceai, vorbeați despre una, despre alta, vă uitați la televizor... Hm ? Ce spui ? Vreau să mă port frumos cu tine, băiețaș ! Dacă nu mă-nțelegi, să știi că schimb calimera... Iar mă iei cu articole din coduri ? Puișor ! Aici eu sînt legea și tot eu o aplic ! Înțelegi ! Nu mă impresionează rafturile tale pline cu cărți !

Se deschide ușa. O soră o cheamă pe Dana la cabinetul doctorului Procopiu. Rămîne singur în cameră. Fiecare pat poartă urma unui trup bolnav, o alveolă într-o suprafață moale în care s-a imprimat cu ușurință desenul toracelor, brațelor și al capului. Liniște de trapă ridicată deasupra unei pivnițe. Trupurile invizibile din paturile albe stau cuminți și se uită la el : inofensive, apatice, muribunde. Cineva îi spune să se lungească și el, să-și ocupe locul rezervat. O bătrînă intră în cameră, își dezbracă halatul, rămîne într-o pijama subțire, parcă nu mai are nimic pe trupul scheletic, respingător. Se culcă în patul ei, intră în alveola de ceară albă și dispare acoperită de cearșaf.

Iese cu pași înceți, temători. Închide ușa și se îndreaptă spre fereastră.

«...după ce Morțun, Chiaburul, cum i se spune în familie, a ieșit pentru a doua oară din pușcărie, de cîte ori vedea un ofițer de miliție traversa drumul. Zîmbea, voia să crezi că glumește. Cînd și-a schimbat buletinul care expirase, n-a mai putut să-i evite. A luat actele necesare, fotografiile și a așteptat la rînd pînă a primit noua legitimație. Cînd a ajuns acasă a început să vomeze și să rîdă. Rezistase cîteva ore, era totuși o performanță.

...noaptea în care l-au arestat pe tatăl lui Andrei, zilele cînd Irina se ascundea pe la surori, fugise de la Văleni pentru că nu avea de unde să predea cotele agricole... e suficient ca cineva să rupă coaja, în scorbura lui va năvăli spaima...

dacă a fost bine intenționată atunci cînd a vrut să-mi împrumute banii ? Nu cumva am acuzat-o pe nedrept ? Moartea are darul de a îndepărta părțile întunecate de pe chipul unui om. Am trăit ani de zile convins că mama Irina este vinovată pentru că s-a despărțit de Andrei. Într-o zi am găsit o fotografie pe care tata scrisese : „Azi, între orele 15,30 și 16 am hotărît să mă despart de tine. E lucrul cel mai important din viața mea. Sînt vinovat de multe. Să-ți dea Dumnezeu mai mult noroc decît ai avut pînă acum". Un amănunt, un gest, o fotografie, poate răsturna credința formată în ani de zile. L-am văzut pe Rovența lovind-o peste față. L-am acuzat. L-am auzit vorbindu-mi despre ea. L-am iertat. Am luat caietul : „Are nevoie de scrisori, ca un adolescent !" Am acuzat-o. Acum o iert din nou. Unde se află adevăratul chip al celor doi ? Va recunoaște Rovența că a fost ieri noaptea aici ? Sau îmi va da un picior în fund: „Descurcă-te singur băiete ! N-am nici un amestec»".

„... mi se pare nefirească îngrijorarea ta, Iustine !"

„Nimic nefiresc. Teama părinților mei a ajuns pînă la mine. E nefiresc doar curajul de a spune cu glas tare ce gîndești. Înot mereu în jurul unei bărci. De ce nu mă urc în barcă ? De ce nu iau vîslele în mîini, să lovesc în dreapta și stînga ? ! Totul are o limită ! Într-o zi voi striga în gura mare : «Nu se mai poate ! Așa nu se mai poate !»"

„Iustine ! Te rog, liniștește-te ! Hai să ieșim în curte, aici e aer închis..."

Se plimbă în tăcere pe aleile din parc. Iustin se joacă cu un bulgăre de zăpadă.

„...poate și eu te împing spre acea limită de care vorbeai ?"

„Te rog, Dana. Să nu mai vorbim."

„Noi putem deveni ce au fost ei... părinții tăi ? Nu-i așa ?“

Se oprește în loc, se uită la ea, nu credea că va rosti acest gînd care nici lui nu-i era străin.

Stau amîndoi față în față, se privesc în ochi, nu rostesc nici un cuvînt.

„Hai ! Nu te mai gîndi la nimic, spune ea zîmbind și luîndu-l de braț. Va fi bine ! Ai să vezi... Ce faci mîine ?“

„Sînt chemat la miliție, apoi... vreau să trec pe la unchiul Trifon și pe la Aron. Mi-a propus să lucrez...“

„Unde ?“

„La o cooperativă... la nasturi.“

„Nasturi ? !“

„Da. Constructor de nasturi lucitori ! Constructor al noii vieți ! Sună bine ?“

„Nu-i rău. Să nu vii mîine seară. Vreau să fug d-aici! O să te trezești cu mine acasă !“

Într-un pavilion apropiat, cineva țipă disperat, apoi parcul e cuprins de liniște, doar plopii tulbură noaptea cu foșnetul lor.

Se îndreaptă spre poartă. Dana rămîne în mijlocul aleii cu privirea ațintită spre umbra ce dispare în spatele copacilor. E frig. Își strînge haina la gît. Stă mai departe acolo cu toate că poarta s-a închis demult. Urmărește linia fiecărui pom. Nu așteaptă nimic, nu mai așteaptă pe nimeni.

13

SE DĂ JOS DIN PAT, ÎŞI CAUTĂ PAPUCII, MAI cască o dată, se apropie de fereastră şi începe să mişte braţele într-o parte şi alta în timp ce se uită pe stradă la trecători. Se aud voci în hol. Iustin apare în cameră. Amalia rămîne lîngă uşă.

„Bună dimineaţa, Iustine ! Hai să facem împreună gimnastică ! Ce-i cu tine la ora asta ? !“

„Am avut treabă prin apropiere... am trecut să te văd."

„Aaaa ! Ce elegant eşti ! Cămaşă albă, cravată ! Ai înnoptat prin vecini ! Ha-ha ! Sînt sigur că eşti îndrăgostit. Amalia ! Adu-ne, te rog, ceaiul şi o felie de cozonac."

Bătrîna iese din cameră, Trifon se apropie de el, strînge genele şi zîmbeşte ştrengăreşte.

„Vii direct de la nuntă ? Nu-i aşa ?"

„De la miliţie."

Se dă un pas înapoi vrînd parcă să vadă dacă nu glumeşte.

„Ce cauţi acolo ?"

„A murit o vecină de apartament... Se fac cercetări."

„Şi ce amestec ai tu ? !"

„Anchetă de rutină... nimic special."

Stă pe gînduri, pare nemulţumit, pufăie pe nas de cîteva ori, îşi îmbracă haina de casă şi se răsuceşte iute spre el de parcă şi-ar fi amintit ceva important.

„Aş vrea să-ţi spun... îmi promiţi că nu te superi ?"

„Îţi promit."

„Vino mai aproape. Amalia a luat aseară o sută de lei din cele opt să plătească chiria. Marţi primesc pensia şi o pun la loc. Ai cuvîntul meu !"

„Unchiule Trifon ! Te rog ceva ! Să nu mai vorbim niciodată despre aceşti bani ! Promiţi ?"

Tace. Lasă bărbia în piept, ridurile de pe faţă se adîncesc, părul rebel îi cade pe frunte.

„A sosit ceaiul !" strigă Amalia cu voce subţire.

Bătrînul începe să mănînce preocupat. Iustin gustă din ceai, urmăreşte cu privirea florile încrustate pe tava de argint : liniile elegante se răsucesc în bucle, apoi o iau de la capăt, toate pornesc de la tulpina florii aplecată într-o parte, tristă, fără nume, dornică parcă să se des-

prindă de acolo. Ridică ceaşca, pare o urare sau o chemare pentru floarea de argint. Ceaiul cald îi face bine, îi alungă încordarea în care a stat pînă acum în biroul de la miliţie.

„Amalia ! Rîşniţa !"

Tresare. Glasul bătrînului capătă un ton poruncitor şi aspru cînd pronunţă aceste cuvinte, parcă ar porni la atac sau ar rosti o sentinţă. Amalia apare imediat în cameră, îi întinde supusă rîşniţa, apoi iese cu paşi mici, abia auziţi.

„Ştii, spune Trifon, rotind mînerul strălucitor al rîşniţei care produce un zgomot închis, un tors blînd de pisică. Ştii — repetă el fără grabă aşa cum ar fi început o călătorie, cu expresia schimbată, cuprins de o bucurie neaşteptată — m-am gîndit la anii petrecuţi alături de George şi Arghir... Casa cu lei nu mai era a lor, aveau doar etajul, aşa cum s-a înţeles cu Orleanu. Irina, mama ta, s-a căsătorit cu Andrei. Nunta a avut loc la Catedrala Sfîntul Ioan. A slujit părintele Vasilescu împreună cu alţi trei preoţi. Au fost invitate notabilităţile oraşului şi mulţi ofiţeri, colegi cu Andrei. În biserică, pentru a ajunge la altar, trebuia să cobori cîteva trepte flancate de coloane masive ce sprijineau arcade înalte. Am rămas pe prima treaptă, de acolo îi vedeam pe toţi. Cînd preoţii şi corul au început să cînte în biserica aceea imensă, am înţeles... cum să-ţi spun, am înţeles că Irina e prea frumoasă pentru a aduce fericire şi linişte unui bărbat. Andrei era îmbrăcat în ţinută de gală ; tunică albastră de roşiori. Îl simţeam emoţionat. La ieşirea din biserică aştepta un lanţ întreg de trăsuri. Andrei, nebun de bucurie, a luat-o pe Irina de mînă şi au început să alerge pe scară. Trena albă sălta pe trepte. S-au urcat în docar. Caii au pornit în galop. Toată lumea se uita la ei. Au dispărut de-a lungul bulevardului. Parcă au vrut să fugă

din calea destinului. Ne-am dus la Cercul Militar. Masa era așezată în saloanele cu oglinzi. Eu, George și Catinca îi bîrfeam pe cei din jur. Comandantul Regimentului 9 Roșiori a ținut un toast. După ce s-a servit masa — nu-ți mai spun ce bunătăți, vinuri și șampanie — a început dansul. Orchestra regimentului cînta într-un balcon lateral.

Andrei a invitat-o pe Irina. Toți stăteau pe margine, cei mai în vîrstă pe scaune, se făcuse liniște, îi priveau cu ochi avizi, unii cu admirație, alții cu invidie. Irina ținea trena cu mîna întinsă, trupul puțin arcuit, capul aplecat într-o parte îi descoperea gîtul alb. Îi căutam defecte, spre regretul Catincăi nu-i găseam. Colegii lui Andrei s-au înscris pentru dansurile următoare. M-am apropiat împreună cu George de Andrei care rămăsese singur. Am trecut toți trei în alt salon, ne-am așezat în fața unui pahar cu șampanie. Atunci mi-am dat seama de intensitatea sentimentelor pe care le trăia Andrei. Tu îi semeni și n-o să-ți fie bine ! Ascultă-mă ce-ți spun ! Era capabil de gesturi care pentru alții păreau necugetate, de multe ori nervii îl trădau..."

„Unchiule Trifon !... Vorbește-mi despre bunicii mei... Lasă-l pe tata..."

Trifon se uită atent la el, îi simte emoția. Continuă cu glas încet, ca și cum s-ar fi îndepărtat de cineva, de un loc care n-ar fi trebuit tulburat.

„...Arghir vă lua de mînă și vă ducea în parcul Casei cu lei. Tu și Alex vă jucați prin iarbă. Eram în mansarda lui George și mă uitam pe fereastră la voi. Bătrînul s-a așezat pe banca lui preferată, se odihnea la soarele care se strecura printre crengile brazilor. Din cînd în cînd deschidea pleoapele grele...

Am coborît scara și m-am apropiat.

„Ce face George ?“ m-a întrebat el.

„Lucrează.“

„...pierd, învăț să pierd, Trifoane ! Mai întîi casa asta apoi pe George. El e primul care s-a desprins de familie.“

N-am știut ce să-i spun, m-am așezat pe bancă.

„Nu mai gîndește ca noi. Știu că nu mă urăște, pe mine, tatăl lui, dar pe proprietarul de pămînt, da ! Îi ești prieten și coleg, poate îi împărtășești părerile. E foarte greu să-l iubești pe cel pe care îl detești politic. Și mai e ceva ! Nevoia tinereții de a contrazice părinții, de a arunca la gunoi trecutul. E firesc... Uneori tinerii au dreptate, alteori distrug tocmai ce este mai bun... Mi-e teamă pentru George... Uite ce fac dracii ăia acolo!“

Voi călăreați leii de piatră de la intrare, îi loveați cu o nuia și țipați. Alex a vrut să facă «schimb de lei». Tu n-ai admis. V-ați luat la bătaie. Ne-am ridicat amîndoi de pe bancă, abia am reușit să vă despărțim.

„Eu plec la piață !“ spune Amalia din ușă.

„Bine. Dacă găsești carne, ia vreo trei kilograme... să avem cîteva zile.“

„Cafeaua ți-o faci singur ?“

„Da. Mă duc chiar acum“ și Trifon se ridică din fotoliu, își încheie haina de casă — uzată pe la mîneci și gît — și se îndreaptă spre bucătărie.

Rămîne singur. Își lasă privirea spre ceașca de ceai cu margine aurie.

«...sala cu arme, canapeaua din piele cu spetează rotundă și ținte aurii... ne povestea despre război, ne arăta un desen și drumul pe care l-a parcurs pe jos, nu înțelegeam prea mult dar îl ascultam atenți, simțeam că e o „istorie“ adevărată. Scotea apoi decorația din cutia neagră cu pluș roșu, citea mai întîi în rusește, apoi

traducea şi ne arăta profilul ţarului. Noi îi ceream cele două fotografii : una reprezenta casa în care a locuit Principele Nicolae al Rusiei, iar în cealaltă era el, îmbrăcat militar, voluntar, cu o puşcă înaltă la picior, cu pieptul scos şi bărbia ridicată. Erau două fotografii groase, de carton, culoarea sepia, jos cu o iscălitură mare şi lăbărţată pe care noi o imitam fluturînd degetul prin aer. Punea decoraţia şi fotografiile la loc şi ne arăta armele : puşti, pistoale, săbii, baionete. Apoi sărea la celălalt capăt al lumii, ne vorbea despre locuitorii din America... iubea florile şi era preocupat de indieni !...

ne închidea pe fiecare într-o cameră şi ne spunea să ne gîndim la ceva, apoi să-i povestim ce ne-a trecut prin cap ; ne ţinea acolo pînă se înnopta... la început am bătut în uşă, îmi era frică, Alex nu spunea nimic, îl auzeam în camera învecinată, după un timp am renunţat să mai ţip ; m-am gîndit la o poveste pe care ne-o spusese tot el, încercam să fac alta nouă, mă jucam cu ce găseam prin cameră sau adormeam şi visam... mă trezeam cînd apărea mama îngrijorată de absenţa noastră şi enervată de nebuniile bunicului ; ne duceam din nou în sala cu arme, încercam să-i spunem „povestea cu visul" ; vorbeam amîndoi atît de repede încît nu înţelegea nimic, nu ne întrerupea, nici nu căuta să afle ceva, rîdea fericit ; voia să învăţăm să nu ne fie frică de întuneric, să ne obişnuim cu singurătatea, să gîndim sau să povestim un vis...

Alex trebuia să ducă baioneta pînă la grajd, s-o aşeze pe un butoi, să se întoarcă prin grădină — pe lîngă seră, printre florile din parc pe unde zburau liliecii — şi să ajungă în casă ; cînd intra în salon era alb de frică; mama se opunea acestui joc stupid, tata şi bunicul n-o ascultau ; eu trebuia să parcurg acelaşi drum, să iau baioneta şi să mă întorc cu ea... prima dată a fost în-

grozitor, era atît de întuneric încît fiecare copac reprezenta un om de care mă speriam ; îmi tremurau picioarele, respiram cu greutate, credeam că am rătăcit drumul dar nu abandonam ; brazii foşneau în parc, auzeam voci, strigăte, chemări ; în apropierea grajdului mi-am revenit ; am căutat butoiul, mîna îmi tremura atît de tare încît n-am găsit baioneta, credeam că Alex a minţit ; în sfîrşit am dat peste ea, am apucat-o de mîner, l-am strîns cu putere şi m-am întors pe acelaşi drum ; toată familia mă aştepta în salon, coborîse chiar şi George din mansarda lui ; eram mîndru dar nu puteam să vorbesc, Alex striga : „Vedeţi că am dus-o pînă la butoi !" Bunicul a venit spre mine şi s-a uitat atent la mîna în care ţineam baioneta, apoi a zis : „I-a fost frică de moarte. Uitaţi ce tare strînge mînerul baionetei ! I s-au albit degetele ! Ar fi lovit dacă ar fi fost atacat. Vă asigur ! Ai învăţat să te aperi, puiule !"... Ceilalţi m-au sărutat. Alex continua să ţipe, eu nu mă gîndeam decît la cuvintele lui şi mă întrebam: De ce să mă apăr? De cine?...

„Să zbori ! Să pluteşti cel puţin o palmă de la pămînt ! aşa spune bunicul. Şi să renunţi la jucăria cea mai dragă". Am dăruit un elefant şi alte cîteva jucării copiilor de pe stradă, la început am plîns, apoi mi-a plăcut. Dar nu reuşeam să zbor, să mă înalţ de la pămînt... Fusesem bolnav, ieşisem după cîteva săptămîni din casă, eram îmbrăcat cu o haină albă de blană, roteam cu degetele un nasture mare ; m-am dus la gard să mă uit pe stradă, îl aşteptam pe Alex care trebuia să vină de la şcoală, timpul trecea greu fără el, apoi m-am îndreptat spre sera cu flori, îl auzeam pe bunicul lucrînd printre straturi, fredona o melodie, am plecat mai departe ; am ocolit grajdurile şi am ajuns în grădină ; pomii erau înfloriţi, m-am apropiat de tulpina unui măr, voiam să iau cîteva flori... în clipa aceea s-a

stîrnit vîntul, porumbeii de pe grajd şi-au luat zborul şi au început să se rotească în jurul meu, bănuiau că le-am adus grăunţe... se formase un vîrtej care aduna petalele căzute din pomi, porumbeii mă ameţeau cu strigătele şi aripile lor care se loveau cu zgomot pe lîngă mine ; aerul încă rece al primăverii îmi lipea nările, poate eram slăbit din cauza bolii ; vîrtejul se apropia, îl vedeam, stîrnea praf, semăna cu o pîlnie cu vîrful înfipt în cer ; nu ştiam ce să fac ; m-am apucat cu mîinile de o creangă mai joasă a mărului şi cînd vîrtejul a ajuns la mine am simţit că mă înalţ de la pămînt şi încep să zbor ; florile mărului şi aripile albe ale porumbeilor rămăseseră undeva, jos, sub mine, mă uitam de acolo la ele, pluteam... bunicul m-a luat în braţe, i-am spus că am zburat, nu mă asculta, ţipam şi loveam cu pumnii în pieptul lui mare... m-a dus în casă şi m-a aşezat în pat ; a venit mama, i-am povestit şi ei ce mi se întîmplase ; m-a rugat să stau liniştit, făcusem iarăşi febră ; bunicul ştia că am zburat, era convins dar tăcea, m-a mîngîiat de cîteva ori pe frunte şi a plecat trist, parcă n-ar fi trebuit să încerc... Bobo, bunicul meu, el ne-a învăţat să visăm, să rămînem singuri, să ne apărăm, să dăruim şi să ne detaşăm pînă la anulare, el, care n-a ştiut să se apere de duşmanul de peste drum, el, care n-a renunţat la Pădurea Alba, el ne-a învăţat totuşi pe noi...»

„Am adus cafeaua, spune Trifon intrînd în cameră. Îi simţi parfumul ?“ bătrînul ridică ceaşca spre nări şi închide ochii, se aşază apoi în fotoliul de lîngă fereastră şi rămîne un timp nemişcat, cu privirea îndreptată undeva, pare un ritual pe care l-ar oficia înainte de a sorbi prima gură din lichidul brun.

„Rece nu e bună !“

„Cafeaua ?"

„Da. Strînge pleoapele și plescăie nemulțumit. Nu trebuia să mă reclame !"

„Cine te-a reclamat ?"

„Tatăl tău, Andrei. De ce n-ai vrut adineauri să vorbesc despre el ? !"

„Nu știu... L-am simțit aproape... L-ai cunoscut cînd era tînăr ?"

„Da. Era cu cîțiva ani mai mare ca mine și George. A urmat liceul militar și școala superioară, apoi a dat cîteva examene și a luat diploma de profesor de istorie. Îl întîlneam uneori la facultate. Andrei era altfel decît noi."

„De ce ?"

„Trăia la altă «cotă»... Într-o vară ne-am dus la regiment. La poartă, un gornist i-a anunțat sosirea. Mi-a plăcut sunetul acela de goarnă, nici azi nu-l uit, și bătrînul închide puțin ochii, parcă ascultă un ecou. Ne-a arătat caii și ne-a dus la manej. A încălecat. Se numea Lubin ! Era un cal negru, înalt, cu glezne subțiri, un pursînge. Călărea în jurul nostru, trecea în goană pe lîngă noi și ne speria. Stătea drept în șa, simțeam că se bucură. Ne-a arătat apoi premiile cîștigate la concursurile de călărie. Andrei era un tip tare, îi plăcea pericolul, trăia mereu pe muchie de cuțit, avea mult curaj... poate prea mult."

Se oprește, își aprinde o țigară, soarbe din cafea și rămîne pe gînduri.

„L-am întîlnit la o petrecere. Era cu Irina. Un ofițer, coleg cu el, Radu Nistor, a invitat-o la dans. După ce a terminat valsul, i-a oferit o cupă cu șampanie. Era

într-adevăr cald. Andrei, văzînd că întîrzie, a început s-o caute prin casă. A găsit-o pe terasă, cei doi vorbeau și rîdeau. Irina era tare veselă în seara aceea. Andrei l-a provocat pe Radu la duel. Am crezut că glumește. M-a rugat să-i fiu martor. Ca avocat și prieten n-am putut să-l refuz. Ne-am dus în pădurea Păulești. Radu a venit la ora stabilită. Era un bun trăgător, fusese pe front."

„Cum ? ! Tata l-a provocat la duel ?"

„Da... așa cum ți-am spus."

„Parcă îmi povestești întîmplări de pe timpul lui Pușkin ! În ce an era ?"

„Prin '30."

„Duelul era pedepsit de lege ?"

„Așteaptă ! Nu te grăbi ! Am încercat o ultimă conciliere, amîndoi au refuzat. Au ales două pistoale dintr-o cutie adusă de martorul lui Nistor. S-a hotărît ca fiecare să tragă un singur foc de la douăzeci de pași. S-au așezat spate în spate și s-a început numărătoarea. Andrei s-a deschis la gît, avea o tunică roșie, ținea arma în jos... Mi se părea că visez. Aș fi vrut să strig, să-i opresc... Cînd au ajuns la douăzeci de pași, s-au răsucit în loc și au rămas față în față. Nistor a tras primul. Nu l-a lovit... sau n-a vrut să-l lovească ? Nu știu ? ! Era rîndul lui Andrei. Întîrzia. Nu mai înțelegeam nimic. El l-a provocat la duel și tot el... Ținea pistolul ridicat. Nu trăgea. Era atîta liniște încît auzeam caii mîncînd iarbă prin crîng. N-a tras nici cel puțin în aer ; a aruncat pistolul și mi-a făcut semn să mă urc în docar. Am plecat. Nici azi nu înțeleg ce s-a petrecut în sufletul lui, parcă nu l-a mai interesat nimic din clipa în care adversarul și-a greșit ținta."

„Cei de la regiment au aflat ? L-au pedepsit ?"

„Da. A fost unul din motivele, nu singurul, care l-a determinat să părăsească armata."

„Cînd a demisionat ?"

„Prin '38, înainte de război. A fost concentrat dar nu s-a dus pe front."

Nu vorbesc o vreme.

„Primul care a plecat din Casa cu lei a fost George, reia istorisirea bătrînul. Intrase într-un grup de socialişti care organizau mişcările petroliştilor pe Valea Prahovei. Venea uneori la Cîmpeni, îşi oprise mansarda în Casa cu lei. Arghir redobîndise Pădurea Alba, sondele produceau din ce în ce mai mult, pe terenurile lui se deschideau noi puţuri. A plecat la Ţintea împreună cu fetele : Ana, Catinca, Maria şi Elvira. Pentru ei începea o nouă perioadă. Orleanu-Fier s-a mutat cu familia în Casa cu lei. Sperau că vor evita despărţirea Irinei de Andrei. Credeau că voi, copiii, veţi salva acest mariaj. Andrei şi-a cumpărat o casă în Tăbăcari şi s-a mutat acolo. A urmat divorţul. Avocat..."

„Ai fost dumneata."

„Da. Au făcut o convenţie ; tu, să rămîi la Irina, iar Alex să plece la Andrei. Trăiaţi despărţiţi, vă vedeaţi numai duminica. Eraţi fericiţi cînd vă întîlneaţi, ţipaţi şi alergaţi ca nişte nebuni prin parc. Într-o seară, cînd a venit Andrei, Orleanu l-a condus pînă la poartă. Au stat de vorbă. Noi ne uitam pe fereastră, mai speram într-o împăcare pe care numai bătrînul o mai putea obţine. Irina era bolnavă, a cerut s-o lăsăm singură. Bătrînul Orleanu s-a întors în salon, a deschis ceasul cu capace de aur, l-a măsurat îndelung şi l-a închis cu un gest încet şi trist. Dacă pe cadranul lui calculase întîl-

nirea și căsătoria lor, acum, același ceas, se dovedise neputincios. Timpul nu mai mergea în folosul lui..."

„Să știi că n-am găsit carne !" spune Amalia revoltată intrînd în cameră cu sacoșa în mînă.

„Bine-bine, Amalia ! Nu înțeleg de ce smucești ușa atît de tare ? ! și Trifon își scoate ochelarii cu o mișcare nemulțumit și își masează cu două degete locul roșu de pe nas. Pleci ?"

„Da. Vreau să mă duc la un prieten..."

„Te aștept mîine, și bătrînul zîmbește mulțumit și îl conduce pînă la ușă. Te aștept negreșit !" îi amintește el din prag.

Nu mai ninge. Zăpada de pe străzi pare rumeguș. Merge cu umerii strînși, cu bărbia în piept. Uneori se oprește, apoi, ca și cum și-ar fi amintit ceva important, pleacă mai departe cu pași mari și repezi, ca din nou să meargă încet, absent, privind aiurea, parcă ar fi uitat unde trebuie să ajungă. Intră la Expresul Lido. Mănîncă ceva, se încălzește puțin și pleacă. Ocolește Ateneul și coboară Calea Victoriei. Pe derdelușul de lîngă biserica Crețulescu, mai mulți copii se joacă cu sania. Se uită la ei. Un băiețel de vreo opt ani, se apropie de el. Îl privește atent, parcă l-ar cunoaște.

«...aș putea să-i ascult zile și nopți în șir, după aceea să rămîn cu trecutul în față, așa cum aș pune un pahar pe masă și m-aș uita la el și aș vrea să aflu dacă am reușit să mă eliberez... nu vrei să-i cunoști pentru a afla ce te-a determinat să ajungi aici, din contra, te afunzi și mai mult în trecut, în povești și legende, îți place să joci rolul de ratat „din motive familiale", rolul de victimă a noii societăți, să arborezi un aer dezorientat ! îți este mai ușor să-ți justifici lipsa de încredere și curaj... cînd toți luptă cu pistolul pe masă, tu te aperi prin „nevoia de trecut"... hm ! dacă nu știi să mori de

foame pentru o idee, n-o să ajungi niciodată, amice, să-ţi iei partea ce-ţi aparţine ! ai uitat ? ! puterea ! da ! este o idee ! crima ! arivismul ! minciuna ! sînt nişte idei ! dar libertatea faţă de trecut mi se pare idilică, nu mai interesează pe nimeni în ziua de azi ! nu mai înşeli pe nimeni !... noi toţi am avut bunici bravi şi frumoşi care au luptat în război şi au iubit femei superbe în rochii cu trenă ; noi toţi, dragul meu ! am avut părinţi care s-au bătut în dueluri şi au călărit cai pursînge, dar, zău, amice ! eşti prea romantic şi demodat ! nu mai poţi atrage atenţia prin acest *flash-back,* care poate fi un pretext artistic, dar nu este un mijloc prin care să-ţi ascunzi laşitatea şi neputinţa ! nu-i aşa... acum te vei duce la Aron sau acasă, dar n-ai plătit lumina, vei sta pe întuneric, ţie însă îţi place întunericul ! nu-i aşa ? îţi place să dormi, plonjezi în somn ca într-o apă binecuvîntată, scapi mai uşor de gîndurile care te sufocă, aşa ai procedat mereu, cînd erai încolţit spuneai : „aş vrea să dorm o zi, două, să mă trezesc cînd totul va fi rezolvat" ei ! vezi ! nu mai merge să-ţi pui plapuma pe cap şi să te joci cu lanterna în bezna dintre cearşafuri, aşa cum făceai cînd erai copil ! acum trebuie să-i apuci de guler ! să te simtă puternic ! să se sperie de tine ! altfel te împing în apă şi trec pe lîngă tine, căcăciosule!... şi încă ceva, stai ! n-am terminat ! ascultă-mă încă puţin ! accept trecutul nu ca refugiu, ci ca protest împotriva unui prezent care te refuză ! trecutul nu scorbură, ci afirmare! da ! asta da ! ar putea fi o idee pentru care ar merita să rabzi de foame cîţiva ani, cu o singură condiţie : să spui tot adevărul acelui trecut şi al acestui prezent ! tu însă îl ocoleşti din neputinţă, laşitate şi teamă... în tine zace o mare spaimă de care nu vei scăpa uşor...»

Se uită în ochii copilului ca într-un ochean întors. Îl mîngîie pe creştet şi pleacă mai departe.

14

AARON LOCUIEŞTE PE CALEA RAHOVEI, ÎNTR-O fostă prăvălie : o uşă la stradă şi un geam care a ţinut cîndva loc de vitrină, acum acoperit cu o draperie decolorată de soare.

Cîteva fete şi băieţi, un magnetofon care cîntă în surdină, iar într-un colţ un brad împodobit care ajungea pînă la tavanul pătat de umezeală. Doar atunci îşi aminteşte că e Ajunul Crăciunului. O tînără îi întinde

o mînă slabă, cu degete subțiri, obrazul prelung și zîmbetul straniu. Îi sînt prezentați și ceilalți, printre ei Florică, fericit că-l vede. Se strîng în jurul unei mese, improvizată dintr-o planșetă de desen așezată pe două scaune. Lumină puțină, atmosferă de boemă studențească. Aron începe să povestească despre Amanci, un prieten care a plecat în America, le arată fotografii și două scrisori din care citește cîteva paragrafe. Fetele pregătesc cina. Se ridică paharele. Cineva propune să cînte colinde. «O brad frumos», apoi «Steaua sus răsare», răsună în încăperea dominată de bradul uriaș. Iustin îi privește pe rînd ; chipuri tinere irizate de lumînările din brad ; nu le mai aude cîntecul, rămîne departe de ei... «Crăciunul, Dana la spital, o creangă de brad și cîteva bomboane poleite : o vîslă cu care să-mi fac loc printre ceilalți, o brad frumos ! o brad frumos ! și eu voi intra în calculele voastre ! țineți cont de mine ! steaua sus răsare ca o taină mare, steaua luminează...»

„De ce n-ați cîntat cu noi !" i se adresează tînăra cu mîini frumoase.

N-are timp să-i explice, Aron o invită la dans. Înaltă, șolduri mici, picioare proporționate, se mișcă în linii unduioase fără nimic lasciv sau insinuant ; se răsucește în jurul brațelor puțin ridicate ce par lumini tremurătoare care i se așternîn jurul gîtului și al pieptului ; din cînd în cînd izbucnește în rîs, bucuria se stinge brusc, furată de ritmul drăcesc. Îl privește tot timpul, parcă ar dansa pentru el.

„Să-ți povestesc ce mi s-a întîmplat noaptea trecută, spune Aron după ce s-a terminat melodia. Dormeam buștean ! Aud pe unu' cum se izbește în vitrină. O bucată de geam sare jos, se face țîndări, prin spărtură zăresc mutra unuia. Se zgîia la mine în pat. Sar din așternut, deschid ușa și-l văd cum aleargă pe stradă. Se

speriase mai rău decît mine ! Vino să-ţi arăt !" şi amîndoi se apropie de geamul spart, înlocuit cu o hîrtie albastră.

„Vrei să-mi spui ceva ?" îl întreabă Aron cu un aer conspirativ.

„De unde ştii ?"

„Am simţit. Altfel n-ai fi venit la mine."

„Am fost şi altă dată, şi Iustin roteşte privirea în jur. Ai făcut din prăvălia asta o adevărată «scenă» !"

„Cu cortina trasă ! Ha-ha !"

„Ştii să rîzi, ai un brad de Crăciun şi o fată frumoasă ! Ce vrei mai mult, bătrîne ? Eşti mai liber decît oricare altul dintre noi !"

„Hai-hai ! Ştiu cîte parale fac, bărbate ! Spune ce te doare !"

„Vreau să merg cu tine..."

„La nasturi ?"

„Da."

„S-a făcut ! De mîine sîntem sculptori în mase plastice ! Priveşte ! ia de jos o statuetă din reziduuri sudate — care căpătase forma unui animal alergînd cu capul dat pe spate — şi i-o arată cu un aer ironic-important. Aşteaptă-mă mîine la ora opt la Sfîntu Gheorghe."

Florică se apropie de ei.

„Sînt greier, dorm prin străini ! şi-l arată cu capul pe Aron. La vară să veniţi la mine, vă odihniţi pe o pătură întinsă la umbră !"

Iustin le strînge mîna, vrea să plece neobservat de ceilalţi. Aron îl conduce pînă în stradă, îi arată din nou pe unde a fugit nenorocitul care i-a spart cu capu' vitrina. Comentează cu glas tare. Din prăvălia alăturată, Frizeria lui Jak, ies doi bărbaţi care aruncă o privire în direcţia arătată de Aron.

„Cine a fugit ? !" întreabă unul dintre ei aranjîndu-şi părul sub căciulă.

„Cum ? Nu l-aţi văzut ? A luat un portofel de aici şi... Nu era cumva al dumneavoastră ?"

„Ba da ! Al meu era ! spune glasul de sub căciulă. Se vede treaba că... l-am pierdut cînd am intrat în frizerie !"

„Fugiţi după el ! A luat-o după colţ ! Hai ! Ce mai staţi !"

Cei doi dispar cu paşi grăbiţi. Aron şi Iustin izbucnesc în rîs.

O casă mică de la marginea oraşului, cu verandă şi perdele albe la ferestre ; curtea pietruită cu bolovani de rîu, la mijloc cişmeaua înfăşurată cu paie să nu îngheţe.

„Aici stă şefu', zice Aron. Atelierul e în dreapta."

Acoperiş din ţiglă, cîteva geamuri scunde şi între ele o firmă de lemn : «Atelier», mai jos un cuvînt şters de ploaie : «Cooper» iar sub el : «Secţia Nasturi». Intră. La o masă, un bătrîn cu ochelari : faţa rotundă, bine bărbierită, piele catifelată, un aer de distincţie ; îmbrăcat cu o pufoaică şi cămaşă cu dunguliţe negre închisă cu un nasture la gît. Aron îl prezintă pe Iustin. Bătrînul, fost judecător la Înalta Curte de Casaţie, ascultă povestea lui Aron care pare să nu se mai sfîrşească, la urmă spune scurt, cu un surîs complice :

„De ce te străduieşti atît ? Poate să rămînă. Arată-i cum se fac nasturii !"

Se duc în vestiar. Aron deschide un dulap, scoate hainele de lucru. Iustin îşi dezbracă paltonul. Intră în atelier. O încăpere nu prea spaţioasă, cu patru prese manuale. La cele din fund, doi tineri îşi întorc privirea şi răspund la salutul lor.

„Vino lîngă mine, spune Aron scoţînd din buzunar nişte mănuşi uzate, apropiindu-se de o presă. Aici, a munci înseamnă a trage. Totul se rezumă la felul cum tragi roata asta. Iei din sac polistiren şi îl torni în pîlnie pînă ajunge la rezistenţa electrică. Nu trebuie s-o încălzeşti prea tare şi nici să se răcească... cu timpul o să înveţi şmecheria. Polistirenul topit intră în matriţă şi în momentul în care ai tras roata, matriţa s-a închis şi ai produs zece nasturi. Răsuceşti invers roata, scoţi cu penseta nasturii de pe fagure... Atenţie ! Sînt fierbinţi ! Îi laşi puţin, apoi îi arunci în cutia de carton. Ridici din nou braţele, tragi roata... nu roata istorică şi nici cea a destinului ! Ha-ha ! Te apleci cu tot trupul pe ea, apoi învîrţi în sens invers, să nu ameţească şi ai gata altă producţie de zece nasturi. Ai înţeles ?"

„Nu e prea complicat", răspunde Iustin privind admirativ mişcările lui Aron care se succed cu rapiditate.

„Două lucruri sînt esenţiale : rezistenţa să fie mereu caldă şi să-ţi dozezi forţa. Roata e parşivă ! O ştii doar ! Imediat te trînteşte la pămînt ! Pune şi tu mîna !"

Apucă roata şi zîmbeşte neîncrezător.

„Atenţie ! sare Aron, temător să nu greşească de la început. Cînd ai terminat cursa mai strîngi puţin, matriţa trebuie să se închidă perfect, altfel nasturii ies cu franjuri. Aşa ! Acum în sens invers. Penseta ! Şi iată primul rezultat al roţii simbolice !"

„Ia mănuşile astea !" i se adresează tînărul care îl urmărise tot timpul.

„El e Şerban, zis Luptătoru. Face lupte greco-romane, îl prezintă Aron. Priveşte cum trage el roata ! Mişcă doar braţele, picioarele nu se dezlipesc de la pămînt. Aşa Anteu ! Încă o dată !"

„De unde ai mai scos-o şi p-asta ? se adresează celălalt, Florian, care se apropie de ei.

„Nu știi cine a fost Anteu ? Incultule !"

„Mai bine dă-mi o țigară !" — înalt, voinic, îmbrăcat doar într-un maiou. Vrea să lucreze la noi ?"

„Da", și Aron scoate pachetul cu țigări și îl servește.

Iustin le strînge mîna, mai întîi lui Șerban, apoi lui Florian care îl măsoară atent : privire curioasă, severă, țigara în colțul gurii, un ochi strîns din cauza fumului.

„Cu ce te ocupi ? îl întreabă Florian.

„Eu ? întreabă surprins Iustin de parcă în aceeași clipă ar fi aflat totul despre el.

„Arăți ca un om cu carte. Nu ți-e locul aici !"

„...am lucrat șofer pe basculantă, la un șantier ...am plecat", spune el revenindu-și.

„Te-ai săturat de noroiul de la țară ! Las' că știu io ! Nu trebuie să-mi explici ! sare Luptătoru, ca și cum i-ar fi înțeles «secretul» ; toți cei care lucrează aici au secretul lor. La noi se cîștigă o pîine frumoasă."

„Cam arsă !, i-o retează Florian. Sînt sudor, lucrez în schimb, orele libere le petrec aici, vreau să-mi cumpăr casă. N-ai făcut cumva pîrnaie ? !"

„Ascultă, mă, Floriane ! Ce te iei de el !" sare Aron.

„Am întrebat și eu. Fără supărare ! Nimeni nu vine de plăcere în putoarea și căldura asta !" încearcă el să explice.

„Hai, Iustine, să ne vedem de treabă !" și Aron îl trage de mînă vrînd să încheie discuția.

Luptătoru începe să fluiere. Florian bea puțină apă și continuă lucrul. E din nou liniște, se aude doar zgomotul roților care se învîrtesc scrîșnind de fiecare dată.

„Spune-mi, Iustine... tu chiar vrei să muncești aici ?" îl întreabă Aron în șoaptă.

„De ce crezi că am venit ?"

„Să vezi cum e... Cînd sînt puse în funcțiune toate cele patru mașini, nu se poate respira ! E un infern ! Crezi că vei rezista ?"

„Încerc. Ce vrei să mai știi ? Spune fără ocolișuri !"

„De ce nu te-ai dus la Simion ? Ți-a promis un post de economist. Poate ai fost și..."

„Nu. N-am fost."

„Ai o țigară ?" îl întreabă Luptătoru pe Aron.

Îi întinde pachetul nemulțumit că a fost întrerupt.

„Dacă o să fumăm atît... n-o să ne mai tragem sufletu' !" zice Florian cu vocea lui bine timbrată, autoritară.

„Tu ai fumat adineaori. Eu n-am dreptul ?"

„Ai, dar nu vrei să deschidem geamurile. Zici că-ți răcesc mușchii și nu mai poți să te duci la antrenament. Asta-i ! Stăm aici ca niște cloști, în mirosul ăsta de paie clocite !"

„După ce termin țigara deschidem ferestrele", mormăie Luptătoru.

„...ziceai că nu te-ai dus la Simion", reia discuția Aron, trăgînd cu furie de roată.

„Dacă nu pot să fiu ceea ce sînt, prefer să nu fiu nimic..."

„Te-aș înțelege dacă ar fi vorba de cîteva luni, dar examenul ăla se va ține peste doi ani ! Ce faci pînă atunci ? ! La Simion aveai o situație... Nu cumva ai cedat ?"

„Poate..."

„Cine îți garantează că peste doi ani vei intra în magistratură ? Mai crezi în promisiuni ? ! Rămîi toată viața pe cracă... Acolo ai fi fost economist, erai totuși cineva, aici... Am impresia că ai abandonat lupta, nu te mai interesează nimic. În loc să încerci să te salvezi, cazi și mai jos, Iustine. De ce taci ?"

„Știi ce-nseamnă să faci opt ore o muncă de care ți-e silă ? Și a doua zi la fel... la nesfîrșit. Nu mai suport ! Mă sufoc, Aroane ! Mă sufoc !"

„Dar aici ? În mirosul ăsta ?"

„Aici nu trebuie să gîndesc... să scriu adrese și dări de seamă în care uneori trebuie să mint ! Batjocura creierului e mai greu de suportat decît a brațelor ! Aici trag la roată, mintea îmi rămîne liberă... pot să fug unde vreau, în urmă cu treizeci de ani..."

„Și cît timp crezi că vei rezista în atelierul ăsta ? ! Privește-i ! Sînt obișnuiți, nu muncesc de azi sau ieri... Eu la fel."

„Nu știu... cînd voi obosi, va fi cel mai bine. Un om-mașină ! Idealul, bătrîne ! Dar nu mi-am prostituat mintea !"

„Hai ! Lasă glumele !"

Nu mai vorbesc un timp. Trag pe rînd la roată. Aron îi arată prin semne ce să facă, cînd să intervină. După fiecare zece nasturi scoși din presă, Iustin zîmbește și îi face cu ochiul, parcă ar vrea să-i spună : «Vezi ce meșter bun sînt !».

„Și în fond care-i greșeala ta ?" mormăie Aron vrînd să-l înțeleagă mai bine.

„Sînt mai multe..."

„Spune-mi !"

„Nu știu."

„Cum nu știi ? !"

„Cineva trebuie să plătească. Fii atent ! Rezistența e prea încălzită ! Vezi c-am prins mișcarea, bătrîne !"

„Ce să plătească ?"

„...sînt fiul lui, era tatăl meu, familia mea..."

„Și el ce-a făcut ?"

„Nimic. A murit înainte de a-și ispăși pedeapsa."

„Avea vreo pedeapsă... adică..."

„Nu știu. Încerc să aflu. Poate caut ceva fără sens. «Asta a fost atunci, acum nu ne mai interesează !», vor zice unii. Oricum, cineva trebuie să achite nota în contul lor. De ce n-aș fi eu ?"

„De ce tu ? Nu ești vinovat cu nimic !"

„Nici tu nu ești vinovat că beţivul ţi-a spart geamul. Și totuși... trebuie să scoți banii din buzunar și să pui geamul la loc pentru că trăiești acolo."

„Da. E adevărat, trăiesc acolo..."

Aron trage puternic de roată, scoate nasturii calzi, îi așază pe o placă de metal să se răcească, apoi îi aruncă în cutia de carton cu atîta furie încît se desprind imediat din firele ce-i leagă unul de altul. Iustin se îndreaptă spre ușă.

„Pleci ?"

„Nu. Vreau să respir puţin aer curat."

Trece pe lîngă bătrînul care nu-și ridică privirea din registrele lui, deschide ușa și iese afară. Se sprijină de zid, trage aer în piept și ridică ochii spre cer. Abia acum simte ce miros greu e înăuntru. Se teme la gîndul că nu va rezista. Inima îi bate cu putere în tîmple. Inspiră de cîteva ori, se îneacă, tușește mult pînă la epuizare. Se liniștește treptat. Deodată, din casa învecinată se aud cîteva acorduri de vioară. Parcă ar fi aflat fără voia lui un secret. Cei din atelier nu aud din cauza zgomotului preselor. E singurul care se bucură de cîntec. Își imaginează o siluetă ce s-ar desena în spatele geamului, vede mișcările brațului, chipul necunoscut, părul care se leagănă în ritmul melodiei. Notele se frîng brusc. Vioara nu se mai aude. Are impresia că totul a fost o născocire a minții rătăcite din cauza oboselii. Se întoarce în atelier, se apropie de Aron.

„Cine-i fata ? Am auzit-o cîntînd la vioară."

„De unde știi că e o fată ? Ai văzut-o ?"

„Nu. Am zis și eu..."

„Să n-audă ! și Aron face un semn cu capul spre bătrînul din camera învecinată. E fiică-sa, studentă la conservator... Toți o iubim !"

„Doctoru nu mai vine azi ! zice Florian după un timp. Șefule ! De ce să stea de pomană mașina patru, mai bine să lucreze cineva ! Uite ! A prins mișcarea !" și arată spre Iustin.

Bătrînul aruncă o privire spre ceas și se apleacă spre programul afișat pe zid.

„Da. A întîrziat aproape două ore... Dacă vrei să te apuci de lucru, te pontez de azi. La noi se plătește la normă."

„Scoate-ți haina și dă-i bătaie", zice Aron, la început mulțumit, apoi puțin îngrijorat, parcă ar fi început prea repede o muncă atît de grea.

Muncește cu efort calculat, știe că trebuie să păstreze o clipă de odihnă după fiecare mișcare ; nu încordează prea mult brațele, se ajută cu tot trupul, a învățat cînd era șofer, acolo «a tras» la volan, la început se oprea uneori, pretexta că verifică ceva la motor cu toate că habar n-avea de mecanică, cu vremea și-a obișnuit mușchii și nervii, cîștiga la fel ca cei care lucrau acolo de cîțiva ani.

«...apasă încă o dată, așa, matrița să imprime definitiv forma... fii atent și relaxat ! ascultă vioara... dacă n-ar fi atît de cald și n-ar mirosi atît de greu, ar fi de suportat... urmărește cît faci cursa, cît ridici brațele ! dacă schimbi poziția mîinilor trebuie să imprimi roții o altă forță... să nu obosesc, să nu mă fac de rîs în fața lor... poate și ei o aud pe „fata cu vioara", ea știe că noi ne gîndim la ea, ea știe înaintea a patru bărbați și de aceea cîntă pentru noi ; dacă pot s-o ascult înseamnă că am deprins mișcările, că pot să mă gîndesc și la alt-

ceva şi n-am uitat de mine... un pendul se ridică la punctul maxim, dacă mai întîi a ajuns la limita inferioară, şi eu poate n-am îndurat destul, numai cînd voi fi la limita de jos voi încerca să mă ridic, dacă nu va fi prea tîrziu, e totuşi o lege a mişcării... sau poate e numai un joc în care sîntem prinşi, ne legănăm voioşi pînă în clipa în care sîntem azvîrliţi cu capul în jos şi altul ne ia locul... cineva totuşi se amuză de strădania pe care o depunem toţi pentru a ne urca în leagăn ; esenţial este dacă accepţi „jocul pendulului" şi dacă acest balans, care nu duce nicăieri, merită să fie acceptat ; întotdeauna apare însă o floare sau o vioară ce te face să crezi că nu e atît de greu şi suporţi orice, de la oricine ; pendulul se va mişca după voinţa lui, roata se va învîrti cum va dori, eşti determinat, manevrat...»

Uşa de la intrare e pocnită cu zgomot. Sunetele viorii dispar. Îşi face apariţia un bărbat mărunt, robust, cu nas acvilin şi cu un sac de sport pe umăr. Se uită încruntat spre Iustin care lucrează la maşina lui.

„P-ăsta cine mă-sa l-a adus aici ? !" se adresează el furios şefului.

„Ai întîrziat două ore !" zice bătrînul cu glas răstit.

„Eu te-am întrebat de ce lucrează ăsta pă maşina mea ? ! Cine răspunde dacă arde rezistenţa ? Dacă strică matriţa ? Scade-mi din bani cît am întîrziat, dar nu pune pă altu' în locul meu !"

«...cum să mă apăr în faţa brutei ? să nu simtă că mi-e frică, dacă va pune mîna pe mine să-i prind privirea, acolo văd dacă vrea să mă izbească şi eu să fiu primul... nu pot, nu pot să lovesc în cineva chiar dacă...»

„Aici nu e piață să vii cînd vrei ! spune răspicat bătrînul. Ai o normă pe care trebuie s-o îndeplinești ! Azi nu mai lucrezi !"

„Pe mine să nu mă iei cu lozinci d-astea, șefule ! Cît am făcut luna trecută ? De ce taci ? Am depășit norma cu patru mii de grosuri ! Mai bine spune-mi cine l-a adus p-ăsta aici ?"

„Eu", răspunde sec Aron.

„Și eu i-am aprobat începerea lucrului", continuă bătrînul cu aceeași fermitate.

„Nu trebuie să dați atîtea explicații, rostește Iustin cu voce calmă. Las imediat mașina. Vreau totuși să știu de cînd sînt «ăsta» cu dumneata ? !" și face un pas spre el.

„Lasă chestiile astea ! Ce te-nghesui așa ? !" și-l împinge cu mîna stîngă, iar cu dreapta își ia sacul de sport de pe umăr cu un gest smucit, amenințător.

„Să nu mai îndrăznești să mă împingi vreodată ! zice printre dinți Iustin și cu furia disperată a timidului îl apucă de guler și îl trage spre el ; fețele lor sînt numai la o palmă : una surprinsă, cealaltă albă, capabilă de orice. Mă numesc Arghir și de azi așa să-mi spui !"

Florian a stat tot timpul rezemat de presă. S-a uitat la ei, parcă îi făcea plăcere să-i vadă încăierîndu-se ; se apropie cu pași legănați, cu un aer flegmatic.

„Voiam de mult timp să-ți spun, Doctorașule, că m-am săturat să-ți văd mutra și să-ți ascult laudele ! Ai dat buzna aici și l-ai luat la mișto, fără să întrebi nimic. Te crezi ca nimeni altul, Doctorașule ! Ar fi bine să te cari ! Mîine o să mai vedem noi cum stau treburile ! Ai auzit ?"

„Tu ești șef aici ? Aha ! Înțeleg ! Ați făcut gașcă împotriva mea ! Cîștig mai bine decît voi ! Așa e întot-

deauna, cînd unu' e mai destoinic, ceilalți îl trag la pămînt !"

„Ascultă, puișor ! Nu pune problema așa ! Prima la mînă : am aflat că nu ești doctor. Ești felcer ! Ai făcut pîrnaie pentru că ai umblat pe la părțile dulci ale femeii ! A doua la mîna : nu e vorba de banii cîștigați sau de vrednicia ta, ci de faptul că ești mincinos și turnător. Nu poți să trăiești dacă nu te uiți în dreapta și stînga. Tot timpul : «Tovarășu Radu în sus ! Tovarășu Radu în jos». Intervenții, sforării, aranjamente ! Acum ai înțeles ? ! Sacul e al dumneavoastră ?"

„Șefule ! Ce ai de zis ? ! Cine răspunde de unitatea asta ? ! Crezi că tovarășu' Radu va fi de acord ? !"

„«E vremea pilelor !» Așa strigai p-aci !" i-o retează Florian cu același calm.

„Trebuie și aprobarea lui ! continuă el agitat. Poți să arunci un om numai așa... numai că vor „dumnealor»?!"

„Întîrzii mereu. Nu ești cinstit ! Oameni se găsesc !" și bătrînul arată cu capul spre Iustin.

„Ahhaa ! Iată motivul ! A apărut domnul cu maniere elegante ! Un proletar care nu suportă cuvîntul «ăsta». Cred că ești un pui de burghez dat afară din facultate ! Te ascunzi aici ! Ia arată-mi palmele. Priviți ! N-a muncit niciodată ! Primeai banii de la babacu ! Proprietarul unei fabrici sau vreun ticălos de magistrat ! Vezi mîinile mele ! Cînd o să le ai și tu la fel de bătătorite, o să-mi iei locul ! Pînă atunci du-te în p... mă-ti !"

Fața congestionată, părul răvășit, sufocat de furie ; se apleacă, ia de jos sacul de sport, se ridică și în aceeași clipă îl izbește cu capul în gură.

Se sprijină de zid, totul se învîrtește, duce mîna la gură, ceva cald și sărat își face loc printre dinți. Cineva îl duce spre chiuvetă, nu poate ajunge, e prea departe. Se clatină. El însuși un pendul. Mișcare amețitoare în

jos, alunecare în adîncuri. Sub ochi faianța albă a chiuvetei. Pete roșii. Multe pete roșii. Robinetul. Șuvoiul de apă. Cînd petele roșii ajung pe suprafața albă, iau o formă alungită, se subțiază treptat, apoi sînt furate de apă. Ridică mîna, se spală pe față. Vîră capul sub robinet și balansul se oprește ca un scrînciob frînat brusc, cînd sîngele ți se urcă în cap și stomacul se oprește sub limbă, apoi totul coboară în tine, se așază la loc. Se sprijină cu ambele mîini de chiuvetă și se ridică. Nu vede decît peretele alb și un ciob de oglindă. Se răsucește.

Doi bărbați îl bat pe al treilea care stă ghemuit, cu capul între genunchi. Îl izbesc cu pumnii, cu picioarele. Ar vrea să-i oprească. Nu-l ascultă nimeni. Nu-l aud. Și-a apărat bucata de pîine, cum a știut, ca un ticălos, dar nu trebuie bătut ! Cei doi îl aruncă afară din atelier așa cum azvîrli un balot. Pe scîndurile murdare rămîne doar sacul de sport, balon dezumflat, inutil, murdar. Îl privește îndelung. I se face scîrbă.

„Ți-a spart gura ! zice Florian apropiindu-se de el. E lovitura cea mai tîmpită ! Se bate ca pe maidan ! Cine l-o fi învățat să lovească cu capul !"

„M-a mușcat, porcu' !" mîrîie Luptătoru uitîndu-se la mîna stîngă.

„O roată de făcut nasturi se cîștigă greu !" și Aron zîmbește, parcă vinovat de tot ce s-a întîmplat.

Se mai comentează un timp, apoi se îndreaptă fiecare spre mașina lui. E liniște. Nu se aud decît roțile care scrîșnesc surd. Deodată, cîteva voci răsună afară. Bătrînul explică cuiva cele întîmplate. Apare o femeie plină la trup, urmată de un bărbat bine îmbrăcat.

„Tovarășa directoare Puica și contabilul șef Radu" îi șoptește Aron.

Bătrînul continuă să povestească, vocea îi tremură de enervare, dă noi amănunte, arată cu mîna spre Iustin și explică cum „a fost lovit cu capul în gură".

„Să vină mîine la centrală să-și facă formele", spune femeia cu tonul celor care știu să ia hotărîri, apoi ies amîndoi.

Din nou tăcere. Fiecare lucrează preocupat de gîndurile lui. Florian se duce la geam, se apleacă să vadă ceva prin fereastra joasă și strîmtă.

„Pleacă la școală !" șoptește el.

Toți vin lîngă el. Iustin îi imită, vrea să facă o pauză, să se odihnească puțin : îi vîjîie capul, îl dor brațele. O tînără trece cu pași elastici prin curte. Ține în mînă o vioară. Nu-i zărește chipul, atenția îi este atrasă de mișcarea brațului. Închide poarta, nu se uită înapoi, dispare de-a lungul străzii. Se întorc pe rînd la mașinile lor ; fețele sînt acum luminate de o bucurie ce pare un rînjet. Roțile se învîrtesc din nou. E cald. Miroase a copită arsă. Aerul e din ce în ce mai rar. Se deschide geamul. Frigul de afară năpustește înăuntru, aburii se precipită pe ziduri. Picături mari cad pe obrajii lor crispați de efort. Fereastra se închide. Încăperea devine un cuptor încins în care patru oameni muncesc mai departe în tăcere.

«...ajută-te cu tot trupul ! cît mai puțin efort al brațelor... te miști ca un robot ! să nu cazi în genunchi și fii atent la rezistență ! să nu se încălzească !... ai făcut doar cîteva sute de nasturi !... legăna brațul în care ținea vioara, „eternul balans", poate se află în aceeași zodie ; gîndește-te la ea, încearcă să uiți ce faci, să uiți că ești atît de sleit, să uiți unde ești și cine ești ; un exercițiu care trece prin realitate și ajunge într-o ficțiune care se numește : viața ta... trebuie să reziști încă puțin, pînă se va opri unul dintre ei... și buzele astea mă sufocă,

două clătite umflate sub nas, dar de ce să nu-i spui lui Aron că eşti sfîrşit, că vrei să te odihneşti ?... sînt sigur că va înţelege că nu poţi mai mult... încă o dată ! învîrte roata încă o dată ! fii atent să nu cazi în genunchi, şi nu mai gîfîi ! strînge dinţii ! aruncă aerul ! hai ! nu ţi-au ieşit ochii din cap ! n-a crăpat nimic în tine ! doar atunci să spui că te opreşti ! mişcă-te mai departe ! ridică braţele ! aşa ! încă o dată ! respiră pe gură, trage puternic aerul chiar dacă e scîrbos ca un rahat... roata trebuie învîrtită mereu ! hei ! ce faci ? nu vezi ? ! roata nu mai e roată, «nimic nu vine, nimic nu pleacă, nimic nu se schimbă», doar nasturi, atît, nasturi albi şi negri şi fiecare fibră a muşchilor mei care se strîng pe roată pentru a crede că se învîrte, ea însăşi un pendul care nu duce nicăieri şi încă o dată braţele sus, apoi jos, chiar dacă ajungi cu genunchii pe podea, te ridici repede ca ceilalţi să nu observe... hai ! hai ! nu sta pe loc ! dacă mai faci un pas atunci cînd crezi că eşti la capătul puterilor, îţi vei cîştiga dreptul de a avea o roată, de a sta singur în scrînciob, vei înceta să-ţi fie mai frică de cineva şi în special de puterea din tine care se vrea distrusă...»

„Cum te simţi, Iustine ?“ îl întreabă Aron ştergîndu-şi sudoarea de pe faţă.

„Bine, bine...“

„Cred că n-ai obosit ? Te văd în formă !“

„Nu, n-am...“

„Mai tragem puţin şi ne oprim ! Să cîştigăm trei sutare ! Ce dracu !“

„Bine. Mai tragem... mai tragem...“

„Bea o gură de apă ! Ce-i cu tine ? !“

15

„ŞI DE OCTAV CE MAI ŞTII?“ ÎNTREABĂ Iustin.

- Nu-i răspunde. E în bucătărie, găteşte ceva la aragaz. Iustin o priveşte prin uşa deschisă a sufrageriei-salon amenajată în fosta debara. Pe pereţi, farfurii din Maramureş. Pe masă o fructieră într-un suport din argint care imită un coşuleţ de nuiele. Trece vîrfurile degetelor de-a lungul lor, simte firele subţiri şi delicate de argint care

îi provoacă un sentiment de liniște și odihnă ; ar putea să aștepte ore întregi răspunsul care plutește ca un ecou între ei.

„Îl văd destul de rar, spune mătușa Liz într-un târziu. De ce mă întrebi ?"

„Mi-a procurat un medicament... aș avea nevoie..."

„De ce a fost nevoie de introducere ? Crezi că nu te-am simțit ? ! și glasul ei capătă un ton autoritar. Pentru Dana ?"

„Da."

„Bine. Lasă-mi rețeta. Cum se mai simte ? Tot în spital ?"

„Da."

„Ce gînduri ai cu ea ?"

„Nu știu... Aștept să se rezolve într-un fel."

„Cine să rezolve ?"

„Timpul."

„Nu e bine să lași totul pe seama timpului ! Poate ar fi bine să intervii !"

„Nu pot..."

„Te înțeleg. Nu te speria ! N-o să-ți dau sfaturi ! zîmbește și își îndreaptă spre el o privire binevoitoare. Gustă puțin cașcaval, friptura e gata imediat... De ce n-ai mai venit pe la mine ?"

„Am avut de lucru..."

„Ți-ai reluat serviciul ?"

„Da."

„Cum merge ? Ești mulțumit ?"

„Da. Foarte mulțumit !"

„La Baroul de avocați sau la întreprinderea de electricitate ?"

„Nu... În altă parte."

„Dă-mi, te rog, din sertar, o lingură de lemn ! Cîștigi bine ?"

„La normă ! Cît faci atît cîștigi !"

„Cum la normă ?, ia lingura și îl privește cu ochi pătrunzători. Unde ?"

„La nasturi."

„Ce fel de nasturi ? ! Îi faci tu, cu mîna ta ?"

„Da. Lucrez la o presă care produce nasturi albi și negri pentru cămăși și salopete. O meserie onorabilă obținută după ce am primit o lovitură în gură și am văzut apoi o fată cu o vioară !"

„Lasă glumele ! Bați cîmpii ! Friptura e gata !"

Se așază la masă, bătrîna taie carnea în felii subțiri, cu multă dexteritate. Aduce o sticlă cu vin și toarnă în pahare. Începe să-i povestească despre vecini și procesele pe care le are cu ei.

„Nu pot să-mi pun mîinile în șolduri și să țip ! spunea ea contrariată. Mă retrag în chiliile astea. Încui ușa și tac ! Ce să fac ? Sînt proprietăreasă, n-am niciodată dreptate !... Cafeaua o bem în casă."

Trec prin baie și intră în camera de dormit. Iustin își îndreaptă ochii spre fotografia lui Ștefan Orleanu-Fier, îl privește îndelung ; se așază într-un fotoliu orientat cu fața spre el. Bătrîna se lungește pe canapea, ia ceașca de cafea, gustă puțin, o savurează cu pleoapele închise. Pendula bate de două ori : sunete pline, rotunde, moi.

„O aveam și în Casa cu lei, și Liz ridică ochii spre pendula cu cifre arabe ; la mijloc un desen : un bufon îmbrăcat într-un costum pestriț, parcă ar vrea să oprească indicatoarele cu mîna înălțată spre ele, să facă o festă timpului. După ce familia Arghir a plecat la

conacul de la Ţintea, spune Liz, ne-am mutat cu toţii în Casa cu lei. Orleanu şi-a aranjat biroul la parter, în vechea sală de arme a lui Arghir. O masă, globul terestru, scaunul rotativ şi casa cu bani, nimic mai mult. Olimpia, la fel de frumoasă şi tăcută, avea grijă de noi cu acea ştiinţă de a nu uita pe nimeni, de a nu-şi pierde prestigiul şi poziţia unei adevărate doamne care avea de înfruntat dominaţia bătrînului Orleanu. Emilia şi Nicolae Hălmăgianu locuiau la parter, în camerele din faţă. Nicolae cîştiga bine — pămînturile cumpărate de Orleanu de la Arghir s-au dovedit bogate în petrol —, era directorul rafinăriei Columbia şi deţinea majoritatea acţiunilor. Ehei ! Bani frumoşi ! Verona şi Matei Rucăreanu ocupau odăile de la etaj. El era intelectualul familiei. Ca profesor de botanică se străduia să refacă sera cu flori a lui Arghir care lăsase acolo multe plante. Moruzov ne dădea lecţii de pian şi vioară, ne spunea glume şi intenţiona să scrie o carte cu anecdote. Orleanu se retrăsese din afaceri, el însă îl dirija pe Nicolae şi în special pe Emilia. În ea simţea «vigoarea Orlenilor» care va continua după moartea lui să se ocupe de afaceri, să administreze banii. Leon Steiner slăbise mult, se văita de reumatism şi era îngrijorat de «mişcarea din Germania». Fina Cocoşel murise, rolul ei de peţitoare încetase, toate fetele lui Orleanu erau măritate... de la Bogdan nu avea ce să aştepte. El a fost primul bărbat pe care l-am iubit. Dar... mai întîi trebuie să-ţi povestesc despre George Arghir... Vezi tu, Iustine ! Atunci amîndoi existau în viaţa mea...

George şi-a păstrat mansarda în Casa cu lei. Venea din cînd în cînd şi dormea acolo. Avea o viaţă dezordonată. Ştiam că face politică, intrase în anumite cercuri cu scopuri precise. Tu, Iustine, eşti pentru mine un copil, nu vreau să te mint spunîndu-ţi că George mi-a fost

indiferent. Mi-a plăcut ! Mi-a dat să înțeleg că mă iubește și venirea lui în mansardă e doar un pretext să mă vadă, să stăm de vorbă. George era opusul lui Bogdan. Instruit, rafinat, îmi plăcea să-l ascult... Ochelarii cu multe dioptrii îi dădeau o aparență de incertitudine, mereu palid, vorbea cu glas încet, nu folosea idei și cuvinte din cărți cu toate că citise mult. Judeca cu asprime familia. Îl prețuia pe Arghir pentru virtuțile lui militare dar nu uita că e mare proprietar. Pe Orleanu îl considera mai periculos : abil și greu de învins. Prevedea cu atîta claritate sfîrșitul familiei noastre, încît mă îngrozeam. Dacă n-aș fi trăit anii care au urmat, n-aș fi putut înțelege puterea lui de a intui oamenii și evenimentele. Într-o zi m-a rugat să-l ajut la ceva... mi-a spus deschis despre ce este vorba. Vezi tu... George era fiul unui om bogat, ceea ce mă surprindea nu era felul lui de a gîndi, au mai fost cazuri de socialiști și chiar comuniști proveniți din rîndul celor înstăriți, ci faptul că era un intelectual și în același timp un om de acțiune. Îmi era greu să cred că cineva cu ochelari, foarte miop, mereu palid, poate avea în buzunar un pistol ! Dealtfel, sincer să-ți spun, nu aveam o părere prea bună despre cei care făceau politică. Sînt ariviști, oportuniști, șireți, slab pregătiți dar cu un imens tupeu. Nici eu, care eram o novice în materie, nu mai puteam crede că politica înseamnă «responsabilitatea pe care ți-o asumi în numele celorlalți în vederea realizării unui ideal comun». Vorbe ! Gogoși ! Pentru prima oară cunoșteam pe cineva consacrat politicii cu tot sufletul, cu deplină sinceritate, fără să urmărească un scop egoist. George era un romantic... poate dintre ultimii... dar și un fanatic. Nu și-a schimbat felul de a fi nici după ce a ajuns cineva. Nu s-a îmburghezit!"

„Spune-mi, mătușă Liz, cînd tata a fost arestat, George l-a ajutat ?"

„Nu... Mi se pare că Drina s-a dus la el, dar a refuzat s-o primească."

„Crezi că a procedat bine ? Era doar fratele lui ! Cum de nu i-a întins o mînă ! Se afla într-un post de răspundere, printre cei mari !"

„Nu știu ce să-ți spun... Poate a făcut ceva dar n-am aflat noi."

„Crezi că tata a fost vinovat ?"

„Nu."

„Atunci ? De ce n-a sărit în ajutorul lui ? Prilejuri a avut destule. Cînd am fost evacuați din casă și ni s-a stabilit domiciliu obligatoriu... cînd a fost arestat ? ! Știa doar că e o nedreptate ! Un abuz !"

„Vrei să-mi afli părerea... sau nu știi ce să crezi ?"

„Vreau să-mi verific părerea ! Oricum, George e un tip tare dacă a putut să-și lase fratele în pușcărie. Mai puțin romantic, mai mult fanatic. O să mă duc să vorbesc cu el. Am auzit că s-a retras la Țintea... la vechiul conac."

„Da."

„N-a fost la înmormîntarea tatii. Aș vrea să aflu ce a declanșat această ură ?... Sau teamă ? O să mă duc negreșit la Țintea ! Spuneai că atunci... în Casa cu lei, te-a rugat ceva ?"

„Da. Într-o seară m-a chemat la el. Cînd am intrat am văzut un aparat mic, vechi și frumos. Ce stranie poate fi memoria ! Îmi amintesc perfect ce scria pe tăbliță de metal : *Roto-Werke Fabriken für Büromaschinen Königslutter-Braunschweig.*"

„Să nu-mi spui că era un aparat de multiplicat manifeste !"

„De ce ?"

„A devenit pretext literar."

„Nu era vorba despre manifeste și nici despre arme, uniforme militare sau documente secrete ! Mi-a spus că vrea să plece clandestin în Rusia și m-a rugat să-i împrumut niște bani."

„Prin ce an era ?"

„În '40. Nu începuse războiul."

„Mi se pare curios, mătușă Liz ! De ce a avut George atîta încredere în dumneata ? Putea să-ți ceară bani și să plece liniștit. Chiar dacă te-ar fi iubit, erai totuși din tabăra adversă, erai..."

„Spune ! Nu ocoli !"

„Fiica unui mare negustor din Cîmpeni ! Bancherul Ștefan Orleanu-Fier."

„Și unde vezi minciuna ?"

„N-am spus că ai mințit, dar de ce ți-a făcut George Arghir această confidență inutilă și mult prea riscantă în vremea aceea. Simt că-mi ascunzi ceva !"

Bătrîna tace. Se uită în ceașcă să vadă dacă mai e cafea, apoi își aranjează pernele din spate. Aruncă o privire spre fereastră și rămîne nemișcată o vreme.

„Nu ești prost deloc, băiatule ! spunea ea întorcînd ochii spre el, parcă ar fi vrut să-l vadă mai bine. Îți explic imediat... Dacă am început o treabă s-o duc pînă la capăt. Bogdan Orleanu era cunoscut în Cîmpeni ca legionar. Fusese la Berlin. Nimeni n-ar fi bănuit că George se ascunde în casa noastră... cred că în perioada aceea era urmărit. Poate George a mers și mai departe. Dacă Bogdan sau altcineva ar fi aflat ceva despre intențiile lui, m-ar fi folosit ca ostatic moral."

„Idee grozavă ! Cam cinică pentru un romantic... dar grozavă !"

„Acum totul este clar ?"

„Da."

„Uneori, seara, stăteam în holul de la etaj și discutam în jurul unui șemineu. Ei beau din sticlele cu vin pe care eu le furam din cămara Olimpiei. Hm ! Bogdan venise din Germania, George voia să plece în Rusia, iar eu... eram între ei. Bogdan ne povestea despre mașinile și avioanele pe care le văzuse la Berlin. Își adusese de acolo un Mercedes tip sport cu care ne plimbam la pădurea Păulești și prin împrejurimi. Vorbea cu glas puternic, radia multă energie și forță. În același timp... văzuse cu ochii lui o realitate. Își pierduse iluziile ! George, calm, prudent pînă la reținere, îl asculta în tăcere, apoi îi răspundea cu glas domol. Își demonstra ideile cu atîta răbdare și minuție încît aveam senzația că demontează un ceasornic. La urmă nu-ți impunea punctul de vedere, te lăsa să crezi ce vrei. Doi oameni, două extreme..."

„Sînt de acord cu unele din ideile lor... dar nu suport uniforma și dogma ! spunea Bogdan. Fiecare individ a devenit o mică rotiță dintr-un angrenaj, rotiță lipsită total de personalitate și opinie. O dictatură fără drept de replică ! Mă înspăimîntă lipsa lor de îndoială. Mă uitam la ei pe stradă. Parcă le-ar fi căzut adevărul în brațe și acum nu aveau altceva de făcut decît să-l poarte în palme și să-l arate lumii întregi."

„Cred că ezitarea ta..."

„Nu ezit ! Te înșeli, George !"

„Ba da ! Și să-ți spun de ce. Nu crezi suficient în ideile lor !"

„Nu-i adevărat ! Încrederea într-o idee nu presupune să ți-o asumi fără discernămînt ! Eu vreau să domin

mașina, nu să mă las dominat de ea, chiar dacă are niște principii excelente de funcționare !"

„Ești încă un idealist, Bogdan ! Dacă între tine și scopurile lor ar exista o fuziune perfectă, n-ar mai fi loc..."

„Nu-i adevărat ! a strigat Bogdan ridicîndu-se în picioare. O țară care vrea să trăiască pentru ea într-o Europă liberă !..."

„Subjugată ! Cu gura la pămînt ! Stai. Liniștește-te ! Vinul ăsta e foarte bun, Liz. Ai avut mînă bună cînd l-ai furat din cămară."

„Era întuneric. Am luat ce-am găsit."

„Vezi tu... Bogdane, orice sistem politic își propune anumite scopuri pentru a mobiliza și înflăcăra masele. Este cîrligul în care își prind unii brațul, după aceea ești al lor și nu mai poți să abandonezi cursa. Mai mult, chiar te obligă să-i recrutezi pe cei care au rămas pe margine. «Dacă nu ești cu noi, ești împotriva noastră !» Nu-i așa ? Unul după altul și toți sînt prinși în «uriașul cîrlig» ! Tu simți pericolul, dar îți lipsește luciditatea. Ai acceptat să intri, dar ți-e teamă că nu vei mai scăpa."

„Nu-ți dai seama, George, că tu, socialist sau ce ești... ți-ai prins mîna într-un cîrlig asemănător ? ! Și voi aveți idei-firme care să cîștige pe naivi !"

„Încet ! Nu striga și stai jos. Eu mi-am dat liber brațul, Bogdane. Eu cred fără rezerve ! Pentru prima dată ideile noastre vor servi tuturor, aceasta e deosebirea esențială dintre tine și mine !"

„Cuvinte frumoase ! atît tot ! Liz ! Mai poți să ne aduci niște vin ? La conducere se va afla un grup restrîns, ceilalți vor fi uneltele docile, mijloacele, masa de manevrat cu ajutorul cărora vor pune mîna pe putere. Apoi... ușile se vor închide și vor rămîne numai ei cu

o aparentă democrație care nu va face nici doi bani ! E adevărat. Recunosc. Naționalismul pentru mine este cîrligul în care mi-am prins brațul, cîrlig care la voi se numește «fericirea tuturor celor care muncesc». Îmi lipsește însă orbirea necesară..."

„Și nu știi încotro să te îndrepți. Urăști uniforma, dar cred că ai pielea verde ! Detești dogma, dar accepți ideile lor ! Te afli în plină dilemă, Bogdane ! Călătoria la Berlin nu te-a ajutat cu nimic. Din contra ! Ai închis un ochi, celălalt a rămas deschis !"

„Am avantajul chiorului, George ! Nu-i așa ? Tu ești legat definitiv la ochi, nu mai vezi crimele !"

„Voi veți ucide în numele unei idei !" și George a ridicat glasul pentru prima dată.

„Îmi pare bine că ai zis «voi». Eu n-o să ucid pe nimeni ! Tu, poate..."

„Bogdane ! Politica e o iubire în care trebuie să crezi fără rezerve, altfel nu cîștigi. Tu nu știi ce-nseamnă această iubire !"

„Poate ! Nu te contrazic ! Marea voastră iubire este Puterea ! Plăcerea de a porunci, de a fi zeificat, de a avea totul : bani, glorie, supunere ! Mai e vin în sticla aia ?"

„Da. Ne ajunge la amîndoi."

„Mi se pare curios, George. Nu încerci să mă convingi să trec de partea voastră. Parcă ai spune : «parcurge tot drumul, pînă la capăt, cucerește-ți iubita». Într-un fel... sîntem dușmani și totuși... Nici cel puțin nu te ferești. De ce ? Dacă te reclam ?"

„N-o vei face ! Nu ești un delator de rînd !"

„Tu ești însă foarte abil, George ! Foarte abil ! Ești ca un Mercedes scos de curînd pe poarta uzinei, cu comenzile puse bine la punct. Nu știu ce urmărești ? !"

„Nimic. Şi nu sînt atît de abil pe cît mă crezi. Poate am stat mai mult timp singur şi m-am gîndit la toate astea."

„De unde dracu ai răsărit tu în familia Arghirilor ? !" şi Bogdan a ridicat paharul şi a început să rîdă.

După puţin timp, George a plecat să se culce. Noi am rămas în hol. Bogdan înteţea focul în şemineu, mai mult se juca cu lopăţica în tăciunii stinşi. Aflase despre lungile mele convorbiri cu George, a vrut să ştie «ce a fost între noi». I-am spus că George îmi este prieten, că în timp ce a fost plecat am stat mai des de vorbă şi... chiar l-am plăcut. Nimic mai mult. Bogdan era mult prea mîndru să pară gelos. Olimpia, auzind voci la acea oră, a urcat scara pînă la noi. Era în capot, cu o scufie albă pe cap. Bogdan, cînd a văzut-o, a început să rîdă. Ea ne-a sărutat pe rînd, a zîmbit şi a coborît treptele fără să ne spună nici un cuvînt. Parcă avea lacrimi în ochi. În noaptea aceea am hotărît să ne căsătorim.

«am stins veioza... stăteam în pat şi mă gîndeam la Bogdan... aşteptam zorile ; am înţeles că George a fost «mai abil» decît credeam, lui îi convenea ca Bogdan să fie «un verde», cum spunea el, nimeni n-ar fi bănuit că se ascunde în casa noastră... abia atunci am priceput ; m-am speriat de el... l-am iertat totuşi cu gîndul că peste cîteva ore eu, fata adoptivă a lui Orleanu, eu, singura nemăritată, eu, care îi iubeam atît de mult pe cei doi bătrîni care mi-au dat numele lor, casa lor, bunătatea lor, eu deveneam nevasta lui Bogdan Orleanu ; o vedeam pe Olimpia cu lacrimi în ochi, încercam să mă conving că mi s-a părut, poate se sculase din somn şi ochii ei bătrîni... am dormit o oră ce mi s-a părut o noapte...»

Orleanu și Olimpia ne așteptau în birou. Am intrat. Cînd i-am văzut, am simțit cum mîna îmi tremură pe clanță. M-am așezat repede pe scaun lîngă Bogdan. Încăperea mi se părea rece și ostilă. Olimpia era în dreptul geamului, soarele bătea dintr-o parte, obrazul îi rămăsese în umbră ; o frumusețe stranie ; spatele drept, talia încordată. Avea o rochie din mătase de culoare mov, mînecile și decolteul din dantelă, iar un șirag lung de mărgele negre îi ajungea pînă la brîu ; îl ținea cu degetele ei lungi și subțiri ca pe niște mătănii. Ochii mari, mult deschiși, îi trădau încordarea. Orleanu purta haine negre, plastron, manșete și guler tare care îi ținea gîtul drept, marcîndu-i și mai mult aerul mîndru și ferm. Îmbătrînise. În ultimul timp fusese bolnav. Mustața mare, cu colțuri înalte, bine răsucite la vîrfuri și părul bogat, alb, îi evidențiau și mai mult fruntea înaltă, sprîncenele groase și ochii ageri, cu cearcăne adînci.

Bogdan, din cauza emoției, se mișca mereu pe scaun.

„Ori îl rupi, ori o să cazi de pe el !" a zis bătrînul ; noi am izbucnit în rîs, dar am simțit că nu e în apele lui.

„Știu ! a zis Bogdan așezîndu-se picior peste picior, încercînd să se liniștească. Vei obiecta, sau mai bine zis ne vei aminti, că sîntem frați... Liz îți poartă numele. Cred că legea nu se opune unei căsătorii între un fiu bun și o fiică adoptivă. Așa că ! Vă rog... Aceasta este explicația prezenței noastre. Dar ce naiba o lungesc atît ! Tată și mamă ! Vreau să mă însor cu Liz. Asta-i tot !" și Bogdan s-a ridicat de pe scaun vrînd să se îndrepte spre bătrîn.

Mîna lui Orleanu s-a înălțat puțin de pe masă și l-a oprit. A scos ceasul cu capace de aur din buzunar și a rămas cu el în mînă. Am auzit vocea lui gravă.

„E și Olimpia aici ; a întors privirea spre ea, parcă ar fi vrut să ne-o arate. Nu vreau să credeți că am ceva de ascuns. Ea știe totul !"

„Tată ! Nu te supăra !" a zis Bogdan grăbit.

„Nu mă întrerupe ! Spuneam... că am chemat-o și pe Olimpia, mama ta ; a tăcut din nou, a respirat adînc și amîndoi am simțit că e tulburat. Liz n-a avut părinți, am adoptat-o noi. Așa știți... așa știu toți din Cîmpeni. Tu ești fiul meu cel mare în care mi-am pus toată nădejdea, toată speranța... credeam că mă vei urma în treburile mele bancare și comerciale. Am fost nevoit să apelez la Leon Steiner și să-mi agăț încrederea de Emilia..."

„Dar, tată ! Vreau să mă însor !"

„Te-am rugat să mă asculți ! și glasul lui a căpătat din nou tonul autoritar de mai înainte. Îți plac mașinile și avioanele ! Politica și viteza ! Nu bursa și nici magazinul. Nu vrei să-mi duci numele mai departe. Ea știe totul despre mine. I-am spus la timpul cuvenit. Așa-i, Olimpio ?"

„Da. Știu. Am înțeles și te-am iertat."

„În drumurile mele... cînd aveam vreo douăzeci și patru de ani, am cunoscut..."

„Tată ! Iartă-mă ! Nu înțeleg ce rost are toată povestea asta !" a sărit Bogdan neizbutind să se mai stăpînească, să asculte «istorisirea» pe care o știa, sau credea că o știe.

„Dacă o singură dată mai îndrăznești să mă întrerupi, mă scol și plec !" și mîna bătrînului s-a ridicat amenințătoare.

I-am făcut semn lui Bogdan și l-am rugat din priviri să aibă răbdare.

„Cum vă spuneam... Atunci am cunoscut o fată pe care am luat-o cu mine în căruță. Am colindat cu ea prin cîteva zeci de sate, iarmaroace și tîrguri... Apoi te-ai născut tu, Liz..."

N-am putut să rostesc nici un cuvînt. Eram fericită că sînt fiica lui și în același timp parcă îl rugam să nege tot ce a spus. Mîna îi tremura, lanțul gros al ceasului era înfășurat pe degetul arătător care se înnegrise și încerca să scape din strînsoare. Nu știu cînd am ajuns lîngă el, am văzut doar cealaltă mînă îndreptîndu-se spre mine. Am tras lanțul de pe degetul vînăt și bătrînul parcă s-a speriat și i-am văzut ochii cum mă privesc uimiți.

„De ce nu ne-ați spus pînă acum ?" a reușit Bogdan să-l întrebe cu glas stins.

„Am vrut să vă povestesc... cu mult timp înainte. Olimpia mă tot sfătuia. Nu-mi era ușor... nu e deloc ușor. Apoi ai plecat la Berlin. Am sperat c-o vei uita, iar Liz îl va place pe George care venea p-aici. Te credeam preocupat de motoarele tale și cînd te vei întoarce... Intenționam să vă spun. Iată ! Mi-ați luat-o înainte. Eu știu singur să mă pedepsesc pentru greșelile mele !" și bătrînul Orleanu-Fier s-a ridicat de la masă, și-a așezat ceasul de aur în buzunarul de la vestă, s-a sprijinit cu mîna de perete și a ieșit din birou cu pași rari și nesiguri.

M-am dus în curte. Simțeam nevoia să respir puțin aer curat. Orleanu era pe o bancă. M-am apropiat, i-am văzut ochii roșii. Mi-a făcut semn să mă așez lîngă el. Tăceam amîndoi. Soarele pătrundea prin crengile brazilor. Era cald. Amiază. Și-a desfăcut gulerul tare al cămășii și s-a șters cu o batistă albă pe frunte.

„Toți ar vrea să plece din casa asta, a zis el într-un tîrziu. Nicolae are nevoie de mine, mai ales de cînd a

devenit director la rafinăria Columbia. Emilia ar pleca și ea, dar ține la banii mei. Trebuia să fie băiat. Matei... îl simt, dorește să stea singur, să nu mai vadă atîta lume, singur cu cărțile și florile lui. Aici îi place doar sera, pentru ea nu pleacă. Verona nu mă iubește, dar e mai miloasă și mai bună decît Emilia. Toți, Liz ! Toți ar pleca de lîngă mine ! Le-am dat fiecăruia atît cît să înceapă fără să uite să muncească. Nu mai mult, nu mai puțin ! Sînt însă învrăjbiți și dacă n-am mînca la prînz împreună cred că nici nu și-ar vorbi. De ce ? Ce-l face pe om să-și urască fratele mai ales cînd au avut părți egale ? De unde se naște nevoia de a lua de la celălalt ? Sîntem născuți bolnavi ? Mi-e teamă, Liz, draga mea fată ! Mi-e teamă și poate de aceea nu v-am spus... Presimt că voi veți fi primii care veți pleca de lîngă mine. Am amînat mereu, îmi era frică să nu vă pierd, întîi pe voi, apoi pe ceilalți... Lanțul ăsta, familia mea... să nu dispară ! Adică eu ! Da. Eu nu mor dacă ei trăiesc ! Am îmbătrînit, nu mai pot să vă țin lîngă mine, să mă bucur de voi... Liz, dragă, înțelege-mă ! Tu ești cea mai nedreptățită și nevinovată ! Ție îți cer să nu pleci, pentru că Bogdan nu va pleca cît timp vei sta aici... de aceea mă adresez ție ! Să nu mă părăsești pentru că atunci toți, absolut toți, se vor împrăștia și nu de asta mă tem și nici că voi muri fără ei, dar vor începe să se certe, să se mănînce. Da ! Se vor mînca precum niște cîini înfometați. De ce ? Trăiesc în aceeași casă ? Oare ! Asta să fie ! Pentru că nu sînt liberi ? Sau pentru că așa îi e dat omului să muște din cel de lîngă el ? Nu știu ! Îți cer să mă ierți și să-mi promiți..."

A tăcut. Nu mai putea să vorbească. Mîinile erau strînse ca într-o rugă, ochii lui bătrîni îmi cereau să nu plec din familia lui, familia mea, Casa cu lei... dar mai era ceva, simțeam pentru prima oară că îmi este tată,

dar parcă toată istoria cu femeia care mă născuse fusese născocită pentru că mă iubea altfel decît pe fiica lui...

„Îți promit că n-am să plec, i-am spus eu, și el m-a luat de mînă și m-a privit și m-a iubit. Îți promit, am repetat eu, că nu voi pleca de lîngă tine..."

Spatele drept, gulerul de la cămașă desfăcut, bărbia tremurînd ușor... Mi-a ridicat mîna și am simțit buzele atingîndu-mi degetele, o șuviță din părul lui mare, alb, a alunecat pe frunte și în clipa aceea din trunchiul său slab am auzit un strigăt frînt înăuntru.

Ne-am ridicat de pe bancă. Am mers prin iarbă fără să știm, nici eu, nici el, că în acel loc... printre firele înalte și verzi da, chiar acolo, va fi sfîrșitul familiei mele. Dar asta s-a petrecut mai tîrziu și n-aș vrea să mă gîndesc la noaptea aceea..."

16

AU TRECUT PATRU ORE ŞI UN SFERT. DOUĂ sute cincizeci şi cinci de minute. Nelinişte, îngrijorare, teamă, spaimă, un milion de întrebări fără răspuns, nevoia de a urla, de a bate cu pumnii în pereţi, apoi nimic. Nu mai aşteaptă pe nimeni. Se află aici şi atîta tot : o masă, două scaune, o uşă, şi un geam vopsit în loc de fereastră ; un obiect printre celelalte închis între patru pereţi. Îngropat de viu. Priveşte din nou fiecare zid. Se

ridică. Zgîrie cu unghia vopseaua de pe geam : zăreşte o curte interioară, pustie, cîteva hîrtii bătute de vînt şi prin colţuri mucuri de ţigări. Stă la fereastră aproape o oră. Apoi din nou cele două scaune, uşa... Apasă pe clanţă şi iese pe culoar. La poartă un ofiţer. „Aveţi bonul semnat ?" „Nu." Se întoarce supus în aceeaşi cameră.

„De ce aţi plecat la miezul nopţii ţipînd ? Cine a spart farfuriile şi a stricat mobila ? De ce sînt amprentele dumneavoastră peste tot ? Vecinul de la etajul cinci, Buhoci, v-a auzit vociferînd, aşa că nu mai puteţi spune că... Nu ! Martora Grigorescu n-a văzut pe nimeni intrînd în seara aceea ! Daţi zor cu caietul ăla ! Zău ! Lăsaţi copilăriile ! Ce dracu ? ! E o treabă mult prea gravă, nu vă daţi seama ? ! Cine a luat banii din dulap ? Cum nu ştiţi ? ! Veneaţi mereu la..." „Vreţi să recunosc că am ucis-o ?" „Noi sîntem obligaţi să facem cercetările de rigoare. Medicul legist a stabilit că moartea nu a fost naturală !" „De ce nu-l întrebaţi pe soţul ei ? O să vă confirme tot ce am spus ! Pot dovedi cu un martor !" „Asta e treaba noastră ! Noi discutăm cu dumneavoastră, nu cu soţul... şi sînteţi obligat să răspundeţi la toate întrebările pe care vi le punem." „Bine. Sînt de acord. În declaraţia pe care am dat-o rîndul trecut am scris tot ce am ştiut. Acum mă chemaţi din nou. O altă declaraţie şi aceleaşi întrebări. De ce ? !" „Sînt amănunte care n-au fost elucidate." „Aş vrea să vă întreb ceva, tovarăşe căpitan Voican, cu experienţa pe care o aveţi, eu, ca individ, sînt suspect ? De ce ?" „Vă răspund... n-aţi avut serviciu cîteva luni. Acum munciţi la o cooperativă ca simplu lucrător... cu toate că aveţi studii superioare. Aveţi prieteni dubioşi : Aron şi Florică, doi indivizi certaţi cu morala. Nu vi se pare suspect ? ! Hm ? Ce ziceţi ? Nu

cumva ascundeţi ceva ? În plus ! Nu-mi plac oamenii slabi şi nervoşi ! Cei graşi sînt mulţumiţi, dorm bine noaptea şi n-au aerul de revoltat pe care îl ai dumneata. Ehei ! E mare lucru să dormi imediat după ce ai pus capul pe pernă. Sînt convins, tovarăşe Arghir, că te apucă de multe ori dimineaţa fără să închizi ochii. Ai prea mult venin în suflet. Urăşti ! Urăşti, tovarăşe Arghir ! Eu fac pe prostu... nu ştiu pe cine. Cîteodată cred că îţi vine să înhaţi pe cîte unul de gît şi să-l izbeşti cu capul de trotuar. Ei ! Ce zici ? Te-am ghicit ? Spune drept dacă nu eşti aşa ? Nooo ! Nu spun nimic despre taică-tu care a fost arestat... ştim noi pentru ce. Nooo ! Asta e altă muscă în altă ciorbă, sau cum e vorba aia, altă traistă... Bine-bine ! scrie mai departe..."

Stă nemişcat, cu coatele sprijinite de masă, capul între pumni şi privirea în jos : pe lemnul mesei trei cercuri desenate cu creionul. «Primul cerc e trecutul meu, al doilea Dana, al treilea doamna Roventa şi eu la mijloc. Cînd voi ieşi din ele ?... Adun necazurile ! Orgoliu nefiresc, îmi lipseşte adevăratul orgoliu care înseamnă afirmare în exterior, în viaţă. Mîndria ascunsă a celui care crede că nu «s-a pătat» şi scormoneşte cu pasiune în el pentru că nu ştie ce înseamnă adevărata virtute. Suferinţa care purifică şi te împinge spre semnificaţie şi sens ! Prostii ! Eşti timid, laş şi fricos ! Asta este ! Stai de patru ore în camera asta şi nu ţipi, nu baţi, nu loveşti cu pumnii în pereţi ! Tîrîtură speriată ! Nici cel puţin nu încerci să fugi. Cineva ţi-a spus să intri în ţarcul ăsta şi tu stai cuminte, chiar dacă ăla poate a uitat de tine.»

Căpitanul Voican intră în cameră. Figură imobilă, de nepătruns, ochi obosiţi, preocupat de altceva decît de cel

care îl aşteaptă. Se aşază pe scaun. Tace. Îşi scoate batista şi se şterge pe faţă. Cald. Aer închis. Se sprijină cu cotul de masă şi vîră batista mototolită în buzunar. Ridică ochii spre el.

„O altă declaraţie ?“ întreabă calm Iustin.

„Nu.“

Îşi aprinde o ţigară, caută scrumiera, nu găseşte, pune chibritul ars în cutie ; grijă pedantă pentru curăţenie.

„V-am chemat să vă spun — voce înceată, gravă, puţin răguşită — că ancheta asupra morţii doamnei Roventa nu s-a terminat şi dacă plecaţi undeva... sau vă schimbaţi domiciliul, să mă anunţaţi pentru a putea ţine legătura...“

Nu crede. Aşteaptă o coală de hîrtie. Nu este acesta motivul real pentru care a fost chemat. Nu poate fi acesta ! Se uită spre geamul vopsit. Nu se grăbeşte. Se aud paşi pe culoar, trec prin faţa uşii, apoi dispar treptat.

„Aş vrea să vă întreb ceva, tovarăşe căpitan Voican, şi Iustin aruncă o privire spre ceasul de la mînă. Acum o săptămînă am fost chemat, pentru a doua oară, să dau o declaraţie privitoare la accidentul petrecut în casa în care locuiesc. Azi am fost invitat — accentuează cuvîntul invitat — pentru ora nouă. Am sosit punctual ! Acum este două fără un sfert ! Aştept de cinci ore ca dumneavoastră să-mi spuneţi o singură frază ! Vi se pare normal ? ?“

Faţa mare, cărnoasă, umedă, începe să se schimbe treptat, se lăţeşte, se măreşte, un zîmbet vag apare în colţurile gurii care îi descoperă dinţii albi, puternici.

„Da. Aveţi dreptate... Ce să fac ? Slujba la împărăţie ! Ha-ha ! N-am ştiut că voi fi chemat la şefu' ! şi ridică din umeri arborînd un aer novice. O problemă ur-

gentă ! Ştiţi cum e la noi ! Mai dihai ca la pompieri. Ha-ha ! Altfel de ce v-aş fi ţinut aici ? ! Hm ! Nu m-ar fi costat nimic să vă spun ! Noo ! Nimic altceva. Să nu vă treacă prin minte că intenţionat... sau mai ştiu ce alt motiv. Nooo ! Nici vorbă !"

Iustin se ridică de pe scaun, îl priveşte îndelung şi iese din cameră.

17

AR FI TREBUIT SĂ SOSEASCĂ. ÎȘI SPRIJINĂ fruntea de fereastră, răsuflarea fierbinte aburește geamul ; îl șterge încet, crede de fiecare dată că îl va zări la capătul aleii. Degetele i se mișcă mai rar. Rămîne cu privirea ațintită dincolo de ghereta portarului.

«Grădina Botanică, bătrîna cu cele două cutii din carton sub braț... o diferență de șaisprezece sutimi nu mi-a

dat acest drept, mi s-a părut stupid, idiot, a fost prima înfrîngere, n-am încercat a doua oară sau a treia oară așa cum au făcut colegele mele care au intrat la facultate ; școala de artă, secția costume, viitor asigurat ; nu m-am străduit să fiu acceptată în familia lor de armeni ; au vrut să mă vadă, să nu fiu cumva șchioapă sau chioară, bunica lui mi-a plăcut ; a povestit cum i-au fost omorîți cei șase copii : „îi apuca de un picior și sabia cădea printre picioarele pruncului oprindu-se în cap" ; rostea numele copiilor morți și de fiecare dată ridica mîna și o lăsa brusc în jos și iarăși rostea numele unui copil ; „bărbați demenți în răzbunarea lor" ; au rugat-o să înceteze, tatăl a privit-o cu ochi răi, nasul acvilin îi acoperise buzele subțiri, la urmă a luat-o de braț și a condus-o în camera ei, cred că i-au dat un calmant pentru că nu i-am mai auzit glasul... am plecat, am înțeles că nu m-au plăcut, după un an am găsit o casă și ne-am mutat împreună, ne-am căsătorit iar după un timp părinții lui m-au chemat din nou și mi-au spus că pot merge cu ei la biserică...

l-am cunoscut pe Iustin ; am împărțit camera în două cu ajutorul unui dulap ; nopți de nesomn cînd vorbeam pînă-n zori, dimineața din nou la lucru, eu la teatru, el la fabrică, obosiți, epuizați... mîncam pe unde apucam, de cele mai multe ori la Expresul din Piața Palatului ; nu-mi era foame, într-o zi l-am întîlnit pe stradă, era palid și tăcut, nici cel puțin trist ; nu înțelegea de ce îl părăsesc, ne-am despărțit ca doi prieteni.

poate de aceea n-am cerut nimic pînă acum, să am acest drept, să pot pretinde ceva fără să fiu refuzată ; aș fi în stare să fac orice numai... cred că e prea tîrziu, am pierdut acest drept și nu există nici o explicație ; contrariul, reacție inversă, totul este clar, dar de ce nu renunț ? de ce nu-i spun : o să plec, vei rămîne singur

așa cum vrei și el să-mi răspundă, bine procedează cum crezi și eu să plec fără să mai sper că mă va chema, să închid ușa și să ies în stradă... nu accept nici chiar ideea ! niciodată cu atîta ardoare, să renunț, acest sentiment se va naște, îl va trăi cu adevărat, cuvînt țîmpit, speranță fără minte, foarte puțin, numai să fiu, să știu că este acolo, undeva, penitență și milă fără margini, parfum de crini și trandafiri, orice obstacol trebuie trecut pe deasupra sau pe dedesubt, eu însă mă afund în adîncuri, nu ies la suprafață, nimeni nu poate să accepte nimeni nu poate...»

Răsuflarea fierbinte acoperă din nou geamul.

«cînd privești printr-o fereastră aburită toată lumea pare că iese din ceață, buimacă, scoasă din minți.»

E cald. Lucrează în tăcere. De cînd a plecat Aron vorbesc mai puțin. Din casa învecinată se aud exercițiile la vioară ale tinerei studente. Dacă unul dintre ei spune cîte o vorbă, rămîne suspendată în aerul fierbinte, greu, mirosind a piele arsă, plutește o vreme pînă cînd ajunge la altul care se uită la ea nedumerit și o lasă în aer, parcă ar fi un balon de săpun și cuvîntul moare sufocat în zăpușeala de acolo.

Nasturii cad în cutia de carton cu sunet de sticlă spartă. Florian se șterge de sudoare, își aprinde o țigară și rămîne pe gînduri, cu privirea îndreptată spre fereastră.

„Greu trece timpu' de cînd a plecat Aron" constată el.

„Asta-i drept", îl aprobă Luptătoru.

„Știa ăla, domne, să spună tot felul de bancuri, să te facă să rîzi. Avea și cîteva epigrame..."

„El le scria ?“

„Da. Era băiat deștept și cu haz !“

„Ce i-o fi venit să place la mare ?“

„Zicea că pe litoral se cîștigă mai bine. Cred că avea o pilă, altfel nu s-ar fi dus...“

„Da... pile“, zice după o vreme Luptătoru.

„Mă ! Tu vorbești cu pauză ! Spui un cuvînt și taci... Poate vorbești singur, atunci lasă-mă, domne, în pace ! Eu cred că faci conversație și cînd colo îți pui dopu' și-ți astupi înghițitoarea !“

„Ziceam că fără pile nu ești nimeni ! De ce n-o merge și așa... pe bune ? !“

„Aron, n-are“ intervine Iustin.

„De unde știi ?“

„Mi-a scris.“

Se îndreaptă spre chiuvetă, bea puțină apă, se așază pe banca de lîngă zid și scoate din buzunar un plic.

„Șefule ! strigă Florian. A scris Aron !“ și bătrînul apare imediat în prag răsuflînd cu greu din cauza căldurii.

„«Băi cooperatiștilor !»“ începe să citească Iustin.

„Ce-i asta ?“ întreabă Luptătoru.

„Titlu !“

„Al dracului ! S-a ajuns și ăsta ! Ne ia peste picior !“

„Taci ! Lasă-l să citească !“ sare Florian.

„Aici toți s-au schimbat... la față ! Noul ștab mi-a spus că n-are post pentru mine. Ce dacă am lucrat anu' trecut ? Auzi vorbă ! Eu ? ! Cu vechime pe litoral ! Pentru el nu conta, nu știa deviza : O fi mare Eminescu dar e bun și Aron-escu ! Hm ! Am înțeles ! Voia cîteva foi. Să rabde ! De la mine nu capătă ! Sînt om cinstit, nu-mi

place șperțul ! Am plecat să fac o baie și să-mi schimb dispoziția sufletească ! Căutam o muză..."

„Ce muză ?" întreabă Luptătoru cu aerul lui nevinovat.

„O fată ! Bă ! Minte cu pauză !"

„Terminați odată ! strigă șeful. N-am venit să vă ascult pe voi !"

„«Cînd am ieșit din apă, mă aștepta... Aici s-a terminat pasta din pix, continui cu pastă de dinți amestecată cu cerneală ! Muza mea se numea : Responsabila Complexului Comercial ! Îi fac repede o poezie și o rog s-o citească. Ea, cade cu mustățile pe mîna mea. A doua zi mă cheamă ștabul. Am auzit că ești poet ! zice el. Nu putem lăsa un artist fără loc de muncă ! și zîmbește cu gură de clanță.»"

„Ce-i aia ?" mormăie Luptătoru.

„Da. Ce-i aia ?" întreabă nedumerit șeful.

„Cu dinți de metal", le explică îngăduitor Florian.

„«În aceeași zi mi-am luat postu' în primire.»"

„Asta se laudă ! protestează Luptătoru cu mai multă încredere în el. Cum să-i dea un post pentru că a făcut o poezie ? ! Auzi colea ! Știu că face epigrame... dar poezii ?"

„Aron nu minte ! spune bătrînul. Îl cunosc. Dacă zice așa, așa e !"

„«Am primit o mașină...»"

„Mașină ? !" sare de data asta surprins Florian.

„«O mașină de făcut înghețată. Aceeași de anul trecut... plus defecțiunile. Cîștig bine. Reclama merge ! Lumea rîde și înfulecă ! Seara joc popice și pocher mecanic. Am un cort cu intrare separată cum n-a avut nici Ștefan cel Mare. Veniți și voi aici, băi, cooperatiștilor !

Mai fac o poezie şi vă găsesc de lucru ! Salutări lui Florian. Pe Luptătoru îl trîntesc la pămînt şi-l fac tuş ! Acum sînt mai tare ca el ! Pe şef îl pup. Sosesc peste două luni ! Vă trimit ultima producţie literară. Am trecut de la poezie la proză ! Am scris-o cu creionul chimic înmuiat în apa mării».“

„Citeşte-o !“ zice bătrînul.

Iustin scoate din plic alte hîrtii, le bate cu palma, le netezeşte bine şi începe să deslușească cu greutate cuvintele scrise cu tot felul de creioane, pixuri şi stilouri.

„«Tata şi Ichim. Schiţă. Sînt unii oameni care, ori de cîte ori au prilejul, povestesc o întîmplare trăită de ei. Aşa se întîmplă cu...»“

„Dă-te mai încolo, să stau şi eu pe bancă“, zice Luptătoru.

„Şşşştttt !“ sar cu toţii.

„«...soldatul lăsat la vatră care îşi aduce aminte de prima zi de carceră, sau marinarul care a fost prins de o furtună ce era să răstoarne corabia în noaptea în care se afla de cart. La fel se întîmpla şi cu tata cînd era vorba de Ichim, cîrciumarul de la noi din mahala. Tata, de cînd îmbătrînise şi sărăcise, rareori îşi mai desfăcea punga pe masa lui Ichim. Picioarele îi slăbiseră atît de mult încît mai puteau să-l ducă doar pînă la banca de la poartă. Se aşeza acolo, ridica privirea şi fixa orizontul oprindu-se în dreptul lui Ichim. După un timp se interesa la primul trecător care de obicei era un cunoscut. — N-ai văzut cine era în prăvălia lui Ichim ? Omul îi răspundea şi tata afla cine e acolo. Apoi, trecea pe drum vreun vecin care îl întreba : — Nea Dumitre ! Nu l-ai zărit pe nepotă-miu îndreptîndu-se spre centru ? Răspunsul lui tata se făcea imediat auzit : — Nu l-am văzut, dar să ştii că nu e nici la Ichim. Dacă vedea vreun străin, tata se adresa astfel : — Căutaţi pe cineva ? Străinul îi

răspundea : — Nu, și își vedea de drum. Atunci tata sărea de pe bancă, se sprijinea în baston și îi spunea cu glas tare : — Credeam că-l căutați pe Ichim. În ziua aceea a trecut pe lîngă el femeia lui Coceanu. — Dumitre ! Nu l-ai văzut pe ăl bătrîn ? Încotro o fi luat-o ? — A trecut spre primărie, a răspuns tata și femeia a dat să plece, dar s-a întors și a zis : — De mult ? — Păi dacă n-a trecut pe la Ichim, acum ar fi acolo.

Cînd tata spunea Ichim, făcea o pauză, cum ar fi băut un pahar de vin. Și așa, stînd pe banca lui, putea spune cîți oameni sînt în prăvălia lui Ichim, cine a plecat, cine a sosit și cît timp a chefuit. Uneori, se așeza lîngă el un vecin. — Dumitre, spune-mi cum a fost cu chestia aia, dar să-l lași pe Ichim deoparte. Tata stătea un timp pe gînduri, apoi zicea : — Fără Ichim... n-am ce să spun. Înainte să moară s-a uitat în ochii mei, parcă ar fi vrut să mă roage să trecem pe la Ichim, și eu l-am înțeles, apoi a respirat adînc, așa cum ar fi băut o gură de vin, ultima lui gură de vin...»"

Iustin strînge hîrtia și o vîră în buzunar. Toți rămîn tăcuți la locul lor.

„...tristă", spune după un timp Luptătoru, apoi se ridică de pe bancă și se îndreaptă spre presă.

„Acum, la lucru, băieți !" îi îndemnă șeful.

Muncesc în tăcere. În camera învecinată bătrînul tușește, are iar o criză, tușește atît de mult încît se congestionează la față iar ochii parcă îi ies din orbite.

„Așa o să moară", zice încet Luptătoru.

„Adică... Ce a vrut să spună Aron cu povestirea lui ? întrebă Florian. Ce părere ai, Iustine ?"

„E tristă", repetă Luptătoru.

„Lasă asta ! Ai mai spus... Altceva e la mijloc. Care-i tîlcul ?"

«...să nu mai scoată nimeni nici o vorbă ! vor zbura și nu le vom vedea ! spunea Șerban ; atunci se făcea liniște și auzeam vîntul șuierînd pe lîngă sfoara clopotelor ; stam toți cu privirea în sus, spre bîrnele groase de lemn pînă cînd unul din noi spunea : uite-o colo în dreapta ! și noi întrebam în șoaptă : unde-o vezi ? Marta zicea : eu am zărit-o prima ! iar Șerban zicea : așa ești tu deșteaptă și vezi ce nu vedem noi și atunci o vedeam și noi pentru că ne uitam la degetul ei și era acolo, doar una ; are ochi de om ! am zis eu, pe dracu ! m-a contrazis Șerban, zău, și toți ne uitam la capul rotund al bufniței, pînă cînd unul din noi zicea : uite colo alta ! pe scîndura aia ! și apoi le număram și Marta zicea : sînt toate, dar Șerban știa înaintea noastră că sînt șase, apoi ne certam, ne certam dar nu știu pentru ce pînă cînd eu ziceam ; aș trage de sfoara clopotului, să nu tragi, mă avertiza Șerban, se vor speria și vor veni la tine în casă și vor cînta să-ți meargă rău... și eu nu trăgeam de sfoară, mă uitam din clopotniță și vedeam casa în care stătea Marta, Șerban și casa mea... aici e cel mai frumos din viața mea ! ziceam eu, șșșttt, nu mai țipa, se sperie, dar eu spuneam : într-o zi tot trag de sfoara clopotului. Șerban se uita la mine, adică trag de sfoara clopotului, am repetat eu, chiar dacă vor zbura toate bufnițele și nu le vom mai vedea niciodată și vor veni în casa mea și noaptea vor bate la fereastră și vor intra în dormitor... nu mă sperie pe mine nici cîinele ăla de a urlat toată noaptea ! tu ai sticleți în cap ! a zis Șerban, ce ? cînd e slujbă, duminica, nu se trag clopotele ? ! l-am contrazis eu, bufnițele însă nu se sperie și nu fug ! toți au rămas pe gînduri ; adică da, duminica de ce nu fug bufnițele ? ! a întrebat Marta... au coborît scările ; eu am rămas la

urmă, călcau încet pe treptele de lemn, vorbeau în şoaptă să nu le sperie ; sfoara groasă a clopotului se legăna prin faţa mea, atunci am zis : gata ! am pus mîna şi am tras ; clopotul nu s-a mişcat, nici păsările n-au zburat, am crezut că n-am auzit eu atît îmi era de frică, am tras din nou, adică m-am agăţat cu amîndouă mîinile de sfoară şi m-am lăsat în jos, picioarele nu mai atingeau podeaua şi atunci am auzit clopotul sunînd o singură dată şi toate şase au zburat, toate bufniţele au ieşit din întuneric şi au venit spre mine, stînd la fereastră... le văd ciocurile şi ghearele ! le aud ţipetele...»

„Ce faci ?"

„Te aşteptam... Mă jucam aburind geamul..."

„Cum te simţi ?"

„Mai bine. Doctorul mi-a spus că peste o săptămînă pot pleca din spital dar... va trebui să mă duc într-un sanatoriu."

„Şi ?"

„M-am săturat, Iustine ! Vreau să lucrez, am făcut cîteva schiţe de costume pentru *Hedda Gabler*."

„Eşti încă foarte slăbită, Dana. Sanatoriul este altceva decît un spital !"

„Poate ai dreptate. Ar fi bine să stăm o perioadă singuri. Încearcă să mă ajuţi, Iustin ! Ştiu cît faci pentru mine, dar e absurd..."

„Lasă ! Linişteşte-te ! O să ieşi din spitalul ăsta scîrbos... vom vedea noi !"

„De ce amîni mereu ? ! De ce nu vrei să mă ajuţi ? ! Visez mereu păsări negre... le văd peste tot, cînd întorc privirea spre geam sau într-un colţ al camerei ! Păsări negre, mari, cu ochi de om care nu-mi vor nici un rău. Au început să mă ocrotească..."

18

„TE CAUTĂ UN DOMN MAI ÎN VÎRSTĂ, I SE adresează Florian. Te aşteaptă afară."

Iese din atelier. E unchiul Trifon. Se îndreaptă spre el bucuros că-l vede. Bătrînul îi întinde mîna, pare frămîntat, puţin speriat, schiţează totuşi un zîmbet.

„Iartă-mă că te deranjez..., vorbeşte în şoaptă, priveşte mereu în jur, temător, să nu fie auzit de cineva. A venit un tovarăş de la miliţie şi s-a interesat de tine."

„Căpitanul Voican ?"

„Da. Așa parcă... Mi-a luat o declarație. Voiam să te anunț. Te-am căutat acasă. O vecină m-a informat că te pot găsi aci."

„Doamna Grigorescu ?"

„Nu mi-a spus numele..."

„Cînd ai apăsat pe sonerie s-a deschis ușa apartamentului din dreapta ?"

„Exact ! Chiar așa a fost !"

„Așteaptă-mă. Număr gros-urile și plecăm împreună. Stai aici, la umbră", și îi arată un scaun sub vița-de-vie din curte.

Intră în atelier, ia cutia cu nasturi și începe să numere.

„Tatăl tău ?" întreabă Florian.

„Nu. Un unchi..."

„Se vede că a fost cineva. E un burghez. Nu te supăra... Am vrut să spun..."

„Nu mă supăr, Floriane. Și eu sînt la fel" zice Iustin, ridicînd privirea spre el.

„Nu. Tu ești altfel chiar dacă ai un unchi... Tu ești un tip tare, băi, Iustine ! O să reușești ! Ascultă ce-ți spune mandea ! Eu mă pricep la oameni. O să mai aștepți un timp, la urmă o să ajungi acolo unde vrei."

„Altul s-ar feri să spună că e burghez" intervine Luptătoru încercînd să zîmbească cu fața lui imobilă.

„Altul da. Nu unu' care lucrează aici ! Joacă tare, Iustin al nostru ! Spui așa cînd știi că nu ești... altfel nu ți-ar da mîna. Ce părere ai ?"

„La revedere băieți ! Patru mii am, șefule !"

Merg amîndoi pe stradă. Trifon face paşii mai mici, Iustin e nevoit să intre în ritmul lui. Bătrînul ţine mîinile la spate, să-şi îndrepte spinarea puţin adusă. E îmbrăcat cu un costum de culoare deschisă, pălărie de pai să-l apere de soare, papion, cămaşă albă şi ghetre peste pantofii bine lustruiţi. Iustin are pantalonii necălcaţi, scurta decolorată şi pantofii prăfuiţi.

„Îmi place cum arăţi, unchiule Trifon ! Tot un domn ai rămas, chiar dacă ai vîndut lucruri la Talcioc."

„Astea-s haine făcute la Covaliu, acum treizeci de ani. Ieri le-am călcat cu mîna mea", spune el cu mîndrie.

„Dar ghetrele ?"

„Mi-e frig la picioare. E o primăvară răcoroasă şi cu prostata mea... Rîzi de mine, ştrengarule !"

„Nu ! Nici vorbă. Un coleg de la atelier mi-a spus că arăţi ca un burghez. Cred că la ghetre s-a uitat."

„De ! Părerea lui..."

„Eşti încă tînăr, unchiule Trifon ! Numai aşa ai rezistat."

„Asta-i drept, Amalia însă nu crede. Voia să-mi dea un baston. Am unul cu măciulie de argint, eşti prea ramolit cînd te sprijini în băţ. Să-l ai de fudulie, e altceva ! Înainte purtam la butonieră o floare, de obicei o garoafă. Să ştii de la mine ! Un bărbat cu o floare la butonieră nu poate fi trist. Cîţi ai văzut acum ? Dar ia spune-mi, cu hainele cum stai ? Astea-s de lucru ?"

„Da."

„De ce n-ai mai venit pe la mine ? Poate îţi găseam un costum !" şi Trifon se opreşte în loc, aşa cum fac bătrînii : se odihnesc o clipă, respiră, privesc în jur, sau îşi amintesc un gînd pe care l-au uitat.

Iustin îi priveşte obrazul bine bărbierit, pielea catifelată, ridurile care îi brăzdează faţa dîndu-i un aer distins, rafinat ; simte în nări o undă de lavandă, îi place

acest bătrîn care arată atît de bine şi chiar se bucură la gîndul că se plimbă împreună pe stradă, el, care are pantalonii necălcaţi, pantofii prăfuiţi iar mîinile miros a copită arsă.

„Te-am căutat de cîteva ori, unchiule Trifon. Amalia mi-a spus că ai plecat la Cîmpeni şi nu ştie cînd te întorci."

„Da. Am fost la Cîmpeni, la un prieten, Ghilezan, e rudă cu Răşcanu, bărbatul Elvirei, ţinea o nepoată care avea... dar să nu te încurc."

„Mai bine."

„M-am plictisit la Ghilezan. Nu-mi vorbea decît despre boala lui, suferă de rinichi. Cînd m-am întors am întrebat-o pe Amalia de tine. «N-a mai fost băiatul ăla p-aici ?» şi bătrînul se opreşte iarăşi, îl priveşte în ochi. Mi-ai lipsit, Iustine ! Aşa cum eşti tu, cam trăsnit şi împotriva rudelor..."

„Nu sînt împotriva lor : Cred că ţi-au lipsit poveştile noastre."

„Da... poveştile noastre. La început nu-mi plăceai, nu voiam să te primesc. Să nu crezi că pentru banii aceia. Ai o nelinişte pe care mi-o transmiţi. Dacă stau la masă cu un om nervos, imediat simt cum încep să fierb. Acum eu te caut pe tine, eu vreau să-ţi vorbesc despre noi. Retrăiesc vremurile cînd purtam o garoafă la butonieră. Hai să traversăm. Sîntem aproape de Parcul Ioanid. Să stăm puţin pe o bancă şi să ne bucurăm de primăvara asta. Era să uit, m-am luat cu vorba. Cel de la miliţie, mi-ai spus cum îl cheamă... Am uitat..."

„Căpitanul Voican."

„Da. A vrut să afle dacă astă-iarnă ai venit la mine într-o dimineaţă... pe la şapte."

„Altceva ?"

„La început m-a luat pe mine : «Ce fac ? Ce pensie am ?» şi cîte altele. Eu i-am spus : «Ce vrei să ştii, domnule ? !» El a schimbat foaia, că ar fi murit o femeie care locuia în apartament cu tine şi trebuie să găsească autorul. Auzi ! «Autorul»! I-am spus că nu ştiu prea multe despre tine. Nu ştiu cu ce te ocupi şi cum îţi petreci timpul. El atunci a zis : «Dar ce vorbeaţi cînd venea aici ?» Uite banca aceea, e la umbră şi de acolo vedem tot parcul. «Ce să vorbim, domnule !» nu-i ziceam tovarăşe. «Îi povesteam despre cei morţi». «Hai ! Nu mă lua pe mine cu d-astea», zice el. «Păi dacă îţi spun ! Ce ? Am vreun interes să te mint», zic eu. «De ce îl interesau morţii ?» mă întreabă el, privindu-mă fix în ochi. Dacă a văzut că nu află mare lucru de la mine, a plecat. Eşti îngrijorat ?"

„Nu."

„Să caute «autorul» ! Hai ! Lasă-le dracului de necazuri ! Uită-te la chioşcul din stînga, cel construit din beton. Vara, orchestrele cîntau acolo valsuri vieneze, polci şi mazurci. Odată am ascultat şi o fanfară. Îmi place muzica de fanfară, are ceva trist şi maiestuos. Seara, toţi din casele învecinate ieşeau la geamuri şi ascultau muzică. Era ca la teatru. Treceau cu paşi uşori doamne cu rochii lungi, cu lornion în mînă, căutînd o bancă liberă, erau urmate de domni care mergeau cu pas ţeapăn. Priveşte ce case frumoase, adevărate palate şi toate au cîte o terasă ce coboară spre parc. Aceea de acolo era a lui Trestioreanu ! Uite ! Are şi seră pentru flori. Dimineaţa, veneam cu maşina pînă la Grădina Icoanei, spuneam şoferului să mă aştepte. Mergeam pe jos prin acest parc pînă la Societatea de petrol Columbia, reprezentanţa era pe bulevardul Dacia. Pe bănci vedeam elevii care chiuliseră de la Şcoala Centrală şi îndrăgostiţii. Acum

e la fel. Nu s-a schimbat nimic. De ce taci ? Pari îngîndurat."

„Te ascult, unchiule Trifon ! Spune mai departe."

„Uită-te la tinerii de acolo ! Se sărută în draci. Fusta i s-a ridicat pînă la chiloți. Parcă sînt singuri pe lumea asta. Odată am trecut p-aici... era și Catinca. Eram de curînd căsătoriți. Ne sărutam la fel... Nu s-a schimbat nimic."

„Fetele regretau că bătrînul vînduse Casa cu lei. Cînd au aflat că pe terenurile din rîpă, cumpărate de Orleanu, s-a găsit petrol, furia lor a crescut. Colonelul își scosese de sub ipotecă pădurea de salcîmi. Erau încă destul de înstăriți : cîteva terenuri petrolifere de la care primeau redevențe și răscrucea din sat cu depozitul de lemne, brutăria și cîrciuma.

Sub streașina lungă a cîrciumii, la mesele de lemn, puteai găsi aceiași oameni care «citeau ziarul», adică povesteau ce s-a petrecut în sat, ce s-a mai auzit la radio, cine a mai avut vreo gîlceavă, ce se mai spune despre «ăla» care trecea pe drum, și, în special, țineau rînduiala celor ce intrau sau ieșeau din curtea Colonelului Arghir a cărui poartă se afla numai la cîțiva pași. Erau aceiași bărbați care — cu pălăriile pe ceafă — mîncau pîine caldă luată pe datorie de la brutăria de peste drum, beau țuică în țoiuri cu gîtul lung și scuipau peste gărduleț ce împrejmuia «streașina» drept în praful de pe drum. Tu și Alex săreați uneori peste gărduleț, vă așezați la mesele lor și le ascultați poveștile. Tănase — omul din curtea Colonelului — era pe banca din fața porții. Nu se ducea sub «streașină», cei de acolo făceau glume pe seama lui sau îi dădeau un ziar și îi spuneau să ci-

tească cu glas tare. Tănase, cu cocoașa rezemată de ulucile înalte, întindea mîna peste gărduleț și lua ziarul.

«Într-o bună zi, lăsată de Dumnezeu pentru toate vieţuitoarele și proștii lui — rostea el cu glas bolborosit —, a trecut pe la răscrucea Colonelului Arghir (accentua ultimele cuvinte ridicînd vocea, proptindu-și bărbia în piept ca sunetele să iasă mai clare), o căruță cu doi cai ce alergau ca niște zmei. Iaca un duh rău, face ca roibul să se sperie. Sare în lături și-l calcă pe prostu' de Maftei care taman ieșea de la streașină. Îl strivește cu căruța, îl taie cu roțile, și-i sparge țeasta de hlăpăug, drept pedeapsă că mi-a dat ziarul ăsta să citesc, cu toate că știe că nu deslușesc abecedarul».

Cei de la mese începeau să rîdă.

„Ți-a zis-o, băi, Maftei !" strigă unul.

„E bun de-o țuică !" completă altul.

„Să-i dau un țoi plin !" zise primul și i-l întinse peste gărduleț.

„Ia tăceți ! Le făcu semn Maftei și își scoase pălăria de pe cap și se șterse de nădușeală. Vine domn' inginer Scriban. Se duce la curte. Uite-i trăsura ! Să'i Tănase și deschide-i poarta !"

Tănase răsturnă țuica pe gît, se ridică de pe bancă și începu să salte de poarta ce se cam lăsase într-o parte de la ploile din toamna trecută. Trăsura trecu încet prin fața cîrciumii, toți de acolo îl urmăriră atenți cu privirea, unii din ei își scoaseră pălăriile și-l salutară cu voce tare, alții se scărpinară pe gît, iar Maftei se înecă într-o tuse rea, scuipă în praful lăsat de roțile trăsurii bășicînd cu venin colbul. Copitele cailor răsunară pe podișca de scîndură, apoi se auziră melițînd pe bolovanii de rîu din curte.

Inginerul Scriban era un bărbat nu prea înalt, plin la trup fără să fie gras, elegant îmbrăcat, cu o față pre-

lungă, ochi ageri, inteligenți și o batistă albă cu monogram pe care o ținea sub maxilar unde avea o eczemă. Dacă n-ar fi avut-o, cei care îl cunoșteau ar fi crezut că îi lipsește ceva. Batista albă devenise un simbol.

Tănase, cu pălăria în mînă, urmări un timp trăsura care se oprise în dreptul grădinii cu flori, apoi începu să tragă la loc poarta.

„Vine pentru fata cea mare a Colonelului, zise unul din cei de sub streașină. Ăsta are toate sondele de pe aici și de la Copăceni. E cel mai tare și e priceput în meseria lui !"

„Ei lasă, mă ! Nu poate să le aibă el pe toate, că n-o fi drac, spuse Maftei. Sînt doar mii de sonde, sînt și alte societăți și alți administratori delegați cum e Scriban. Mi-a spus mie Sandu Chirobnicu. O să mă duc și eu cu el. Mă bag la sonde, acum numa' noi am rămas la plug."

„Și la cîrciumă !" completă altul care lovi un cîine — ce căuta de mîncare pe sub mese — de-l făcu să schelălăie și să fugă cu coada între picioare.

„Da ! Așa-i. Ne bem amarul.. Du-te, mă, la Tudor și spune-i să ne dea niște pîine pe datorie că ajungem să chițăim de foame ca ăla", zise Maftei arătînd spre cîine.

„Păi plugar ești tu, măi, Maftei ? ! Ceri pîine de la Tudor pe datorie ?"

„Nu ți-am spus ! Mă bag la sonde ! Acolo am salar și pînă la urmă ajung chirobnic ca Sandu.

„O să ajungi tu chirobnic cînd o să-ți vezi noada ! Bine ți-a zis Tănase, te-a călcat căruța pe țeastă."

„Băi, Cîrnule ! Tu nu vezi cum merg lucrurile ! Cum vine de se leagă între ele ? Mașina bate sapa ! O să rămîi prost toată viața și eu o să trec cu bicicleta p-aici ș-o să-ți dau cu tifla !"

„O să dai pe mă-ta, cu biciclu tău cu tot", zise supărat Cîrnu, scuipînd peste gărduleț.

„Voi nu vă dați seama ? ! Și neamțu' tot pe mașini se bazează acu' cînd se pregătește de război..."

„Ce război ? ! Tu ești capiu ! După cîțiva ani de la ăla din '16, tu vorbești de un alt război ? !"

„Vă spun eu ! Va fi război, nu glumă !"

„Ia mai tăceți, bă ! strigă unul dintre ei. Tănase a ajuns la curte, se îndreaptă spre beci. Va scoate țuică pentru oaspete. Are prilejul să mai sugă din trăgaică."

„Lasă-l să bea ! Să fie și el fericit, nu numai Scriban care bate drumul pînă aici pentru fata Colonelului", zise Maftei.

Ana era fiica cea mare a lui Arghir, ea trebuia să se mărite prima, așa statornicea obiceiul. Era dealtfel cea mai frumoasă, avea privirea celor care știu să observe și ce se află în spatele lucrurilor ; zîmbetul ei îți dădea impresia că atunci te vede pentru prima dată, mereu cu o bucurie proaspătă, nedisimulată. Nu era preocupată de bani, așa cum era Catinca, nu picta, așa cum făcea Maria, nu cînta, așa cum o auzeai uneori pe Elvira, lua o carte, se ducea în grădină, sub vița-de-vie care creștea suspendată pe o boltă de lemn, și se întindea pe un pled în iarbă.

Cînd Arghir trecea pe acolo o întreba :

„Ce citești ?"

„Nimic."

„Cum ?"

„Uneori nu mai pot să citesc... plec în călătorii pe care nu le-am făcut niciodată."

Bătrînul luă o floare de caprifoi care creștea înfășurată pe stîlpul de lemn al bolții și o lăsă încet între filele cărții, semn de înțelegere și iubire. Plecă apoi mai departe, poate își aminti de clipa cînd se urcase în tren

îndreptîndu-se spre Paris, sau revăzu dimineața cînd mersese spre gară, îmbrăcat în uniforma de voluntar în război.

În ziua aceea erau în casă, auziră trăsura pe pietrele din curte, bătrînul o luă pe Ana de braț și ieșiră în cerdac să-l întîmpine pe Scriban care se apropia pe poteca din curtea cu flori. Ana era îmbrăcată cu o rochie subțire, vaporoasă, cu volane mari la gît. Îi întinse mîna lui Scriban și îl privi în ochi, apoi îi zîmbi în felul ei. Bătrînul o rugă să pregătească o gustare pentru oaspete, iar Tănase să scoată din beci niște țuică rece.

Îl conduse în sala de arme, amenajată acum într-o încăpere mai mică decît cea pe care o avusese în Casa cu lei. Curînd au apărut Catinca și Elvira frumos îmbrăcate, aveau pălării cu boruri largi prinse cu o panglică sub bărbie. Catinca se așeză într-un fotoliu lîngă Scriban și începu să se intereseze de mersul bursei, îi ceru sfaturi și chiar îi aduse o mapă cu hîrtii arătîndu-i cîteva dintre ele. Bătrînul era fericit văzîndu-se înconjurat de fetele lui. Stătea rezemat în scaunul cu spetează înaltă și le privea pe rînd, apoi își scoase o țigară de foi și îi ceru Elvirei să-i aducă un chibrit. În clipa aceea intră în casă Maria urmată de un cîine frumos, un Doberman cu urechile tăiate, care, surprins de atîta lume, se oprise în prag și începu să-i privească pe rînd. Toți izbucniră în rîs. Maria se trînti într-un fotoliu și respiră obosită, întinse apoi brațele și cîinele o urmă supus lungindu-se sub o canapea, ostenit și el de atîta joacă.

Poate că bătrînul nu-l uitase nici pe George, care plecase singur de acasă «umblînd cu politica lui», și nici pe Andrei care vă creștea pe voi, copiii. În vacanțe, veneați acolo, vă jucați în cerdac și făceați «mîncare pentru soldați» din zarzăre galbene. Toamna, pe prispa care înconjura casa, se strîngeau gutuile și merele domnești.

Uneori, bătrînul vă lua pe amîndoi de mînă și vă plimba prin grădină, pe sub viță-de-vie. Voi îi cereați cîte un ciorchine, apoi alergați la dudul din curtea păsărilor și mîncați pînă vă înnegreați de la ochi pînă la glezne. Vă găseam cîteodată la Tănase, în camera aceea mică de lîngă magazie, îi ascultați poveștile rostite cu icnelile lui de om gîngav, pus mereu pe șotii.

Într-o dimineață, v-am auzit țipînd prin magazie, erați «într-un război declarat», săreați peste butoaie, printre uneltele de cîmp, sau conduceați — cu strigăte și bice pocnite din gură — sania cu pluș roșu. Veneam acolo foarte des, devenisem avocat titular, bietul Socolescu murise, eu îi preluasem clientela. Dar, mai era și Catinca, nu încetasem s-o iubesc.

Și cum îți spuneam... În ziua în care sosise inginerul Scriban, întreaga familie era adunată în camera de arme care ținea loc și de salon. Toți rîdeam, vorbeam, iar Catinca... se apropiase mult de brațul lui Scriban și îi arăta ceva pe o coală de hîrtie : o șuviță de păr îi atinsese obrazul.

În clipa aceea... în clipa aceea a apărut în prag Ana, pregătise o gustare pentru oaspete. Era urmată de o jupîneasă care ținea o tavă imensă de argint cu tot felul de bunătăți. Ana s-a oprit și i-a făcut loc fetei. Tănase aducea o sticlă cu țuică de culoarea untdelemnului. Ana se uita din prag la cei doi. I-a privit îndelung și cu atîta intensitate încît Catinca a ridicat ochii spre ea și a rămas înlemnită, apoi și-a retras încet umărul, a închis mapa cu acte și a început să o ajute la servitul gustării.

Nu se stabilise nimic oficial, toți știam că în iarnă Ana se va căsători cu Scriban și va fi nuntă mare, așa cum se obișnuiește cînd prima fată pleacă din casă. În toamnă însă... Da... Era pe la sfîrșitul lui octombrie, Ana s-a îmbolnăvit. Într-o seară a făcut febră mare. Deodată.

am auzit maşina lui Scriban intrînd în curte. Îşi cumpărase un Ford roşu decapotabil. Ana se simţea din ce în ce mai rău. Maria stătea lîngă pat şi îi schimba mereu compresele de pe frunte cu oţet de trandafiri. Scriban a propus să aducă de la Cîmpeni un doctor. Catinca, auzind că vrea să plece, s-a oferit imediat să meargă cu el ; pretindea că-l cunoaşte bine pe medicul primar al spitalului.

Casa avea o prispă lată ce înconjura zidurile în trei părţi, fusese de curînd reparată cu scînduri albe, nevopsite. Pe marginea prispei erau poliţe cu flori de muşcate, de toate culorile. La mijloc se găsea cerdacul de care ţi-am povestit. În interior era un culoar lung în care se deschideau toate uşile camerelor : prima în dreapta era dormitorul bătrînului, apoi sala de arme, urma dormitorul Anei, celelalte camere ale fetelor, iar la urmă sufrageria, bucătăria şi acareturile. Îţi spun toate astea aşa, alandala, pentru că nu pot să-mi adun gîndurile, vreau să înţelegi, sau mai bine zis să-ţi imaginezi, chiar să asculţi glasul Anei care — atunci cînd a auzit că Scriban se duce cu Catinca la Cîmpeni — a spus : «Nu vreau să pleci de lîngă mine !» Şi cînd a văzut că face cîţiva paşi şi iese din cameră pentru a-şi lua paltonul din cuierul care era pe culoar, iar Catinca se strecoară afară, a spus din nou, ridicîndu-se puţin din pat, în timp ce Maria a sprijinit-o cu o mînă : «Nu vreau să pleci la Cîmpeni în seara aceasta !», aşa a spus Ana, dar mai mult s-a adresat Colonelului Arghir care ar fi avut mai multă autoritate să-i oprească. Şi cînd Ana a auzit paşii lor pe culoar a strigat, dar nu prea tare, atît doar s-o audă Scriban : «Nu pleca tocmai acum !» Nu s-a oprit, se însera şi voia să se întoarcă cît mai curînd. Şi atunci, cînd Ana a auzit motorul maşinii, a sărit din pat. Maria şi Elvira n-au putut-o opri să se ducă la fe-

reastră, să se uite în curte. Și ei toți, care erau pe lîngă ea, n-au izbutit s-o oprească nici cînd a ieșit pe cerdac numai în cămașa de noapte. S-a smuls din brațele lor și a strigat cu atîta putere încît n-au crezut că țipătul acela a țîșnit dintr-un piept omenesc : «Nu pleca tocmai acum !» De aceea ți-am descris casa... vreau să-ți imaginezi cum au răsunat pereții tuturor camerelor, cum a alergat glasul ei prin fiecare odaie și s-a lovit de lucrurile de acolo, de lucrurile Teodorei, mama ei, moartă cu mult timp în urmă... strigătul ei ne-a înlemnit ; era în cămașa de noapte albă, sprijinită cu mîinile de scîndurile nevopsite ale prispei, cu fruntea printre florile roșii de mușcate, cu pieptul încă tremurînd, obosit de sunetul acela care îi cutremurase întreaga ființă...

Se spune că țipătul ei a ajuns pînă la răscruce, la cei de la cîrciumă, și Maftei ar fi ridicat o mînă și ar fi spus : «Ia tăceți, bă ! Parcă strigă cineva», iar altul ar fi zis : «Și eu am auzit. Era așa, cum ar fi cerut ajutor», și toți de la mese au rămas un timp tăcuți, nemișcați, și dacă acel glas nu s-a mai repetat, fiecare și-a văzut mai departe de țuica lui.

Catinca și Scriban s-au întors la miezul nopții împreună cu doctorul Struțeanu. Ana era în pat, liniștită, cu febră mare, îmbujorată, cu brațele întinse pe plapuma galbenă, împăcată cu gîndul ei, cu acel gînd împotriva căruia luptase pînă la disperare, pe care nimeni nu l-a bănuit și nu l-a aflat decît mai tîrziu, adică în iarna ce a urmat, cînd Scriban n-a mai spus nimic privitor la nuntă și n-a mai venit în casa lor, dînd să se înțeleagă că nu se mai căsătorește cu Ana. După un an, a anunțat că se însoară cu Catinca. Atunci, doar atunci au înțeles toți de ce a strigat Ana în seara aceea, de ce a ieșit în cerdac doar în cămașă de noapte, de ce pieptul ei a tremurat

printre florile de muşcate, doar atunci i-am înţeles presimţirea.

La nunta Catincăi cu Scriban au fost surorile Maria şi Elvira. A venit şi Andrei, tatăl tău. A lipsit George. Colonelul Arghir s-a dus doar la biserică, apoi a plecat la Ţintea. Nu se simţea prea bine, în ultimul timp fusese mereu bolnav. Ana a rămas la Ţintea doar cu Tănase, toţi slujitorii fuseseră luaţi la Cîmpeni. Cînd bătrînul s-a întors şi a urcat gîfîind cele patru trepte de lemn, a găsit-o în cerdac. Citea o carte. S-a apropiat de ea. Ana a ridicat privirea şi a spus doar atît : «Ai venit aşa de repede ?» «Da. Vreau să-mi pregăteşti patul. Nu mi-e bine. Spune-i lui Tănase să facă focul şi să pună apă caldă într-o sticlă, pentru picioare.»

Din seara aceea bătrînul nu s-a mai însănătoşit, chiar dacă uneori s-a mai dat jos din pat. Catinca şi Scriban s-au mutat la Bucureşti. Maria şi Elvira locuiau la ei. Aveau o casă mare la Şosea, pe Bulevardul Jianu. Ana a rămas cu bătrînul ei tată. Catinca administra averea şi banii, le trimitea lunar o sumă fixă, de multe ori le dădea şi Andrei, din leafa lui, ceea ce mă face să cred că cei doi nu o duceau prea strălucit din ce primeau de la Catinca. Vara, vă duceaţi şi voi la ţară. După un timp, Maria s-a căsătorit cu doctorul Albert, iar Elvira cu Răşcanu. I-am cunoscut în casa lui Scriban care devenise un om bogat, cu multe relaţii şi cunoştinţe. Cred... cred că a trebuit jertfită Ana, numai după aceea s-au căsătorit celelalte fete, aşa cum se întîmplă întotdeauna, cineva trebuie să plătească pentru bucuria şi fericirea celor din jur.

M-am mutat la Bucureşti. Eram acum avocatul lor, adică al lui Scriban şi al Catincăi, dar nu numai pentru asta, continuam s-o iubesc... Vezi, ce nebun eram ! Ce absurd ! O vedeam bogată, fericită, alături de acel băr-

bat pe care şi-l dorise atît de mult încît i-l furase Anei, şi totuşi nu puteam să trăiesc decît în preajma ei... Ea simţea că o iubesc, niciodată nu mi-a dat să înţeleg că ştie. Se purta frumos, avea încredere în mine, dar nimic altceva, nici cel puţin un gest din care să-mi dau seama... Avea uneori mici atenţii. De Crăciun, la pomul de iarnă, primeam un pachet în care găseam ceea ce îmi doream. Cîteodată rămînea cu mine în birou, vorbeam despre afaceri, îmi cerea amănunte din procedura civilă şi comercială, stătea picior peste picior, într-o atitudine leneşă, se lăsa privită fără s-o stingherească ochii mei avizi. Cînd îşi lua rămas bun îmi întindea mîna pe care o uita mai mult timp în palma mea. O sărutam pe degete, pe braţ, dar imediat pleca, fără să pot citi ceva în ochii ei reci.

La ţară, la Ţintea, au rămas doar ei trei : Arghir, Ana şi Tănase, bătrînul cocoşat, chiar dacă primea salariul la două luni. Într-o toamnă, m-am dus la Ţintea. Aveam ceva treburi cu societăţile petrolifere. Bătrînul stătea în cerdac, slăbise mult, era bolnav. Cînd m-a văzut intrînd pe poteca din grădina cu flori, urcînd treptele de lemn ale prispei, a vrut să-mi iasă în întîmpinare. Era bucuros că-i aduc veşti de la Bucureşti. Imediat a apărut şi Ana. Se schimbase mult, parcă se ofilise. A stat puţin cu noi, apoi s-a dus în casă să-mi aducă o dulceaţă. Bătrînul mi-a făcut semn să mă aşez pe scaun lîngă el.

„Nu mă simt bine, Trifon. Nu ştiu dacă mai ies din iarna asta... Dacă aş putea să uit, adică... Voiam să-ţi spun... ai fost atunci aici şi ai văzut totul şi ai auzit strigătul Anei... Strigătul acela a fost începutul ! Să ştii de la mine ! şi îşi îndreptă ochii spre grădina de flori care nu mai era îngrijită ca înainte, spre trandafirii năpăditi de buruieni, spre caprifoiul urcat prea mult pe bolta viţei-de-vie, spre gutuiul cu crengile uscate. Atunci, Catinca a luat ceea ce nu era al ei. Ea a fost prima care

a rupt familia... Nu ! Primul a fost George care a plecat cu politica lui. Singura de care mă tem este Catinca. De Ana mi-e milă, e cea mai bună, cea mai dreaptă şi cinstită. Ea va pieri... N-am înţeles şi chiar dacă aş fi priceput «nu-l» puteam opri ! Să nu-i spui Anei ce-am vorbit şi să mai treci pe aici. Ştiu că eşti un om de treabă şi cu suflet..."

Ana reapăru în cerdac, mergea cu paşi înceţi, cu privirile în jos, ţinea pe tavă o farfurioară cu dulceaţă şi un pahar cu apă. Mi-a zîmbit în felul ei, ca nimeni alta, mi-am amintit de Catinca, de ochii ei reci şi duri. Din cele spuse de Ana am înţeles că nu era supărată pe nimeni, îi iertase pe toţi, era fericită că a rămas la ţară, lîngă bătrînul ei tată. S-a aşezat pe un scaun în apropierea lui şi în seara de toamnă, cu cerul incendiat de soarele ce coborîse spre asfinţit, cu ţipetele păsărilor care se îndreptau spre cuiburi, cu vocea lui Tănase care se auzea în curtea din spatele casei, în acea seară de neuitat am văzut mîna Anei cum ia palma bătrînului şi începe să i-o mîngîie în timp ce eu le povesteam despre cei de la Bucureşti. Îi mîngîia mîna uscată — cu vene proeminente, cu degete subţiri, lungi, cu încheieturile puţin umflate —, cu atîta duioşie încît gestul ei... m-am oprit, n-am mai putut vorbi, adică uitasem ce spuneam şi deodată am auzit-o zicînd :

„La iarnă plecăm şi noi la ei. Aici o ducem rău cu căldura. Tata ar vrea să fie încălzită toată casa. Ia spune-mi ? Catinca a născut un copil ?"

„Da. Un băieţel."

„Şi cum l-au botezat ?" mă întrebă bătrînul.

„Ion."

„I-au pus numele meu ?"

„De ce vă miraţi ?"

„Nu... am zis doar aşa. Andrei i-a botezat pe băieţii

lui Alexandru și Iustin. Îmi pare bine că cel puțin copilul Catincăi poartă numele meu. Spune-i să vină aici, la aer, toamna sînt fructe multe. Azi vor sosi băieții lui Andrei. Ei sînt singura noastră bucurie. Auzi ! Parcă strigă cineva la drum. Trimite-l pe Tănase la poartă. Andrei vine întotdeauna cu multe bagaje.

Ați sosit seara. Andrei găsise la gară o mașină, era plină cu pachete. A doua zi m-am sculat de dimineață. Aveam procură să vînd un colț din «răspîntia Colonelului», depozitul de lemne cu tot ce se găsea acolo. La prînz, cînd m-am reîntors să-i las bătrînului o parte din bani, l-am văzut într-un cărucior. Fetele de la București nu știau că paralizase, n-a vrut să le spună, poate dintr-un sentiment de demnitate, sau... oricum, cei de acolo deveniseră pentru el niște străini și asta mi s-a părut lucrul cel mai important. Tu și Alex, îl plimbați prin grădină, prin iarba necosită. Căruciorul înainta cu greutate, voi împingeați, rîdeați și țipați așa cum făceau oamenii la sonde : «hei, rupppp !» Bătrînul căuta să învîrtă roțile mari ale căruțului și rîdea cu voi. Îl văd... înaintați toți trei prin iarba înaltă, în timp ce Ana vă urmărea de pe cerdac și striga la voi să nu-l răsturnați."

Rămîne nemișcat, cu privirea în gol, apoi închide pleoapele, parcă ar încerca să-și adune puterile pentru a se întoarce din locurile acelea. O venă îi pulsează puternic pe frunte, singurul semn că mai trăiește. Iustin îl privește îndelung, are senzația că simte sub degete vibrația venei. Deschide ochii.

„De ce zîmbești ?"

„Mă uitam la dumneata. Îmi face plăcere că sîntem împreună, că stăm pe o bancă în Parcul Ioanid. Crezi că voi ajunge vreodată să-ți semăn ? Să fiu și eu... un om respectabil, corect îmbrăcat ?"

„Te îndoiești ? ! La vîrsta mea vei fi la fel. Te asigur !“

„Poate. Acum însă... Dacă rămîi un minut, două, cu ochii închiși, ești refăcut. Nu-i așa ?“ spune Iustin vrînd să schimbe subiectul.

„Da. Parcă aș fi dormit ore întregi.“

„Eu cînd închid ochii îi văd, îi aud... Uneori simt nevoia să vorbesc fără încetare. E un fel de a mă odihni prin vorbe puse cap la cap, fără șir... Parcă aș fi tot atît de bătrîn ca ei și aș trăi în urmă cu cincizeci de ani și am ochii lor, pielea lor, parfumul lor în toamna aceea încărcată de miresmele grele ale florilor... În loc să scap de ei, îi caut, fiecare obstacol mă epuizează și în același timp mă regenerează. Nu am barca mea și nici vîsle, mîinile îmi sînt goale și totuși trebuie să ies din cercurile de pe masa căpitanului...“

„N-am priceput nimic ? !“ și bătrînul ridică din umeri și se uită lung la el.

„Mai rîd și eu, unchiule Trifon ! Un joc ! Spune-mi, ai văzut cum zboară un liliac ?“

„Da.“

„Cum ?“

„Ca orice pasăre...“

„Are un zbor în zig-zag : se îndreaptă într-o direcție. se oprește, o apucă la dreapta, la stînga și din nou înainte. E orb. Strigă mereu. A ieșit din întuneric. Nu-l auzim dar el țipă și primește ecoul în radarul ascuns în spatele urechii și astfel se ghidează în zbor, ajunge acolo unde dorește. Drumul lui este însă foarte greu, are mereu obstacole pe care numai el le aude văzînd, sau le vede auzind. Nu zboară drept, așa e făcut, să se chinuiască într-un zbor inutil sau numai noi credem că se chinuiește sau că zborul este inutil. Imaginează-ți însă un liliac cu zbor în linie dreaptă, poate nici n-ar mai fi

liliac, dar ce frumos ar arăta şi poate nici n-ar mai dormi în peşteri, ar fi primul liliac care ar înceta să mai fie liliac. Sînt sigur că ar muri, sau ar modifica specia... dar ceilalţi nu l-ar uita. Numai pentru asta şi merită să zbori drept, unchiule Trifon ! Să ajungi la marginea pădurii într-o plutire fără ocolişuri, fără eziţări, chiar dacă la capătul drumului cazi la pămînt din cauza efortului pe care nici unul din ai tăi nu l-a făcut vreodată ! Merită ! Zău că merită pentru clipele cînd vei coborî lîngă pădure şi îţi vei spune : «Am ajuns, chiar dacă sînt singur». Nu m-am gîndit să-ţi vorbesc despre zborul liliacului, aş fi putut să iau o piatră, să intru în ea, să-ţi povestesc ce se află înăuntru, să te privesc din piatră şi să-ţi spun cum arăţi de acolo. E un joc al meu, aşa cum dumneata te joci lustruind argintăria sau rîşnind cafea..."

„Eu mă odihnesc, tu însă nu. Cînd zici că eşti liliac eşti liliac..."

„E adevărat... Nu pot altfel, «asta mi-e firea». Ştii bancul cu scorpionul şi cu broasca ?"

„Nu."

„Un scorpion roagă o broască să-l treacă un rîu. Broasca se teme. «Dacă ajungi în mijlocul rîului şi acolo îmi vîri acul veninos ?» zice ea. «Atunci mor şi eu !» îi răspunde logic scorpionul. În cele din urmă o convinge. Se urcă în spatele ei şi broasca începe să înoate. În mijlocul rîului, scorpionul scoate acul şi harş o înţeapă. Broscuţa se întoarce spre el şi înainte să moară îi spune : «Am crezut că te ţii de cuvînt. Acum vei muri şi tu». Scorpionul îi răspunde : «Da. Ştiu ! Ce să fac ? Asta mi-e firea». Aşa sînt şi eu. Asta mi-e firea, unchiule Trifon. Orice joc te costă, mai ales cînd n-ai izbutit niciodată să ajungi la marginea pădurii..."

„Hai ! Stai puțin cu ochii închiși. Odihnește-te !"

«...l-am căutat pe Alex dar n-am strigat, Bobo era bolnav și trebuia să fie liniște iar Alex se juca în cerdac cu Țiganu. M-am așezat pe banca cu perne moi și am văzut de acolo burta albă a cîinelui și mîna lui Alex care se juca prin blana lui. Am întors capul și am mirosit floarea de mușcată așezată pe marginea unei polițe, apoi am plecat ; m-am strecurat pe lîngă bancă, am trecut cu degetele prin florile ce înconjurau cerdacul și degetele au început să miroasă a mușcată, apoi Alex a zis : «hai să mergem la Bobo», iar eu i-am răspuns : «hai», dar m-am dus pe prispă pînă la capăt, acolo unde era dulapul nostru cu jucării și mîncarea pentru soldați, am luat nuiaua cu frunză la vîrf, și, înainte de a închide ușa dulapului care avea geamul spart, m-am vîrît în ultimul raft și am stat acolo ca o carte. Vedeam prispa pînă la colțul casei, ferestrele camerelor, și am zis : «alea sînt geamurile lui Bobo». De acolo zăream florile în ghivecele așezate pe marginea cerdacului și streașina și o rîndunică ce a ieșit din cuibul ei ; toate le vedeam puțin aplecate și parcă erau mai frumoase. Am ieșit, mi-am luat nuiaua și am trecut pe lîngă Alex care se juca pe sub masă cu cîinele, și i-am spus : «intră și tu în dulapul cu jucării, stai acolo ca o carte și uită-te la cuiburile de rîndunele, să vezi ce vezi», și el mi-a spus : «bine, mă duc să văd ce văd, dar mai întîi hai la Bobo că ne așteaptă și e bolnav», și eu i-am spus : «hai». Dar am coborît scara ce ducea în grădină ; aveam nuiaua în mînă, m-am așezat pe ultima treaptă și am trecut palma peste lemnul negru și zbîrcit ca obrazul lui Bobo, apoi am ridicat nuiaua și am văzut cît de elastică și lungă era, frunza din vîrf ajunsese pînă la mușcatele de pe cerdac, apoi, am lăsat nuiaua pe poteca ce trecea prin

grădina cu flori, lîngă o tufă înaltă de liliac, şi atunci, am zărit un şir de furnici şi Alex a strigat : «hai la Bobo ! ce faci acolo ? !» iar eu i-am răspuns : «merg imediat, dar să văd ce-s cu furnicile astea şi încotro se duc». M-am aplecat să le urmăresc, purtau ceva nevăzut, sau se duceau undeva să aducă ceva, am mers în patru labe pe lîngă ele pînă am ajuns în dreptul uşii de la pivniţă. M-am ridicat în picioare, mi-am şters genunchii de praf şi m-am dus la butoiul cu apă de ploaie de sub burlan, am luat nuiaua şi am început să lovesc cu ea în apă şi stropii săreau într-o parte şi alta, dar am văzut ferestrele lui Bobo şi pentru că ştiam că e bolnav şi nu trebuia să fac zgomot, am aruncat nuiaua în tufa de liliac şi i-am zis lui Alex : hai ! şi am urcat scara de lemn şi m-am oprit pe prispă, Alex a ieşit de sub masă unde se jucase cu cîinele ăla negru.

...am intrat pe culoarul întunecat, prima uşă la dreapta, acolo era camera lui Bobo. Alex a apăsat pe clanţă, am pus şi eu mîna, semăna cu o cutie de cremă pentru pantofi prinsă de lemnul uşii ; avea un mîner subţire, caraghios de subţire, din fier rotund, dar Alex mi-a dat mîna jos şi a apăsat numai el şi uşa s-a deschis. Înăuntru era noapte, perdelele erau trase, patul era în stînga, dar mai întîi era o noptieră. Bobo stătea cu capul ridicat pe două perne, ne-am aşezat amîndoi lîngă el. Bobo se uita la noi şi vedeam din ochii lui că se bucură că am venit. Alex a zis ceva, pentru că trebuia să zică ceva, el era mai mare : «mătuşa Ana e în bucătărie iar Tănase prin curte». Bobo a dat din cap şi a lăsat pleoapele în jos, parcă ar fi zis : «bine», apoi a ridicat mîna spre piept, a tuşit încet. Alex s-a sculat de pe pat şi s-a dus la fereastră, a stat acolo puţin, s-a uitat la lampa cu ciucuri de sticlă, a trecut cu mîna prin ei şi ei

au făcut clinc-clinc de cîteva ori, apoi s-a așezat pe scaun și a început să privească armele din vitrină, armele care fuseseră aduse din biroul lui Bobo, să le vadă acolo, lîngă el. În clipa aceea Bobo s-a uitat în ochii mei și mi-a venit să plîng. Avea părul alb, răvășit pe pernă, obrazul supt, pielea de pe față semăna cu lemnul vechi al scării de la cerdac. Am simțit că trebuie să fac ceva, să spun ceva, așa cum spusese Alex, dar n-aveam ce ; m-am ridicat puțin de pe pat, apoi m-am așezat din nou, dar mai aproape de Bobo, de mîna lui și el a întins mîna spre mine. Era rece. Am vrut din nou să plîng. Mă uitam la degetele subțiri ca nuiaua mea și atunci am simțit în nări mirosul florilor de mușcată. Apoi Bobo a zis cu glas încet : «cheam-o pe Ana», iar Alex a zis : «mă duc eu să-i spun», și am rămas singur cu el, și cu palma lui. Am stat așa, amîndoi, fără să ne privim în ochi, pînă cînd m-am trezit că-i mîngîi degetele, apoi am auzit pașii mătușii Ana și ai lui Alex, și mi-a părut rău pentru că tocmai începuse să bată pendula din perete și eu aflam că tavanul nu era atît de înalt, și pe el erau stinghii de lemn, prinse una lîngă alta, iar în colț se afla un dulap cu o oglindă mare și lîngă el două fotolii și vitrina cu arme ; le știam fără să mă uit la ele și asta îmi plăcea, le vedeam în jurul nostru fără să le privesc, și parcă pendula cînta pentru noi amîndoi...

Ana a intrat în cameră cu o lampă în mînă, avea un glob ce răspîndea o lumină rotundă. Alex venea în urma ei, a închis clanța aia urîtă. Ana a așezat lampa pe măsuța dintre cele două fotolii, acum era mai multă lumină în camera cu perdele trase. Ana s-a apropiat de pat.

«Du-te pînă la notar, a zis Bobo cu glas stins și din nou am simțit în nări mirosul florilor de mușcată de pe cerdac. Du-te la Anatol și cheamă-l aici. Ălora de sub

streaşină spune-le că sînt bine, sănătos... dar să nu afle că te duci la Anatol».

Şi eu am înţeles că «cei de sub streaşină» sînt cei de la cîrciumă, oamenii care stăteau acolo şi uneori ne spuneau poveşti sau ne făceau scamatorii cu rotogoale de pîine care dispăreau de sub căciulă, dar am mai înţeles că se va petrece un lucru important care nu trebuie să se audă în sat.

„Merg şi eu cu tine!" a zis Alex şi a sărit de pe scaun, gata de plecare.

Mătuşa Ana nu i-a răspuns, a dus mîna la obraz şi a clătinat capul într-o parte şi alta şi părul ei parcă a sunat ca ciucurii de sticlă ai lămpii.

„Îl trimit pe Tănase", a zis ea după un timp, cu un glas mai stins ca al lui Bobo, care se unduise la fel ca nuiaua mea şi parcă se frînse la capăt, acolo unde era frunza, singura ei frunză.

„Nu! Eu pe tine te rog" şi Bobo a dat din cap în semn că doreşte să se ducă ea, şi mătuşa Ana a ieşit încet din cameră urmată de Alex care a început să alerge pe culoar.

Am rămas lîngă el. Nu-mi era frică. După un timp şi-a tras palma din mîinile mele şi a întors capul pe pernă, aşa cum s-ar fi odihnit după o muncă istovitoare. Voiam să fac ceva pentru el, să ştie că sînt acolo, că n-am plecat, parcă pe mine căzuse toată răspunderea. După un timp m-a întrebat:

„Au ajuns jos?"

M-am dus repede la fereastră bucuros că pot să-i fiu de folos. I-am văzut pe amîndoi trecînd prin faţa cîrciumii.

„Da", am zis eu şi m-am sprijinit de măsuţa pe care era lampa cu ciucuri de sticlă.

„Nu i-a oprit nimeni?"

„Nu."

„Cheamă-l pe Tănase !" și Bobo a respirat adînc și a oftat ca după un efort, iar eu am ieșit din cameră.

Tănase nu era în odaia lui, nici în hambar, nici în magazie, nici în curtea de păsări și nici în șopron. Nu l-am strigat pentru că nu voiam să strig. L-am găsit pe banca din fața porții, rîdea și vorbea cu cei de sub streașină. Nu i-am spus nimic. L-am luat de mînă. El s-a uitat la mine cu ochii lui mici, și-a tras cocoașa, a coborît de pe bancă, și-a băgat bărbia în piept și ne-am îndreptat spre casă. Pe culoarul întunecos și-a luat mîna din mîna mea, și-a scos pălăria și a ridicat capul. Am intrat amîndoi. Tănase s-a apropiat încet de pat. Bobo i-a spus :

„Du-te, Tănase, la preotul Nestor și spune-i să vină la mine să aranjăm o slujbă pentru tăiatul salcîmilor. Doar Pădurea Alba mi-a rămas... Așa să le spui și celor de sub streașină... dacă te vor întreba."

Tănase a lăsat capul în jos, da, foarte jos, ca o plecăciune, poate în semn că a înțeles, apoi a mers pînă la ușă fără să se întoarcă, a apăsat pe clanță și a ieșit din cameră.

...am rămas cu Bobo, acum eram din nou singur cu el ; m-am așezat pe pat, simțeam că mai trebuie să fac ceva, dar Bobo cred că obosise atît de mult încît s-a uitat o vreme în ochii mei fără să-mi spună nimic și mie mi-a venit iar să plîng. Știam că sîntem numai noi doi și cîinele de afară, Țiganu, care începuse să latre prin curte. Bobo a ridicat puțin mîna și eu am înțeles că nu poate să vorbească, dar vrea ceva. M-am uitat în direcția în care arătau degetele lui și am priceput că acel ceva era în vitrina cu arme și am fost fericit că voi deschide ușa de sticlă și voi pune mîna pe ele. «Asta ?» am zis eu, și Bobo a închis pleoapele și eu am înțeles că vrea sabia, „Asta ?" și eu am înțeles că vrea decorația. Le-am luat

pe amîndouă și, după ce am pus mîna pe pistolul cu prășele de os și pe arma de vînătoare, am închis ușa vitrinei și i le-am adus. Am așezat sabia pe pat, lîngă el. Am pus degetul pe ciucurii din fire de aur și pe mînerul cu apărătoare, apoi am deschis cutia și am văzut din nou decorația rotundă, cu panglică lată, colorată și pentru că nu avea loc lîngă noi am pus-o pe noptieră, dar mi-am dat seama că nu-i place acolo și atunci am așezat-o pe pat, lîngă sabie. Parcă ne jucam amîndoi și plușul din cutia decorației era atît de roșu încît am pus palma pe el și plușul s-a lăsat în jos și s-a pitit.

...atunci, am ridicat ochii spre Bobo, fața lui era ca lemnul scării de la cerdac, dar parcă mai închisă la culoare și iar am simțit mirosul florilor de mușcată. Privea în jos, spre decorație. Fruntea i se netezise și obrajii erau așa de întinși încît parcă erau mîngîiați de cineva. și ridurile erau mai puține, iar sprîncenele se arcuiseră pe lîngă ochii pe care nu-i mai zăream cu toate că se uita la mine... poate nici eu nu mai vedeam bine cu toate că nu plîngeam. Am simțit că trebuie să plec, adică el mi-ar fi spus să plec, el mi-ar fi spus prin cîinele care lătra fără contenire în curte, el, Bobo, mi-ar fi zis : «Du-te și vezi cine a venit, cine-i afară !» dar nu puteam să-l las singur, acolo, singur, pentru că eram numai noi doi, singuri, adică mai era și cîinele care lătra acum și mai tare, de parcă ar fi venit într-adevăr cineva, chiar mi s-a părut că a venit cineva, că merge pe prispă, și atunci am înțeles că trebuie să plec, să mă duc afară să văd cine-i, și să-l las de data asta singur, pentru că așa voia, și chiar m-am ridicat de pe pat, am făcut cîțiva pași, am apăsat clanța neagră și urîtă, am lăsat ușa deschisă în urma mea, am trecut pe culoarul întunecat și am ieșit în cerdac.

...acolo venise noaptea, prin ferestrele lui Bobo se vedea lumină de la lampa cu glob rotund, lumina se întindea pe scara de lemn care semăna cu mîna lui și mi-a fost frică. Acolo era și cîinele care lătra spre mine, cu toate că dacă ar fi fost cineva străin ar fi trebuit să latre spre el, spre cel care ar fi venit dinspre drum, dar după aceea am înțeles că nu lătra spre mine, ci spre fereastra lui Bobo, parcă de acolo ar fi venit cineva, sau ar fi plecat cineva, sau... apoi cîinele a urcat treptele de lemn și a început să latre și mai tare și cînd eu am țipat la el : «Țiganule ! Taci odată !» el nu s-a uitat la mine, a lătrat mai departe, și eu nu știam ce să fac. Cîinele lătra și se trăgea speriat spre locul unde se jucase cu Alex, sub masă, și eu am țipat din nou la el, am țipat poate și de teamă, am țipat de mai multe ori, apoi am auzit glasul mătușii Ana și chiar am văzut-o intrînd în casă cu un domn, iar Alex era în urma lor cu o servietă mare în mînă. Mătușa Ana și domnul acela s-au dus în camera lui Bobo. Alex a venit lîngă mine pe cerdac și cîinele a încetat să mai latre, dar tot mîrîia și se trăgea sub masă și scîncea de parcă l-ar fi lovit cineva, iar Alex a zis : «Ce are cîinele ăsta ?» Apoi a fost liniște și Alex s-a așezat pe un scaun și a început să-și legene picioarele, iar eu am zis : «Nu știu.» Doar greieri se auzeau și am vrut să mă duc în casă, la Bobo, dar am mai rămas acolo și am mirosit florile de mușcată. Apoi am auzit un strigăt și prin dreptul luminii din fereastră a trecut repede cineva și pentru o clipă a fost întuneric și ușa s-a deschis și mătușa Ana a vrut să plece undeva, poate la bucătărie, dar n-a mai avut putere și s-a rezemat de perete. Nu-i vedeam fața pentru că era întuneric, dar am auzit-o spunînd : «A făcut-o dinadins, să rămînă singur în ultimul ceas...

...mătușa Ana zicea că noi nu trebuie să vedem nimic, și chiar a răsucit cheia în broască, și ne-a spus să fim cuminți, și numai cînd au plecat toți din casă l-am auzit pe Tănase cum tușește supărat că el nu s-a dus cu ceilalți, apoi a deschis ușa și ne-a zis : «Ieșiți la joacă».

...n-am intrat în camera lui Bobo, am fugit la poartă crezînd că-l mai vedem. Erau numai cei de la cîrciumă, unii mai rămăseseră cu pălăriile în mînă, alții se așezaseră la mese și scuipau în praf. Mafteiuță, cînd ne-a zărit, ne-a făcut semn și noi am sărit gărduleț și el a zis : «Să vă arăt o scamatorie ?» Noi n-am spus nimic. Ne-am așezat fiecare pe un scaun, întorceam însă mereu capul spre cei care plecaseră cu Bobo, atunci el a zis : «Sînteți atenți, sau o lăsăm baltă ?» Ne-am sprijinit bărbiile în pumn și ne-am uitat la el cum rupea bucățele din miezul de pîine și le rotunjea în palme făcîndu-le cocoloașe mici, apoi le punea pe masa de lemn. După ce a terminat, a dus țoiul la gură, a mai scuipat o dată peste gărduleț, și-a scos pălăria și a așezat-o pe primul cocoloș de pîine. Era o pălărie neagră, prăfuită, urîtă ca și clanța de la ușa lui Bobo. S-a uitat pe rînd la noi, a ridicat brațele în sus și ne-a arătat degetele să vedem că nu are nimic ascuns, a lovit cu pumnul în masă și țoiul a sărit de-o palmă. Apoi a întins mîna și a ridicat încet pălăria. Cocoloșul de pîine dispăruse ca prin minune. A început să rîdă spre noi bucurîndu-se că i-a reușit scamatoria. După aceea a așezat pălăria pe alt cocoloș de pîine, a bătut din nou cu pumnul în masă și cînd a ridicat pălăria nu mai era nimic. Așa a făcut pînă cînd pe masă n-a mai rămas nici un cocoloș.

„Asta-i ! Cam asta-i tot ! Acum e, acum nu e !" a zis el.

„Încerc și eu", a sărit Alex.

„Nu. Fiecare la rîndul lui", și Mafteiuță și-a luat pălăria, a așezat-o pe cap, a împins-o spre ceafă. s-a ridicat de la masă și a plecat.

„Te-ai odihnit ?"

„Da. Am închis puțin ochii... Să mergem. unchiule Trifon. E tîrziu. Să nu uit ! Dacă mai vine cineva de la miliție și te întreabă despre mine, să le spui..."

„Lasă, băiatule ! Știu eu ce să le spun ! Am experiența anilor trecuți cînd mă trezeau noaptea și îmi făceau percheziție. Credeau că am aur ! Au căutat și în aragaz. Atunci un singur denunț era suficient să nu mai dormi acasă. Acum nu mi-e teamă ! Îi trimit la plimbare, să caute «autorul» în altă parte... cu un timbru francat pe fund ! Să trecem prin Grădina Icoanei, ieșim mai repede în bulevard..."

19

ZI CĂLDUROASĂ DE PRIMĂVARĂ.

Merge agale pe stradă cu mîinile în buzunare, se uită la păsările împăiate şi acoperite cu praf din vitrina magazinului Polar : *Produse vînătoreşti de sezon.* Priveşte desenele stîngace care vor să sugereze Delta. Pleacă mai departe, vrea să piardă timpul. Se uită la ceas : «trei şi jumătate». Ajunge la stopul din Piaţa Romană, traversează strada şi se întoarce pe Bulevardul Magheru. Îşi

vede silueta reflectată în geamul agenției de voiaj AlItalia, «ar trebui să-mi cumpăr o cămașă cu mîneci scurte, cu asta mi-e cald». Trei și patruzeci. Grăbește pasul. Se oprește în dreptul unei clădiri. Ușa e mereu deschisă de salariații care au terminat programul de lucru. «El coboară pe scara șefilor», face cîțiva pași înapoi și rămîne deoparte, să poată observa ambele ieșiri. «Trei și cincizeci». Îl vede. Strînge mîna portarului, coboară treptele. Rămîne singur. «Ce mult s-a îngrășat! Așteaptă mașina». Se apropie de el mergînd încet, cu aerul celui care întîlnește întîmplător un cunoscut.

„Vă salut, tovarășe Anghel!"

„Aaa! Ce faci, Iustine! De ce mă iei cu «tovarășe»? !"

„Tot aici lucrezi? Casă mare! N-am ce zice!" și ridică ochii spre clădirea impunătoare din fața lor.

„Da. Tot aici... Nu te-am văzut de cîțiva ani. Ai rămas la electricitate sau... Am auzit că ai avut ceva încurcături?"

„Acum sînt la o întreprindere de mase plastice" și Iustin zîmbește mulțumit.

„Aha! Foarte bine! Cum o duci acolo?"

„Muncă de răspundere! Cîștig bine..."

„Cu pregătirea ta... Uite! Mi-a sosit mașina! Ai vreun program, Arghire? Nu vrei să mai stăm de vorbă?"

„Cu plăcere..." «pînă acum merge bine, dacă nu mă apropiam de el se făcea că nu mă vede».

Un Mercedes elegant se oprește la marginea trotuarului. Portierele se deschid și se închid cu sunet sec, mașina pornește cu viteză. «Ar fi trebuit să se așeze alături de mine. Nu știe sau obișnuința e mai puternică? În fond, de ce stă în față? Înainte patronul stătea în spate, acum, directorul stă alături de șofer. Omul muncii! Sîntem doar egali! Aha! Ne vede lumea!» Se trage în colț, lîngă geam, să-l poată privi mai bine. Anghel schimbă cîteva

cuvinte cu şoferul, apoi tace. Parcă a uitat de Iustin. Nici el nu se străduieşte să găsească vreun subiect de conversaţie, cu cîţiva ani înainte se simţea dator să fie amabil, să înlăture tăcerile penibile cînd călătoreau împreună cu trenul spre şantier, acum însă... Se uită la ceafa lui groasă şi năduşită, din cînd în cînd apare o batistă albă pe care şi-o trecee de-a lungul gîtului. «Atunci era mai slab, nu simţeam că e director. Îi vorbeam despre pictură, el îmi desena schema unei turbine, poate de aceea ne-am împrietenit şi am crezut...»

„Am uitat să-ţi spun, şi Anghel vrea să se întoarcă spre el, ceafa groasă îl împiedică să rotească gîtul, ochii lor nu se întîlnesc. Eu mă duc la Snagov. Maşina se întoarce. Vrei să faci o plimbare ?"

„Da, sigur..." răspunde puţin surprins Iustin.

„Rămîn acolo pînă duminică seara. Soţia şi copiii sînt plecaţi la munte. Vreau să mă odihnesc puţin..."

„La vila ministerului ?"

„Nu. Au luat-o... în altă parte."

«nu acum ! nu-l am în faţă ! nu-i văd ochii ! ar putea să nu se întoarcă spre mine şi eu să vorbesc singur ca un prost, chiar să nu-mi răspundă şi cînd vom ajunge acolo să nu-mi întindă mîna şi să-mi dea paşaportul... mai aşteaptă !...»

„Anul ăsta căldurile au venit prea devreme şi pînă la concediu..."

„Da. E destul de cald. Pomii sînt încă înfloriţi."

„Hm ? ! Nici n-am observat ! şi se uită mai atent pe cîmp căutînd cu privirea livezile de pruni şi caişi. Ai mai întîlnit pe cineva de la şantier ?"

„De la şantier ? repetă Iustin, parcă ar fi avut nevoie de puţin răgaz pentru a-şi aminti. Doar pe Simion, mă duc uneori pe la el..."

„Aţi rămas prieteni ?"

„Da."

„Doar voi doi aţi avut curajul să vorbiţi atunci cînd au vrut să mă destituie !" şi Anghel izbuteşte să se întoarcă spre el, rîde satisfăcut, puternic, zgomotos.

Îi vede pentru prima oară ochii mici înghesuiţi în obrajii rotunji... «acum ar trebui, nu ! chiar dacă şi-a amintit, chiar dacă e vesel ! vreau să-l am în faţă, să stau cu el la o masă şi să mă uit atent în ochii lui şi el să nu poată întoarce privirea aşa cum a făcut acum...»

„E bine să ieşi cîteva ore din oraş, să vezi cîmpul înverzit", încearcă Iustin să schimbe discuţia.

„Da. Şi mie îmi place. E foarte cald ! Cred că va ploua", şi îşi şterge din nou sudoarea de pe ceafă.

Maşina coteşte pe un drum îngust. Trece prin satul Snagov, aşezat pe marginea lacului şi se opreşte în faţa unei porţi înalte care este deschisă imediat de un portar ce îi salută cu mîna la şapcă. O vilă nu prea mare, cu acoperişul construit în cîteva planuri şi ferestrele orientate spre lac. Coborîră pe rînd. Priveşte cu interes : în stînga un teren de tenis, în dreapta o livadă cu cireşi înfloriţi, cîteva alei străjuite de gard viu şi iarba — de un verde deschis — care se întinde pînă la marginea lacului. Vila pare pustie, doar o barcă cu motor tulbură pentru o clipă liniştea. Anghel îi spune ceva şoferului.

„O să mai întîrzie puţin, îi explică Anghel. Trebuie să mănînce, şi arată spre şofer. Să intrăm".

Anghel merge înainte, Iustin îi simte din nou impolitetea, nu-i dă nici o importanţă, încearcă să nu-şi piardă buna dispoziţie.

Un hol spaţios, un bazin cu peşti şi o fîntînă arteziană sub o scară interioară ce urcă într-o spirală largă spre camerele de la etaj. În stînga un salon cu fotolii, în dreapta o sufragerie care îşi deschide larg uşile spre o terasă imensă cu scaune şi mese din pai. Şi din nou

iarba, lacul ondulat de o pală de vînt, pădurea de pe celălalt mal și cerul senin.

Iese pe terasă. Anghel a rămas în hol, vorbește cu responsabilul vilei. Simte nevoie să alerge desculț prin iarbă, să facă o baie în lac. Se așază comod într-un fotoliu, pune picior peste picior, își lasă colțurile gurii în jos și mimează în joacă o expresie de siguranță și putere. Nu departe de el, un copil rîde și se joacă trăgînd de mînă pe cineva culcat la umbra unui pom. O femeie, încă tînără, se ridică treptat. Parcă se nasc amîndoi din iarba înaltă și creșterea lor e înceată și copilul continuă s-o cheme spre el, rîde fericit, așa cum numai copiii știu să rîdă ridicînd femeia din neștiut pînă cînd ajung în dreptul lui. Înaltă, pantaloni strînși pe picior, bluza înnodată la talie îi lasă o porțiune de pîntec dezgolit, părul lung îi încadrează frumos ovalul feței pe care plutește zîmbetul împrumutat de la bucuria copilului. Trec amîndoi pe lîngă el. Ar fi vrut să le spună ceva, să rîdă împreună cu ei. Simte o poftă nebună de veselie. Aude glasul femeii. În primul moment n-a priceput ce-i spune cu toate că-i vede buzele mișcîndu-se.

„...venit acum ?" aude el într-un tîrziu.

„Da. Acum am sosit", răspunde Iustin.

„Vă întoarceți la București ? Aveți o mașină ?"

„Am venit cu un prieten. Mașina va pleca în curînd la București."

„Aș vrea să-l trimit pe băiatul meu. I-am promis că se va duce acasă. Cred că n-ar deranja ?"

„Sigur că nu."

Se întoarce pe terasă. O urmărește cu privirea, îi măsoară mersul elastic și trupul proporționat care saltă elegant la fiecare treaptă a scării, joc de linii care stîrnesc imaginarul. Trăiește o stare de pace și împăcarea adusă printr-o minune de o necunoscută ce-i devenise

fără explicație aliat într-o dispută ce n-a început încă. Razele soarelui îi încălzesc plăcut fața. Va rămîne aici la noapte și poate chiar a doua zi, cît timp vor rezista în acest trio constituit deja în gîndurile lui.

„Îți place ?" îl întreabă Anghel așezîndu-se într-un fotoliu alăturat ; respiră greu, satisfăcut.

„Da, e foarte frumos", răspunde Iustin absent.

„Cred că apa e destul de caldă, și Anghel își scoate haina și o pune pe scaun, peste servietă. Îmi pare rău că nu mi-am adus costumul de baie."

Nu-i răspunde. «Sînt sigur că în servietă are pijamaua și prosopul, acolo le ținea și cînd venea în delegație la București și dormea la mine.»

„Eu am terminat, tovarășe director, spune șoferul. Pot să plec ?"

Anghel îi caută privirea.

„A fost cam scurtă plăcerea..." încearcă el să se scuze.

„Mai rămîn, se adresează Iustin șoferului. Nu mă aștepta, rostește el cu glas ferm. Te-a rugat doamna să-i duci copilul", îi amintește el spre surpriza lui Anghel care îl măsoară nedumerit.

„...dar aici nu poți..." se bîlbîie stingherit Anghel.

„Nu-ți face griji ! Aranjez eu !" și Iustin întoarce privirea spre lac, cu un aer calm, degajat.

„Du-l pe copil la adresa pe care ți-a dat-o doamna ! se adresează Anghel șoferului. Fii atent ! Mîine la șapte seara !"

I-a simțit în glas nemulțumirea. Rupe un fir de iarbă și începe să se joace cu el.

„Aici locuiesc doar cei cu munci de răspundere ?" întreabă Iustin după un timp.

„Nu chiar... În fond și tu ești... după cîte am înțeles", și cheamă ospătarul cu un gest scurt și autoritar al brațului căutînd să evite orice discuție.

Mesele au început să se ocupe de cei care au coborît din vilă. Din hol se aude o muzică ritmată.

„Cred că-l cunoşti destul de bine pe responsabil, spune Iustin după ce ospătarul a plecat. Este de-al casei. Uite o sută de lei... şi legitimaţia !"

„E prea mult o sută, aici e mai ieftin", şi aruncă ochii fără interes pe cartonaşul galben, mai mult să cîştige timp pînă va lua o hotărîre.

„Cum ? ! Muncitor la Secţia Nasturi ? ! E totuşi fotografia ta !" şi ochii lui mici se strîng şi mai mult sub pleoapele cărnoase, vrînd să vadă dacă e adevărat ce scrie pe legitimaţie.

„Da. Ăsta sînt ! De ce te uiţi aşa ? ! în glas o urmă de glumă şi ironie. Nu te-am minţit. Ţi-am spus că am o muncă de răspundere. Crezi că un lucrător la secţia nasturi nu are muncă de răspundere ? ! Ţi-e greu să-i spui responsabilului să rezerve o cameră în această vilă pentru un salariat de la Cooperativa de nasturi ? Nu-i nimic ! Aranjez eu !"

Ospătarul aşază pe masă farfuriile cu mîncare. Iustin se bucură de această amînare, tocmai acum, cînd Anghel poate aştepta să-i spună de ce a ajuns muncitor şi ce a înţeles el prin acel «aranjez eu». Mănîncă în tăcere. Anghel mestecă cu poftă, mai cere o friptură, bea mereu din paharul cu vin pe care şi-l umple singur ; parcă a uitat de Iustin. La unul din balcoane apare tînăra femeie, apoi dispare în camera ei. Simte un aliat, sentiment nejustificat, nu-l alungă, îi face plăcere să-l ştie ascuns în el. La sfîrşitul mesei ospătarul face nota, Iustin spune doar atît : «separat». Anghel ridică mirat ochii lui mici. Nu insistă.

„Pari supărat" şi Anghel ia o scobitoare şi începe să şi-o treacă cu îndemînare printre dinţi.

„Din contra ! Mă simt bine... chiar foarte bine !"

„Cînd nu găseam cameră la hotel, dormeam la tine, pe Olteniței... Îți amintești ? Locuiai cu fratele tău. N-am uitat, Iustine ! Lasă ! Vorbesc eu cu responsabilul..." spune Anghel cu un aer conciliant.

„N-ai fi aflat niciodată... dacă ai deschis discuția trebuie să-ți spun. Mă culcam pe jos, pe o saltea în cameră cu fratele și soția lui. Tu singur în odaia mea... în patul meu !"

„N-am știut. Nu trebuia !" și Anghel aruncă scobitoarea, surprins de cele auzite.

„Știi de ce ? Pentru că eu eram un simplu salariat la serviciul transporturi care voia să-l perie pe director. Mai ales că știa ce origine am și faptul că tata fusese arestat politic."

„Nu-i adevărat ! Nu mi-ai cerut nici o favoare ! Ne-am împrietenit în tren. Ai uitat ? Tu veneai în București pentru treburile tale, eu mă duceam la minister. Pe drum îmi dădeai să citesc *Secolul 20.* Nu asta e explicația !"

„Da. Într-adevăr. E o altă explicație. Erai primul director care nu mergea așa cum merg directorii !"

„Cum ?" și Anghel zîmbește puțin derutat.

„Calcă pe tocuri, apăsat, ține umerii adunați în față, gata mereu de atac. Au cîteva kilograme adunate pe ceafa asudată. Atunci arătai altfel, Anghele ! De aceea ne-am împrietenit."

Tace. Clipește des. Bea din pahar și își aprinde o țigară. Nu e nepăsător dar nici încurcat.

„Nu cred că m-am schimbat atît de mult, Iustine ! Sînt același... chiar dacă m-am îngrășat puțin. De ! Vîrsta ! Ce să fac ? ! N-am uitat cînd ai luat cuvîntul și ai arătat că vinovați de incendiu au fost cei de la Montaj care au lăsat camionul în zona interzisă și a luat foc.

Datorită ţie şi lui Simion n-am fost destituit din funcţia de director."

„De ce scormoneşti toate astea ? !"

„Pentru că n-am uitat binele pe care mi l-ai făcut şi necazurile prin care am trecut !" spune Anghel abil, încercînd să-l flateze.

«...te-am apărat, la urmă toţi au fost de partea ta şi împotriva lui Albuleţ, dar după ce ai plecat la Bucureşti, transferat la minister, Albuleţ — numit director — nu ne-a uitat, nu ne-a iertat, nici pe mine nici pe Simion...»

„Am auzit că ai avut neplăceri ! A trebuit să pleci."

„N-are importanţă. Am venit în Bucureşti. Poate a fost mai bine."

Anghel simte că nu trebuie să ceară amănunte într-o împrejurare care nu-i este favorabilă.

„Ştiu ce aţi făcut voi pentru mine ! Nu ascund ! E meritul vostru !" mormăie Anghel mişcîndu-şi mereu mîinile, arborînd o falsă recunoştinţă.

„Nu te contrazic ! îi replică în glumă Iustin, vrînd parcă să-l aţîţe. Acum te afli la această vilă... Ehei ! Ce vilă ! Înseamnă că şi noi am pus umărul să ajungi aici ! Nu-i aşa, Anghele ?"

Zîmbeşte, se apleacă spre masă şi îl priveşte intens în ochi ; *acum te-am prins, nu-mi mai scapi.*

„Ei ! Nici chiar aşa ! şi Anghel izbucneşte într-un rîs nervos, surprins de cutezanţa celui din faţa lui. Exagerezi puţin, Iustine ! Ha-ha ! Îţi place să glumeşti !" şi bucuria lui dispare brusc, obrajii i se dezumflă şi cad ca două pungi sparte în jurul gurii cu colţurile lăsate în jos.

„Nu glumesc, Anghele ! Nu glumesc deloc ! Ai profitat de vinovăţia celor de la Montaj şi ai devenit erou ! Toată staţia de 220 a fost distrusă, Anghele ! Ai zis că n-ai uitat nimic. Peste cîteva luni ai fost numit în minister pentru merite excepţionale ! Eu am fost nevoit să-mi cer

transferul. Un picior în cur tras de Albuleț ! Apoi a plecat și Simion. În fond, orice om cinstit..."

„Da. Orice om cinstit..."

„Ce-ar fi făcut un om cinstit care ar fi fost întrebat de ce am părăsit șantierul ?"

„Ar fi spus adevărul."

„Așa ! Vezi că știi !"

„Tu de ce nu bei ?" și Anghel toarnă în pahare, își desface apoi un nasture de la cămașă și își șterge sudoarea ce-i acoperise ceafa.

„Ți-ai amintit ? ! Mă mir ! Pînă acum ți-ai pus singur în pahar... Abia acum îl umpli și pe-al meu ! Cred că nu te superi ?"

„Nooo ! De ce să mă supăr, Iustin ? Hm ! Vorbim deschis, ca doi prieteni..."

„Cum se numește cel care știind adevărul spune : «Să fiți prudenți și să nu uitați de unde provine». Răspunde-mi, Anghele ? Ce părere ai ? !"

„De... știu și eu ? Depinde de persoană..."

„Vrei să-ți spun eu ?"

„Hmmm..."

„Persoana se numește Dumitru Anghel !"

„Uite ce-i, Iustine ! Înțeleg să discutăm dar să nu depășim o limită ! Ce dracu ? !" se bîlbîie alb de mînie, fața fulgerată de ticuri nervoase nestăpînite.

„Vorbim deschis ! Prietenește ! N-ai spus așa ?"

„Dar să nu mă insulți !"

„Nu te-am insultat, Anghele ! Cinismul e o artă, dragul meu, dacă știi să-l mînuiești. Nu e de ici, de colo! Ce ? ! Ți-am spus că ești ticălos sau șarlatan ? Nuuu ! De ce te superi !"

„Ascultă, Iustine ! Pe mine să nu mă iei cu chestii d-astea... citite în *Secolul 20 !* Artă, cinism sau mai știu eu ce !"

„Anghele ! Știu totul ! Să nu ascunzi nimic ! O să-ți demonstrez de ce ești așa... cum ți-am spus. Vezi ! N-am repetat ! Ți-am făcut hatîrul. Nu întîmplător te-ai întîlnit azi cu mine !" și Iustin parcă începe să se joace cu el, un joc grav și periculos, fără răutate, cu asprimea lucidității celui care a trecut prin durere și a ajuns la detașare ; atunci cînd urăști pe cineva ori îl respingi ori îl distrugi, el însă l-a căutat, a vrut să-i vorbească.

„M-ai urmărit ? !" întrebă Anghel nedumerit, puțin speriat.

„Nu. Te-am așteptat. E o diferență ! și Iustin gustă din paharul cu vin. După ce am plecat de pe șantier, am lucrat la o întreprindere de electricitate. M-am dus la secretarul de partid, Gheorghe Dan. I-am povestit totul despre mine... mama, tata, școala, facultatea, șofer pe basculantă, economist la serviciul transporturi, etcetera. L-am întrebat dacă eu, cu originea mea... pot să fiu «absolvit de pedeapsa» pe care o suport fără nici o vină de atîția ani ? Dacă eu, Iustin Arghir, pot intra în rîndurile oamenilor ? Gheorghe Dan a stat, s-a gîndit și a zis : «Nu-ți asigur... dar să încercăm. Adu-mi un memoriu în care să scrii tot ce mi-ai spus. Să nu ascunzi nimic. Indică numele cîtorva persoane care te cunosc, cu care ai lucrat pe șantier». De ce te retragi ?"

„Nu... dar... Stai prea aproape."

„Vreau să-ți văd ochii. Nici nu știi cît am dorit să-ți văd ochii în clipele astea, Anghele ! Cine putea să fie mai indicat pentru referințe decît fostul meu director și prieten ? N-ai scris rău despre mine. Chiar foarte bine ! Recunosc !"

„Vezi că te contrazici ? !" sare Anghel cu un ton crispat în glas.

„Stai ! Ai răbdare ! După ce ai dat referința, cînd am fost întrebat dacă știai că tata a fost arestat ai răspuns :

«Nu cunoșteam acest amănunt. Era treaba serviciului personal». Nu m-am ferit niciodată de nimeni, nici de tine. E adevărat ? ! Spune, Anghele ! De ce taci ? !"

„Da. Știam..."

„Nu voiai să ajuți pe cineva cu un trecut ca al meu, chiar dacă tu gîndeai altfel despre mine. S-ar fi putut spune : «Ia să vedem noi ce legături sînt între Anghel Dumitru și Iustin Arghir ?» Ți-a fost teamă ! Recunoaște!"

„Nu-i adevărat !"

„Ți-am spus că știu totul ! Mai mult ! Ai spus și ai scris, cu mîna ta. Uite ! Cu mînușița asta ! Ai scris așa : «Dacă aceasta e situația în ceea ce privește condamnarea tatălui, ar fi bine să se mai analizeze cazul». Sînt cuvintele tale ! Răspunde !"

„Da, însă..."

„Bine că ai recunoscut. Tot e un cîștig. Acum să-mi spui de ce ai mințit ? De aceea te-am căutat. Să aflu de ce n-ai spus adevărul ? Cred că ești convins că n-am de gînd să plec dacă nu vorbești !"

Anghel își aprinde o țigară, rămîne pe gînduri, încearcă să-și amintească ce s-a petrecut atunci. Nu e ușor, mai ales cînd nu ești dispus să spui totul, cînd de fiecare dată vrei să fii mai șiret decît celălalt, fără să bănuiești că poți cădea în propria ta cursă.

„Nu e vorba de neadevăr, Iustine, spune el scuturîndu-și țigara. Împrejurarea a fost de așa natură... Teodosiu a venit la minister și mi-a spus că Gheorghe Dan a murit..."

„Da. A plecat de la lucru, pe drum l-a lovit o motocicletă, a crezut că n-are nimic și a mers mai departe. Acasă s-a simțit rău. Nevastă-sa l-a îndemnat să se ducă la doctor, pînă la urmă așa a făcut. Cînd a ajuns la spital era prea tîrziu... Spune mai departe !"

„Și dacă a murit, a zis Teodosiu, nu mai e cazul. Înțelegi ? Dealtfel, în prima ședință a comitetului, cînd s-a discutat dosarul tău care trebuia trimis mai departe, ți s-a cerut o copie după hotărîrea de condamnare a tatălui. Te-am mințit cu ceva ?"

„Nu. Pînă aici, nu ! Dar cînd Teodosiu te-a întrebat ce părere ai, tu i-ai răspuns : «Să fiți prudenți și să nu uitați de unde provine». În referințe ai scris ceva, la ureche ai șoptit altceva. Ce-ai zis ? Să-i fac ăstuia un pustiu de bine. Anghele ! Nu voiai să prind rădăcini într-o întreprindere care aparținea de ministerul în care lucrai. Aș fi venit deseori acolo și aș fi putut scăpa o vorbă. Ai vrut să scapi de mine ! Mai bine să plîngă mă-sa decît mama mea și harș un picior în cur ! Nu-i așa ?"

„Ce trebuia să fac, Iustine ? ! strigă gîtuit Anghel, furios, congestionat la față, răsuflînd greu pe nări. Cum să mă achit de obligația pe care o am față de tine ? !"

„Spunînd adevărul ! Nu trebuia să minți temîndu-te că-ți pierzi postul, banii, vila asta unde ai venit acum și multe altele pe care noi le știm bine... foarte bine ! Asta ți-am cerut eu ! Mai puțină lașitate și mai mult curaj ! Cred că m-ai înțeles ?"

„N-ai dreptate ! Privești situația numai din punctul tău de vedere. Poți să crezi ce vrei despre mine. Îți plac însă vorbele mari : curaj, adevăr, lașitate ! Hm ! Te îmbeți cu vorbe ! Viața e alta, băiatule !"

„Da. Sînt de acord ! Viața e altfel și eu n-am reușit să înțeleg... mai cred... Spune mai departe !"

„Uite, băiețaș, cum stau lucrurile... Văd că mă judeci ca la tribunal ! spune Anghel gustînd din paharul cu vin, mai calm, chiar ironic, cu superioritatea celui care a aflat «unele taine ale vieții». Eu puteam să fac o greșeală profesională, cum a fost aceea în care a luat foc

staţia de transformare. Sigur, n-aş mai fi ajuns la minister, ci undeva în agricultură, dar... nu puteam să fac o greşeală politică, să-ţi dau girul, să promovez unul ca tine... Nu m-am înşelat ! O dovedeşte faptul că nici pînă azi nu ţi-ai rezolvat situaţia, eşti muncitor la o cooperativă de nasturi. N-aveai nici o şansă, Iustine ! Cum de n-ai înţeles ? !"

„Da. Am înţeles, dar nu puteam să cred..."

Rămîne pe gînduri nemişcat, cu privirea îndreptată spre peluza ce se întinde spre lac. Clipele lungi trec anevoie, Anghel se uită la el cu coada ochiului. Nu ştie de ce a tăcut atît de brusc.

„Spune mai departe !" îl îndeamnă Anghel.

„Da... Unde am rămas ?"

„Ziceai de Gheorghe Dan..."

„În locul lui, ca secretar de partid, a fost numit Varlam... Într-o şedinţă l-am acuzat pe Diaconescu, un gestionar care închidea uşa magaziei şi se culca cu o fată, contabilă de cartotecă. Nu asta m-a supărat, nu ştiu cine n-ar fi intrat în păcat cu ea, treaba lor, ci faptul că Diaconescu, după ce a trăit cu ea cîteva luni, cînd nevastă-sa a aflat toată tărăşenia, a reclamat-o la sindicat : «Nu-şi face datoria ! Întîrzie de la program !» şi multe altele. Legea îi dă dreptul gestionarului să ceară schimbarea unui funcţionar în care nu mai are încredere. Au dat-o afară. Şi... şi cu banii luaţi ! Eu n-am ştiut că Diaconescu e rudă cu Varlam. Pînă la urmă..."

„Vezi că am dreptate !"

„Anghele! Cînd ai avut ocazia să-mi întinzi mîna, mi-ai refuzat-o şi cînd am pierdut pămîntul de sub picioare, ai zis : «Să nu uitaţi de unde provine !» A fost suficient. De aceea te consider cinic... e mult mai rău decît un ticălos care îţi dă brînci în rîpă. Cinicul se uită după tine să vadă unde ai ajuns, aşa cum ai făcut tu atunci cînd ai

zis : «Nu cunoșteam că tatăl a fost arestat». Și poate chiar ai rîs după ce ai auzit că m-am izbit de pămînt. Dar asta e altă poveste, nu i-a venit rîndul... Istoria mea a rămas acolo... Aveam șase ani, murise Bobo..."

„Hhîî ! Îmi place cînd glumești ! Ai umorul tău !" și Anghel izbucnește în rîs, apoi răstoarnă paharul cu vin pe gît.

„Acum n-am glumit, Anghele. Îmi pare rău. Dar dacă vrei să rîzi n-am nimic împotrivă. Știi bancul cu broasca și scorpionul ? Dar să rîzi tare ! Cît poți de tare !"

„Așa, la comandă, e mai greu... Nu se poate !"

„Eu aș vrea Anghele, să țip. Să urlu în gura mare ! Un cuvînt. Un singur cuvînt și să mă liniștesc !"

„Iustine ! Încetează ! Aici sînt..."

„Nu mai e nimeni ! Privește ! Am rămas doar noi. Toți au plecat să facă nani sau la vreun restaurant. Femeia aceea tînără e la balcon, parcă ar vrea să audă ce vorbim... Cine o fi ?"

„E nevasta unuia cu o funcție de răspundere !"

„Și din cauza ei să nu pot să trag un chiot ? ! Bine-bine ! Nu mai spun nimic ! și zîmbetul dispare de pe fața lui. Poate am greșit, sînt sigur, nu mi-am ținut gura. Ar însemna să nu mai fiu eu, prefer să rămîn așa... muncitor la cooperativa de nasturi. Orice libertate se plătește, Anghele ! Orice plăcere costă, chiar și plăcerea de azi are prețul ei. Dacă îți ceream un post de economist în minister... îmi dădeai ?"

„Sigur, Iustine ! Te mai îndoiești ! Ai studii superioare, stagiu, experiență... Dacă vrei pot să mă interesez. Nu amestecăm borcanele... mă refer la discuția de-acum."

„Vezi ! Puteam să fiu funcționar superior într-o instituție superioară !"

„Nimic nu te oprește ! Nu e prea tîrziu !"

„Trebuia să aleg între a-ți spune ce părere am despre tine și a-ți cere un post. Acum nu se mai poate ! Rămîn deocamdată la nasturi. Nu mai am mult de așteptat. Doi ani. Trec și ăștia... cum au trecut și ceilalți..."

Se ridică de la masă, face un pas...

„Să nu-ți faci griji. O să obțin o cameră, n-o să dorm pe iarbă !" și pleacă de pe terasă cu pași rari, obosiți.

Anghel își aprinde o țigară. Ascultă țipetele păsărilor de noapte. Are privirea îndreptată spre lac. E obosit, puțin amețit din cauza vinului și nemulțumit. Refuză orice gînd, nu pentru că ar trebui să-i dea dreptate, e convins că nu i-a făcut nici un bine. «Nu l-am tăiat de la prime, nu i-am micșorat salariul, dar nici nu l-am promovat și atunci... cînd m-au întrebat dacă merită... nu mi-am luat răspunderea. E adevărat. Mi-a povestit despre tatăl lui... dar treaba asta depindea de serviciul personal și în fond de ce să-mi bat eu capul pentru el ? Fiecare cu soarta lui! Dacă eu eram în locul lui, mă ajuta cu ceva ? Nu ! Trecea pe lîngă mine. Decît să plîngă mama mea, mai bine să plîngă mă-sa ! A avut dreptate». Ar fi vrut să se ridice din fotoliu, să se ducă la marginea lacului, să se așeze pe ponton și să-și lase picioarele în apă, așa cum făcea de atîtea ori cînd era în sat, pe podișcă și se bălăcea în pîrîu. Ceva neștiut îl oprește. Își motivează că mai are vin în pahar, că nu și-a terminat țigara... Parcă nu mai are chef de nimic. Trage un fum, tutunul are un gust acru, strivește țigara în scrumieră cu un gest plictisit. Un cîine trece pe lîngă masa lui, urcă treptele terasei și începe să se joace cu ospătarul. Liniștea e tulburată de joaca lor. De pe celălalt mal se aude muzica de la un restaurant. Se ridică. Bea restul de vin din pahar, ia servieta și se îndreaptă spre scara ce duce la etaj.

Pereți din cărămidă aparentă, mobilier din lemn nevopsit, un lampadar cu abajur din fire de trestie și două fotolii. Sentiment de singurătate și înstrăinare. Face cîțiva pași prin cameră și iese în balcon. Se lasă într-un fotoliu. Privește noaptea și cerul.

«...de ce l-am ales tocmai pe el ? nu e singurul căruia ar fi trebuit să-i vorbesc ! dacă aș fi rămas la întreprinderea de electricitate poate n-aș fi vrut să mai plec în justiție și nici să cred că în contul a opt sute de lei trebuie să plătesc pentru ei... cred că a fost ultima șansă pe care am pierdut-o din cauza lașității lui Anghel și a unui ghinion : moartea lui Gheorghe Dan ; parcă cineva ar fi spus : «mai ai de pătimit și pentru că este necesar, Dan va muri !»... e știut, cînd dai foc bărcilor învechite, putrezite, una dintre ele poate fi din lemn sănătos, rătăcită printre celelalte... să presupunem că pînă la urmă voi ajunge la mal înotînd singur, fără luntre, fără vîsle ; ce garanție am că situația nu se va repeta ? că cel care va veni după mine nu va fi nevoit să facă același drum pentru că barca lui a fost distrusă ? ...să dovedesc *nu* că s-a greșit atunci cînd s-au incendiat bărcile, să dovedesc că nimeni și niciodată nu va mai îndrăzni să repete eroarea de a da foc bărcilor cu lemn bun, sănătos... și totuși, cînd vrei să scapi de bărcile vechi, le iei de-a valma, n-ai timp să zgîrii cu unghia lemnul pentru a vedea... atunci de ce acest efort ? să-mi asum ambii termeni ai contradicției ? sau e vorba de indignarea împotriva falșilor marinari care au năpădit malurile cu torțele în mînă ? ! lumea seamănă cu o barcă în flăcări, singură pe mare, o barcă în care am uitat copiii...»

„Erai aici ? Scuză-mă !"

O recunoaște, e tînăra femeie care se jucase cu copilul în iarbă. S-a ridicat peste peretele despărțitor al balco-

nului și se uită la el cum stă ghemuit în fotoliu. A spus «scuză-mă» dar nu se retrage.

O rază de lumină strălucește pe chipul ei care poartă un permanent surîs ; gîtul, o parte din piept și brațele dezgolite — protejate de parapetul dintre balcoane — îi dau senzația că e sumar îmbrăcată.

„Tocmai îmi puneam rochia, spune ea intuindu-i parcă bănuiala. Am auzit un zgomot aici, nu știam... Nu mergi cu noi ?"

„Care noi ? !"

„Ne ducem la restaurant, apoi la discotecă și la noapte facem o plimbare cu șalupa. Hai ! De ce stai ? !"

„Nu înțeleg", se ridică puțin în fotoliu, încearcă să se trezească, să-și adune gîndurile.

„Nu ți-a spus Miti ?"

„Care Miti ?"

„Ați discutat toată după-amiaza și nu știi cum îl cheamă ? Hm ? ! Asta-i bună !"

„Anghel ? !"

„Da. Nu ți-a spus că mergem într-o gașcă mai mare ? continuă ea cu același aer dezinvolt. Ce? V-ați certat ?"

„Am stat de vorbă... Vă cunoașteți de mult ?" încearcă Iustin să schimbe subiectul.

„Soțul meu e prieten cu el."

„Lucrează împreună... la minister", mai mult o afirmație decît o întrebare.

„Nu. La un for superior..."

„Aha ! Și de ce n-ați venit la noi la masă ?"

„Am văzut că discutați aprins ; puțin mai reținută, se apleacă spre el, se uită într-o parte și alta. Știi cum sînt oamenii ! Cei din vilă atît așteaptă ! Hai ! De ce nu vrei să mergi cu noi ? Vom fi mai mulți !"

„Să nu întîrzii !"

„Cît e ceasul ?"

„Opt și un sfert..."

„La nouă avem întîlnire în hol ! Mai am timp."

Moment de tăcere, femeia nu pleacă, îi face plăcere să piardă vremea cu un necunoscut.

„Iustin Arghir."

„Anca ! și întinde mîna peste peretele despărțitor. Ai un nume distins... în special cel de familie. Eu uit mereu să-l spun. Acum nu mai are rost. Săptămîna trecută am fost la un bairam ! Hm ! În timp ce dansam, aud pe unul în spatele meu : «E mișto dar cam neaoșă !» Nu m-am supărat ! Ha-ha ! Am mîinile mari ! Semăn cu tata, a fost cizmar și cînd dădea cu ciocanul... Ha-ha ! Arată-mi mîna ! Vezi ! Ai degete subțiri și lungi. Ale mele sînt scurte și groase. Cît crezi că port la pantofi ? Ghicește !"

„Nu știu."

„Patru'șunu ! Ca un bărbat ! Ha-ha ! Nu-mi pasă ! Asta sînt și alta mama nu mai face !, apoi cu o mimică complet schimbată : Am rămas singură, părinții mei au murit, n-am pe nimeni. De ce taci ? Spune și tu ceva !"

„Te ascult", *vrea să aibă familie, eu vreau s-o uit.*

„L-am rugat pe bărbată-miu : «Spune-mi mă, cum a fost la început, cînd erai ilegalist ? Am citit doar în cărți și cărțile știi cum sînt !» De ce zîmbești ?"

„Te preocupă trecutul ?"

„Vreau să aflu de ce se laudă Niță, bărbată-miu ? M-am dus de curînd la Consignația. Săr de la una la alta! Sînt cam nebună ! Să nu te superi ! Și rîd mereu, îmi place să rîd. Am cumpărat o măsuță. Eram cu Miti..."

„Unde ?"

„La Consignația ! Nu ți-am spus ?"

„Cu Anghel la..."

„Da ! El a cumpărat un salon Louis XVI."

„Cum ? !"

„Are toată casa.. Chiar i-am spus : «Măi, Miti, cînd intru la tine parcă intru într-un muzeu. Ar trebui să-ţi plătesc bilet de intrare !» Ha-ha !“ Sincer să-ţi spun... mobila de serie îţi dă senzaţia... cum e la Popescu e şi la Ionescu ! Aoleo ! Cît mai e ceasul ?“

„Nouă fără un sfert.“

„Am plecat ! Mîine te iau cu forţa ! Facem o baie şi ne plimbăm cu şalupa. Noapte bună.“

„Noapte bună.“

...în locul cerului erau ochii ei, cu cearcăne adînci ; nu înţelegea de ce sînt atît de departe ? cine-i desparte ? pînă cînd amîndoi au devenit pietre şi au strigat împreună : «mi-e atît de dor ! mi-e atît de dor !»

„Ai adormit în fotoliu ? Iartă-mă ! Anghel mi-a vorbit despre tine. Mi-a spus... Te roagă să mergi mîine cu noi să ne plimbăm cu şalupa. Vrei ?“

20

URCĂ TREPTELE. ARE ÎN MÎNĂ O MONEDĂ DE douăzeci şi cinci de bani, se joacă cu ea, parcă ar fi trebuit să dea un telefon şi a uitat. O pune în buzunar. Scoate cheile şi descuie încet. Apasă pe clanţă. Aşteaptă să apară doamna Grigorescu. Nu se aude nici o mişcare. Intră în hol. Atenţia îi e atrasă de sigiliul pus pe uşa doamnei Rovenţa. Cineva sună la intrare. Deschide.

„Domnule Arghir ! Te-a căutat Maria ! A zis să te duci imediat..."

N-o mai ascultă. Strînge moneda în pumn. Închide ușa. Intră în cameră. Aer închis. Deschide geamul. Rămîne sprijinit de canatul ferestrei.

«...credeam că am scăpat, pe femeia asta o s-o ucid ! pîndește tot timpul ! ce plăcere diabolică ! de ce m-a căutat Maria ? !...»

Pleacă de la fereastră. Trece cu degetul peste praful ce acoperă masa, hîrtiile cu însemnări, desene, și o scrisoare primită de la Drina, din Cîmpeni. Iese din odaie. Se duce la baie. Își prinde privirea în oglindă, are oroare «de mila de sine». Caută aparatul de ras. Scapă de imaginea din oglindă. Își amintește că lama e veche, iar o să-i irite fața. Începe să-și săpunească obrajii. Telefonul sună strident în hol. Lasă mașina de ras pe marginea chiuvetei, își șterge mîna pe un prosop și se îndreaptă spre telefon cu pași înceți. Ridică receptorul. Recunoaște imediat glasul Mariei, își dă seama că telefonează de la cabină publică.

„Te-am căutat de cîteva ori ! Am trecut și p-acasă !"

Voce îngrijorată, alarmată. Nu se grăbește să-i răspundă, simte cum săpunul i se usucă pe față.

„Am fost plecat din oraș."

„Ia imediat un taxi și vino aici !"

„Unde ? Ce s-a întîmplat ? !"

„La Urgență. Sînt în hol. Dana nu se simte bine..."

„Alo !"

Aude sunetul sec al receptorului lăsat în furcă. Nu e grăbit și nici îngrijorat. Buimăcit. Stă pe loc și se uită la degetele mînjite de clăbucul alb. Se duce în cameră, începe să se îmbrace. Își amintește că nu a terminat de bărbierit. Se întoarce în baie. Ia aparatul de ras și îl trece

încet de-a lungul obrajilor. Parcă ar jupui o piele ce nu-i aparţine. Atent la tot ce face, preocupat de fiecare mişcare pe care o descompune în alte zeci de mişcări. Răsuceşte robinetul, se clăteşte cu multă apă, apoi se şterge bine cu un prosop. Îşi fereşte ochii din oglindă. Nu face nimic pentru a se grăbi, mîinile lui sînt la fel de calme.

Iese în stradă. Se înserează. Se îndreaptă spre Bulevardul Bălcescu. Caută un taxi. Merge cu paşi înceţi uitîndu-se într-un sens şi altul. Ajunge în Piaţa Rosetti. În sfîrşit, o maşină. Îi face semn să oprească. Şoferul — un tînăr blond, cu păr bogat şi cămaşă albă — conduce cu o mînă iar cu cealaltă caută muzică la radio. Lumina de la bord îi evidenţiază braţele puternice. O melodie ritmată izbucneşte în difuzorul din spate. Parcă l-ar fi lovit cineva din umbră. Este atent la fiecare gest al şoferului, ca şi cum acest lucru l-ar fi preocupat în mod special. Se aude un glas în aparatul de transmisie-recepţie. În prima secundă i s-a părut că e vocea Mariei.

„5B 8652 ?"

„Tu eşti Sănduco ? Ce doreşti păpuşico ?"

„Ai plecat în cursă ?" întreabă vocea nazală.

„Nu mă simţi ? !"

„În ce direcţie ?"

„Spitalul de Urgenţă ! Apoi spre tine să-ţi văd ochii !"

„Lasă glumele ! După ce termini du-te la adresa..."

Cifrele se modifică mereu pe aparatul din dreapta, ar fi în stare să le privească ore întregi ; se trezeşte rostindu-le cu glas încet.

„...recepţionat ! Ascultă şi tu, Sănduco, criminal-tango! şi tînărul duce microfonul spre aparatul de radio. Hm ? Ce zici ?"

„Nu uita să te duci la adresa pe care ţi-am dat-o !"

„Ai toată ne-încrederea, Sănduco ! După ce ieși din tură, vrei să ne vedem ?"

„Nu. Am treabă !"

Vocea nazală, parcă din altă planetă, dispare brusc urmată de un sunet sec. În mașină rămîne doar nemulțumirea tînărului, mirosul lui de bărbat nădușit și melodia de dans. După puțin timp mașina se oprește în fața unei clădiri. Coboară. Trece printr-o curte. Urcă o scară și ajunge în holul spitalului. Rămîne pe loc. Maria și Sandu vin spre el. În buzunar, moneda de douăzeci și cinci de bani, nu-și amintește cui trebuia să-i dea telefon, sau poate nu trebuia să telefoneze nimănui ! Maria îi arată o ușă. Vorbește mereu. Nu înțelege nimic. Se mișcă. Intră pe ușa indicată. Cineva îi face semn să se apropie de birou. Îl întreabă dacă e soțul ei, dacă ?... dacă... O caută cu privirea. Nu întreabă nimic. O știe acolo, mai bine zis o simte pe masa de operație. Au terminat ce aveau de făcut, altfel nu l-ar fi lăsat să intre. Aude glasul cuiva, seamănă cu cel al fetei din taxi. O vede. Acum o vede : fața albă, ochii închiși, în colțul gurii un tub subțire.

„Aer ?" întreabă el și glasul îi sună clar.

„Da. Acum, vă rog, să așteptați pe culoar ! Va fi dusă în salon."

„Unde ? !"

„Am spus în salon... E în afara oricărui pericol."

Medicul se uită la el, se lasă privit, ca orice obiect. Iese din cercul de lumină, străbate întunericul, are senzația că se lovește de un zid. Se oprește. Cineva îl conduce pînă la ușă. Iese pe culoar. Maria începe să-i povestească «cum s-au petrecut lucrurile». Se sprijină de zid. Simte în palme răceala plăcilor albe de faianță. N-o aude. Îi vede doar buzele mișcîndu-se mereu și deasupra lor un singur

ochi, fața puțin strîmbă. Se deschide ușa cabinetului. Dana e dusă într-un cărucior cu roți înalte, asemănător cu cel al bunicului, «Alex îl împinge cu amîndouă mîinile prin iarba înaltă din grădină». Umerii, brațele, totul fără viață, doar ochii îi spun că mai trăiește. Acum își dă seama că e lungită pe o targă și el vede altceva decît... O urmează cu pași înceți. Se opresc în dreptul unui lift. O mînă apasă pe un buton și mai multe cifre încep să alerge pe zid. Sînt cifrele aparatului de taxat din mașină. Uși masive de metal. Un grilaj care alunecă cu zgomot. Targa e împinsă în lift. Din nou ușile de fier și cifrele luminoase care aleargă pe zid. Rămîne acolo un timp. Alex îi face semn să se apropie. Îi spune ceva. În locul bunicului, Dana. Și ochii ei stinși în orbitele albe.

Miros de formol și medicamente. Un culoar și cîteva scaune. O femeie mai în vîrstă îl întîmpină.

„Sînteți de la serviciu lu' Nelu !".

Mișcă din cap, îi vede ochii speriați, pleacă mai departe. Cere informații de la o soră.

„Cînd a fost adusă ?" vocea ei aspră îl face să regrete că a oprit-o ; cuvîntul «adusă» i se pare impropriu, jignitor, capătă în el proporții uriașe.

„Internată ? ! Vreți să spuneți internată ?"

„Da."

„Ieri seara."

„Adusă, internată, tot aia e ! Primul salon ! La capătul coridorului !"

O încăpere cu mai multe paturi, în dreptul fiecăruia un trepied pentru perfuzii. Se așază lîngă ea. Ar fi trebuit să-i aducă o floare, un măr, orice. Se caută prin buzunare, nu găsește decît moneda de douăzeci și cinci

de bani. Îi spune ceva, se gîndește la același lucru, poate în portofel are o fotografie, o floare presată sau... Brelocul ! Da ! Brelocul ! Îl scoate grăbit, desface cheile și i-l întinde. Acum e liniștit.

„Știam că-ți place. Îl am de la tata."

Întinde mîna, acul perfuziei nu-i îngăduie, scoate cealaltă mînă de sub cearșaf, ia brelocul și îl privește îndelung.

O soră, cu un halat pe mînă, se apropie de ei ; are o expresie binevoitoare.

„Dacă vreți să mai rămîneți, îmbrăcați halatul", controlează perfuzia, le zîmbește conspirativ și pleacă.

„Cît mai stai ?"

„Nu știu... Unde erai ieri la prînz ?

„Am fost cu Anghel la Snagov. Atunci s-a întîmplat ?"

„Da."

„De ce ai făcut asta ?"

Nu răspunde. Întoarce privirea. Urmărește picăturile ce cad din flaconul transparent al perfuziei.

Merge pe străzi de cîteva ore. Ar fi vrut să plouă, să fie mai răcoare. Se oprește în dreptul vitrinelor. Are senzația că e urmărit de cineva. Rămîne mai mult timp în fața unui *Loto*. Rostește cu glas tare numerele cîștigătoare, numere simbolice. Trecătorii sînt din ce în ce mai rari. Au apărut măturătorii. În urma lui aceeași umbră îi pîndește pașii. Vede o cabină telefonică. Abia acum înțelege că moneda, pe care a ținut-o tot timpul în mînă, avea rostul ei, parcă ar fi știut mai bine decît el cînd și pentru cine va fi folosită.

„Alo ! Cine e ? !" strigă mătușa Liz.

„Iustin... poate te-am trezit."

„Nu poate ! Sigur ! Dar ce-i cu tine la ora asta ? Stai s-aprind veioza. Hm ? ! E aproape trei noaptea ! Ce dracu te-a găsit să mă scoli acum ? !"

„Voiam să-ţi spun..."

„De ce taci ? !"

„Voiam să vorbesc cu cineva... să nu fiu singur..."

„Ce-ai spus ? Nu te-am auzit !"

„Nimic. Trec mîine pe la dumneata."

„Bine. Te aştept. Zăpăucule ! Eşti acasă ?"

„Nu."

„Hai ! Du-te acasă şi urcă-te repede în pat !"

A mers un timp pe străzi. S-a oprit în faţa unei clădiri. A măsurat-o lung şi numai după aceea şi-a dat seama că era blocul în care locuia. A urcat treptele cu paşi înceţi. În urma lui era aceeaşi umbră ce se ascundea pe lîngă ziduri. A intrat în cameră, s-a dezbrăcat şi s-a lungit în pat. N-a vrut să se uite pe fereastră, ştia că l-ar fi zărit pe trotuarul de peste drum. A stat cu ochii deschişi pînă în zori. Cînd odaia a fost inundată de soare a ştiut că va adormi, nimic rău nu i se mai putea întîmpla.

21

S-A ÎNTORS DE LA MARE. BRONZAT, BINE dispus, vorbește și rîde mereu. Îi povestește pe unde a umblat, cum a muncit și cu cine s-a distrat. Iustin îl ascultă amuzat de veselia lui reconfortantă. Stau amîndoi la masă, în fața unui pahar cu vin.

„Aveam, bătrîne, un halat alb și o bonetă mare, caraghioasă... Uniforma obligatorie pentru un vînzător de înghețată ! Vînzător de iluzii ! Îi spuneam fiecăruia cîte

o glumă, pînă la urmă uitam cum arăt și cine sînt ! Mînuiam o mașină de fabricat minciuni ! Halatul era, evident, un costum de teatru ! Am făcut atîta figurație, încît uneori nu mai deosebesc realitatea de ficțiune. Cred că nici nu există..."

„Ce ?"

„Realitatea. Avem doar gluma ! De ce taci ?"

„Poate ai dreptate..."

„Să-ți povestesc mai departe, bătrîne ! Seara : popice, pocher mecanic și dans la discotecă ! Îmi era dor de tine, Iustine ! Am cunoscut un tip care avea o șalupă pentru schi nautic ! Am învățat să plutesc destul de bine. Este o senzație formidabilă ! Nu mai ești om ! Nici pasăre ! Nu mai ești nimic, dar simți și știi. Poate așa e pe lumea cealaltă ! Ai mers vreodată cu schiurile pe apă ?"

„Nu."

„Bătrîne ! Ești omul meu ! Ridică paharul ! Trebuie să te încalț cu schiurile și Toni să dea drumu' la motor !"

Aron îl întreabă apoi despre cei de la cooperativă : cît au cîștigat luna trecută, dacă au primit scrisoarea și dacă le-a plăcut schița ? La urmă zice :

„Tu ce-ai mai făcut ? Totul în regulă ?"

„Da. Totul bine" ; ia de pe masă o hîrtie și schițează cu un creion figuri la întîmplare.

Aron știe că nu-i place să vorbească despre el, a căutat să-l înveselească, vrînd să se «strecoare mai ușor spre el».

„Ai aflat ceva despre Rovența ?"

„Nu. A dispărut !"

„Te-ai dus la el ? L-ai căutat ?"

„Da. Gazda mi-a spus că și-a luat bagajele și a plecat..."

„Căpitanul Voican te-a mai chemat ?"

Tace. Se ridică de la masă și se duce la fereastră. Se

uită pe stradă. Nu e nimeni în fața casei, se aștepta să-l zărească pe necunoscutul care l-a urmărit în ultimul timp. Se răsucește spre Aron, îl privește îndelung, își amintește ce a spus la început : «Avem doar gluma».

„M-a chemat de cîteva ori. Ultima dată am stat cinci ore... Mi-a spus să nu părăsesc localitatea, vor mai avea nevoie de mine... și dacă totuși plec, să las adresa."

„Un fel de arest la domiciliu. Moartea doamnei Roventa e doar un pretext. Îți dai seama ?"

„Nu știu ce să mai cred..."

„Ești suspectat ? Urmărit ?"

„Uneori am senzația că e cineva în urma mea."

Tace.

„Ți-a spus ceva despre Roventa ? L-au prins ?"

„Nu. Vor să afle totul de la mine !"

„Ce ai de gînd să faci ?"

„Nimic. Îmi văd mai departe de lucru."

„Hai cu mine la mare, Iustine ! Ieși din tot rahatul ăsta ! Vom trăi acolo în cel mai desfrînat adevăr ! Vom încerca să fim liberi... să ne piardă urma !" dar entuziasmul lui se spulberă imediat, parcă n-ar fi aflat totul sau n-ar fi înțeles ce ar fi trebuit.

Nu-i răspunde.

„Ți-e teamă ?"

„Nu ! Din contră ! Tocmai interdicția asta absurdă mă determină să plec de aici ! Ce-aș mai fi eu dacă mi-ar fi frică de un om ?"

„Nu e un om ! E o instituție !"

Iustin bea puțin vin din pahar, se lungește în pat și pune mîinile sub cap, parcă ar vrea să-i spun : «Hai să discutăm altceva».

„Dana ce mai face ? E bine ?" întreabă Aron cu glas încet temîndu-se să se apropie de acest subiect.

„Nu prea bine", mormăie el.

„S-a întîmplat ceva ?"

„A avut un accident..."

Nu cere amănunte. Trage puternic din ţigară. Din stradă se aude strigătul unei ţigănci care «cumpără sticle şi borcane goale». Asociază cele două imagini, simte absurdul.

„Iustine !.. Iartă-mă ! Ştiu că nu-ţi place să discutăm despre Dana ! Mă consider prietenul tău şi de aceea... Ea e bolnavă, iar tu nu te poţi despărţi de ea. Romantism desuet ! Melodramă !"

„Aroane ! Te rog..."

„Ai răbdare. Ascultă-mă ! Gestul ei mi se pare... otrăvit ! Te stăpîneşte prin mila de care trebuie să dai dovadă. Cred că îşi cultivă suferinţa ştiind că nu vei pleca de lîngă ea pînă nu se va însănătoşi. O tiranie ascunsă prin boală ! Interesant !"

„Aroane ! Te rog încă o dată !..."

„Chiar dacă ţipi sau mă loveşti, tot îţi spun ce gîndesc ! Pînă acum n-am avut curajul, azi însă... Bea şi tu ! Uite paharul ! Trăieşti într-o demenţă totală ! Munceşti în infernul ăla de la nasturi şi îţi scuipi plămînii pentru cîteva sute de lei ! Eşti chemat mereu la miliţie pentru o cauză inventată, numai pentru a fi sub observaţia lor ! Te sacrifici pentru o femeie bolnavă şi colinzi pe la rudele tale pentru a găsi explicaţia fundăturii în care ai intrat ! Nu ţi se par cam multe ? ! De ce ? ! Pentru ce faci toate astea ? Ce vrei să dovedeşti ? Cine crezi că eşti ? !"

Nu răspunde. Stă lungit în pat cu ochii închişi, nemişcat.

„Te-am înţeles atunci cînd mi-ai explicat de ce vrei să lucrezi la nasturi şi de ce te duci la bătrînii tăi ! N-ai vrut să fii îngropat de viu ! Nu aveai ce pierde mai mult decît ai pierdut prin însăşi apariţia ta ca fiu al unei clase

pierdute, al unei clase declasate. Perfect ! Totul e clar ! Dar atitudinea ta față de Dana mi se pare exagerată. Parcă ai vrea să te bați cu pumnii în piept și să zici : «Vedeți cît pot să îndur ? !» Orgoliul suferinței ? ! Orgoliu de două parale, Iustine !"

„Dacă nu pot să fac nimic pentru mine, să fac pentru ea..."

„Și tu ? !"

„Voi renunța... Poate din bucuria ei o să primesc și eu o parte. Mă însor, fac un copil, intru în rîndul oamenilor."

„Perfect ! Ce mai stai ? ! O lună ! Două ! Și după asta ? Nu poți să rezolvi nimic prin altul ! Bucuria ei nu înseamnă bucuria ta și cine spune altfel minte sau e un mare ipocrit. Întîi trebuie să ajungi tu la mal și după aceea... Îți amintești ce mi-ai spus cînd am stat de vorbă în noaptea de Paști ?"

„Nu."

„«Mi-e teamă de alții, dar cel mai mult mi-e teamă de mine și de aripile roșii pe care le-am visat de atîtea ori !» Sînt cuvintele tale ?"

„Da..."

Cineva sună la ușă. Iustin se ridică din pat, apoi rămîne nemișcat. Soneria zbîrnîie din nou.

„Vrei să mă duc eu ?"

„Nu", privește în jos, spre covor, așteaptă ca sunetul să se repete.

„De ce nu răspunzi ? !"

Tace. Parcă nu i-ar fi auzit întrebarea. Zgomotul strident și alarmant continuă să răsune cu putere în hol. Parcă necunoscutul — care apasă pe sonerie — ar ști că e acasă și ar vrea să-l oblige să deschidă ușa. Aron e tentat să se ridice, vrea să afle cine e, așteaptă însă o explicație de la Iustin, cu cît întîrzie cu atît devine mai greu de

suportat : dincolo chemarea, amenințarea, aici tăcerea și calmul.

„Poate sînt cei din bloc ? începe să gîndească cu glas tare Aron. Sau... doamna Grigorescu ? Căpitanul Voican ? Cineva de la spital ?... Nu vrei să deschizi ? și încearcă să înțeleagă sensul acestei tăceri. *Nu mai vrei să deschizi ? !*" repetă el.

Clopotul soneriei se mai aude de cîteva ori, din ce în ce mai rar, apoi se oprește. Necunoscutul a plecat. În cameră e iarăși liniște. Din stradă se aude motorul unei mașini. Nici unul nu se duce la fereastră să vadă cine a fost. Iustin se lungește din nou în pat. Aron îl privește atent, încearcă să-l înțeleagă. Își aprinde o țigară.

„Vorbeai de romantism și melodramă, spune Iustin după un timp. Ce crezi c-am făcut după ce Maria mi-a spus la telefon ce s-a întîmplat cu Dana ?"

„Ai alergat ca un nebun pe scări ! Crezi în vorbe și în teatru !"

„Am continuat să mă bărbieresc, apoi m-am spălat și am ieșit în stradă. Am luat un taxi și am ascultat cu atenție conversația șoferului cu Sănduca, o fată de la centrală."

Aron tace, încearcă să desluşească anumite sensuri care-i rămîn ascunse. Trage puternic din țigară, simte că părerea lui despre Iustin s-ar putea modifica.

„Cînd ești în tensiune e încă bine, chiar dacă pare orgoliu de două parale" continuă Iustin.

„...dar cînd nu te mai interesează nimic, continuă ideea Aron, și nu mai vrei să deschizi ușa și poți să bei un pahar în liniște... cînd nu mai tremură nimic în tine și zici : «Hai, noroc ! Lasă ! Trecem noi și peste asta !» înseamnă că totul e închis. Băşcălia noastră e absurdul nostru ! Cîtă insistență, cîtă obrăznicie ! Voia să spargă ușa ! Să năvălească aici !..."

22

DUPĂ-AMIAZĂ TORIDĂ DE VARĂ.

Razele soarelui se strecoară prin transperantul care desenează prin odaie dungi albe şi negre. Cînd arţarul din dreptul ferestrei se clatină bătut de o pală de vînt, camera se leagănă, obiectele intră în balans, ameţeşti privindu-le, pînă cînd frunzele lasă egale spaţiile de alb-negru ale transperantului şi totul revine la normal şi fruntea bătrînei se aşază cuminte în colţul canapelei şi

supărarea ei apare din nou în liniștea odăii în care obiectele parcă vorbesc din nou despre stăpîna lor.

„...ce fel de om poate fi băiatul ăsta al meu ? ! Auzi ce face ieri ! A invitat un prieten din copilărie, Vlad. Și el tot inginer. Le dau să mănînce ceva și desfac o sticlă cu vin. Octav povestea despre viața lui de pe șantier, deodată, îl întreabă pe Vlad dacă mai compune poezii. Băiatul dă din cap. Ce crezi că-i spune ? ! «Scrie, Vlade, una și despre mine și îți dau cinci mii de lei !» Vlad l-a privit lung și i-a răspuns : «Nu sînt lăutar să mă plătești pentru un cîntec ! Puteai să înțelegi și tu măcar acest lucru !» A mai stat puțin și a plecat. Octav s-a sălbăticit pe șantier... are impresia că totul poate fi cumpărat ! Cînd îi vorbesc despre cineva mă întreabă : «Ai vreun interes ?» E singurul criteriu care îl conduce în viață..."

Bătrîna se oprește. Gladiole mari, roșii, — așezate într-o glastră — își întind petalele pînă aproape de părul ei alb. Ia un pahar cu apă de pe măsuța de lîngă ea, desface un flacon cu medicamente și înghite o pastilă.

„Căldura asta nu-mi face bine la inimă. Mă sufoc ! N-am bani să mă duc la băi... Ce ți-a venit să-mi dai telefon la miezul nopții ? sare bătrîna aducîndu-și aminte abia acum. Nu prea dormi p-acasă ?"

„Îmi pare rău că te-am deranjat..."

„Nu m-ai deranjat, dar nu înțelegeam ce spuneai. Poate eram adormită. De ce băteai străzile la ora trei noaptea ?! Bine, bine ! Nu te mai cicălesc, așa îmi spune și Octav... Iar vorbesc despre el. Nu mai e sensibil la nimic, s-a abrutizat. Nu știu dacă mă înțelegi, Iustine ? Sînt unii miloși, dar sufletul lor tremură numai cît timp sînt în contact cu ceea ce le produce emoția, apoi uită imediat. Alții însă pot suferi pentru o idee. Asta e adevărata suferință, n-o găsești la oricine, e cea mai profundă. Simți

că totul se prăbușește în tine și nu mai ai scăpare și nu știi încotro s-o apuci...

„Și atunci... ce să faci, mătușă Liz ?"

Bătrîna îi simte curiozitatea, rupe o petală ofilită din buchetul de gladiole, o pune într-o scrumieră, tace o vreme apoi spune cu glas stins :

„Bogdan Arghir, care era aviator, spunea : «Să nu-ți pierzi capul — luciditatea — și înălțimea — demnitatea. E singura lege de zbor pe care nu trebuie s-o uit !»"

Frunzele arțarului se clatină din nou, dungile alb-negru intră în balans, odaia se leagănă într-o parte și alta, apoi totul se așază la loc, florile și obiectele revin la locul lor și glasul bătrînei le mîngîie încercînd să le liniștească.

„În Casa cu lei serile erau lungi, după ce beam ceaiul mai stăteam de vorbă în salon, apoi fiecare se grăbea să plece în camera lui. Bătrînul Orleanu era fericit că-i are pe toți lîngă el, singura lui supărare era provocată de Irina care se despărțise de Andrei, tatăl tău, era însă și ea acolo, în casă, o vedea și îi era suficient. Nicolae se ducea uneori noaptea la rafinărie, făcea control ; o lua și pe Emilia, pentru ea reprezenta «o plimbare cu mașina». Verona și Matei plecau primii în odaia lor. Cu Matei mai schimbam cîte o vorbă, era însă rece, distant, mîndru de profesiunea și persoana lui, singurul intelectual adevărat din familie ; nu comunicam, poate pentru că Verona era geloasă și nu-l lăsa prea mult cu mine. Dealtfel... simțeam o ostilitate generală. Din ziua în care au aflat că sînt fiica bună a lui Orleanu și că nu mă pot mărita cu Bogdan, din acea zi, Emilia și Verona mă suportau cu efort, vedeau în mine o concurentă la viitoarea moștenire... doar Olimpia, buna Olimpia, care-i iertă pe toți, mă chema uneori în dormitorul ei și stăteam de vorbă.

...ce lungi erau serile de toamnă și cum șuiera vîntul printre brazii din curte... citeam, uneori lăsam cartea din mînă și mă gîndeam, era una din marile mele plăceri să mă gîndesc la un cuvînt și cu ajutorul lui să visez. Aveam o cameră frumoasă, tablourile pe care le vezi aici sînt de pe vremea aceea ; cel cu crini, bătrînul cerșetor... Stăteam în pat, alteori mă duceam la fereastră și citeam pînă se întuneca, apoi rămîneam cu ochii pe geam, mă uitam la brazi... Uneori îl vedeam pe bătrînul Orleanu care își făcea plimbarea de seară ; mergea pe alee ajutîndu-se de un baston, îl sălta cu un gest ferm oprindu-l mereu la aceeași distanță, apoi trupul lui înalt îl depășea și din nou bastonul se ridica și sărea înainte. Am numărat cîți timpi despărțea o mișcare de alta : șase bătăi de inimă. Cînd am ajuns în dreptul brazilor s-a oprit, s-a uitat lung la crengile unuia dintre ei, apoi a ridicat brațul și a trecut încet palma pe coaja copacului, ca o mîngîiere. În aceeași clipă am văzut poarta deschizîndu-se, era Bogdan care intra pe furiș. Simțeam că se ferește de bătrîn, nu înțelegeam de ce. În ultimul timp venea acasă destul de rar, scaunul lui de la masă rămînea neocupat. Orleanu se uita pe sub sprîncenele groase, tușea de două ori, își punea șervetul alb la gît și începea să mănînce în tăcere. Ținea foarte mult să ne vadă pe toți la masă, nerespectarea acestei dorințe din partea lui Bogdan îl făcea să sufere.

În seara aceea, Bogdan a trecut prin curte în timp ce bătrînul era cu spatele. N-a intrat pe ușa principală așa cum obișnuia, ci prin cea de la bucătărie. Am rămas la geam, credeam că Bogdan intenționa să plece imediat și nu mai vrea să afle părinții. N-am dat prea multă importanță, mai ales că Bogdan era un trăsnit. În cameră se făcuse întuneric. Bătrînul se îndrepta spre casă măsurînd mai departe pămîntul cu bastonul, l-am auzit șter-

gîndu-şi pantofii la intrare, lovindu-şi călcîiele de cîteva ori, să-şi scuture noroiul rămas de la ploile din zilele trecute. Am aprins lampa de pe noptieră şi am început să mă pregătesc de culcare. Întotdeauna mi-a plăcut să stau în faţa oglinzii, să mă pieptăn şi să ascult o placă la patefon. Aveam cîteva cumpărate de la Bucureşti ; tangouri argentiniene, valsuri şi melodii germane în ritm de marş ; pentru mine nu erau decît nişte cîntece, adevăratul lor sens nu-l pricepusem încă. Deodată, am auzit cîteva bătăi în uşă, credeam că e Olimpia care mă ruga uneori să mă duc să-i fac cîte o frecţie cu oţet de trandafiri. În prag a apărut Bogdan, avea un aer neliniştit, ţinea în mînă un geamantan, era îmbrăcat cu o haină groasă, gulerul ridicat, pregătit să plece la drum. A intrat şi a închis uşa cu cheia, cînd am vrut să-l întreb de ce face asta mi-a făcut un semn să vorbesc încet, apoi a stins lumina. Am rămas amîndoi pe întuneric. A lăsat geamantanul jos şi m-a luat de mînă. Ne-am aşezat în dreptul geamului, în aşa fel încît să nu fie zărit de afară.

„Trebuie să plec, a zis Bogdan cu glas îngrijorat. Nu vreau să ştie nimeni. Am ceva bani, fug cît mai e timp..."

„Să nu fii luat în război ?"

„Nici vorbă ! La război cel puţin ştii ce te aşteaptă, a răspuns el, enervat. Vreau să scap de ei. Gata ! Am terminat ! Nu mai fac parte din tabăra lor !"

„Nu înţeleg ce spui ? De cine vrei să scapi ?"

„Ascultă, Liz ! Copiii ăştia în cămăşi verzi au început să-mi dea ordine, să «treacă la acţiune», cum spun ei, să mă oblige să pun mîna pe armă, iar eu... nu înţeleg ca lucrurile să se desfăşoare aşa ! Am devenit o unealtă pentru ca ceilalţi să pună mîna pe putere, să-şi realizeze interesele. Nu pot să ucid în numele lor şi al nimănui ! Nu pot să intru noaptea în casele oamenilor, să-i arestez, să-i terorizez... eu nu am văzut aşa..."

„Le-ai spus ceva ?“ l-am întrebat eu simțindu-i palmele cum îi tremurau de enervare.

„Da, de acolo vin. Ținta noastră nu mai e comună, m-am săturat de domnii cu cizme care își pocnesc călcîiele.

„Unde vrei să pleci ?“

„Nu știu... De ce taci ?“

„Mi-am amintit de George. Am auzit că e în Rusia.“

„Asta-i bună ! și rîse nervos uitîndu-se atent spre grădină, apoi pe stradă. Aș vrea să mă ascund undeva, sau... să pleci cu mine. Îmi trec prin minte numai copilării. Mi-e frică, Liz ! Mi-e teamă «să nu-mi pierd capul»... de «înălțime» nu mai poate fi vorba, și totuși... A început să rîdă, nu-i vedeam decît dinții și albul ochilor, parcă plîngea. Nu știu dacă poți să înțelegi — a continuat el după o vreme, apropiindu-se de mine, simțindu-i respirația caldă — nu știu dacă poți să înțelegi ce înseamnă pentru mine acest eșec, cînd joci totul pe o carte și la urmă vezi că ceilalți au trișat și tu ai rămas singurul naiv în acest joc de pungași ! Poate trebuia să mă gîndesc la tot ce va urma în clipa în care m-am așezat la masă cu ei, cînd am început jocul. În momentul în care vrei să faci parte dintr-un grup ești obligat să «îmbraci uniforma lor» și odată cu ea să-ți asumi toată răspunderea ; nu mai poți să spui asta fac, asta nu, pentru că nu-mi place, nu coincide cu voința mea ! Trebuie să comiți crime în numele unei idei, al unui scop. Nu pot să pun mîna pe pistol. Să crezi fără rezerve, este secretul fiecărei dogme, în clipa în care te-ai îndoit, cînd te întrebi dacă e bine sau rău, nu mai faci parte dintre ei.“

O mașină s-a oprit în dreptul casei. Bogdan s-a crispat. Au coborît doi bărbați, aveau gulerele ridicate și pălării.

„Tata m-a văzut cînd am intrat ?"

„Nu ! Era cu spatele. Le va spune că n-ai venit acasă. Te-a observat cineva de la bucătărie ?"

„Nu. Maşina am lăsat-o pe cealaltă stradă. Au venit de pe bulevard, n-au putut s-o zărească."

„Aici nu te vor căuta. N-au văzut lumină la fereastră. Poate vor întreba de tine şi vor pleca."

Unul a rămas în curte, celălalt a sunat la uşă. I-a deschis cineva. Am ieşit în vîrful picioarelor, voiam să se ascundă în pod, sau să coboare în pivniţă, să nu fim luaţi prin surprindere în cameră. Ne-am apropiat de scara interioară, de acolo zăream tot ce se petrecea în holul de jos. Bărbatul cu pălărie, îmbrăcat într-un pardesiu de culoare închisă, cu cizme în picioare, i-a spus fetei din casă să-l cheme pe Bogdan. Auzind că nu este acasă, a cerut să stea de vorbă cu Ştefan Orleanu care a ieşit destul de repede într-un halat de noapte, agitat şi nemulţumit că este deranjat la acea oră. Necunoscutul, care rămăsese cu pălăria pe cap şi cu mîinile în buzunare, i-a spus că în cazul în care nu-i «declară unde se află Bogdan, trebuie să meargă cu el». În clipa aceea a apărut şi Olimpia, era doar în cămaşă de noapte. Orleanu a început să strige enervat că nimeni nu poate să-l oblige să iasă din casă la ora aceea, «fără mandat de arestare». La auzul glasului, toţi din casă au venit în hol să vadă ce s-a întîmplat. Emilia urmată de Nicolae, amîndoi în pijamale, orbiţi de lumină, Verona şi Matei, fiecare căutînd să-şi tragă mai repede cîte un halat. Matei şi-a scos papucii şi i-a dat Veronei care-i uitase pe ai ei. Tînărul cu pălărie, văzîndu-se înconjurat de toţi din casă, s-a apropiat de bătrîn şi i-a spus ceva în şoaptă la ureche. Orleanu a pălit, şi-a strîns gulerul halatului în dreptul pieptului, a început să respire cu greutate, a mai vrut să să spună ceva, apoi a tuşit de cîteva ori, s-a răsucit în

loc și s-a îndreptat spre dormitor. Olimpia l-a urmat. Tăcerea dintre noi era punctată de pașii tînărului care se plimba cu mîinile în buzunare și de șoaptele celor din hol care nu înțelegeau ce se întîmplă. Nicolae s-a dus în dormitor să-și ia ochelarii. Matei a plecat să-și ia papucii, sau poate amîndoi au vrut să vorbească cu bătrînul, nu știu, au apărut destul de repede și s-au apropiat de Emilia și Verona care începuseră să plîngă. Stăteam amîndoi ascunși în spatele balustradei, cu genunchii la gură. Bogdan ar fi vrut să coboare, ezita însă, mai credea într-o minune, spera că bătrînul Orleanu îi va spune ceva tînărului — care continua să se plimbe cu mîinile în buzunare — va pleca și totul va intra în normal ; erau ultimele clipe în care Bogdan își pusese toată încrederea închipuindu-și că ceva neprevăzut va interveni și va schimba cursul evenimentelor. Olimpia a deschis puțin ușa și s-a uitat dacă tînărul se mai afla în hol, poate și ea sperase același lucru. Și-a scos scufia de pe cap și o șuviță de păr alb i-a tremurat pe lîngă tîmplă. A apărut Orleanu, se îmbrăcase în grabă dar fără să uite nimic din ținuta lui : palton negru, fular alb și pălărie cu boruri largi. Și-a așezat ochelarii în tocul de piele. I-am văzut degetele tremurînd. Bogdan s-a crispat dar n-a putut să se hotărască nici atunci. Eu nu puteam să-i spun nimic, dealtfel nici nu știam ce, trebuia să aleg între el, pe care îl iubeam, și tatăl meu. M-am trezit ridicîndu-mă, vrînd să cobor lîngă ei. Bogdan m-a tras cu putere în jos. Olimpia s-a apropiat de tata și i-a întins o sticluță cu valeriană, el a luat-o și a băgat-o în buzunar mulțumindu-i din priviri, apoi a sărutat-o pe obraji. Emilia și Verona l-au îmbrățișat. Nicolae și Matei au făcut un pas către el. Bătrînul n-a întîrziat prea mult, a mers spre tînărul care asista calm la această scenă, l-a privit în ochi ca și cum i-ar fi spus : «sînt gata» și și-a tras

încet mănușile pe degete. Orleanu a deschis ușa urmat de tînăr. Bogdan a încercat să strige, n-a reușit, parcă nu mai avea glas. S-a ridicat în picioare, încet, cumplit de încet, s-a sprijinit de balustradă cu amîndouă mîinile, apoi a respirat adînc, și-a făcut o cruce dar n-a apucat s-o termine pentru că a început să alerge pe scară în jos. M-am tîrît în camera mea, de acolo puteam să văd ce se petrecea în curte. Am ajuns la fereastră în momentul în care tata se găsea la poartă, iar Bogdan se oprise în spatele lor. Am deschis geamul. Tînărul, care rămăsese tot timpul în curte, le-a împins în casă pe Olimpia și pe Verona închizînd ușa. Bogdan îi vorbea celui care îl luase pe bătrîn, apoi i-a făcut semn tatii să se întoarcă în casă. Necunoscutul a scos o mînă din buzunar și l-a apucat pe Bogdan de braț trăgîndu-l spre poartă. El s-a smucit cu putere, tînărul și-a pierdut echilibrul, s-a sprijinit de grilaj. Bogdan a început să-l lovească cu pumnii în față. Străinul ținea însă o mînă în buzunar, cred că acolo avea o armă... cred, sau mai bine zis sînt sigură, în clipa aceea... în clipa aceea s-a auzit un zgomot, așa cum s-ar fi spart cerul deasupra capului, dar n-am înțeles nimic, l-am văzut pe Bogdan alunecînd încet în jos. Tata s-a repezit să-i ia necunoscutului arma din mînă. Nu știa, sau poate uitase, că în spatele lui, pe scări, se afla cel de al doilea bărbat care nu le lăsa pe femei să iasă din casă. Și din nou au răsunat toți brazii din grădină. Era rîndul bătrînului. Necunoscuții se uitau la Bogdan și Orleanu care se îndreptau spre prima bancă de pe aleea parcului, au deschis poarta, au mai privit o dată în urma lor, s-au urcat în mașină și au plecat. Am mers desculță prin iarbă pînă la banca unde se adunaseră toți din casă. Nu auzeam nimic, nu pricepeam de ce e atîta liniște, de ce toți privesc pe cei doi, pînă cînd... am început să deslușesc în iarbă, în fîșia de lumină ce se întindea por-

nind de la uşa lăsată de perete, fularul alb, mai alb ca niciodată căzut la picioare... tatăl şi fiul se sprijineau unul de altul în acel drum pe care îl începuseră împreună, bătrînul parcă îl ţinea în braţe, mai căuta şi în ultimele clipe să-l ridice pe singurul băiat cu care se mîndrise atîta timp, în care îşi pusese toate nădejdile... erau lungiţi lîngă banca unde bătrînul mă rugase cîndva să nu-l părăsesc, fără să ştie că tot acolo se odihnise cîndva şi Coloneul Ion Arghir care plecase mai demult, plecase chiar şi de la conacul lui, începuse acelaşi drum pe care ei puneau acum primii paşi... erau acolo amîndoi scăldaţi de privirile noastre împietrite, tîmpe, în timp ce brazii, singurii care puteau să mai înţeleagă ceva, începuseră să foşnească cuprinşi de un fior neştiut.

Din noaptea aceea a început «destrămarea» de care se temuse Orleanu : Verona şi Matei s-au mutat la Bucureşti. Administrarea averii au luat-o Nicolae şi Emilia care au ocupat camerele din faţă ; biroul bătrînului a devenit biroul lui Nicolae. Eu m-am măritat şi după un an am plecat din Casa cu lei. Olimpia şi mama ta, Irina, au mai rămas un timp acolo. Irina trăia numai cu somnifere, cu multe somnifere, care o feriseră să audă ce s-a întîmplat. Poate de aceea ţi-am istorisit cum a murit cel al cărui chip am vrut să-l am mereu cu mine în tabloul de colo, cel căruia nu i-am spus decît rareori tată — cu toate că îmi era părinte bun —, cel care a murit în braţe cu fiul său, primul meu iubit care ar fi putut să-mi fie bărbat dacă nu mi-ar fi fost frate... priveşte ochii bătrînului Orleanu şi gîndeşte-te în tăcere cîteva clipe..."

23

STĂ ÎN FOTOLIU ŞI ASCULTĂ SUNETELE înserării. Ferestrele sînt larg deschise, nici o pală de vînt nu mişcă perdeaua. Din blocul vecin se aude glasul unui copil. Paşii trecătorilor răsună distinct pe stradă. Dana e în bucătărie, zgomote de tacîmuri şi vase ajung pînă la el. Zăreşte sub noptieră muzicuţa mecanică primită în dar de la Drina. Întinde mîna, o apucă cu grijă şi o aşază pe genunchi : cutia e acoperită cu pluş roşu uzat

pe la margini, mînerul de alamă e prins de capac printr-o armătură ce imită un buchet de lalele, închizătoarea și balamalele sînt tot din alamă patinată de vreme. Deschide capacul, cercetează dispozitivul muzicuței : un cilindru de bronz cu o sumedenie de dinți — ca un arici metalic — care vin în atingere prin rotire cu mai multe lamele ce seamănă cu un pieptene. Învîrtește cheia și închide capacul ; picături sonore, clavecin în miniatură, un colind de Crăciun sau un cîntec de leagăn. La început ritmul e mai alert, apoi mai rar, ultimele acorduri se sting brusc, acolo unde arcul a ajuns la capăt. Nici un gînd, refuză orice aducere-aminte. Rotește din nou cheia și melodia își face iarăși apariția — senzație de desprindere și plutire. Din cînd în cînd o notă sună fals, poate o lamelă e ruptă, sună bizar în acordul perfect al celorlalte.

Sînt așteptați oaspeții. Pe masa întinsă au fost așezate farfuriile cu dungă albastră — folosite numai în zilele de sărbătoare — tacîmurile de argint cu inițialele : STF, Ștefan Orleanu-Fier și paharele de Baccarat.

De unde să fac rost de scaune ?

De la vecina Danei ! Crescătoarea de pisici ! îi sugerează Aron.

Bună idee ! I-ai invitat pe toți ?

Da.

Auzi ! Au început să sosească. Du-te să-i întîmpini ! îl îndeamnă Aron.

Deschide ușa. E unchiul Trifon : haină neagră, un fel de redingotă cu o garoafă roșie la butonieră, pantaloni reiați, pălărie cu boruri tari și lavalieră cu nod gros și aripile atîrnînd. Rămîne în prag. Are un surîs hîtru. Se lasă admirat, nu rostește nici un cuvînt. Iustin face o plecăciune. Își strîng mîna și zîmbesc amuzați.

Mi-ai cerut să mă îmbrac cu ce am mai bun ! și bătrînul așază pălăria în cuier.

Cînd te-am văzut am amuțit ! Nu știam cine e domnul acesta atît de elegant !

Sînt ultimele haine care au mai scăpat de la Talcioc. Am sosit primul ?

Da. Te rog să intri. Dana e în bucătărie, are ceva de pregătit...

Știu prea bine ! Niciodată nu sînt punctuale. Și Amalia face la fel.

Simte în nări un parfum de lavandă de bună calitate amestecat cu un iz de naftalină și haine ținute mult timp în dulap.

Regret că n-a venit și mătușa Amalia !

Nu se simte bine cu piciorul. Știi ! Reumatismul progresează, ar trebui să se ducă la băi... Spune-mi ? Aici locuiește Dana ? și bătrînul rotește privirea în jur. Azi e ziua ei ? Așa am înțeles de la tine.

Da. Te rog să iei loc ! Uite fotoliul acela, cred că e mai comod.

Mulțumesc, și bătrînul se așază, răsuflă greoi, scoate din buzunarul interior al hainei o batistă albă și își tamponează obrajii îmbujorați, cu pielea catifelată, bine bărbierită.

Soneria se aude din nou. Iustin se scuză și iese din cameră. E Aron urmat de Florică, amîndoi țin în brațe cîte o sticlă de șampanie.

Aaa ! Tu abia acum sosești ? !

Trebuie să intru și eu ca orice invitat. Nu-i așa ?

Da. Ai dreptate !

Florică e puțin fîstîcit, vrea să-l îmbrățișeze, renunță, își drege glasul vrînd să iasă din încurcătură ; e îmbrăcat cu o cămașă albă, curată, bine călcată, închisă la gît cu un nasture. Își strîng mîinile și intră în hol.

Ia sticla asta ! Nu mă ţine cu ea în braţe, protestează Aron.

Da-da, sticla ! întăreşte Florică.

Dana ! Vino, te rog ! Au sosit musafirii.

Pe scară se aud paşi greoi şi respiraţie gîfîită. Deschide uşa. E mătuşa Liz. Surîsul ei înseamnă întotdeauna bun găsit. Îi întinde Danei un buchet de trandafiri. Intră cu toţii în cameră. Iustin o prezintă pe Dana unchiului Trifon care se ridică în picioare, îi sărută mîna, o priveşte cu interes şi scoate din buzunarul hainei o cutiuţă pe care i-o întinde cu un gest elegant.

Pentru ziua dumitale de naştere !

Dana deschide cutiuţa : o brăţară de argint. Îl sărută pe amîndoi obrajii. Gestul lui Trifon îl surprinde pe Iustin care ştie cît e de calculat ; uneori însă îi place să epateze.

Sosesc apoi Elena şi Simion.

Fals ! strigă Aron. Pînă aici a fost bine, acum sună fals ! Nu auzi muzicuţa mecanică ! Are o lamelă ruptă ! Înţeleg să-i inviţi pe Liz şi Trifon, sînt rudele tale. Eu sînt vechi prieten din facultate, Florică pe rol de paharnic... L-ai uitat pe doctorul Petru care îţi este bun amic. Datorită lui mîncăm la cantină. Dar Simion şi Elena ? De ce i-ai chemat ? ! Nu pricep ? ! Vrei să aşezi la aceeaşi masă *foştii şi actualii* şi să arăţi că se pot concilia ? Motive conjuncturale ? De echilibru ? ! Micul fals, Iustine ! Micul fals ! La urma urmei nu ştiu cum a apărut Simion ăsta în viaţa ta ? Unde l-ai cunoscut ?

Pe şantier...

Ce-ai căutat acolo ?

Am fost dat afară din Barou. Nu aveam unde munci !

Atunci era la modă educarea pe şantier ! Hm ! Lasă. Ştiu totul ! Ce ţi-ai zis : Stau cîteva luni pe un şantier să-mi însănătoşesc originea !

Nu aveam ce mînca, Aroane ! Vorbeşti prostii ! Tata

era arestat. Alex plecase la București. Drina avea pensie cîteva sute de lei. Dacă mă duceam undeva și spuneam cine sînt, îmi închideau ușile în nas ! Pe șantier erau primiți toți. Acum ai înțeles ?

Bine. Continuă. Spuneai de Simion.

Cînd am ajuns pe șantier am primit un pat într-un dormitor comun, cu alți douăzeci de băieți. A fost perioada cea mai grea : zgomot, miros, murdărie. Am găsit o cameră într-o baracă. Vecin de apartament era Simion.

Nevastă-sa ! ?

Nu venise încă. Simion era mecanic de turbine.

Iar tu proaspăt absolvent al Facultății de Drept ! Tînăr intelectual cu veleități de pictor care nu aveai prea multe subiecte de discuție cu mecanicul de turbine. Nu ? Acolo, cîteva cuvinte și fiecare cu preocupările lui. Tu, seara citeai o carte, el... se ducea la cîrciumă ! Am dreptate ?

Te-ai oprit ? Dormeam în frig. Aveam gripă. Nu știam să aprind lemnele în sobă... am încercat de cîteva ori, apoi am renunțat.

Te cred. E o tehnică pe care un orășean n-o cunoaște !

În seara aceea am încercat din nou. Am umplut toată casa cu fum. A venit să vadă ce s-a întîmplat. De atunci, cînd mă întorceam de la lucru, găseam focul aprins. Într-o duminică m-a invitat la masă. El preparase mîncarea, era foarte mîndru. Stăteam nopți întregi de vorbă. Ne-am împrietenit. Ne împrumutam bani... mi-a dat chiar o pufoaică, paltonul meu era cam subțire și răceam mereu. Mă duceam cu el în sala mașinilor, în tunel, la baraj. Asta poți să crezi ?

Făceai efort să te acomodezi. Simion e un tip vital. Era primul om care ți-a întins mîna. Merge ! M-ai convins.

Acum ești de acord să-i invit pe Simion și Elena ? Mai sună fals ?

Hai să vedem ce-o să iasă. Auzi ! Au sosit !

Îi întîmpină Dana, primește în dar un buchet de garoafe și o cutie cu bomboane. Se fac prezentările. Ultimul sosit e doctorul Petru. Se așază cu toții la masă. Dana începe să-i servească. Floricică toarnă vin în pahare. Liz începe să vorbească cu Elena : o măsoară discret, vrea să știe ce gîndește. Aron îi spune ceva Danei care izbucnește în rîs, obrajii ei palizi prind culoare. Petru schimbă cîteva cuvinte cu Iustin. Atmosfera e relaxată, apare buna dispoziție. Trifon e încadrat de o parte de Liz, de cealaltă parte de Simion. Îi pare bine că a întîlnit-o pe Liz. Se cunosc de cînd Orleanu-Fier a venit pentru prima oară în Casa cu lei pentru a discuta cu Ion Arghir despre căsătoria Irinei cu Andrei. Atunci Trifon era secretarul lui Socolescu. Fiecare vrea să afle veşti despre rude şi prieteni, ce mai fac şi dacă mai trăiesc. Avalanşă de întrebări reciproce : dar ăla ? dar ăla ? Trifon îşi dă seama că l-a neglijat pe Simion, încearcă să-l capteze în discuţie.

Iustin mi-a vorbit despre dumneavoastră. Am aflat că sînteţi prieteni, şi bătrînul îl priveşte în ochi, lasă o scurtă pauză, vrînd parcă să-l cîntărească mai bine.

Da. Ne cunoaştem mai demult.

Cînd am lucrat la Banca Naţională... eram consilier juridic şi membru în comitetul de conducere, cu ocazia Naţionalizării am cunoscut mai mulţi comunişti, printre care şi noul director. Apoi am fost dat afară, am intrat la asigurări... Stau pentru prima oară la masă cu cineva... mă refer la funcţia politică pe care o aveţi.

Simion îl ascultă atent, apoi zice cu glas încet :

Nici eu n-am avut prilejul să discut cu un consilier juridic care a lucrat la Banca Naţională.

Aţi avut amabilitatea să evitaţi cuvîntul *fost,* zice bătrînul zîmbind.

Aş fi vrut să vă văd acum treizeci de ani ! intervine zîmbind Liz. Nu cred că v-aţi fi gratulat aşa cum faceţi acum ! Hm ! Vremurile au fost dure. Nimeni nu le-a uitat !

Simion simte atacul, nu răspunde, mănîncă mai departe liniştit.

Acum putem spune cinstit ce gîndim despre timpurile de atunci... şi asta, recunosc, nu e puţin ! Nu mai mă tem că după ce voi pleca de aici voi fi ridicată de o dubă ! Azi sînt invitată la această masă...

Este meritul lui Iustin şi al Danei ! intervine doctorul Petru încercînd să schimbe subiectul discuţiei. Să bem în cinstea sărbătoritei !

Ce faci, Florică ? ! Paharele sînt goale ! strigă Aron.

Florică le umple în grabă. Se ciocneşte în cinstea Danei. Rîd, vorbesc, se fac glume...

Imaginea acestei reuniuni se tulbură treptat, chipurile par mai slab conturate, glasurile mai stinse. Sunetele muzicuţei mecanice — din care se nasc — încearcă să-i reţină, cilindrul galben de bronz face eforturi să se mişte mai departe împins de degetele lui, să-i ridice din adîncuri într-un real imaginar.

Vînzător de coşciuge, elev la o şcoală comercială, student la teatru, figurant, comediant, poet, iluzionist, bufon... m-aş putea socoti rege al îngheţatei dacă n-aş fi închis într-o coajă de nucă şi dacă n-aş avea vise rele, vise care arată un spirit avîntat pentru că substanţa celor avîntaţi nu este decît umbra unui vis. E glasul lui Aron ! Mai întîi citeşte aici ! şi Aron îi întinde un petic rupt dintr-un ziar : Cocorii albi erau şi înainte o raritate, trăiau mai ales în depresiunile mlăştinoase siberiene, astăzi îşi fac cuiburi numai pe cursul inferior al rîului Indighirka. Aici vin în fiecare an circa trei sute

de cocori albi, nimeni însă nu știe unde iernează aceste păsări rare. Cocorii albi !

Ce vrei să spui ?

Înțelege ce vrei ! Cocorii albi ! Acele păsări rare !... Uite ! Te cheamă Simion ! Vrea să-ți spună ceva. Nu vin cu voi, dar să știi că trag cu urechea în timp ce le voi recita din *Recviem pentru mansardă !*

Bei cam mult ! îi spune Simion.

În seara asta da ! Am vrut să-i cunoști. Unchiul Trifon și mătușa Liz sînt cei mai apropiați. Mai am cîțiva unchi, unii dintre ei îmi sînt dragi, alții însă...

Vreo răfuială cu bătrînii ?

Nu. Nu-mi plac răfuielile de genul ăsta. Vreau să știu de ce am ajuns aici.

Ai aflat ceva ?

Povestea lor a rămas la jumătate, dar... bunicul meu, Ștefan Orleanu-Fier, a calculat cu precizie ziua, ora și locul unde tata s-o întîlnească pe mama pentru a se îndrăgosti de ea. Prin căsătoria lor voia să-și realizeze un vis : o casă cu doi lei de piatră la intrare. La început, mama l-a plăcut — poate pentru că era îmbrăcat în uniforma de ofițer de roșiori și avea un docar splendid — dar n-a vrut să se mărite cu el, presimțea că nu se vor înțelege. N-a ascultat-o nimeni pentru că prin ea bunicul Orleanu obținea Casa cu lei. Unul din familie era sacrificat pentru o casă. Primul semn al destrămării în sînul unui clan cu toate că aparent se consolida. Bogdan, fiul lui Orleanu, a ezitat să coboare scara interioară, moment care dacă ar fi fost cîștigat, legionarii nu l-ar fi împușcat pe bătrîn, poate și Bogdan ar fi avut alt sfîrșit. Deci... un tată își vinde fata pentru o casă, iar un fiu ezită ducîndu-l la moarte pe propriul său părinte.

Ce vrei să spui ?

Ascultă-mă pînă la capăt ! Bea un pahar cu vin ! Catinca, fiica lui Ion Arghir, a furat logodnicul Anei, sora ei. I l-a furat într-o noapte de toamnă cînd au plecat împreună să aducă un medic de la Cîmpeni. Ana era bolnavă... frumoasa Ana nu s-a mai măritat niciodată și n-a mai iubit nici un alt bărbat. Înțelegi, Simioane ? O femeie distrusă pentru toată viața de sora ei ! Crezi că Bobo, așa îi spuneam noi bunicului, crezi că el nu și-a dat seama ? A știut totul dar nu voia să-l piardă pe inginerul Scriban, cel mai bogat de prin părțile acelea și cu multe relații la București. Mai ales că bunicul nu se afla într-o situație financiară prea strălucită. Vînduse lui Ștefan Orleanu cîteva terenuri petrolifere bogate în petrol și Casa cu lei pentru a scoate de sub ipotecă pădurea de salcîmi, Pădurea Albă, marea lui slăbiciune. Deci ! O casă vîndută pentru a obține o pădure inutilă dar cu flori frumoase de salcîmi ! O soră fură logodnicul celeilalte în timp ce tatăl privește totul din umbră temător să nu piardă vițelul de aur... Asta a fost în trecut... De curînd l-am întîlnit pe Anghel ! Îți amintești ? Directorul de pe șantier ! I-am spus tot ce gîndeam despre el. Ne-a sacrificat pe noi, pentru a se salva pe el. Și atunci și acum aceleași legi. Firesc ! Nu-i așa ?

Nu-i adevărat !

Dă-mi voie ! Mi-am văzut de treabă, am muncit mereu și n-am cerut nimic de pomană. Am vrut să am un loc al meu... dar pînă azi n-am reușit. Nu mai rezist, Simioane ! Înțelegi ? ! Nu mai știu încotro s-o apuc ! Parcă merg pe stradă în pielea goală și toți se uită la mine ca la un nebun. Aș fi în stare să mă lupt cu cineva pînă la capătul puterilor, dar să fiu sigur că n-are o armă ascunsă, sau altul nu va trage pe la spate. Și mulți au pe cineva în umbră și te achită înainte de a

apuca să-l vezi, apoi spun că te-au învins în luptă dreaptă. Şi tu spui să joc cinstit ? !

Să nu crezi că nu-ţi înţeleg revolta, Iustine ! Şi eu am trecut prin momente grele. Învăţam noaptea iar dimineaţa mă duceam la lucru şi mă sfida un puţoi de inginer ieşit de curînd de pe băncile facultăţii numai pentru că avea o diplomă pe care eu n-o obţinusem încă. Crezi că mi-a fost uşor să plec de pe şantier pentru că l-am apărat pe Anghel ? ! De multe ori mi-a fost silă şi greaţă. Auzi ! Şi eu am avut momente cînd eram tentat să abandonez, ştiam însă că nimic nu mă poate învinge, că nimeni nu mă poate opri să ajung la capăt. Să-ţi mai spun ceva, Iustine. Am stat la masă lîngă Trifon, mă uitam cum ţinea cuţitul şi furculiţa. A curăţat o pară fără s-o apuce cu mîna. O adevărată artă ! Eu am făcut parte din generaţia care n-a învăţat decît tîrziu să mănînce cu furculiţa şi cuţitul. Mă înţelegi ?

Simioane ! Ştiai însă că pînă la urmă vei reuşi. Aveai o şansă. Nimic nu e mai dezarmant decît să nu vezi capătul şi sensul drumului ! Să ţi se pară tot efortul absurd. Pe tine prezentul te căuta. Nu aveai decît să întinzi mîna ! Pe mine prezentul mă respinge...

Trebuie să ai răbdare...

Şi dacă mi-am pierdut răbdarea ? Dacă nu mai pot să aştept ? Am treizeci de ani ! Trebuie să accept rolul de victimă ? Eu să pierd, alţii să cîştige ! Unii în barcă cu vîsle, eu ca prostul înotînd prin apă. Şi cînd voi ajunge la mal, îmi vor da iarăşi brînci în apă. Papaşa ! Uneori îmi vine să rîd. Mi se pare totul de un ridicol nebun !

Iustine ! Cînd vei crede că ai ajuns la capătul puterilor, să mai faci un pas, atunci vei cîştiga. Te asigur ! Sînt alături de tine. Te voi ajuta să ajungi acolo unde e locul tău. E vorba numai de timp...

Fals ! Iartă-mă că intervin din nou ! strigă Aron. Nu auzi muzicuța ce fals cîntă ? ! Promisiuni ! Speranțe ! Încredere într-un viitor luminos ! Lamentații reciproce ! Nu merge ! Toți sînt niște păcătoși, numai voi doi sînteți curați ca lacrima ! Ha-ha ! Nu ține, Iustine ! Nu ține ! De ce taci ?

Vrei să afli care-i păcatul meu ?

Nimeni nu-i curat ! Să-l luăm de exemplu pe Simion. Din maistru de turbine a ajuns inginer șef și secretar de partid, sau invers, în sfîrșit... În curînd va deveni activist sau mai știu eu ce mare grangur. Păi cum vine chestia asta ? ! Eu nu trăiesc printre ei ? Nu știm toți cum au mers treburile ? !

Nu-l judeca, Aroane !

De ce ? Ți-e teamă să nu te audă cineva că-l vorbim de rău ?

Sînt și oameni cinstiți !

Asta s-o creadă mutu !

N-ai dreptate ! Unul la o mie !

Și Simion este al o mielea ? Hm !

Nu știu... dar vreau să cred. Altfel totul ar fi o porcărie !

Asta și e, Iustine, atît timp cît cineva trebuie să ispășească o pedeapsă pentru faptele altora ! Logica e răsturnată ! Simți fantasticul ? Te-ai întrebat vreodată de ce facem noi haz de necaz ? De ce nu intrăm în tragic ? De ce scoatem repede un banc și ieșim din impas ? ! Numai așa se poate suporta minciuna de nesuportat ! Tu rîzi foarte rar... e greșeala ta ! Ori rîzi, ori te lovești cu capul de zid ! Alternativă nu există !

De ce suportăm minciuna și impostura ? De ce nu ne lovim într-o zi cu capul de zid ? De ce cîntă fals muzicuța ?

Asta e mai greu de spus..

...sunetele de clavecin și orgă, pleoape grele ce se zbat la malul apei, pescăruș închis într-o colivie cu gratii din trestie împletită cu floarea-soarelui, imagini, cuvinte, bucăți de oameni, bucăți de cuvinte, și din nou sunetele muzicuței mecanice...

Dacă te-ai afla într-o barcă alături de un naufragiat și după cîteva zile ar trebui să rămînă doar unul... Ce-ai face, Simioane ? L-ai ucide ?

Nu.

Te ucide el pe tine ! Barca rezistă doar cu o singură persoană !

Încerc să mă salvez cu el, dar nu-l ucid ! N-aș putea trăi cu amintirea celui pe care l-am azvîrlit din barcă.

Eu de ce am fost aruncat în apă ?

...din nou cuvinte, ecouri, plutire în imaginar, discursuri ținute cu ochii închiși, confruntări care nu s-au consumat decît în sine, ființe pe care le-a creat doar pentru a avea cui să se adreseze și iarăși sunetele unei melodii care plutește în jurul lui.

puterea de a transforma neșansa într-o victorie... intensitatea sentimentelor te ridică la anumite înțelesuri pe care altfel nu le poți afla. Eu, tu, nu contăm nici cît o para chioară ! Demență logică ! Uneori ne aflăm într-o perfectă ambiguitate, ne aflăm între *eu* și *ceilalți*, între o virtute fără sens și o mîrșăvie inacceptabilă, roși de milă și incapabili de dragoste, sîntem singuri și nu găsim niciodată drumul spre ceilalți...

Dacă vei fi obligat să iei o hotărîre Iustine, vei renunța la ambiguitatea de care vorbeai. Sîntem ceea ce facem ! Dealtfel, simt că vrei să iei o hotărîre.

Da. Ai dreptate, Simioane...

Pînă aici nu e rău, Iustine, dar cel mai convingător e Rovența, nu vrea să pară altceva decît ce este. N-a recunoscut nici cel puțin că a fost la nevastă-sa în seara

în care a murit. Eşti singurul martor, peste tot amprentele tale ! El îţi spune clar : Aruncă-te din barcă, plec mai departe. Dacă nu, te azvîrl eu ! De ce taci ? Ţi-e teamă să-mi spui ?

Jocul a ajuns la sfîrşit. Îl vede îndepărtîndu-se, înainte de a pieri îi spune :

Cînd priveşti printr-un geam murdar ai impresia că toată lumea este murdară... iar cînd în spatele geamului este o gratie crezi că te afli într-o cuşcă ! Oricum, Aroane ! Oricum, rămîn cocorii albi, acele păsări rare...

„Ce faci ? Ai adormit ?"

„Nu. Ascultam muzicuţa mecanică. Ai terminat treaba la bucătărie ?

„Da."

„De ce a durat atît de mult ?"

„Ţi s-a părut ! Am avut de spălat doar cîteva farfurii" şi Dana se îndreaptă spre oglindă, îşi trece pieptenul de cîteva ori prin păr şi îşi unge mîinile cu o emulsie care răspîndeşte în cameră un miros exotic. Vrei să ne plimbăm ?"

Nu-i răspunde. Împinge cu degetele cilindrul de metal, notele răsună clar în liniştea din cameră. Goluri lungi în care fiecare parcă e închis într-un glas de tăcere şi izolare. Seara, înainte de culcare, obişnuiau să se plimbe prin Grădina Icoanei. Iustin găsea o bară de metal de care se prindea cu amîndouă braţele şi făcea cîteva mişcări numindu-le «ora de gimnastică nocturnă». Se întorceau acasă, stăteau de vorbă pînă noaptea tîrziu, auzeau cocoşii cîntînd şi de fiecare dată se întrebau dacă nu e cumva o închipuire.

...şi el dorea să bea cu intensitatea pe care o ai uneori cînd vrei să plîngi, chiar dacă lacrima *nu* este criteriul adevărului !...

„Ce vrei să spui ?" întreabă Dana de la fereastră, stînd sprijinită cu coatele de pervaz şi privind strada pustie.

„Nimic !"

„Ai zis că lacrima nu este criteriul adevărului."

„Mi-am amintit... cred că am citit undeva", roteşte mai departe cilindrul metalic al muzicuţei, notele se răspîndesc prin aerul cald al odăii încercînd să alunge încordarea ce vrea să-şi facă apariţia. Amînă din nou să-i spună hotărîrea pe care a luat-o de la începutul acestei seri, de care nu îndrăzneşte să se apropie.

Dana deschide şi cealaltă fereastră. Cineva strigă un ciine prin curte, dogoarea străzii ucide imediat glasul care nu se mai repetă.

«o să-mi cîştig pîinea, nu contează cum ; după o zi de muncă mă voi lungi pe plajă, îmbrăcat, voi fi prea obosit să-mi scot hainele : voi sta cu ochii spre mare iar cu o mînă mă voi juca în nisip şi poate vor trece pe acolo şi cîţiva pescăruşi, apoi mă voi gîndi la ei... din mare se va ridica o coloană de fum ; atunci voi avea ochii deschişi, sau poate doar pleoapele întredeschise, atît cît să văd printre razele puternice ale soarelui, fişia de fum a copilăriei mele...»

Dana e lîngă el, aşezată pe covor ; îl priveşte îndelung, simte că vrea să-i spună ceva, încearcă să-l ajute să rostească acel cuvînt de care fuge, de care se teme. Îi zăreşte mîinile.

„Uite ! Ţi-ai înţepat degetele ! Eşti plin de sînge ! Şi lamelele sînt acoperite de sînge... de aceea sunau..."

„Nu sunau fals ! Poate una, cel mult două..."

„N-am spus că sunau fals !"

Își privește degetele străpunse în vîrfurile ascuțite ale discului de bronz.

«cocorii albi, acele păsări rare...»

„Mîine plec, Dana."

Abia acum reușește să rostească cuvintele pe care le-a ocolit, ca o sentință hotărîtă de altcineva cu mult timp înainte de a ști el însuși. Glas șoptit, istovit, parcă ar fi ajuns la capătul puterilor și înainte de a se prăbuși le-ar fi smuls din el. Dana simte tot adevărul, cu toți nervii, cu toată ființa. Alunecă încet de lîngă el, își desprinde mîinile de pe brațul lui și rămîne ghemuită pe covor, cu privirea aiurea. Nu acceptă. Nu vrea să accepte chiar dacă este de neevitat, și de aceea spune știind că nu aceasta este explicația :

„...pentru că Voican ți-a spus să rămîi ? Adică vrei să-i dovedești că nimeni nu-ți poate interzice să pleci... atunci cînd tu ai hotărît să pleci ?"

„Și pentru asta... și pentru că tu ai ieșit din spital... Poate va fi mai bine pentru amîndoi."

El în fotoliu, cu capul sprijinit de speteaza înaltă, cu muzicuța mecanică sprijinită de genunchi, ea stînd mai departe pe covor, cu trupul strîns și umerii aduși înainte, parcă ar încerca să suporte toată greutatea acestei clipe.

„Dacă nu mi-ai fi spus, mîine te-aș fi căutat, acum însă... Cred că ai avut dreptate, nu sunau fals... nu aveau nimic fals..."

LECTOR : VIOLA VANCEA
TEHNOREDACTOR : GHEORGHE POPOVICI

APĂRUT 1981. BUN DE TIPAR 5.06.1981
COLI TIPAR 20.

TIPARUL EXECUTAT SUB COMANDA NR. 10 136 LA C.P.C.S.
BUCUREȘTI — REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

BIBLIOTECA DE PROZĂ ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ

Au apărut:

DINU SĂRARU
Nişte ţărani

FĂNUŞ NEAGU
În văpaia lunii

ALEXANDRU IVASIUC
Cunoaştere de noapte

NICOLAE VELEA
Întîlnire tîrzie

IORDAN CHIMET
Închide ochii şi vei vedea oraşul

Interesul din ce în ce mai mare pe care publicul l-a arătat prozei noastre contemporane a determinat editura să iniţieze o serie în care vor fi republicate cele mai valoroase romane, nuvele, povestiri, reportaje ale prozatorilor români.
În această serie vor apărea lucrări scrise şi tipărite după 23 August 1944.

Editura Eminescu

Vol. I-II-III Lei 40